

BALÁZS JÓZSEF
AZ ELTÉVEDT
TANK

Balázs József 1944. március 19-én született a Szatmár megyei Vitkán. Mátészalkán érettségizett, majd Budapesten két évig gyárban dolgozott. 1969-ben végzett az ELTE magyar-történelem szakán. Az egyetem elvégzése után hét évig üzemi újságíró volt a *Magyar Papír*-nál, utána filmgyári dramaturg lett. Első írásait a kecskeméti *Forrás* közölte. A hetvenes évek közepétől sorra jelentek meg történelmi múltunkat vallató és a múltban a magyar parasztság helyzetét, drámai sorsát vizsgáló regényei – *Magyarok*, *Fábián Bálint találkozása Istennel*, *Az ártatlan* –, és a mai falusi cigányság életéről tudósító balladái tömörségű kisregénye, a *Koportos*. Nagy kritikai és közönségsikert aratott regényeiért 1977-ben József Attila-díjjal tüntették ki.

BALÁZS JÖZSEF
AZ ELTÉVEDT
TANK

Balázs József

AZ ELTÉVEDT TANK

Balázs József

AZ ELTÉVEDT TANK

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

Balázs József, 1983

Bevezetés a félelembe

A katona még nem ért be a faluba.

Hogy katona volt, nem lehetett kétséges Neviczky Jánosnak: „katona az, aki egyenruhát hord”. Márpedig azon az emberen egyenruha volt. Nem olyan, mint a rendőrökön vagy a tűzoltókon, egészen más, eddig még soha nem látott egyenruha, rangjelzésekkel, pisztolytáskával, de még egy vastag pálca is volt nála, acélból készülhetett, mert meg-megcsillant a hóna alatt az őszi napfényben.

Neviczky János az egyenruhás férfit a falu legszélső háza előtt várta, itt kellett várnia, hogy aztán együtt menjenek végig a falun, vizsgálják meg a házakat. . . . Valahogy így mondta az ismeretlen férfi előző nap délután, s ha Neviczky János jól értette, több bejelentés alapján cirok után kell kutatniuk a házak padlásán. Neviczky János tiltakozni próbált, „ő ebben segíteni nem tud”, meg azt is fejtegette, hogy a falu határa kiválóan alkalmas őszi árpára, zabra, kenderre, és még sorolta tovább, hogy hol, milyen növényeket érdemes a falu földjeibe vetni, de ő cirokról nem tud. A cirok pedig itt van a faluban, szögezte le az egyenruhás, s a tekintetéből Neviczky János kiolvasta, hogy minden további vita felesleges. Arra is utasította Neviczkyt, hogy kora reggel várja őt a falu végénél, a Mihalkó háznál, hogy aztán együtt induljanak el házról házra, utcáról utcára. Az ismeretlen férfi lóháton érkezett, s Neviczky most, hogy a szakadó esőben ott állt az árok szélén, és várakozott, tudta, hogy ma is lóháton jön majd,

mert a rossz utak, a rengeteg eső miatt ez látszott a legbiztonságosabbnak.

Hogy miért éppen hozzá állított be az egyenruhás, nem is sejtette. Most majd pár perc múlva megtudja, s tisztázza azt is, hogy mi lesz az ő szerepe a „házak megvizsgálásában”. Mert az egyenruhás bárkit kiválaszthatott volna a faluból. . . Miért éppen őt? Egyre jobban nyugtalanította előző napi tétovasága, mert ha akkor határozottan visszautasítja az egyenruhást, most nem állna itt. De hát az meg sem hallgatta. Sőt. Megfenyegette. Ha nem várja a Mihalkó ház előtt, az államellenes cselekedetnek minősül, s ezért felelősségre vonhatják! S akkor ő már nem segíthet. Különben is, ha megtalálják a cirkot, jöhet haza. . . Neviczky János a hazajövetelben már nem volt annyira biztos, lehet, hogy ilyet nem is mondott a katona, ezt már csak ő gondolja hozzá, hazudik magának is, egészen más, sokkal nagyobb jelentőségű dolog kiderítésére használják fel őt. Az a pár kis kéve seprűnek való cirok, ha van valakinek a padlásán, nélküle is megtalálható.

Olyasféle ez, mint egy ház kutatás.

Őt azért viszik magukkal – mert úgy képzelte, hogy a katona nem egyedül jön majd –, hogy az emberek ne ijedjenek meg, barátságosan fogadják a vizsgálatát. Nyilvánvaló: csak a falusiak félrevezetésére viszik magukkal.

A kövesút lavórnyi gödreiben bugyborékkolt a reggeli csendes eső, a hosszú platánsor fölött egyre csak gyülekeztek a szürke felhők. A Mihalkó háztól a szomszéd faluig a platánok ága összeért az út fölött, s a kövesút szájalmas szürkésege mintha egy ismeretlen, sohasem látott alagutat borított volna be Neviczky János előtt. Ebből az alagútból jön ki a katona, megáll majd előtte, és elindulnak házról házra. Megnézik a padlásokat, oda rejtették a sok cirkot. . . Neviczky most először kezdett gyanakodni, hogy csak tréfált vele az egyenruhás, a cirok nem érték, mert ha búzát vagy kukoricát keresnének, akkor azt még megértené, de éppen cirok után kutatni! . . . Ha jön majd a katona, ő istenigazából kineveti magát, és megmondja majd neki,

hogy jól megréfálta, ilyen jót még életében nem nevetett. Hogy ide állítják őt, idős ember létére (már ötvenéves elmúlt), ide állítják az árok szélére, hogy egy idegen emberrel, aki neki se rokona, se barátja, sohasem látta, felkutasák a házakat a seprűnek való cirokért . . .

A háborúban – ahogy ez a régi dolog eszébe jutott, széles karimájú kalapját levette a fejéről, és lecsapta róla a vizet – Libus Béla, a híres csavargónak, Libus Oszkárnak az apja csinált ilyet, azazhogy az egészen más dolog volt . . . Mert akkor embereket kellett összegyűjteni a faluban, s az idegen katonákat Libus Béla vezette azokhoz a házakhoz, ahol férfiakat találhattak. Találtak is, mert például nyoma veszett Laskó Orbánnak, akiről akkor még a beregszászi újságok is írtak, hogy milyen messzire tudja elhajítani a nagy fekete golyót, merthogy súlylökő volt . . . Kiállt az udvar közepére, és a magas palánkon át a kövesútra meg az árokba repítette a súlyt. Laskó Orbán volt abban az időben a legjobb magyar atléta egész Beregben meg Szatmárban. És most senki sem tud róla semmit, merthogy annak idején Libus Béla rávitte a katonákat. De nemcsak Laskó Orbánt, másokat is elvittek, és az egész falu Libust hibáztatta, az asszonyok megátkozták, s hiába tagadott Libus, rábizonyították, hogy besúgó volt. Meg azután ő maradt a faluban, amíg a többieket, mint Laskó Orbánt is, azóta már ismeretlen országokban borítja be a föld . . .

Hát ez az, gondolkodott Neviczky János. Nem cirok kell annak a nyavalyás idegennek, hanem az emberekkel akar valamit. Fegyvere is van, lóháton jár, vele csak most találkozott először, és máris úgy utasította, mintha valami feljebbvalója lenne. És ő annyira megijedt, hogy most itt várja a falu legszélső házánál, itt várja, hogy az idegen kénye-kedve szerint kihasználhassa.

Neviczky János megfordult. A Mihalkóék udvarán semmi sem moccant, a tyúkok az eresz alatt gubbasztottak, a piros tollú kakas is egykedvűen bámulta a füves, keskeny udvart. A félelem, ami eddig csak ott tekergett előtte,

amit mindenféle ürüggyel távol tartott magától, egyszerre úgy megrohanta, hogy kiabálni kezdett:

– Mihalkóné, itthon vannak?

De senki sem jött ki a házból, az ablaknál sem látott senkit.

Várt egy kicsit, a legszélső platán alá állt, a kalapját nekiütötte a fa törzsének, vizes kezét megtörülte a kabátja ujjába. A platánok alatti szürke alagútra nézett, s abban bízott, hogy még nem jön az idegen férfi, legalább addig nem jön, amíg ő ki nem talál valamit. Őt nem fogják úgy kihasználni, mint Libus Bélát a háborúban, s ő nem lesz a hóhér segédje. Ha már eddig rászedték, és idejött, az még nem jelentheti azt, hogy továbbra is aláveti magát az egyenruhásnak.

El lehetne bújni. A tölgyesnél van az a pár hold földje.

De most, csupasz kézzel, hogyan induljon el. Legalább a családja tudna róla. A felesége vagy a fia. És megfagyna ebben az esőben. Ha el tudná intézni, hogy valaki utána-hozza a télikabátját. . . Még ennivaló sem kellene, de télikabát nélkül nem mehet neki az éjszakának.

A platán alatt nem érte úgy az eső, mint Mihalkóék kapuja előtt az árokparton, kihúzta a nadrágzsebéből a zsebkendőjét, megtörülte a homlokát, majd az arcát, és a félelem zsibbadtságából egy pillanatra szabadulva, világosan látta, hogy bujkálni értelmetlen lenne, mert az egyenruhás először a határban kezdené keresni. . . Mehetne a Krasznához is, de ott találná meg a leghamarabb a pisztolytáskás idegen. Eszébe jutott, hogy tegnap, amikor leszállt a lóról, állandóan húzogatta a vállát, mintha egy bolha csipkedte volna a lapockáját, közben aprókat szipogott, majd a kis acélpálcával megigazította a füle mögött a haját. Aztán megint csak rángatta a vállát, de mégsem vakarta meg a lapockáját, ha már annyira viszkethetett neki. Közben Neviczky János udvarára betévedt egy lepke, az egyenruhás utánakapott, de nem sikerült megfognia. Röviden elkáromkodta magát, bosszantotta ügyetlensége, hi-

szén az őszi lepkék, valami ilyesmit motyogott, már nem olyan kiszámíthatatlanok és fürgék, mint a nyári lepkék.

„Gyermekekoromban sok lepkét fogdostam össze” – mondta szórakozottan Neviczky Jánosnak.

Neviczky megfordult, és nézte, ahogyan a hátsó udvaron még utoljára felvillant a lepke szárnya, majd elnyelte a kert sűrűje. Szívesen beszélt volna ő is a lepkéről, sajnálta, hogy elrepül, abban bízott, hogy az eperfák és a diófák árnyékából visszahimbálódzik a napfényes udvarra. De hiába várt, a lepke csak nem jött, s a világot újra az egyenruhás jelentése sötétítette be. Neviczky János sehogyan sem ismerte ki magát ezekben a percekben: miért is akarja ez a katonaféle ember, hogy ő segítse, amikor ott az előjáróság a tanácsnál, meg ott a szomszéd is, a terményfelvásárló, meg a nyugdíjas tanító...

– Ahol sok a disznótök, sok a lepke – mondta Neviczky János. – A tanyán minden színben...

Az idegen közbevágott:

– Ne mondja!

– Ahogyan gondolja – halkult el Neviczky János hangja.

– Maga lengyel? – kérdezte gyorsan az idegen.

– Hogyan? – nézett fel a földről Neviczky János.

– A neve után – magyarázta türelmetlenül az egyenruhás.

– Magyar vagyok, kérem. Valamelyik nagyon régi őszám volt lengyel...

– Értem – válaszolt hivatalosan az idegen. – Hallottam, hogy a tanyán, a Perényi birtokon, mármint a volt Perényi birtokon, egy hétig maga volt a parádés kocsis... Mert ezt mindenki tudja... Egy hétig...

– Így van – válaszolt Neviczky János. – Ezt a tisztelt... – szerette volna megszólítani az egyenruhást –, szóval a tisztelt elvtárs ezt honnan tudja?

– Mindegy – legyintett az idegen. – Azt mondja meg, mi volt az oka, hogy csak egy hétig bírta ki? – kérdezte Neviczky.

– Két oka volt, kérem szépen. Inkább három... Az el-

ső, hogy én idősebb voltam Perényinél, és mégis letegezett. A másik: megkövetelte, hogy méltóságosnak szólítsam, de ez nem járt ki neki . . . Mindazonáltal a harmadik a legfontosabb: azt szerette volna, hogy mindennap megborotválkozzam . . . Erre, kérem, nem voltam hajlandó . . .

Az egyenruhásnak tetszett Neviczky János előadása, rekedten, mintha köhögne, elnevette magát.

– És most hányszor borotválkozik? – kérdezte Neviczkyt.

– Hetente kétszer – válaszolt azonnal, ám olyan hangsúllyal, hogy érezze ki belőle az idegen férfi, erről a borotválkozásdologról többet beszélni nem akar.

– Hát persze, persze – ismételte az egyenruhás, közben forgatta a szemét, s nyilvánvalóan egészen másutt járt az esze. – Maga használható, derék ember – foglalta össze benyomásait lelkesen, ám kissé nyitva maradt szájjal és hirtelen megduzzadt szemmel. Így meredt rá bambán elgondolkodva még hosszú percekig.

Mindaz, ami az előző napon történt vele, apránként újra és újra megjelent Neviczky előtt, s olyan élességgel, olyan pontossággal, mintha percekkel ezelőtt történt volna. Éppen a megelevenedő képek győzik meg: az egyenruhás rászedte, az egyenruhás becsapta. Dehogyan fog ő bujkálni meg szökdösni a folyóhoz, nem ijed ő meg, most majd kilép a kövesútra a platán alól, s hazamegy. Otthon úgyis rengeteg dolga van, s ha az idegen akar valamit, megkeresheti. Nem vétett senkinek, nem csinált rosszat senkinek, ezt elmondhatja majd a katonának. Ám mégis annak örülne a legjobban, ha találkozna valakivel az úton, s megbeszélhetné vele ezt a cirokügyet is, hátha tudnak valamit, s tisztázná azt is, hogy ezt az egyenruhát miféle emberek hordják. Mert ilyen egyenruhát még életében nem látott.

Legalább egy félórája ott állt már a Mihalkó ház előtt, de mintha elköltöztek volna az emberek, kihalt az utca, a kapukat senki sem nyitotta ki, emberi neszezésnek, hangnak semmi jele. Bármennyire is esik az eső, mégsem

annyira, hogy minden hangot előljön. Ezekben a házakban emberek élnek, és lehetetlen, hogy éppen reggel ne mutakozzon senki. Már a katona nem is érdekelte annyira, ha jön, ha nem jön, ő majd megmondja neki a magáét, de hogy a falu csendje egyszerre csak gyanús lett, ezt nem tagadhatta. Senki sem hajtja ki a jószágokat, az udvarokon némán merednek a kutak, a farakások, az esőtől fénylő szőlőlugasok alatt borzas korcs kutyák hasalnak, és a házak fölött – éppen a dögtér nevű falurész felől – hangtalanul húznak át a varjak.

Neviczky János az ereszek alatt behunyt szemmel egyensúlyozó tyúkokat irigyelte, és a nagy tollú királyi kakasokat. Tudata legmélyén ezeknek a szeretetre méltó állatoknak a helyébe képzelte magát, s feltolult benne egyszerre ez a tompa, mégis bódító megézés, amivel még sohasem találkozott, de most úgy élte át, mintha a falura telepedő titokzatos csendből egy ismeretlen erő juttatta volna el hozzá. A tyúkok és a kakasok, íme, ilyen lélek nélküli boldogságban élnek, s most Neviczky János biztos volt abban, hogy minden ember életében legalább egyszer kívánja ezt az állapotot. Ám ki tudja? Ha nem látogatta volna meg az az ismeretlen katona, és nem ijedt volna meg tőle, hogy a parancsait vakon teljesítse, most nem állna itt az esőben, a faluvég házai előtt, nem tántorogna, esze ágában se lenne nevetséges képzelgésekkel fárasztani magát, amit egyébként önmaga előtt is szégyellt. Igaz, amióta az eszét tudta, minden ház körüli élő állatot igen nagy érdeklődéssel figyelt, az udvar porában megmártózó tyúkok boldogsága mindig megnevettette, ilyenkor leguggolt a porban fürdő, kábult jószágok elé, hogy játékuk közben is kedvesen biztassa őket.

– Mi van? Maga csak egyedül áll itt? – szólalt meg mögötte valaki.

Neviczky János nem ismerte meg a hangot, úgy gondolta, hogy az nem a tegnapi katonáé.

– Arról volt szó, hogy legalább öten várnak majd rám – folytatta a mögötte álló férfi.

– Öten? – fordult meg Neviczky János.

– Öten, de úgy látom, csak maga jött el – legyintett a férfi, aki valóban nem a tegnapi ember volt. Csak az egyenruhája volt ugyanaz.

– Na nézze – folytatta –, az én nevem Laskó, érti, Laskó László. . .

– Nálunk a fél falu Laskó – válaszolt azonnal Neviczky János.

A férfi bólintott, hogy tudja.

Elindultak a házak előtt, a kövesút szélén, és Neviczky János biztos volt benne, hogy az ablakokból most mindenki őt figyeli. Nem Laskót, csakis őt. Mert az egész faluból csak egyes-egyedül jött el ide, ahelyett hogy otthon maradt volna a fenekén, és nem áztatta volna össze itt magát.

– Csakhogy én nem megyek magával. Nincs ezen a földön annyi cirok, amiért én magával mennék.

Laskó László tudomásul vette Neviczky János közlését, de azért tovább kísért a falu utcáján.

Kis idő múltán az új egyenruhás férfi megszólalt:

– Mit szólna ahhoz, ha a maga padlásán is találnánk pár kéve cirkot?

– Ott ugyan nem – válaszolt azonnal Neviczky János.

Mentek tovább. Lassan elérték a református templom előtti kis teret. Neviczky János innen már semmiképpen sem akart tovább menni az egyenruhás férfival. Úgy gondolta, legjobb, ha illendően elbúcsúzik tőle. A tér sarkánál volt kikötve Laskó lova, Neviczky itt akart elköszönni.

– Segítene nekem valamiben?

Neviczky várt, nem tudta, hogy miben segíthetne.

– Ismerte Laskó Orbánt? . . . Nekem nagybátyám volt. Tudja, a híres súlylökő. . . Nehezen sikerült elintéznem, hogy most én jöhettem a maguk falujába. . .

– Aha – várt tovább Neviczky János.

– Szeretném, ha megmutatná, hol lakott a nagybátyám – kezdte a férfi.

– Ahogy gondolja – válaszolt Neviczky, és elvezette ahhoz a házhoz, ahol Laskó Orbán lakott.

Laskó László sokáig állt a kapunál, ünnepélyes arccal tapogatta meg a már korhadt deszkapalánkot.

– Most egy görög katolikus pap lakik a házban – tájékoztatta Neviczky János.

A férfi sűrűn bólogatott, majd remegő kézzel kopott mérőszalagot vett ki az aktatáskájából.

– Emlékszik? Emlékszik a nagybátyámra, honnan dobálta a súlyt? – közben a mérőszalag végét odaadta Neviczkynek.

– Hogy honnan dobta? – gondolkodott el Neviczky, és az ő keze is remegni kezdett a mérőszalaggal együtt. Még mindig valamilyen csapdát sejtett.

Nem akart elmozdulni a kapu elől, csak nézte, nézte ezt a másik idegent, ugyanúgy, mint előző délután a társát.

– Onnan dobta, ahonnan – válaszolt bizalmatlanul Neviczky János.

– Ahonnan, ahonnan – méltatlankodott Laskó.

– Onnan, ahonnan – bizonytalankodott tovább Neviczky.

A férfi bement az udvarra, és intett Neviczkynek is, hogy jöjjön utána.

– És mi lesz a házkutatással? – makacskodott Neviczky János.

– Házkutatás, házkutatás – válaszolt szórakozottan a férfi. – Tudja, mióta várok én erre, hogy egyszer ezt a távolságot lemérhessem? . . . Tudom, tudom, hogy úgysem lesz pontos, de mégis több a semminél . . . Na, akkor emlékezzen vissza: az udvar közepéről dobott, igaz? . . . átszállt a palánk felett, és az árokig vagy az útig repült a golyó. . .

– Volt, amikor elakadt a palánkban – jegyezte meg Neviczky János. – Csak úgy döngött, csak úgy recsegettropogott, kérem szépen, már ahogy eltalálta azzal a fekete vassal – magyarázta tétován.

Aztán mégis elég jól visszaemlékezett Neviczky János, és Laskó László elégedetten nyugtázta az eredményt.

– Tíz méter felett, bizony, bizony, tíz méter felett dobta azt a nyavalyás golyót – ismételte büszkén az eredményt a férfi. – Tudja, mit? Most menjen haza! Én keresek még pár embert, aki ismerte a nagybátyámat, és tőlük is megkérdem, hogy honnan dobta a súlyt . . . Nem akarom, hogy a maga jelenléte befolyásolja őket. Tárgyilagos és pontos eredményt akarok. Ennyivel tartozom a nagybátyámnak.

– Rendben van – bólintott boldogan Neviczky, és kisietett az utcára.

Pár emberrel találkozott, amíg hazaért, de nem foglalkozott azzal, hogy megbámulják, s hogy tanácstalanul toporognak az utcasarkokon, a házak kapuinál.

Otthon – anélkül, hogy szólt volna valakinek – a padlásfeljáróhoz sietett. Kicsit kifújta magát, aztán felment a létrán. A padlásajtó mellett kis kéve cirok feküdt, vékony dróttal kötötte át valaki. Megtapogatta, megforgatta, majd letérdelt mellé, és lenézett az udvarra a padlásajtóból. Érthetetlen, szólalt meg hangosan, és ugyanúgy, mint a falu végén a Mihalkó ház előtt állva, elbizonytalanodott. Aztán mielőtt még jobban összezavarodott volna minden a fejében, óvatosan lemászott a létrán.

Először a hídra felkapaszkodó csordát vette észre. A nap már lesiklott a szürkén-vörösen kavargó égen. Aki az égboltnak ezt a kavargását vizsgálgatta, nem tudhatta, hogy most eső készül, vagy csupán a természet feszül neki tombolva – még a nap utolsó órájában is – a közelgő estének, elfelejtve, hogy az éjszaka a nyugalomé és a csendé. . .

A Kraszna töltésén kaszált. Most, ahogy a hídon vonuló csordát figyelte, a szeme a hídról levezető földút mellett, a futballpályán akadt meg. Gyorsan suhintott még kettőt-hármat, a kasza éle sercegeve toltá-repítette a dudvás lóherét. A föld hűvöse a bokáját legyezgette már, hát úgy döntött, hogy abbahagyja a munkát. A kaszát letette, elment a vízparton az egyik bokor alá rejtett biciklijéért, ujjasáért, elnyűtt aktatáskájáért.

Lassú, gondos mozdulattal biciklijére kötözte a kaszát, megnézte a gumikat, elégedetten nyugtázta, hogy nem engedtek le, egyébként is jó, masszív biciklije volt. Vigyázott rá, alakíttatott is rajta, a csavarokat mindennap megnézte, nem lazultak-e meg, a láncokat gyakran megolajozta, így azután teljesen hozzánőtt a gép, s amikor a kormány két végét megfogta, mintha személyes ismerőse lenne, úgy nézte, úgy lökte el magát a földtől, hogy azután felüljön rá.

A töltésről látta, hogy a csorda a futballpálya mellett megy el, a tehenek után alacsonyan szálló porfelhő kavargott. A Kraszna fölött lassan felemelkedett a sűrű, tejszínnű pára, azon csodálkozott most, hogy a víz mellett ezt

nem vette észre. A rét – hogy elment a csorda – üresnek, színtelennek tetszett, bár még ellátott a Szamosig is; az emberek, mozgó pontok nélküli síkság úgy nyújtózott előtte, mint valami idegen, holdbéli táj, amelyet még sohasem látott.

A hídról levezető földutat összezsugorította a tehenek vonulása, a bicikli egyenletesen rázkódott, a vázhoz kötözött kaszanyél kattogni-kalamolni kezdett.

Leszállt, gyalog ment el a futballpályáig.

Minden este így szokott hazamenni, ha errefelé dolgozik a réten vagy a töltésen. Korábban befejezi a munkát, hogy azután megálljon a pályánál.

Mint most is. A gyerekek már messziről kiáltoztak neki, örültek, ha beállt közéjük játszani, annál is inkább, mert ez idő szerint ő volt a faluban a legtekintélyesebb futballista. Azt már éppen nem lehetett volna ráfogni, hogy ő focizott a legjobban, mert még a katonaság után, akkor igen, akkor ő volt a legjobb játékos, hosszú ideig, de most már harmincon jóval túl csak a tekintélye és a régi dicsősége nagy.

– Gyertek, srácok, itt a válogatott, itt van Mihalkó, itt van Mihalkó Károly. . .

Hogy ő válogatott, abban sok igazság volt, mert úgy két évvel ezelőtt be is tették az állami gazdaságok országos válogatottjába, vagy két napig együtt is volt velük, aztán, hogy játszották-e, vagy sem, azt senki nem tudta a faluban. . . Ő azt mondta, hogy játszott, persze hogy játszott, „azért hívtak be, hogy játsszak”. Ennyi volt a válasz. Azt már senki sem firtatta, hogy mit keresett ő az állami gazdaságok futballistái között, merthogy nem dolgozott ő akkoriban sem és most sem semmiféle állami gazdaságban. Valaki így gondolta a járásnál, javasolták, aztán már hívták is.

Mihalkó Károly akkor alaposan kipucolta a futballcipőjét, kifényesítette, a dresszét, nadrágját, sportszárát kimosalta, kivasalta, és elutazott. A faluban így biztatták:

„Aztán mutasd be a tiroládécselt, azt csak te tudod, azt nem tudja senki más Magyarországon.”

Ebben is volt valami igazság. Mihalkó Károly egyéni, speciális csele volt ez. A csel abból állt, hogy maga elé tette a labdát, futni kezdett vele, majd gyorsan megállt, a cipőjét a labdára tette, hátrahúzta a labdát, az ellenfél lába ilyenkor már csak a levegőt kaszálta, de azután következett csak a csel igazi s valóban csak Mihalkóra jellemző fordulata, mert – mivel jobblábás volt – a bal lábával kétszer is átlépett a labdán, ettől az ellenfél általában megszédült, s ekkor Mihalkó – mert ez is hozzátartozott a cselhez – sarokkal továbbította a labdát, s mindig pontosan.

– Gyere, Mihalkó, mutasd be a tiroládécselt . . .

Ő maga nevezte el így, régen, még akkor, amikor a háború után először Madával játszottak, és megcsinálta a csel. Akkor megkérdezte tőle egy nagy kalapú harangozó, hogy „micsoda csel ez, te fiú, olyan csel az, mintha az ördög találta volna ki”, mire Mihalkó Károly rávágta: „Ez a tiroládécsel.”

A harangozó elismételte: „Tiroládé, ezt még nem hallottam, ilyet még nem hallottam . . .” Aztán egy alkalommal valamelyik szomszéd faluval játszottak, amikor a harangozó bekiáltott Mihalkónak: „A tiroládécselt, Karcsi, a tiroládécselt . . .”

Mihalkó Károly bemutatta. Az alig negyvenfőnyi közönségnek nagyon tetszett a tiroládécsel.

– Gyere, Mihalkó, mutast be a tiroládécselt . . .

Mihalkó Károly lefektette a biciklijét a kapufa mögé, bakancsát lehúzta, nadrágja alsó szárát felgyűrte, és beállt a gyerekek közé játszani.

Már jól besötétedett, a játékot abbahagyták, amikor az egyik fiú odament Mihalkóhoz.

– Azt hallottuk, hogy nem fogsz játszani többet, hogy vasárnap játszol utoljára a kurucok ellen . . .

– Azok meg kik? – kérdezte egy másik fiú, amíg Mihalkó visszahúzta a bakancsát.

– A tarpaiak, azt se tudod? – nézett rá a fiú, és Mihalkóra bámult.

Mihalkó Károly nem szólt semmit, eszébe jutott, hogy a legutóbbi meccs után – már felöltöztek, elindultak, hogy megigyanak egy pohár sört – azt mondta Varga-Szűcs Imrének, az egytagú sportköri elnökség vezetőjének, hogy ő márpedig utoljára a kurucok ellen fog játszani – vagyis a tarpaiak ellen –, merthogy azokkal szemben adóssága van neki, legutóbb is, amikor a kurucoknál jártak, megdobálták őket kővel, s úgy kellett a vontatóval elmenekülniük. . . .

– Ha te utoljára akarsz focizni – mondta neki Varga-Szűcs –, akkor azt megemlegeted, merthogy azért mégis a válogatottban játszottál, aztán az nem úgy van, hogy te csak utoljára játszol, annak úgy kell történnie, hogy megemlegesd. . . .

Akkor Mihalkó nem törődött ezzel a szóáradattal, nemigen szokott ennyi mindent egyszerre megjegyezni, de most, hogy így beszélgettek körülötte, eszébe jutott Varga-Szűcs. „No, akkor ez elmondta másnak is. . . . A fenébe, nem kellett vona szólnom. . . .”

Amikor hazament, leszedte a kút és a kerítés közé húzott kötélről a dresszét, szinte ropogott a sárga színű trikó, szerette a sárga színt, valaki azt mondta neki, hogy a brazilok is sárgában játszottak a világbajnokságon a magyarok ellen, meg hogy még verekedtek is, de az nem biztos, lehet, hogy nem is a brazilok ellen verekedtek. A suszternál a rádióban hallgatta a meccset. „Hát ilyesmi előfordul”, gondolta akkor Mihalkó, „a foci az olyan, hogy arra az életét is felteszi az ember. . . .”

A dresszét, a gatyáját készült kivasalni – parazsat tett a vasalóba, aztán a kezével lóbálta, hogy jobban izzon, éppen indult a konyhába, hogy a tűzhelyből kivegye a parazsat, amikor látta, hogy két idegen – két vasutas – ül az asztalnál, az apjához beszélnek meg az anyjához, a szülei csak ülnek, és nem válaszolnak. Egy butélia bor az asztalon, eddig már iszogattak is belőle valamicskét, alig fél po-

hárkával. Mihalkónak az tűnt fel, hogy a két vasutas egyszerre csak egymással kezd vitatkozni. A fiatalabbik vasutas azt bizonygatta, hogy „nem érdemes belépni a téészbe, merthogy az én apám is belépett volt, és mi lett az eredménye: semmiye sincs, még annyija sincs, mint amikor béres volt meg napszámos” . . . Az idősebbik vasutas pedig hol a társára, hol Mihalkó apjára nézve magyarázott: „A közös társulás csakis előnyös lehet, merthogy meg kell mutatni parasztestvéreinknek – s itt úgy nézett Mihalkó apjára, mintha bólogatást, egyetértést várna tőle –, szóval meg kell mutatni parasztestvéreinknek, hogy a munkásokkal együtt a közös utat választják.”

„Aha – gondolta Mihalkó –, ezek itt agitálnak.” Már egy hete idejárnak a vasutasok, és agitálnak. Debrecenből jöttek . . .

Mihalkónak tetszett, hogy az egyik agitáló az apjával értett egyet, aki semmiképpen sem akart belépni a termelőszövetkezetbe. Az apjának is megtetszett a fiatal vasutas. Az öreg töltött a borból az ifjabbnak, majd a másik agitálónak is teleöntötte a poharát.

– No, akkor aláírja, vagy nem írja alá? – nézett az idősebb vasutas Mihalkó apjára. Mihalkó apja a poharáért nyúlt, intett, hogy emeljék fel, koccintsanak, aztán a lélegzetvételnyi szünetben lesz idő gondolkodni valamilyen kitérő válaszon. A fiatal vasutas azonban kisegítette az öreget.

– Mi az, hogy írja alá, vagy ne írja alá . . . Mintha csak egy aláírásból állna az egész, hát meg kell ezt gondolni . . . Hány hold földje is van magának, Mihalkó elvtárs?

Az öreg Mihalkó csak ennyit mondott:

– Öt . . . meg osztán . . .

– Meg osztán? – kérdezte a fiatal vasutas.

– Van egy kis kaszáló is, nem sok, a víz mellett . . . Ennyi.

A fiatal vasutas tűzbe jött, és úgy folytatta:

– Na, megmondtam. Mit jelent az az öt hold, mi az? Amikor ezer holdakról van szó; meg s a többi.

Az idősebb vasutas elszürkült arccal állt fel az asztaltól, és úgy mutatott a fiatal vasutasra:

– Ide figyelj, te, te is osztályellenség vagy, érted, osztályellenség vagy! . . . Többet nem vagyok hajlandó veled elindulni. Te is az ellenség malmára hajtod a vizet. Azért, mert az apádnak is őt holdja van, azért, mert ő sem érti meg az új idők szavát, azért most így beszélsz . . . Ellenem fordulsz?

Az öreg Mihalkó közbeszólt:

– Én azt mondom az agitáló elvtársaknak, hogy majd kiforogja az idő . . . Még úgy sosem volt, hogy sehogy se lett volna . . . Ha így lesz, ha úgy lesz, valahogyan csak lesz. Merthogy ez így volt régebben is . . .

– No, persze – hagyta rá az idősebb vasutas, tetszett neki, hogy az öreg Mihalkó most egyszerre csak ennyit beszélt, ilyen sokat –, no, persze, ez így van, így van, ahogy Mihalkó elvtárs mondja.

Mihalkó Károly pedig úgy hagyta ott őket a konyhában az asztal mellett ülve, hogy békésen diskuráltak az időjárásról, a nagypolitikáról s arról, hogy úgyszólván be kell lépni a téveszcsébe, merthogy ez eldöntött dolog, itt már csak az idő számít, hogy mennyi idő múlva . . .

Mihalkó Károly kiment a kapuhoz, rákönyökölt a kisajtóra, és figyelt az útra. Ezt gyakran csinálta, ilyenkor csak úgy várakozott, figyelte a szemközti udvart, az utcát, s azon gondolkodott, hogyan tudná agyonütni az időt. Most azonban csak várt, „a dresszét holnap vasalja ki, meg azután a cipőjét is ki kell fényesítenie, ezt mindig így szokta, ezt sosem felejt el . . .”

A szomszéd – negyven év körüli férfi, szénaportól szürke svájcisapkában – odajött hozzá a kiskapuhoz, hol ránézett, hol ő is az utcát bámulta, úgy tett, mintha innen érdekesebbnek tűnne az utca, mint az ő kapujából. Mihalkó Károly várta, hogy szólaljon már meg, „nem állhatnak úgy egymás mellett, mint két fa, merthogy még a fát is megfújja a szél, aztán akkor az is ad valamilyen hangot . . .”

De a szomszéd várt még egy kicsit a szóval, alaposan szemügyre vette a szemközti palánkot, odább a drótkerítést, a kisajtot keretező rózsaszálakat – a sárga és piros rózsákat behálózta az esti szürkület.

– Hát osztán – kezdte a szomszéd a beszélgetést –, hát osztán nálatok vannak?

Mihalkó Károly tudta, hogy az agitálókra kérdez a szomszéd, nem válaszolt, s ez azt jelentette, hogy „igen”.

– Hát osztán – kezdte kis szünet után a szomszéd – mit szólsz ehhez, mit szólsz az új világhoz? Merthogy ez már új világ... Mit szólsz ehhez a demokráciához?

Mihalkó Károly várt egy kicsit, hirtelenjében majdnem kiverte a veríték, merthogy ilyen kérdésre nem számított.

A szomszéd biztatta:

– Kategórice mondd meg...

– Hogyan? – kezdett észhez térni Mihalkó Károly.

– Hát úgy...

– Hogy? – pislogott értetlenül Mihalkó Károly.

– Merthogy az ember gondolkodik. Hogyan is tudna fordítani a sorsán. Most, ugye, itt van ez a demokrácia, meg miegymás. Hát osztán ezen...

Mihalkó Károly szemében egyre bonyolultabbnak tűnt a szomszéd.

– Szóval mondd meg, mi a véleményed! – A szomszéd most már úgy nézett Mihalkóra, hogy behunyta az egyik szemét, a másikat meg csak Mihalkó irányába pislogtatta.

– Már úgy értem, mi a véleményed erről az új világról?

– Hát... – kezdte a választ Mihalkó, aztán gyorsan be is fejezte.

Úgy tűnt, a szomszéd is megelégedett ezzel a válasszal. Nem faggatta tovább, valószínűleg ő is hasonlóképpen ítélte meg a helyzetet. Egy gyűrött doboz Munkást vett elő, megkínálta vele Mihalkót is, már a szájába is tette a cigarettát, amikor megállt a kezében a gyufa.

A hangosbeszélő a fejük fölött egy megdőlt póznán hirtelen kattant egyet. Szótlanul hallgatták a bemondót. – Kedves hallgatóink! Megkezdjük „Szív küldi szívnek szív-

vesen” műsorunkat . . . Ma este magyarnótákat és táncdalokat fognak hallani, s mindegyik nótát egy embernek küldi a falu apraja-nagyja és lakossága. Ez az egy ember pedig Mihalkó Károly . . . Az első dalt Varga-Szűcs Imre küldi kedves barátjának, volt játékostársának, a válogatott futballistának, Mihalkó Károlynak . . . Egyben sok sikert kíván a holnapi búcsúmérkőzésre is . . . Mint edző, mint elnök, mint volt játékostárs . . .

Ezt követően még tizenegy szívkiüldit kapott Mihalkó Károly. A tűzoltók, a nőszervezet, a fiatalok és az úttörők nevében hangzott fel a dal, a szívkiüldinek nem akart vége szakadni, mert a mozi baptista jegypénztárosa, a félszemű mozigépész, a községi tanács adóbeszédője, a másfél mászára hízott terményfelvásárló, a kopasz agronómus, valamint Karalyos elvtárs, a községi tanács vb-titkára is elküldte üdvözetét és jókívánságait.

– Nahát, most megbolondul a pap – mondta a szomszéd Mihalkó Károlynak –, merthogy az esti misét ilyen zenebonában kell tartania.

A szomszéd levette a fejéről a sapkáját, a térdéhez verte, utána prüsszögni és köhögni kezdett. Mihalkó nem várta meg, hogy a szomszéd visszategye a fejére a sapkát, hanem bement a lakásba. Ott viszont csendben meghúzódott, amíg a két agitáló elment tőlük – mindkettő igencsak berúgott már az apja borától –, majd végképp eldöntötte, hogy a dresszét, a teljes felszerelését másnap reggel fogja elkészíteni, kivasalni, nem bajlódik most már vele.

Így is történt.

Utolsó mérkőzésére úgy ment el, ahogyan máskor is szokott. Ahogy befordult a biciklijével a pálya felé vezető útra, egy csapat gyerek futott elé. Tapsolták és éljeneztek, kiabáltak, a biciklijét ütogették, majd ütemesen verték a kezüket: – Éljen Mihalkó! Éljen Mihalkó! Éljen Mihalkó!

Mi tagadás, Mihalkónak tetszett ez a fogadtatás.

Annál inkább elment a kedve, amikor a pályára ért. Ismeretlen arcokat látott, tiszta fehér szerelésben álltak,

csupán két embert ismert fel, a két vasutast, akik tegnap este náluk agitáltak és berúgtak. . .

Valaki odaszólt neki, hogy a „munkás-paraszt szövetség elmélyítése érdekében ma az agitálók játszanak a falu csapatával, a meccs természetesen barátságos, de ez nem zárja ki a szép játékot”.

Mihalkó már beöltözve jött ki a pályára, látta, hogy játékosársai a pálya szélétől vagy tíz méterre levő fasor alatt ülnek, az agitálókat méregetik, cigarettáznak és káromkodnak. Varga-Szücs Imre járkál közöttük: – Fiúk, nagyon nem kell megverni őket. Nézzetek rájuk! Némelyik már elérte az ötvenet is, nekik is játszani kell, nekik is megparancsolták, meg azután az erő itt van a mi oldalunkon, ha ti csak egybe is belerúgtok, csak egyetlenegybe is, akkor baj van. . . Nem kell őket megrúgni, dehogyis kell, ha már csak elfut valamelyikőtök, már akkor is, már a szele is agyoncsaphatná őket. . . Értitek, fiúk? Világos? Meg azután: este két hordó sör a miénk, na, szóval, úgy mozogjatok, hogy két hordó sör az ide dukál, az nekünk dukál. . .

– Hát van sör a kocsmában? – nézett fel egy álmos szemű játékos a földről.

– Mikor hazudtam én nektek, mondjátok meg, mikor?
– Varga-Szücs úgy mondta ezt, hogy elhitték neki.

– Te Károly, te pedig örülhetsz annak, hogy ezekkel a. . . na, szóval, te pedig örülhetsz, hogy velük zárhatod le szép. . . ezek mind úriemberek, érted, úriemberek. . . Ők tudják, hogy mi a helyzet, szóval rúghatsz egy gólt, esetleg. . . szóval a többiek is rád játszanak majd. . .

Mihalkó nevetni kezdett, amikor otthagya Varga-Szücsöt, és az agitálók csapatára nézett. Elhízott, pocakos, kopaszodó férfiak álltak ott egy kupacban a pálya szélén, arról beszélgettek, hogy „miért nem jönnek ki a nézők a pályára, rájuk csak nem haragszanak tán. . .”

A meccs elkezdődött, eleredt az eső is. Mihalkónak a szemébe hullott a haja. A labda vizes lett és sáros. Egy beadásnál Mihalkó a labdába fejezt, az átszállt a kapu-

son, bent volt a gól, de Mihalkónak tiszta sár lett a homloka.

Ezzel a góllal vezettek aztán a helybeliek. Féidőben azonban egy kis busz fordult a pálya végéhez, valaki oda-jött a helybeli futballistákhoz, és bocsánatot kért.

„Elnézést kérek tőletek, de az elvtársakat el kell vinnem a járási székhelyre, úgyhogy menjetek szépen haza, illetve a kocsmába . . . Már ott van nektek elkészítve a két hordó sör, válják egészségetekre . . .”

Mihalkó megjegyezte, hogy sárosan, vizesen csak nem mennek be a kocsmába, előbb leszaladnak a Krasznához, megmosdanak.

Egyetértettek vele.

Útközben Varga-Szücs lépett oda Mihalkóhoz.

– Te Karcsi – kezdte Varga-Szücs –, gondolkodtam a dolgon, játsszál még velünk, szüksége van rád a csapatnak, meg azután ez a búcsújáték nem úgy sikerült, szóval még a tiroládécselt sem mutathattad be . . .

A többiek helyeselték.

– A tiroládécsel – folytatta Varga-Szücs – olyan csel, amivel tíz év múlva is megélhatsz nálunk, a csapatban . . .

Mihalkó Károly megmosta a haját, a homlokát, megfürdött. A Kraszna vize meleg volt, jólesett neki.

Ezután hazament, felöltözött, és elment a kocsmába, hogy megigya a többiekkel a két hordó sört.

A legnagyobb veszedelem

A hajnali esőről nem volt tudomása.

A kék csomagolópapírral felrajzszögezett keskeny ablakon kis rést talált a szeme: az udvaron nedvesen csillogott a szilvafák törzse, s a szomszéd sövényből font kerítésén – mintha már az udvaron lopakodna – nesztelenül kapaszkodott egyre feljebb a felkelő nap. Most ébredt. A szeme előtt foszladozó piros nyalábok cikáztak, az égis emelkedtek, majd megsemmisülve szétporladtak az üvegtáblán. Az udvar néma, az utca üres, és egyedül van a házban. A szülei kimentek a tanyára. Mire kiértek, felszáradt már a föld, gondolja most, már javában kapálhatnak. Őt nem vitték magukkal, nem mintha nem tudna kapálni, vagy nem tudna elvégezni bármilyen más munkát, csak hogy akkor éhen halnának a libák. Az apja találta ki, hogy vegyenek húsz libát, felnevelik, aztán megpróbálják pénzzé tenni. Mert a disznóval már évek óta nem volt szerencséjük, nem is igen tudtak neki mit adni, meg aztán a többség is úgy rendelkezett, hogy a disznókkal nem csinálhatnak, amit akarnak, hiába igyekeztek a semmiből másfél mázsára is felhizlalni. Így juthatott az apja eszébe a liba. Szép magyar libák, ez volt minden óhaja. Fehér, fénylő tollazatú, méltósággal tipegő, lehetőleg csendes libák. De hát hol van ma ilyen liba? Mert például a tolla is csak akkor fénylik igazán, ha sokat fürösztli az árok vizében, vagy mindennap leviszi a Krasznára, ahol persze az ár is elsodorhatja. . . Ő csak annyit tud a libákról, hogy ha esznek, csendben maradnak, kuncogva emésztenek,

elégedetten pöntyögnek. Ha arról panaszkodott az apjának, hogy nem győzi ennivalóval a sok állatot, hogy napközben lopni sem tud semmit, mert hozna ő mindenfélét a határból, de hát fényes nappal bárki meglátja, az apja leintette: „Nemsokára kijárod az iskolát, húsz liba, de akár harminc liba sem foghat ki rajtad . . .”

Ezért maradt otthon mindennap, a legnagyobb dologidőben . . . Elseperte az udvart, vizet hordott, fát vágott, az árokparton etette a libákat.

Elhúzódott az ablaktól, lecsúszott az ágyról, klottgatyáját feljebb húzta a derekán. Mintha hűvös levegőt érezne a hátán végigfutni, gyorsan felkapta a székről kávébarna ingét. Ebben járt már legalább egy hete, de inkább csak reggelente vette fel, mire a delet harangozták, már ledobja magáról, mint azt a világos színű bő nadrágot is, amit az anyjától kapott: „Ha beleülnél a libafosba, nem veszi észre rajtad senki”, mondta nevetve az apja, olyan sárgászöld színe volt. „Libaörzésre, az árokparton üldögetni, a ház körüli munkára megfelel, kihúzod vele a nyarat”, győzködte az anyja, amikor először felhúzta magára, s a nadrágból furcsa, émelyítő szag csapta meg az orrát. A görög katolikus paptól kaphatták, gondolta akkor, annak küldtek Amerikából mindig csomagot. Ingyen adhatta neki a pap, az anyja feljebb varrta a szárát, hogy ne súrolja a földet, s ahogy teltek-múltak a napok, lassan megszokta a színet is. Néhányszor meg is ázott benne, és nem érezte többé az émelyítő szagát sem, sőt, egyre jobban megszerette, mert olyan mély zsebe volt, hogy a könyökéig elveszett benne a keze.

A reggelijét megtalálta a sparhelt szélén: a nagy fehér bögrében tejeskávé, s a kis vaslábasban pirított zsíros kenyér csillogott. A tejeskávé bebőrözött már, mutatóujjára kanyarintotta a vastag, zsíros lepedéket, a sparhelt fölé hajolt, és egyetlen szippantással lenyelte a pillét. Aztán még lejjebb hajolva beleszürcsölt a bögrébe is. A feje fölött legyek cikáztak, a falnak, a konyhaablaknak koppantak. Arra gondolt, majd délfelé kizavarja őket egy törülközővel,

de most sietnie kell, a hátsó udvar felől éhesen gágogtak a libák, minél hamarabb ki kell hajtani az éhes csapatot az árokba, nem késlekedhet, az állatok hangos kiabálása felveri az utcát, a szomszéd Kerczák Károly még azt mondja az apjának, hogy éhezttette őket...

De addig csak nem mozdult a konyhaajtóból, amíg a zsíros kenyeret meg nem ette. A sok légy ott repdesett az orra körül, meg a szeme alatt, a pimaszabbja rászállt a kenyere is, de nem törődött vele, nagyokat harapott, estig, amíg az anyja haza nem jön, úgysem eszik már semmit, csak ezt a karéj zsíros kenyeret. Talán tud magának szerezni valamit. A kertek alatt, nem is olyan messze, már megérett a nyári alma, a szomszéd fiúval, a kis Kerczákkal elmehetnek majd oda. Ha jóllaknak a libák, telerakja a zsebét, az ingét. Jártak már ott, egyszerű kis lopás, egyikőjük figyel, a másik meg felmászik a fára. Piros és lila cirrás aprócska alma, édes, mint a porcukor, magvastul megehetik.

Mielőtt kiengedte volna a libákat az ólból az udvarra, megtapogatta a zsebeit. Mindent rendben talált. A két hátsó zsebben ott meredt a kisebb meg a nagyobbik parittyá, elégedetten tapogatta meg a bicskáját, a drótjait, madzagjait meg a vasúti töltésen szedett lapos köveit is. Amíg a libákra vigyázott, parittyával lövöldözött, s ha elkísérte a szomszéd fiú, a kis Kerczák, neki is jutott egy parittyá, együtt lövöldöztek, hogy jobban teljen az idő.

A konyhaajtó mellett, a hokedlin állt a lavór, benne még langyos a víz, az anyja készítette el, hogy mosakodjon meg benne, de ehhez semmi kedve nem volt. A konyhaajtóban elérte a szilvafák lombján áttörő nap. Az udvarra lépett, a szűk kis konyha után itt már tágult és széleseedett előtte a világ. Az ég alján fürtös akácvirág formájú felhőket oszlatott szét az erősödő fény, egyébként a szokásos reggeli neszezések kísérték bámészkodását. Egy pillanatra abbamaradt a libák gágogása, talán megéreztek az állatok, hogy nemsokára kihajtja őket enni.

Becsukta a konyhaajtót, a kulcsot a szobaablak párká-

nyára helyezte, s kiengedte az ólból a libákat. Az állatok éktelen gágogásba kezdtek az udvaron, szárnyukat leengedték, rohantak az utcai kapu felé. Az árokparton már megszállottan tépdesték a vizes fűvet, hangtalanul legeltek, s a fiúnak nem kellett félnie, hogy elkóborolnak, hogy otthagyják az árkot, és kitotyognak a kövesútra. Dicsérte a hajnali esőt, amit átaludt, de ami meghozta a libák étvágyát. Némelyik állat a nyakát fűrösztgette-meresztgette a vizes fűben, s a már lerágott csonkokat is megszállottan tépdeste.

Az árokszélre, a magányosan álló gesztenyefa alá ült, kiszórta a zsebéből a parittyáit, a bicskáját. Arra gondolt, hogy mindent kipakol maga mellé, amikor a kihalt úton egy autó közeledett. Csak jött, csak jött, szinte lépésben. A fiú minden pillanatban azt várta, hogy megáll valamelyik ház előtt, de nem, kitartóan zötyögött egyre közelebb és közelebb. Elhúzott a libái mellett is, majd a szomszéd kapunál, Kerczákék előtt megállt. Most látta meg csak, hogy egy másik kocsi már régebben ott várakozik, eddig azt nem is vette észre. Az újonnan érkezett kocsiból két ember szállt ki, a vezető egyelőre nem mozdult, álmos egykedvűséggel várta, hogy utasai visszajöjjenek. A fiú a bicskáját meg a parittyáit gyorsan visszacsúsztatta a zsebébe, amikor a vezető is kikászálódott a kormány mögül, elunva a várakozást, megállt az árok szélén, és nézelődött, de aztán csak Kerczákék lakása felé figyelt. Közben ráérősen rágyújtott. A libák a gesztenyefa alatt szinte ráhasaltak az árokra, egyre elszántabban ettek. Nem kellett rájuk vigyázni, így azután a fiú alaposan megfigyelhette, hogy mit csinál az a sok idegen Kerczák Károly házában.

Kerczákék udvarán azonban nem látott senkit. A gesztenyefa törzséhez bújva, mintha csak ő lenne egyedül a világon, mozdulatlanul várta, hogy történjék valami. Egy idő múlva a gépkocsivezető is bement Kerczák Károly udvarába, majd úgy eltűnt, hogy nem is látta többé sem a ház előtt, sem az utcán.

Nem értett semmit: hova mehetett a gépkocsi vezetője,

hol vannak a többiek, mit csinálhatnak a házban, hol van a barátja, a kis Kerczák, akit megkérdezhetne? Kerczák Károly házából hangzavar szűrődött ki, rekedt, hadaró kiabálás, néha ütések zaja hallatszott.

Talán az lenne a legjobb, ha most hazamenne, s az udvarukról lesné meg, mit csinál az a sok idegen a szomszédjukban. De hát a libákat mégsem akarta magukra hagyni, bár tudta, hogy semmi bajuk nem lehet, s ha félt is, nem jobban, mint amikor egyedül üldögélt az udvar sarkában, s az utcán részeg cigányok verekedtek. S ahogyan akkor ügyelt rá, nehogy észrevegyék, hogy egyedül van, mert akkor rátörnének, most sem mert elmozdulni a gesztenyefa mellől.

Egy idő után erősödött benne az érzés, hogy valaki ott áll mögötte, két lépésre talán, ott áll az orgonabokrok között, a volt katolikus iskolakert kerítésénél. . . Megtapogatta bicskáját a zsebében, érezte a súlyát. A nadrágszöveten át is kirajzolódott kerekded formája, de nem mert érte nyúlni, attól félt, ha mozdít egyet a karján, az az ismeretlen valaki a háta mögött elkapja a torkát, és pincérfogással meg is fojtja. Mert elég annak az idegennek csak kinyújtania a kezét, elérheti őt, s ha leszorítja a nyakát, egyetlen hang nélkül elterül az árokparton. Mi lenne akkor a libáival? Most látja csak azt is, hogy nem nyitotta ki az utcai kisajtót. Hiába mennének haza az állatok, zárva az ajtó. Máskor nyitva hagyja, hogy ne kelljen térítgetnie őket, amíg kinyitja, most meg bezárta maga mögött. Ha valami baj esne vele, mind a húsz liba szétszéledne, mire hazajönne az apja a tanyáról, egyet sem találnának meg.

De az is lehet, hogy nem áll senki sem a háta mögött az orgonában, csak egy veréb repült oda, képzelődik, s akik Kerczák Károly lakására mentek, rokonok, városi rokonok. Ám igaz, a kis Kerczák sohasem beszélt neki olyan rokonokról, akik két kocsival látogatnák meg a szüleit.

Az lenne a legtisztább dolog, ha megfordulna, vagy elfutna, átugraná az árkot, s csak a kövesút széléről nézne vissza. . . Most már biztosan tudja, hogy ott áll mögötte

valaki, szinte a fülébe szuszog, olyan közel került hozzá. Úgy érzi, hogy egy erős, hatalmas, legyőzhetetlen ember áll a háta mögött, s minden újabb lélegzetvétellel még közelebb csúszik, körülötte meg-meglendülnek az orgoná-ágak. Persze, az is lehetséges, hogy az az ember is azt figyeli, amit ő, az idegeneket Kerczákék házában. Azt várja, hogy jöjjenek már ki az udvarra. Minél tovább gondolkodott, annál biztosabb lett benne, hogy az az ember már régen itt bujkálhat, lehet, hogy már régen itt bujkál, lehet, hogy már tegnap is itt volt, lehet, hogy sokkal régebben leskelődik ott, mint ő, mint amióta ő kihajtotta ide a libákat . . . Valószínű, hogy már hetek óta ott bujkál a sűrű orgonában.

– Ne mozdulj – suttogta a háta mögött az idegen férfi. Az idegen, akinek azért ismerős volt a hangja. – Ne mozdulj, kis Neviczky – ismételte.

Libus Oszkár állt mögötte. Libus, aki hosszú ujjú, piros pulóverben járkált a faluban a legnagyobb melegben is, aki a tánciskolában zenél, s akiről azt hallotta egyszer kis Neviczky, hogy titkos összeesküvő. . . Mondták is róla sokan, hogy nem lesz már abból egészséges ember soha, mert a börtönben megfázott a veséje. A titkos összeesküvés miatt börtönözték be. Ez a Libus áll a háta mögött, hát persze hogy ő az, idézte fel a hangját. Mintha valahonnan a gyomrából szökött volna ki – talán ő is fél –, hogy ennyire remeg a hangja. A fiú nem értette, hogy miért nem mozdulhat meg, mit akarhat a férfi, talán így jobban el tud bújni mögötte?

Libus hol itt, hol ott tűnt fel a faluban, munkát vállalt kevés ennivalóért. Ennyit tudtak róla, no meg azt, hogy a veséjével betegeskedett mindaddig, amíg össze nem szedett egy hordó lóhúgyot, és bele nem ült . . . Mert ettől gyógyult meg. Állítólag az emberek vizelete is meggyógyította volna, kiűzte volna belőle a nyavalyát, csak hogy a lóhúgyot könnyebben szerezte be. Egy rossz vödörrel járta a falut, s ahol lovakat látott, lóhúgyot kért a gazdáktól. Aztán meg messzi falvakba járt a tánciskolában zenélni, a

Szamoson túlra, olyan helyekre, ahol még a kis Neviczky sohasem járt, de amikről annyit hallott, Panyoláról, meg Szamoskérről, meg a többi erdővel körülvett faluról, ahová egyszer úgyis elmennek a kis Kerczákkal. Biciklire ülnek, és felkeresik azokat a helyeket. Arrafelé kis folyók kanyarognak a kertek alatt, aranyalma-fák virágzanak, s olyan fehér a nagy szemű szilva virága, akár a hó. Öklömnymi, húsos szilvák teremnek ott, abból érdemes lenne lopni is. Mert miért is mennének oda, ha nem lopni. Sokszor beszélgettek a nagy tolvajlásokról a kis Kerczákkal, egyikőjük felmászna a fára, a másik meg figyelne...

– Add ide a parittyádat... a nagyobbbat – hallotta Libust.

A fiú nem mozdult, attól félt, hogy máshonnan is figyelik őket, mert például a gépkocsivezetőt sem látta bemenni Kerczákék házába, és még sincs sehol. Vajon mit akarhat a parittyával Libus?

– Adjad már! – szólt rá sürgetően a férfi. – Visszaka-pod, ne félj – ígérte.

A fiú odaadta neki a nagyobbik parittyáját.

– Követ is adhatsz – kérte Libus, s aztán hogy mindent megkapott, amit kért, visszahúzódott a bokorba. A fiú is csak sejtette, hogy merre bújhatott meg.

Erős ajtócsapkodást hallottak. Egyre több férfi lépett ki a szomszéd házból. Ismeretlen egyenruhákban ácsorogtak az udvaron, lökdösték, kiabálva taszigálták Kerczák Károlyt. A fiú nem értett semmit, csak azt látta, hogy Kerczák Károly a ház falának támaszkodik, s szó nélkül tűri az idegenek erőszakoskodását. Valaki hosszú acélpálcájával rávágott a hátára is, Kerczák felesége sírva könyörgött, hogy ne bántsák a férjét. Kerczák Károlynak már kicsúszott a fehér inge a nadrágjából, azzal törülgette az arcát meg a nyakát. Kerczákne kezét tördelve jajongott, hogy ne vigyék el a férjét, de a fiú a gesztenyefa alól úgy látta, hogy az egyenruhások hajthatatlanok, a kocsiba akarják tuszkolni Kerczák Károlyt.

Már kiléptek a kapun, amikor nagy csattanással betört

Kerczákék házának szélső ablaka. A csillogó üvegszilánkok csengve peregtek végig a falon.

Az egyenruhások megtorpantak. Széles mozdulatokkal pisztolyt rántottak, mert nem értették, hogy mi történt. Hiába tekingettek az útra, a kert felé, sehogyan sem értették, hogy mi zúzta be a ház ablakát. Többen zavarodottan körülfutották a házat, a hátsó udvarra rohantak, majd ki az utcára, az egyik egyenruhás még a levegőbe is lőtt, amiért a többiek dühösen rákiáltottak. Ketten félve, óvatosan odalopóztak az ablakhoz, benéztek a szobába, de nem láttak semmit. Most már nem törődtek Kerczák Károllyal meg a feleségével, csak a tettest akarták megtalálni.

Az egyik egyenruhás kiszaladt a libát őrző kis Neviczkyhez, és megállt előtte. Aztán átugrott az árkon, és a bokrokhoz rohant. Félrehúzta az ágakat, valamit észrevehetett, mert sokáig nézett egy pontra.

Aztán megfordult, és intett tanácstalanul ácsorgó barátainak:

– Gyerünk! Kerítsük be az iskolakertet! – kiáltotta.

A fiú mellett futott el három egyenruhás. Nem ügyeltek rá, pedig az imént már azt hitte, hogy észrevették a hátsó zsebében a kis parittyáját. Mert azzal ugyanazt megcsinálhatta volna, amit a naggyal az imént Libus. Legalább három telefonpózna közti területet behordott a kis parittyája is. A nagyobbik messzebb repítette a kavicsot, mint a légpuska a drótból vágott kis golyókat, mert igazi, légpuskába való töltényt – ha szerzett is valaki valahonnan légpuskát – sohasem tudtak venni. Így aztán harapófogóval drótokat vagdaltak el, s azzal lövöldöztek.

A fiú úgy döntött, hogy hazahajtja a libákat, mielőtt az egyenruhások visszajönnének. Abban biztos volt, hogy Libus Oszkárt nem fogják el, s akkor lehet, hogy visszajönnék hozzá, és megkérdezik tőle, hogy látott-e itt valakit. Ha pedig Libus nem tudott elmenekülni, akkor úgyis magukkal viszik, s akkor újfent bekerül a börtönbe. Jobbnak látta, ha hazamegy, vizet önt a libák favályújába, és ma már nem mutatkozik az árokparton. Megvárta, amíg a két

kocsi elindult, követve az idegeneket, s csak azután kezdett neki, hogy a kövesúton keresztül a libákat hazaterelje...

Kilépett a gesztenyefa alól, amikor észrevette, hogy Kerczák Károly közeledik hozzá. Kerczákné a kapuban állt, az idegeneknek se hírük, se hamvuk. Éppen Libust üldözhetik valamerre, gondolta a fiú, amikor Kerczák Károly könyörgő hangját hallotta:

– Gyere elő, fiam, téged nem bántanak...

A fiú azt hitte, hogy hozzá beszél.

– Nekem tetszik szólni, Károly bácsi?

– A fiamnak... Gyere elő, már elmentek, és téged úgysé bántanak...

Neviczky körülnézett, de a barátját, a kis Kerczákot nem látta sehol, nem értette, honnan kellene előjönnie, mit akarhat az apja. Csak nem a bokorban bujkál ő is, mint az imént Libus Oszkár?

A két fekete autó újra felbukkant az utca végén, elhúzott előttük, és nagy porfelhőt kavarva eltűnt a másik irányban. Neviczky hiába erőltette a szemét, nem ismerte fel az idegenek közt Libus Oszkárt. Arra gondolt, hogy Kerczák Károly talán jobban megfigyelte a kocsiban ülőket, mint ő, majd megkérdezi tőle. De Kerczák egyáltalán nem törődött már az elrobogó kocsikkal, sem azzal, ki törte be az ablakát.

– Láttalak, amikor elbújtál, amikor felmáshztál a fára... Gyere le, fiam – állt meg a gesztenyefa alatt.

Csak annyira mozdult meg a gesztenye lombja, mintha egy macska ugrott volna le az alsó ágáról, vagy egy madár szállt volna rá.

– Téged nem bántanak – ismételte Kerczák Károly aombok közt kuporgó fiának.

Már legyintett, hogy nem tudja a fiát lekönyörögni a fáról, már segítségkérően nézett a feleségére, aki feléjük közeledett a kövesúton, amikor a kis Kerczák elszánta magát: csüngött egy darabig a legalsó ágon, majd az árok fenekére huppant. Nem nézett senkire, futott tovább az

árok mélyén, aztán ráfordult arra a kis szekérútra, ami a Krasznához vezetett.

– Gyere vissza, te! – kiáltott utána az apja feldühödve.
– Hova az istenbe rohansz!? Elzavarlak a háztól, ha nem jössz vissza! Azonnal gyere vissza! – Kerczák Károly visszagyűrte az ingét a nadrágjába, s Neviczky látta rajta, hogy ha most a keze közé kaphatná a fiát, biztosan elverné.

– Én tudom, hová fut – mondta békítőleg Neviczky.

Nem is az idegenek látogatása volt a nagy veszedelem, nem is Libus vakmerő parittyázása, hanem Kerczák Károly eszeveszett dühe, mert máskor is, okkal vagy ok nélkül, oly sokszor ütötte a fiát, hogy azt Neviczky is sokallotta.

És most elfutott a fia! Hiába kérlelte. Hiába parancsolta meg, hogy jöjjön haza, hiába fenyegette, hogy elzavarja otthonról, ha nem jön vissza... Mi lesz most, hiszen máskor már egy rossz szóért hozzávágta, ami a keze ügyébe akadt, és semmiségekért vizes kenderkötéllel csépelte, vasalt bakancsával rugdalta. Egyszer be is törte a fejét a nadrágszíja csatjával, csak azért, mert a zokniját összekente a biciklilánc.

Mi lesz most, mit fog kapni a fiú, ha estére, éjszakára mégis hazalopakodik?

Talán azért mégsem olyan nagy a veszedelem: Kerczák Károly lekuporodott a gesztenyefa alá, talán megbánta, hogy így rákiabált a fiára, hogy ennyire megfenyegette – ott kószál most a határban, mint egy kivert kutya...

– Menj utána – kérlelte Kerczákné nagyon csendesen a Neviczky fiút.

– Elzárom az állatokat – mutatott a libákra. – Elzárom, és együtt majd hazajövünk – mondta halkan Kerczáknénak, és közben csak nézte a tehetetlen dühtől sápadt embert, akinek szemében ott izzott a szégyen és a keserűség: amíg őt a hívatlan látogatók megalázták, fia akaratlan szemtanúként ott kucorgott a gesztenyefán.

Mielőtt a Kraszna rozoga fahídjára lépett volna, Baraskó nagyságos úr házánál nézett körül. Válláról lecsúsztatta a papírzsákot, és az árok szélére lökte. A papírzsákban volt mindene, de itt már nem féltette, nem volt kitől féltennie, mert a hűvösséget árasztó, árnyékos utcán senkit sem látott, s a nagyságos úr udvarán is csak nagy sokára jelent meg egy idegen ember. Létrát tartott maga előtt, majd gondosan a ház falához támasztotta. Akkor közelebb lépett, s az ereszt babráló idegen férfitől megkérdezte, hogy nem találkozott-e olyan deszkával, amelyen az ő neve olvasható, meg egy külföldi ország kikötőjének a neve. Abban a kikötőben van egy fűrésztelep, ahol évekig dolgozott, magyarázta hosszadalmasan az ismeretlen embernek. Az bosszúsán szólt rá a létra tetejéről:

– Kinek a neve? Miről beszél?

– Az én nevem. Hakli Zsigmond. Itt lakom, pár házzal odább – mutatott hátra bizonytalanul.

– Én, kérem, semmilyen deszkáról nem tudok. Sosem láttam ilyet...

– Deszkán üzentem haza – magyarázta Hakli Zsigmond a mondókáját. – A háború után külföldön maradtam, egy fűrésztelepen kaptam munkát. Egyszer véletlenül megtudtam, hogy az én kezem alól kikerülő deszkákat Magyarországra szállítják. Akkor kezdtem ráírni a nevem. Tintaceruzával!

Bármennyire is fontosnak tartotta, hogy részletezze ezeket a dolgokat, arról már nem beszélt, hogy a hadifogság

után összeállt egy asszonnyal, rövid ideig, az igaz, de ott lakott az asszonynál. Aztán meghallotta, hogy szállítják azt a temérdek sok deszkát. Akkor döntött úgy, hogy hazajön. Itthon nem talált senkit. Az apja már nagyon régen meghalt, egy-egy mozdulatára emlékszik csak, az anyja pedig nem győzte hazavárni, és bizonyos, hogy a bánat vitte el a másvilágra – szó szerint így mondták neki a szomszédok. A házukba pedig, nem tudni, hogy kik és miért, egy idegen családot költöztettek, akik néhány perccel előbb be sem engedték az ajtón.

Az ereszt babráló férfi minden szót külön ejtve, hangosan, szokatlanul nagy szüneteket tartva, csak nagy sokára szólalt meg. Éppen hogy csak mondjon valamit, de azért mégis úgy hangsúlyozta a szavakat, hogy abból Hakli Zsigmond mindent értsen:

– Maga csak ott lakott abban a házban, ugyebár – megindult a létrán lefelé –, most már, kérem, nem lakik ott. Az már nem a magáé. . . Az már nem.

Hakli Zsigmond deszkáiról egyáltalán nem volt kedve beszélni.

– És ez a ház sem a Baraskó nagyságos úré? – kérdezte riadt gyorsasággal Hakli.

Az ismeretlen férfi leült a létra alsó fokára, cigarettát sodort, és többé nem vett tudomást Hakliról.

– Én sohasem láttam magát a faluban. . . – szeppent meg a férfi hallgatásától Hakli.

A Kraszna keskeny kis fahídján állva újra és újra végig-gondolta az elmúlt napokat. Végére is elmehetne panaszkodni az elöljárósághoz. Végigharcolta a háborút. Letöltötte a hadifogságot. Igaz, nem jött haza azonnal, tetszett neki a fűrésztelep, jó fizetést kapott, az az asszony mosott rá, gondozta, az irdatlanul nagy kikötőben pedig kedvére mászkálhatott egyik kocsmából a másikba, mígnem aztán meglátta azt a szürke, nagy hajót, amin a deszkákat szállították Magyarországra. És amikor nem jött semmilyen válasz a deszkákra írt címre – ő maga sem értette ponto-

san, hogy milyen választ, de valamit mégiscsak várt –, csak akkor indult el haza.

Átment a hídon, lassan lépkedett lefelé a töltésoldalon, arra gondolt, hogy eszik valamit. Aztán – mert a töltésről ellátott a szomszéd faluig – hirtelen új gondolata támadt: megkeresi Naményban a Perényi családot.

Mielőtt elvitték volna katonának, sokat dolgozott Perényiéknek. Igaz is, tőlük kér majd tanácsot, hogy menjen-e az előljáróságra, tegyen-e panaszt az idegen család ellen, kérje-e, tegyék ki őket a házából. Hiszen az törvényesen az övé. Egyébként is: a szabad ég alatt nem aludhat.

Perényiék háza a falu közepén állt, s Hakli a református templom melletti bejárón – csakúgy, mint régen is annyi-szor – lépett az udvarra. A hosszú és magas kőépület szemnyit sem változott, talán csak a tágas udvart nőtte be magasabban a fű. Igaz, az istálló faláról nagy foltokban szakadt le a vakolat, s az ajtaját is fával támasztották ki. A bejárat mellett kiszáradt a hatalmas eperfa, nem volt senki, aki kivágta volna. Amikor napszámba járt, az eperfa alatt pihengetett, és ette az édes, lila epret, olyan volt a színe, mint a sok dudvától a libafos. Oltott eper az, mondta Perényiné Ottilia asszony, még az apám oltotta be, mondván, hogy a világnak ezen a táján terem meg a legfinomabb eper, és az udvaron igazi pihentető árnyékot is csak az eperfa adhat.

A papírsákot letette a fűre, körülnézett: hátul a kert felől hallotta a tyúkok kurta kárálását. A kert alatt, a Krasznánál tüzet gyújtottak a cigányok, s a szállongó füstben hadonászva, kiabálva sütötték a halat.

Hakli belépett a nagy konyhába, gondolva, hogy itt talál valakit a családból. De csak Perényiné Ottilia asszony ült a konyhaasztalnál, és éppen egy felébe vágott hatalmas disznótökört tartott a kezében.

– Hát maga, Zsiga? – nézett nagyot, de nem állt fel.

Nagy vigyázva az asztal sarkára tette a tökört.

– Megjöttem – suttogta a konyhaajtónál topogva Hakli Zsigmond.

– Már azt hittem, hogy elveszett, de az a fontos, hogy mégis visszajött! – hadarta Ottilia asszony.

Aztán megkínálta a férfit tökfőzeléssel meg pirított kenyérrel. Amíg Hakli evett, az asszony elmesélte, hogy a férje itt hagyta, elment a katonákkal. Néha ír egy-egy levelet, és panaszkodik. . . De az is lehet, hogy hazudik, hogy jobban él azokban a gazdag nyugati országokban, mint ahogyan ők a háború előtt valaha is éltek. Aztán Hakli következett: előadta a hadifogságot, elmagyarázta – akárcsak az ismeretlen férfinak Baraskó nagyságos úr udvarán –, hogy üzent ő haza, de nem levélben, hanem deszkákon. Írt ugyan levelet is, még a frontról, de nem kapott rá választ, és később a deszkák sem hozták meg a szerencséjét. Most már tudja, azért nem jött válasz a levelére, mert már akkor meghalt az anyja, arra azonban, hogy mért nem válaszolt valaki az országból a deszkán küldött üzenetre – nem talál magyarázatot. Most meg egy idegen család lakik az ő házában, ami törvényesen az övé.

Ottilia asszony pillanatok alatt felmérte a helyzetet. Felajánlotta Haklinak, hogy maradjon nála, ott áll üresen az egyik nagy kamra, betesznek egy ágyat. . . Munka azért – ha nem is éppen annyi, mint a háború előtt – még akad, igaz, csak a kertben és az udvaron, de férfi nélkül nem boldogul. Meg aztán (biztos volt benne, hogy ezzel Haklit végképp meggyőzi) ott van a kis törpe ló, azt nem vették el tőle. Amit el lehetett vinni, azt felpakolták, elvitték, de a lovat meghagyták. Maga sem érti, hogy miért, mint ahogyan a bricskát is meghagyták. Jó lenne, ha Hakli befogná a kis lovat a bricska elé, és esténként azzal vinné őt a környékbeli falvakba.

Hakli a félbevágott tököt bámulta, nem értette, hogy miért kellene Ottilia asszonyt minden este elvinni a szomszéd falvakba.

– Már ugyan hatvan jócskán elmúltam, de hát kellene valamilyen munka. . . Meg kell élni, nem? Tánctanfolyamot vezetek. Én szerveztem meg mindenütt – magyarázta el az asszony Haklinak a dolgot.

Hakli berendezkedett a kamrában. Nem foglalkozott az elöljárósággal, abban bízott, majdcsak kimegy az az idegen család a házából. Egyelőre a nagy Perényi házban lakhat, mert a ház még áll, ha el is vittek sok értékes dolgot. Ott a nagy kert, ahol minden megterem, s hogy esténként majd szállítania kell Ottilia asszonyt, az még külön kedvére való volt.

Eltelt egy hét is már – Ottilia asszony minden este más-más faluban tanította a tangót meg a keringőt. Mindenütt csak egyetlenegy zenészt fogadott fel. Aztán egy reggel kétszer is rácsapott Hakli vállára.

– Maga megtanulhatna dobolni, nem elég egy hegedűs. . . Nem elég minden este egy öreg cigány. Kell még egy dobos. Zsiga, maga még fiatal, érzi a ritmust, érezni fogja. Én rávezetem mindenre, előttem olyan nincs, hogy nem lehet – lelkesedett az asszony.

Haklinak tetszett a dolog, csak éppen azt nem tudta, honnan szerez dobot. Ottilia asszony, mintha belelátott volna, azonnal kisegítette:

– A jobb helyeken már nagy hangszórók vannak, a kisbírók meg nem nagyon használják a dobokat, azokat kéne megszerezni. . . Ahol meg kettő is van, elég az egyiket elhozni.

Így is történt. Hol a községi tanácsok padlásán, hol egyszerűen csak az irodák falán felakasztva találták meg az agyonhasznált, kecskebőrből készült, alig kétarasnyi dobokat. Egy-egy tánciskolás bemászott a tanácsházak ablakán, és nagy titokzatossággal – miután meggyőződtek róla, hogy senki sincs a közelben rajtuk kívül – kidobták a könnyű kis dobokat az ütőkkel együtt.

Hakli először a kamrában gyakorolt. Négy dobot is maga elé tett, leült az ágya szélére, és úgy próbálgatta a rövidebb és hosszabb ütemeket, a pergetést. Mindegyiket maga elé rakva kiválasztotta a két legjobbat – mert nem vihetett magával többet kettőnél –, ha az egyik esetleg beszakad, legyen kéznél a tartalék, emiatt nem állhat le az isko-

la. A bricskán alig volt hely, mivel Ottilia asszony tojásért, krumpliért, lisztért tanította táncolni az ifjúságot.

Egy idő után rendszeresen elkísérte őket Libus Oszkár is. Hakli sosem hallott róla, de Ottilia asszony nagy szeretettel beszélgetett vele, boldogan, felvillanyozva szorongott miatta az ülésen. Mindig terveztek valamit, s az asszony szakadatlanul dicsérte Libus ötleteit. Libus Oszkár kiválóan táncolt – Hakli ugyan kétségbe vonta ezt, de nem vitatkozott Ottilia asszonnyal –, s hónapokon át arra készült, hogy a nagy szalkai szüreti bálon énekelni is fog. Ottilia asszony biztatta, és majdhogynem ujjongott, amikor Libus közölte vele, hogy az első magyar rock and roll-bemutatót is ő fogja megtartani a szalkai nagy zsinagógában, merthogy azt alakították át a szüreti bálra.

– Az lesz a mi munkánk betetőzése – bizonygatta Ottilia asszony. – És senki sem mondhatja, hogy mi itt az isten háta mögött lemaradtunk a világtól. Hallott, Oszkárkám, a világ első nagy rockfesztiváljáról a Wembley stadionban? – kérdezte Ottilia asszony.

– Akkor még Sztálinvárosban dolgoztam – legyintett Libus Oszkár.

Ottilia asszony előtt nem lehetett kétséges, hogy a rock minden zene fölött győzni fog. Libus tudálékos jólétsülséggel hangsúlyozta, hogy amikor meghallotta a világ első nagy rockfesztiválját a Wembley stadionból azon a bizonyos rádióadón (Hakli nem értette pontosan, hogy melyiken is), remegett minden porcikája. Hát igen, kiáltott fel, a rock a legnagyobb dolog a háború óta!

A szalkai szüreti bál egyre jobban megmozgatta Ottilia asszony fantáziáját, ám mégis bizonytalanul megkérdezte Libust:

– Nem lesz ebből valami baj?

– Miért lenne? – gondolkodott el Libus.

– Megfenyegettek. Azt mondták, hogy egy imperialista házban lakom, és örüljek, hogy még nem pakoltak ki... Hallott már ilyet? Mállik a vakolat, beázunk, és az én házam egy imperialista ház. Merthogy a férjem Nyugatra

ment . . . – magyarázta az asszony. – És egyszer csak arra ébredek, hogy a rockot, szóval érti . . . Összekapcsolják a házammal, és nemcsak a házam, de a munkám is . . . összekapcsolják az imperializmussal.

Libus erre azt válaszolta, hogy majd megvárja a kedvező pillanatot, akkor énekel rockot, ha a bálban tetőfokára hág a jókedv.

Ez megnyugtatta Ottilia asszonyt.

– De a cving sem egy utolsó tánc – szólt közbe félénken Hakli Zsigmond.

Hakli azért szólt közbe, mert ő maga a szvinget dobolta a legjobban, még Ottilia asszony is megdicsérte. Az az új tánc, a rock, gondolta, nem biztos, hogy jobb a szvingnél.

– A szving, a szving! – legyintett Ottilia asszony. – Különben is, figyeljen rám, Zsiga, mondtam már magának, hogy ebben a zsíros svájcisapkában ne doboljon. Ott a szekrényben a férjem sok holmija, legalább nyolc kalapot hagyott itt, majd abból kell kiválasztania, ami a legjobban áll magának. A kalap mégis más . . . És adok magának valami félcipőt is. Sáros fekete bakancsban mégsem dobolhat. A szüreti bálra úgy fog kinézni, mint egy igazi zenész . . .

– . . . hogy felléphet majd a Wembley stadionban is – tódította Libus Oszkár.

– Hol? – érdeklődött félénken Hakli, megbánva már, hogy említette a „cvinget”.

– Hát ahol a magyarok legyőzték az angolokat, a focisták . . .

– Hallottam róla – adta meg magát Hakli, s esze ágában sem volt tovább ellenkezni, látván, hogy az asszony is egy szelet fúj Libussal, mondhat ő bármit, most úgyis belefotjanák a szót.

Hakli számára teljesen tisztázatlan volt Libus szerepe. Hogy miért jön velük faluról falura? A legváratlanabb pillanatokban megállíttatja a bricskát, és ilyenkor Ottilia asszony is biztatja, hogy csak nyugodtan, Oszikám, tárgyaljon az emberekkel, intézze csak a dolgát, megvárjuk.

A tánciskolában meg a vizsgabálokon Libus bemutatja a sztálinvárosi figurát, az egész pár pillanatig tart, de ezt csak ő tudja, s annyira odavan magától, pedig semmi az egész, rádióból tanulta még ő is, bevallja, rángatózás behunyt szemmel, dobálja a lábát, kidülleszti a fenekét, löki, hajítja, dobálja, rántja magához a lányt. Néhány terményfelvásárló már elkezdte utánozni, egy postást meg egy vasutast is megszedített, megtanulták a sztálinvárosi figurát. De mégiscsak kevesen vannak, a szvinget, a tangót meg a csárdást az egész falu táncolja. Hakli arra gyanakodott, hogy Libus szeretne a dobos lenni. Márpedig erről szó sem lehet, a dobokat ő szerezte be, az ő tulajdona. Bármennyire is erősködne Libus, a dobokra vigyázni fog. Most már valóságos kincs az, az ágya fölött teljesen beborítja a falat a sok kis kerek dob. És végtére is az ő szerepe nélkülözhetetlen Ottilia asszony mellett. Ottilia asszony mindig arra biztatta, hogy boldog legyen. „Ha már így alakult a sorsunk, mi is kibabrálunk a világgal, nem ijedünk meg”, és elnevette magát. „Hát maga is, Zsiga! Milyen sorsa volt, én el tudom képzelni a szenvedést, de már remélem, minden szomorúságot elfelejtett, vagy lassan elfelejt . . .”

Hakli tudta, hogy mennyire igaza van az asszonynak. Esze ágában sincs az előljáróságához menni panaszra, majd csak visszakerül az a ház az ő tulajdonába. Ugyanúgy gondolkodott, mint a kikötőben, a fűrésztelepen egy darabig összeáll az ismeretlen asszonnyal, s hogy mi lesz a vége, azal nem törődik. És mégis, nagyon jó vége lett. Otthagytá az asszonyt, hazajött, s most – bár Ottilia asszony portáján, Ottilia asszony mindenese – mégis a maga ura. És milyen könnyedén, milyen kevés munkával jut pénzhez. Rengetegen ismerik, kezet fognak vele, megveregetik a vállát, sört vagy bort fizetnek neki. Fontos ember lett. És még csak el sem fárad, mert a dobolás csak az első időkben volt nehéz, az első pár napon, most már jobban pihenteti, mint az alvás. „Na látja – mondta neki sokszor Ottilia asszony –, ha nem keresett volna meg engem azon a napon, amikor hazajött külföldről, sohasem tudta volna meg, hogy nemcsak az

udvart tudja felseperni, meg a lovat megpucolni, hanem még dobolni is tud, és az a sok ember úgy emelgeti a lábát, ahogyan maga diktálja.” Hát ez az, értett vele egyet Hakli. S hogy Libus Oszkár állandóan jön velük, faluról falura, meg a szalkai szüreti bált is emlegeti, mintha lassan, módszeresen az ő verejtékkel kivívott pozíciójára törne. Ilyen szorongató érzése nem volt, amióta az eszét tudja, pedig megjárta a háborút, a fogságot, dolgozott idegének között a fűrésztelepen. Lassan már negyvenéves lesz, s most, amikor már rendeződött az élete, jön ez a Libus Oszkár, és behízelgi magát Ottilia asszonynál. A rockfesztivállal, vagy mi a fenével, meg a sztálinvárosi figurával, meg a szüreti bállal, amit az üres zsinagógában akarnak megtartani. Hirtelenjében úgy érezte, mintha egy lövészárokban lenne, és egyszerre csak kézitusában kellene megvédenie magát. Elhatározta, hogy megbeszéli a dolgot Ottilia asszonnyal. Ha Libus egyetlenegyszer is célzást tenne valamire, mondjuk, hogy dobolni szeretne, akkor ő beszélni fog Ottilia asszonnyal. S ha ő nem dobolhat, Libus Oszkár gondolja majd a kertet, tartsa rendben az udvart, s szállítsa minden este a bricskájával az asszonyt!

Eljött a szalkai szüreti bál ideje, Libus addig is szakadatlanul járta velük a falvakat, de dobolni egyszer sem akart Hakli helyett. Hakli arra számított, majd a szüreti bálon fog jelentkezni, hogy átvegye tőle az ütőt.

Ottilia asszony erre az estére kibővítette a zenekart, két cigányt szerződtetett, de alighogy muzsikálni kezdtek, három idegen férfi állt meg Libus Oszkár mögött. Hakli Zsigmond látta, amint az idegenek kikísérték a teremből Libust.

Pár perc múlva Haklit és Ottilia asszonyt is kihívták az udvarra, majd mindkettőjüket egy közeli emeletes épületbe vezették. A lépcsőház sötétségében Hakli belekarolt Ottilia asszonyba. Ahogy mentek felfelé a lépcsőn, egyre erősebben érezte az egérürülék szagát, nyilvánvaló volt, hogy a nagy épületben nem laknak, csak alkalmanként vehetik igénybe ezek az idegenek.

– Maguk kicsodák? – kérdezte Ottilia asszony, amikor kinyílt előttük egy ajtó, s meglátta az újabb három embert, akik rájuk vártak. Hátraféssült hajú, civil ruhás férfiak voltak, s az egyikük – ősz hajú, magas férfi, az arcát sem az asszony, sem Hakli Zsigmond nem tudta jól megfigyelni a félhomályban – hangosan megszólalt:

– Libus Oszkár, a maguk barátja és cinkosa, összeesküvést szervezett. Beregben, Szatmárban meg a homokon... Mindenütt a környékén. Fegyvereket szereztek. Ez a vadászpuska – emelt fel valamit az asztalról – például az övéké volt. A többi állítólag elásták a kutakban. Kettőt még így is megtaláltunk.

– Sosem láttam ezt a puskát – válaszolt Ottilia asszony.

– És maga? – fordult a férfi Haklihoz.

– Fegyverrel sosem láttam – mondta az halkan.

– De maga segített neki? – lépett egészen közel hozzá a rendőr.

Hakli érezte, hogy ez az ismeretlen ember nem gyanúsítja, hanem megállapítja, hogy segítette Libust. Hiába tiltakozna, úgysem lenne már értelme.

– Mit akarnak, kérem? – kérdezte. – Nem ismerem magukat...

– Maga is keresett valamit, járkált a falvakban, erre válaszoljon. Mit keresett? – hajolt még közelebb hozzá a civil ruhás rendőr.

– Igen, persze – könnyebbült meg Hakli. – A deszkákat kerestem. Igen...

A rendőr nem értette.

– Ahol építkeztek, oda mentem...

– Úgy van. Tudjuk – bólintott rá a rendőr.

– A deszkára írtam a nevem, külföldön, a kikötőben, kérem, ahol dolgoztam. A fűrésztelepen, mielőtt hazajöttem volna. Hát azért...

Hakli szerette volna pontosan, részletesen, a lehető legaprólékosabban megmagyarázni a dolgot, de a rendőr rátaposott a lábára, majd szájon vágta.

– Hazudik. Ilyen marhaságot kitalálni. Jobb hazugság, mint Libus Oszkáré – ordított rá.

Ottília asszony közbe akart szólni, éppen a deszkák miatt, hogy Hakli neki is elmondta a tintaceruzás irkálásokat, de közben belökték a szobába Libust is. Libus nagyon fázhatott, mert annyira reszketett a válla, hogy az egész szobát betöltötte testének remegése. Ottília asszony kis zsebkendőt nyomott Hakli kezébe, hogy azzal törülgesse az arcát, ne a koszos kezével. Az asszony megérezte, hogy jobb, ha most nem tiltakozik, nem győzködi az idegen rendőröket arról, hogy számukra csak a tánc létezik. Úgy látta jónak, ha a táncot szóba sem hozza, hogy vár, és csak akkor beszél, ha kérdezik.

Egy idő után az idegenek elengedték őket.

A lépcsőn Ottília asszony belekarolt mind a két férfiba.

– Szóval azért járt velünk, hogy szervezze az összeesküvést? – fordult Libushoz már az utcán. – Faluról falura, utcáról utcára... A rendőrök meg mindenről tudnak...

– Semmi bizonyíték nincs. Mese az egész. Kitalálták. Az a vadászpuska az övéké – mondta nyugalmat erőltetve magára Libus.

– Hát akkor mi az igazság? – szólt közbe Hakli.

– Mégiscsak dobos akar lenni, jól sejtettem én, az én kenyérem kellene magának! Az én keservesen megszerzett kenyérem! Végre rendeződött az életem, ezt akarja maga feltúrni...

– Oszkár táncolni tud, de dobolni nem. Mindent azért ő se tudhat! Hanem a szaxofon, az illene magának, Oszkárkám. Most azonnal visszamegy a városba, és megtanul szaxofonozni! Visszavárom magát – biztatta az asszony.

Libus megállt. Már egészen közel jártak a volt zsinagógához. Elnevette magát. Valószínűtlennek tűnt minden: a félelme, az, hogy Haklit, a dobost, pár perce a szeme látára szájon vágták, s hogy végtére is mind a hármójukat elengedték. Annyit biztosan érzett, hogy az elmúlt félóra rosszabbul is végződhetett volna.

A két fiú jól ismerte a szőlőtáblák kora délutáni némaságát. Egyedül nem is jöttek volna a sűrű akácossal szegélyezett homoktáblákhoz, ahol a terebélyes diófák alatt mindig szinte alkonyi az árnyék, s a szőlőlugasok alól bárki előbújhatott a legváratlanabb pillanatban.

Ők mégis elindultak a déli harangszót követően. Mostanában a szőlőt választották, úgy gondolták, idejárnak pár napig. Volt idő, amikor a temetőbe igyekeztek így, ott a madárfészkeket keresgélték és szedték le, meg a V. család kriptáját kerülgették. A kriptá fölött lila és mézsárga virágok illatoztak, némelyiknek karvastagságúra is megduzzadt a törzse, s ahogy a lábujjukkal piszkálgatták az éles gyomot, fűrfészket kutatva, a virágok édeskés szaga beleivódott a bőrükbe, a tenyerük sikamlóssá vált a nedves bimbóktól és szirmoktól, a zsíros temetői föld túltáplálta a vadvirágokat. Közben azon töprengtek, hogyan tudnák feltörni a kriptát, de ehhez már nem volt elég bátorságuk.

A temetőben aztán elfogytak a fészkek, a kriptához nem mertek nyúlni, így jobb híján kísétáltak a szőlőbe. Nyári almát akartak lopni, meg hallottak arról, hogy a szőlőtáblák árkában rókalyukat láttak, gondolták, kifüstölik az állatokat.

A megsüllyedt kút favödrében már az első alkalommal dinnyét találtak, pedig csak egy kis vizet szerettek volna inni. Másnap megint a szőlősgazdák közösen használt kútjához igyekeztek. A kutat az út mellé ásták. Káváján ragyogott a fény, bár délutánra az árokparti diófák árnyé-

ka elérte, és ilyenkor már alig lehetett látni a körülötte üldögélő, pihengető, bámészkodó embereket, akik az árok magasra nőtt fűvén, a kellemes hűvösben elszívtak egy-egy cigarettát.

A talált dinnyével beszaladtak a fasorba, egyikőjük földhöz vágta, s ahol megrepedt, ujjjaival szétfeszítette. Éhesek voltak, kézzel kivájták a dinnye belét, és tömték magukba. Vártak egy kicsit, a dinnyehéjat beszórták zöld ágakkal, falevéllal, aztán iszkolva igyekeztek hazafelé.

A harangszó után indultak el most is. A szőlőbe vezető keskeny homokúton nem láttak senkit, de ahogy a kút közelébe értek, megtorpantak. Lehúzódtak az árokba, arra gondoltak, hogy mégis jobb lenne először alaposan körülnézni a kút körül, feljebb a dombon, meg a diófa körül is, hátha várakozik valaki, hogy meglesse őket. Mert sejtették, hogy ugyan az egymást követő három napon valaki leengedte a dinnyét, de hogy nem találta meg, most már jobban vigyáz. Az is lehet, hogy nem lesz más a favödörben, csak egy kis víz, s ők indulhatnak tovább nyári alma után. Mégis bizakodtak: az előző napon még osztoznuk sem kellett, két kisebb dinnyét szuszakolt valaki a vödörbe, s ők elégedetten bámulták az érett dinnye közepét, mert azt szerették a legjobban.

Az árokból kikukkantva ugyanaz a kép fogadta őket, mint eddig bármikor: messzebb tőlük a szőlősorok világítanak a déli verőfényben, a diófák ágait gyors, könnyű szellők rezegetetik. Amióta az eszüket tudták, a diófák levelei mindig ugyanúgy remegtek, mint most, ám mégis végtelen nyugalomban emelkednek az ég felé. A szekérkerekektől felvert nedves homok szaga elkeveredett a gyümölcsfákéval, s teljesen valószínűtlennek tűnően valahonnan, a tanyákról, a faluból kakaskukorékolás hangja jutott el hozzájuk.

Sokáig nem ácsoroghattak a fasorban.

– Én felmegyek az úton, körülnézek. Utána meg, mint ha vizet innánk, oda megyünk – intett Kerczák a kút felé.

Jócskán túlment a kúton, elnyelte az útkanyar – Ne-

viczkynek úgy tűnt, hogy órák óta van már távol a barátja, csak nem akart előtűnni az útkanyarban. . . . Aztán mégiscsak felbukkant. Meztelen lábfejjével néha belerúgott a homokba, kezét rövidnadrágja zsebébe csúsztatta. Könnyedén jött, szinte andalogva, ám Neviczky látta, hogy minden gyanús jelre figyel, néha le is guggol, mint-ha valamit keresne a szekérekerekek nyomában, aztán a szőlőtőkékét vizslatja, hátha így észrevesz valamit, egy lábat, egy szerszámot. Tudták ők mind a ketten, hogy a homok elnyel minden hangot, ezért a mozgásra kell figyelni, s csakis ebből következtethetnek a leselkedőre.

Neviczky reménykedett.

Két dinnyére mindenképpen számított.

Valamennyit, legalább egy karéjnyit haza akart vinni az anyjának, kóstolja meg ő is. Már napok óta nem volt zsír a háznál, olajos kenyeret ettek. Az olajat is egy olcsvai embertől kapta az anyja. „Még a régi világban dolgoztam vele az uradalomban”, magyarázta a fiának, amikor reggel odapillantott a konyha sarkába, ahol rossz télikabáttal letakarva állt a kanna olaj. Éjszaka hozták. Az anyja nem feküdt le, hajnalig virrasztott. Várta, hogy nyíljék a hátsó kapu, mert a férfi a kert felől jött, így beszélték meg. Az anyja bizakodott, nemsokára zsírt is hoz az az ember. . . . Mert jó helyen lakott, a Szamos mellett, ott eldughatta az olajat meg a zsírt. Nem vitte haza, mert ott megtalálták volna. A vízparton lekaszálta a füvet, aztán a boglyában, kinn a határban, a földbe vájt kis gödörben senki sem ke-reste. . . . Azt is elárulta az olcsvai ember, hogy a széna-boglyában van még egy kis zsír is meg szalonna. A fiú jól hallotta, ahogy az ember susogott az anyjával, de úgy tett, mintha aludnék. Minden szót hallott, mozdulatlanul feküdt a dunyha alatt. Az anyja nem győzte köszönni az embernek, hogy a kannával átjött a szomszéd faluból, bujkálva a fásorokban, észrevétlenül osonva árkokon át, rejtett ösvényeken, nehogy valaki meglássa. „Ne csak a reformátusok, a katolikusok is tartsanak össze”, nevette el magát az olcsvai ember, s Neviczky a dunyha alól fűlelve sejtette

már, hogy ki is lehet a jótevőjük. Az a katolikus Olcsváról, aki átjárt az ő templomukba. Minden vasárnap, jóval a beharangozás előtt ott állt a templomkertben. Rá mindig számíthattak a misén, énekelt és imádkozott az asszonyokkal együtt, a hóna alatt ott szorongatta kék fedelű imakönyvét. Ő hozta hát a kanna olajat, meg ő hoz majd zsírt is meg szalonnát. Nekik már nem volt semmijük. Az olcsvai ember elköszönt az anyjától, elcsendesült minden a házban. Az anyja ott ült a konyhában, a dikó szélén – ő óvatosan felkelt, és kinyitotta a konyhaajtót. A sarokban ott gubbasztott a télikabáttal letakart kanna, az anyja meg ránevetett: „Lesz mit ennünk, megsegít minket a Mindenható.”

– Gyerünk! – kiáltott felnőttes, határozott hangon Kerczák.

„Mind a kettőnknek oda kell mennünk a kúthoz. Azt nem kívánhatom, hogy Kerczák húzza a vödröt, én meg csak álljak és várjam, hogy majd a dinnyét is idehozza nekem. Ketten indultunk el lopni, a dinnyét is kettőnknek kell megszereznünk! Kettőnknek kell lopni. . . Úgy, ahogyan ezt már évek óta csináljuk. . .”

Erre gondolt Neviczky, és igazat adott a barátjának, hogy ilyen kemény hangon hívta. Már eddig is ő vállalta a nagyobb kockázatot. Itt sétálgat a szőlőben, pedig ha meglátják, bárki megkérdézhetné tőle, hogy mit keres. Már az is éppen elég volna, ha csak látnák. Ráfoghatnák a lopást.

Kikapaszkodott az árokból. Óvatosan közelítette meg a kutat. Eddig úgy gondolta, hogy fölöslegesen elővigyázatosak, nem figyeli őket senki, de most, ahogy közeledett a kúthoz, nem hagyta nyugodni a kút fölé magasodó diófa. A lombok egyre jobban eltakarták előle a kilátást, úgy érezte, mintha nemcsak ő közeledne a diófa törzséhez, de az is megmozdulna, s az ég felé törő lombok mozgását nemcsak a szellő, hanem valamilyen ismeretlen erő is irányítaná. Pár lépést tett még csak meg, de most vette észre igazán, hogy mennyire uralkodik ez a fa az út mellett, a kút körül, és titokzatos óriásként nemcsak a kora délután

csendjére, de az egész világra is ügyel. Riadtan lépett vissza: mintha egy ág nagyobbbat lendült volna. De azután nem mozdult semmi. Az imént, ahogy végigtekintett a dombokon felívelő szőlőtáblákon, egy pillanatig rejtélyes, sohasem észlelt mámort érzett. Lopni jöttek ugyan, de a lopásra való készülődés izgalma sem tudta kiszorítani a hirtelen jött felismerést, hogy a szőlősorok és a gyümölcsfák csak látszólag magányosak, hisz a keskeny homokutakkal szabdalt tájban láthatatlan áramlással kapaszkodnak egymásba, az énekesmadarak hangja a fák leveleinek a zizegésével olvad egybe, s messze, az ég alját beborító akác-erdő meg a dombra telepített szőlőtáblák közti mélyedésben a levegő színes remegésén szédült meg a tekintete. Délibáb lehet, futott át rajta, az apja sokszor mutatott neki ilyet, amikor kijártak a tanyára. De most nincs otthon az apja, elment a betonútra kubikolni, ritkán jön haza, ezért járkálhatnak ilyen szabadon a határban, a temetőben, meg ahol úgy gondolják, hogy találnak valami elemelhetőt...

Közben Kerczák is gyanút fogott, mozdulatlanára dermedt, és úgy meresztgette szemét a kútra meg a diófára. Csak nagy sokára intett Neviczkynek, hogy ő nem lát semmit.

De azért csak várt, nem mozdult.

Egy varjú repült át a fejük felett, és hangtalanul emelkedett mind magasabbra. A falu felé távolodott, miközben az ég éles fényei megcsillogtatták fekete szárnyát. A más-kor oly természetes, mindennapi látvány most borzongatóan hatott – talán a varjú is azért hagyta ott a szőlőt, a fák-
kat, mert észrevett valakit vagy valamit, míg ők a lombok-
tól nem látnak semmit.

Egyszerre mozdultak: odaléptek a kúthoz, felhúzták a vödört. Hatalmas dinnye emelkedett ki belőle, egy pillana-
tig megbabonázva bámulták nagy, sárga foltját, aztán Kerczák alácsúsztotta a tenyerét, a szokásos kellemes hű-
vösség végigfutott a karján, egészen a nyakáig – már az elő-
ző napokon is hasonlót érzett, amíg kiemelte a vödörből.

Egymásra nevettek.

– Álljatok meg, tolvajok!

A diófa tetejéről kiáltott le valaki. Egy idegen férfi lehet, mert még sohasem hallották a hangját.

– Álljatok meg, vagy rátok lövök!

Kerczák eldobta a dinnyét, még hallották, hogy nyeken egyet az árokban, aztán futásnak eredtek. S amint éppen ott rohantak át, ahol az előbb várakoztak, dörrenést hallottak. A falevelek ugyanúgy csipogtak felettük, ahogy azt sok háborús filmből ismerték. Már a kukoricásban csörtettek, amikor Kerczáknak volt annyi bátorsága, hogy megszólaljon.

– A marhának vadászpuskája van – lihegte.

– Ugráljunk jobbra-balra, nehogy eltaláljon – adta a tanácsot Neviczky, hirtelen eszébe jutott a hadifogságból visszatért torna- és fizikatanára, aki többször is elmondta nekik, hogyan menekült meg a háborúban. Cikcakkban futott, bár az igazsághoz hozzátartozik, hogy még így is légnyomást kapott valamilyen gránáttól. „De akkor is, egy valamirevaló magyar katona vagy azonnal lehasal, vagy olyan kiszámíthatatlanul fut, mint egy macska. Sajnos egyetlen hadvezérnek sem jutott még eszébe, hogy a macskák futását tanulmányozza. Mert ha egy macska elkezd futni, pláne egy kutya előtt, nincs az a mesterlövész, aki eltalálná. . . A légnyomás az más, az ellen nem lehet védekezni” – oktatta az embereket a hazatért hadifogoly.

A kukoricásban a sorközben csak nyílegyenesen futhattak, s közben azon törték a fejüket, hogyan tudnák minél előbb, minél rövidebb úton elérni a falut.

Jól ismerték a határt, az utaktól messze, kukoricáson, erdőn át menekültek, nehogy találkozzanak valakivel. Így talán nem kerülhet eléjük az a vadászpuskás idegen sem, nem kerülhet eléjük, mert nem tudja, merre is találhatná meg őket. Ettől féltek a legjobban: ha az idegen valamilyen agyafúrt ötlettel megelőzné őket, hiszen akkor újra rájuk löne, s ők nyomtalanul elvesznének az üres határban. Hiába távolodtak már jó messzire a szőlőtől, úgy

éreztek mind a ketten, hogy ott lohol a sarkukban az idegen. Az ördög lehet az a férfi, még gyorsabban is futhat, mint ők, és egyszer csak eléjük toppan.

A derékig érő csalánosban a pókháló az arcukba ragadt, behunyt szemmel, négykézlábra ereszkedve, s a fájdalomról nem tudva és nem törődve semmivel, csak azzal, hogy minél messzebb, minél távolabb kerüljenek attól a helytől, ahol rájuk lőttek, hogy az egyik, hol a másik fiú futott elől. Meztelen talpuk kisebesedett, az ágak összekarmolták az arcukat, a szemükbe csapódtak – rohantak, hogy minél előbb elérjék a faluba vezető utat, a platánokat, a szélső házakat. Tudták mindketten, hogy a platánok alatt kell majd elválniuk. Ma már nem láthatják őket együtt.

Végre eljutottak a falu széléig, a platánok alatt végigzuhantak a fűvön. Mellettük az országúton szekerek zörögtek, de sem arra, sem a szőlő felé nem figyeltek. Még égette a levegő a torkukat, de a félelem lassan elcsitult bennük: itt már biztonságban vannak, nem messze a falu, itt már úgy elbújhatnak, hogy senki sem találja meg őket.

Megegyeztek, hogy Kerczák tánciskolába megy, Neviczky meg hittanórára. Eszükbe jutott, hogy a tánciskola és a hittanóra egy időben van: Bacsáki tisztelendő úr henteente egyszer a templomban tart hitoktatást, azt pusmogják róla, hogy engedélye sincs rá, de az elődje oly mértékben elhanyagolta a hitoktatást, hogy kötelességének érezte, pótolnia kell a hiányosságokat. Bacsáki tisztelendő úr nemrég került a faluba, s az első ténykedése az volt, hogy megkereste a katolikus szülőket, engedjék meg, hogy a templomban nyári hitoktatást tartson a gyerekeknek.

Neviczky azt találta a legjobb megoldásnak, ha most elmegy a templomba, végigüli a hittanórát, hogy aztán este újra találkozzon a barátjával, Kerczákkal.

A templomban vagy ötven lehettek, amikor Neviczky belépett az ajtón. Bacsáki tisztelendő úr még nem kezdte el az órát. Neviczky leült az első padba, már csak egy hosszú

lőca választotta el a gyóntatófülkétől. A lőcán szoktak ülni azok a fiatalok, akik a vasárnapi nagymiséken gyóntak és áldoztak. Ez így alakult ki még a régi időkben, s Bacsáki sem akart ezen változtatni. Az oltár fölött pirosuló Mária-kép dőlt előre, kétoldalt pedig egy-egy szobor nézett a hívekre, Neviczky az egyikről tudta, hogy Szent Antal, de hogy a másik szobor kit ábrázol, arról sejtelve sem volt. Talán egyszer megkérdezi Bacsáki tisztelendő úrtól, ha éppen lesz elég bátorsága hozzá, és nem felejtí el. Még nem ismeri eléggé ezt az új papot, csak annyit tud róla, hogy a hegyekből, a nagyon magas hegyekből jött ide, a sok nehéz gyaloglással megerőltette a szívét, ezért szuszog mindig olyan hangosan a miséken, meg a nyári külön hittanórákon is. A nagymiséken ő szokott ministrálni, s a papnak, ha elkezdí a hosszú latin imákat – „mert imádkozás lehet az, mi más lenne”, tőnődött ministrálás közben Neviczky –, többször meg kellett állnia, s közelről úgy tőnt, hogy többször is mélyeket lélegzik, mielőtt újra rászánná magát az éneklésre, azaz hogy a dallamos, fűlbemáshzó ima folytatására. Voltak hosszú sorok, amiket kívűlről tudott már ő is, ilyenkor alig várta, hogy odaérjen a pap, hogy együtt folytassák az éneket. Igaz, csak magában mondta a szöveget, de ez is tetszett neki – sohasem hitte volna, hogy ennyi idegen szót meg tud jegyezni.

Bacsáki tisztelendő úr kezében egy karoskosarat lóbálva lépett a sekrestyéből az oltár elé, majd megállt Neviczky előtt az első padnál. A kosarat fehér abrosszal takarta le. Intett Neviczkynek, hogy számolja meg, hányan vannak, ő addig várt. Bal kezét az abrosszon tartotta, s mereven a kaput bámulta. Talán várt valakit, vagy észrevett valamit? Neviczky megszámolta, hányan vannak, meg is mondta a tisztelendő úrnak, aki még mindig a kijáratot figyelte. Neviczky is követte a pap tekintetét. Mintha többször elsetált volna valaki a templomajtó előtt a földbe sűllyesztett köveken. A tisztelendő, még mindig arra számítva, hogy valaki belép az ajtón, anélkül hogy a hittanórára összegyűlt pár gyerekre tekintett volna, megkérdezte:

– Neviczky fiam, hiszel Istenben, hiszel a mindenható Atyában?

– Igen – válaszolt habozás nélkül a fiú.

Mert mit is válaszolhatott volna egy ilyen kérdésre, Mária képe előtt, a keskeny ablakokon beszűrődő fényben? S ott remegett még a fülében a pap rekedtes, kellemetlen hangja, aki félt is talán, de titkolni is szeretne volna félelmét, ezért torlódtak úgy egymásra a szavak a torkában, az utolsó hangoknál már suttogott, nyeldekelt, sehogyan sem tudta palástolni riadtságát. A bekerítéstől, a meg nem meneküléstől való ijedelmét átérezte Neviczky is, lopás közben érzett már ő is ehhez hasonlót, olyankor mindig száraz volt a torka, és sokszor oly nehezen mozdult meg, mint ahogyan most Bacsáki . . . A hosszú csendet mégis a pap törte meg, újabb kérdéssel:

– Jó katolikusok vagytok?

Énekelve szólt, jó hangosan, hadd hallja ott az az idegen az ajtó előtt.

– Jóóó! – válaszolták a gyerekek kórusban.

Bacsáki tisztelendő úr végre megnyugodott, a válasz bátorságot öntött belé, fel-alá járkált a padok között, a kosarat meg hol vitte magával, hol egyik padról a másikra tette.

Mindenki a kosarat figyelte.

Talán ennivaló lehet benne, valamilyen sütemény . . . Előfordult, hogy megkínálta őket a tisztelendő úr, de akkor nem a templomban tartották a hittanórát, hanem az iskolában. Még cukorkát is kaptak, meg állítólag Amerikából küldött csokoládét. De most a templomban ülnek, az oltár előtt nem állhatnak neki enni.

A pap hirtelen Neviczkyhez fordult:

– Állj fel, fiam . . .

Neviczky felállt.

– Példát kell mutatnod, most, hogy pár hét múlva már nyolcadikos leszel, amit te csinálsz, az példa a többieknek is. Tizennégy évesen már felnőtt az ember.

– Csak ősszel töltöm be – jegyezte meg tétován a fiú, s egyre jobban gyanakodott, hogy a pap olyasmibe akarja

bevonni, amihez semmi kedve nincs. Csak menne vele az idő, itt a nyár a nyakukon, ezek a legjobb hónapok a lopásra, Kerczákkal felpakolhatják a fél határt. Annyi mindent elterveztek! Már aratnak a réten, a Szamos mellett, éjszakánként egy-egy kéve búzát hazavisznek, meg kell látogatniuk a lucernatáblákat is, a tanyán a gyümölcsösöket... Nem győzték sorolni Kerczákkal, hogy mennyi mindent vihetnek haza, újabb és újabb lopnivaló jutott eszükbe, s ha most Bacsáki megbízza valamivel, éppen most, akkor még azt is megbánja, hogy valaha is betette a lábát a templomba.

Bacsáki folytatta:

– Tizennégy évesen már minden fontosat tud az ember az életről. Te például már majdnem hibátlanul tudsz minisztrálni, bár – emelte fel a bal kezét – előfordult, nem is egyszer, hogy lekéstél a csengetéssel... Nem tudom, ilyenkor hol jár az eszed?! De ha odafigyelsz, akkor hiba nincs. Pedig a templomban – itt már majdnem kiabált – minden szerencsétlen ember, minden piszokból, mocsokból teremtetten ember egyesül az Istennel! Sok ember fegyverrel, igen, fegyverrel félemlíti meg a másikat...

– Micsoda? – kapta fel a fejét Neviczky.

A pap nem vett tudomást a fiú kérdéséről. Neviczky úgy érezte, hogy menten leszédül a padról, de mert Bacsáki megint csak a kijáratot bámulta, rájött, hogy ez a megjegyzés alighanem a templomajtónál ácsorgó embernek szól.

– A puskák megölik az ember lelkét, kipusztítják belőle az Istent! – szónokolt Bacsáki, akár a vasárnapi nagymisén, s a hirtelen rátörő izgalomban lerántotta a kosárról a fehér abroszt. Mindnyájan azt hitték, hogy valamilyen bűvészmutatványra készül, mert az abrosz csak nem akart megállni a kezében, lengette, rángatta, emelgette, ám egyre követhetlenebbül, egyre mérgesebben. Majd, kezében az abrosszal, odasietett a kijáráthoz, és feltépte az ajtót.

A padokból egy magas férfi alakját látták, amint a templomkert világosságában gyorsan ellépett Bacsáki előtt.

Gyors, lebbenékeny mozgásának barnálló vonalai mintha ott maradtak volna a sístergő kinti világosságban, mintha egy hosszú, leeresztett karú madárijesztő ingott volna a föld felett, s ettől a félelem szülte káprázattól egyszerre csak elfüstölgött a hittanóra ünnepélyessége, Bacsáki tehetetlenül nézett vissza a gyerekekre. Egyikük sem mozgott, aztán végül Neviczky állt fel. Ahol ennyien vannak, mint most a templomban, ott már nem félt. Odalépett a pap mellé, majd, mert látva, hogy az nem mozdul, kilépett a világosságba. Körülnézett, de már nem látott senkit. Értetlenül, gyanakodva nézte a templomkert tearózsáit, a mélyzöld, ismeretlen nevű bokrokat, amelyeket beborítottak a gyűszű nagyságú szirmok. Vadvirágok is tarkállottak a templomkertben, a bodza alatt a pázsiton pipacsbokrok, mályvák nőttek, a sekrestye előtti feszület mögött pedig éppen lement a nap. Neviczky még előbbre lépett, hogy jól látja-e: a sekrestyénél a leeresztkedő nap fényétől mintha lángolna az aranyszínűre festett kereszt. Még sohasem látta ilyennek, arra gondolt, hogy Bacsáki valamilyen különleges színű festékkal kenhette be a megfeszített Jézust, mert a régebbi időkben az a Jézus mindig fekete volt, és vastagon ült rajta a por.

– Nincs itt senki – mondta eltűnődve Neviczky, aztán visszament a padra.

– Nem fázik a lábad? – kérdezte tőle most már megnyugodva a pap, de a fiú csak intett, hogy nem, volt ő már máskor is mezítláb a templomban.

A pap felemelte a karoskosarat, és Neviczky elé tette.

– Neviczky fiam – szólította fel –, nézd meg alaposan, mi van a kosárban!

– Egy labda, egy igazi, nagy labda, egy négyes labda – álmétkodott a fiú. „Bacsáki tisztelendő úr vett nekik egy igazi nagy futballt?”

– Sokáig gondolkodtam rajtatok, nem tudtam mást kitalálni – kezdte a pap. – Egyre kevesebben jártok ide. Azt gondolom, most majd többen jösztek – mutatott a kosár-

ba, majd felfordította, hogy a kipottyanó labdát Neviczkynek kellett elkapnia.

– Egy kis levegő kéne bele – jegyezte meg nagy szakértelemmel a fiú.

– Amikor a falu futballistáinak is csak egy labdája van, s azt is a suszter hozza rendbe minden vasárnapra szurkos cérnával, ezt a vadonatúj labdát te még kritizálod?! – méltatlankodott Bacsáki.

– Dehogysis kritizálok – ijedt meg a fiú –, egy egészen kicsit puha... Nem pattan jól, puhán hamarabb tönkremegy...

– Honnan tudod? – kérdezte gyanakodva a pap.

– Többször hallottam, amikor megbeszélték a suszterrel...

Bacsákit kielégítette a válasz.

– Többet nem fogtok rongylabdával játszani, se te, se a többi katolikus... – nézett végig a gyerekeken a pap. – Nem fogja a katolikusok lábát felhasítani a kő, mert a reformátusok követ raknak a rongylabdákba. Mindenről tudok! – s Neviczky el is hitte neki, hogy valóban mindenről tud.

– A labda nálad marad, te felelsz érte – mutatott rá Neviczkyre a pap. – De feltételeim is vannak... Legalább kétszer játszanotok kell a reformátusok ellen. S legalább egyszer győzelemre is szükség lesz. Nem ragaszkodom hozzá, hogy mind a kétszer, nem ragaszkodom, de egyszer mindenképpen... Győzni kell! Érthető? Mindenki megértette?

Mindenki megértette, de legjobban Neviczky, mert azonnal megjegyezte:

– Református itt mindenki... – már azt akarta mondani, hogy a barátja, Kerczák is református, de aztán mégis meggondolta magát.

– Annyian vagytok, hogy egy csapatra való kitelik belőletek – nézett rá a pap értetlenül. Kissé csalódott, hogy éppen Neviczky nem bízik a katolikusokban, hogy éppen neki kellett ezt a megjegyzést tennie, akinek pedig vezet-

nie kellene a katolikus fiúkat. – Utánanéztem, elegen vagytok – zárta le a vitát a pap.

– Elegen – hagyta rá Neviczky.

– De kizárólag azok rúghatnak ebbe a labdába, akik a hittanórára eljárnak – közölte Bacsáki. – És ezt mondjátok el mindenkinek.

– Mindent megértettünk – nyugtatta meg a papot Neviczky.

Miután a pap mindent tisztázott, amit a bőrlabda átadásánál fontosnak tartott, először énekelni kezdtek, majd imádkoztak.

A labdát Neviczky ezután már nem adta ki a kezéből. Tapogatta, újra és újra megállapította magában, hogy egy kicsit puha, meg az is megfordult a fejében, hogy amerikai lehet, állítólag a katolikus egyház az amerikai reakció-sokkal szövetkezik. Már nem emlékszik rá pontosan, hogy kitől hallotta ezt, de hallotta. Hogy mi volt belőle igaz, és mi nem, ezt senki sem tudta, az ő szülei például sohasem beszéltek vele erről, csak ahhoz ragaszkodtak, hogy templomba és hittanórára járjon. Ha most ezek az amerikaiak labdát küldtek Bacsáki tisztelendő úrnak, nem is lehetnek olyan rossz emberek. Ez a futball már az övé, ezt már senki sem veheti ki a kezéből. A friss bőr szaga betelepedett az orrába, rátapadt a csupasz bőrére is, mivel egyszer a lába közé szorította, majd úgy ölelte a mellére, mintha egy csecsemőt babusgatna.

A zenekar háromtagú volt: egy panyolai öreg cigány hegedült, aki magát csak Vak Légiósnak nevezte, s ragaszkodott hozzá, hogy mások is így szólítsák, mondván, hogy ő Fehér-Afrikában harcolt annak idején, a sivatagban. De hogy mikor is volt az az „annak idején”, arra sohasem derült fény, mint ahogyan az egyik szemére sem, amit – állítólag – egy kora reggeli verekedésben veszített el, és nem a berberék földjén, csak itt, a Kraszna-parton. Legnagyobb erénye a tanulékonyság volt, amit Libus Oszkár

hallgatólagosan elismert zenekarvezető is méltányolt, bár többször megjegyezte, hogy a hegedűnek olyan nagy jövője már nincs, elég csak összehasonlítani a szaxofonnal, az egész világ hamarosan a szaxofon dallamaira táncol. A Vak Légiós nem hallott még sohasem erről a hangszerről, könnyedén és fölényesen legyintett is Libusra: „Errefelé eddig is mindenki a hegedűre táncolt, ezután is így lesz. . . . Azután meg a húsvét vagy a karácsony? Na, ugyebár. Meg ezek az új ünnepek, a sok piros lobogóval? Hogy mehetnénk már húsvétkor hegedű nélkül a házakhoz? Ha azt a szaxofont, azt a micsodát fujkálnám, egy pohár borral nem kínálnának meg. . . .” A Vak Légiós tehát nem ijedt meg Libus szaxofonjától, miképpen Hakli Zsigmond sem, aki dobolt, s aki legalább annyira szelíd ember volt, mint a Vak Légiós. Hakli egy ideje tehénláncot tekert a dob köré, mondván, ezzel mélyebb hangot tud kicsiholni, jobb lesz a ritmus, amit Perényiné Ottilia asszony kiváltképpen megkívánt. . . . Ottilia asszony nemcsak a zenekaron uralkodott, de a tánciskolát is ő vezette a faluban. És nemcsak a homokon, de a Kraszna és a Szamos mentén is, egészen a barabási hegyig. Azon túl már csak azért nem járt a zenekarával és legfőbb mindenesével, Haklival, mert lezárta előtte az utat az országhatár.

A legkevésbé Libus Oszkárt ismerték, nem tudta senki, honnan került erre a vidékre, hol az egyik, hol a másik faluban bukkant fel: leginkább az utcasarkokon ácsorgott, a templomkertekben üldögélt, gyakorlatozott a tűzoltókkal, néha-néha szerényen kuglizott a kocsmák udvarán. A kívülálló azt hihette, hogy Libus mindenkiről mindent tud, de őt igazán senki sem ismerte. Ugyan hallottak valamit arról, hogy valamelyik őse errefelé élt, de senki sem mert volna megesküdni rá.

A hittanóráról Neviczky a tánciskolába sietett, hogy minél hamarabb megmutassa Kerczáknak az új labdát. Kerczák bent ült a teremben, pár lépésre Libusék zenekarától, éppen a nyitott ablak alatt; a lábát maga alá húzta, mert csupasz talpát már elzsibbasztotta a hideg beton. A zene-

kar éppen a banándalt játszotta. Libus hol énekelt, hol szaxofonozott. Neviczky észrevétlenül leült Kerczák mellé, s várt, hogy hadd fejezze csak be a szaxofonos a számot . . . Nagyon jól tudta mind a két fiú, hogy a banándal Libus szerzeménye:

*Jöjj hát, gyere hát,
itt a banán!
Jöjj hát, gyere hát,
édes babám!
A banán megjött már
Afrikából.
A szívem a tied,
a csókom a tied
Kisnaményból!*

Libus többnyire egyedül énekelt és játszott, a Vak Légiós és a dobos ugyan néha-néha segített neki, de csak pillanatokig tudták követni a szaxofonos ritmusait. Túlságosan gyorsnak tartották, a hegedűs meg olyasfélét dünnyögött, hogy ha ennyire rángatnia kell a vonóját, tönkreteszi a hegedűjét. De nem volt mit tenni, játszani kellett, mert Ottilia asszony megkövetelte, s Libussal együtt úgy ítélte meg ő is, hogy ezt az új táncot, a rockot, ha nem is hallottak még róla sohasem errefelé, nemsokára táncolni fogja mindenki.

Ahogy Libus befejezte a banándalt, a Vak Légiós következett. Rekedten, rettenetes erőfeszítéssel énekelt, mintha elfogyott volna körülötte a levegő, meg szűk lett volna a tér körülötte. Fordult minden irányba, harapta a levegőt, mert láthatóan légszomjjal küszködött, ám amit elkezdett, ha nagy nehézségek árán is, de befejezte. Néha ugyan összekeverte a szöveget, de ha szóltak neki, bólintott, mintha mi sem történt volna, és rögtön eszébe jutott a helyes folytatás:

*Csak meg ne szólalj,
szoríts magadhoz némán.
Csak meg ne szólalj,
mosolyt fakasztva nézz rám. . .*

Ez a tangó volt az egyik kedvence.

Neviczky emlékezett azokra a bálokra is, amikor a Vak Légiósnek odakiáltották: „A dalos madárkát!”

*Dalos madárka a szerelem,
Itt van a fészke a szívemen.*

Ennyire emlékezett Neviczky, erre a két mondatra. A Vak Légiós, ha kellett, reggelig is fújta a dalos madárka strófáit, de ő is, miként Neviczky rossz emlékezete, mindig visszatért erre a két sorra.

A Vak Légiós előadását a dobos szakította félbe, mert nem tudta eldönteni, hogy keringőt vagy tangót játsszon-e. A Vak Légiós legyintett, „teljesen mindegy”, és énekelt tovább, majd csak előadása végén jegyezte meg:

– Sose legyél zavarba. . . Ez régi igazság a zenekarban. Mindig dönts el, hogy milyen ritmust akarsz, miféle táncot, tangót, keringőt! Ha már tudnak rá táncolni, nagy baj nem lehet. Ezért kapjuk azt a pár fillért, hogy táncolhasson a nép.

A dobosnak nem volt ellenvetése.

Így folytatták hát a játékot, mert a tánciskolának már vége volt, csak páran maradtak még a nagyteremben, hogy Libusék próbáját végignézzék.

Kerczák észrevette Neviczky ölében a labdát, de nem kérdezősködött, hogy honnan szerezte. Fontosabb volt most neki, hogy intsen a szemével: a feje fölött ott áll egy ember az ablakban. Neviczky óvatosan felnézett. Kalapban, vadászpuskával a vállán ott bámult egy idegen ember, merev vigyázzállásban szemlélte a zenekar próbáját. Fensőbbseges lenézéssel így szemlélheti a Teremtő a bűnös embereket. Olyan, mint egy erdész, gondolta Nevicz-

ky, amikor Kerczák odasúgta neki: „Ő lőhetett ránk a szőlőben”, s még jobban összezsugorodott a széken. Gyorsan elsuttogta a barátjának azt is, hogy egy másik férfi ott áll a terem bejáratánál, a dupla kétszárnyú üvegajtó között, nem tudták, hogy miért figyeli még a próbát is végig, ha már Ottilia asszony táncóráját is végigbámulta. Az ablakban álló a puskás ember barátja lehet, biztosan nála is van valami fegyver, és most ez a két férfi nemcsak a fiúkat, de a zenekart is bekerítette. Hallották valahol, hogy a zenekart ismeretlen, idegen emberek már másutt is meglesték, mert olyan dalt játszottak, amivel megzavarták a parasztok fejét. Ez volt ellenük a vád, de a gyerekek most csak azért gondoltak erre, hogy a maguk nehéz helyzetét enyhítsék, hátha nem is őket, hanem Ottilia asszony embereit kerítették be, azokkal akarnak valami rosszat.

De hát mit?

Neviczky eldöntve, hogy a végére jár a dolognak, ahogyan a templomban is, a rettegő, a templom hűvösében is izzadó Bacsáki mellől kilépett a templomkertbe, hogy megnézze azt az embert, aki a bejáratnál hallgatózott, felállt a székről, a labdát mellére szorította, és szembefordult a puskás emberrel. Olyasmire emlékezett, hogy látott ő valakit a diófa ágán a szőlőben, egy kékesen villogó apró szemet, de az is lehet, hogy nem látott senkit, csak képzelődött. Kerczákhoz hasonlóan, ő is megijedt, nem tudja még, hogyan fognak kijutni a kultúrházból.

A vészkijáratnál nem mehetnek ki, mert odahordták a székeket.

Neviczky közben észrevette, hogy Libus is elbizonytalanodik az ajtószárnyban bámészkodó ember láttán. A vadászpuskás jelenlétét már megszokhatta, sokkal közelebb is esett hozzá, mint a másik, akinek a vonásait elmosta az ajtó koszos üvegtáblája. Libus odament Ottilia asszonyhoz, valamit súgott neki, mert Ottilia asszony intett: „Hagyják abba a próbát.” A Vak Légiós is eltette a hegedűjét, de nem mozdult a székről, mint ahogyan a dobos sem. Szó nélkül vártak. Ottilia asszony le-

emelt a vészkijáratnál felstószolt székekből egyet, és ráült. Mindenki várt, de a két idegen csak nem akart mozdulni. Neviczky most már biztosan érezte, hogy nem őket várják azok az idegenek, hanem a zenekart.

A nyitott ablakon át bezúdult az esti harangszó. A bá-mészkodók egyenként oldalogtak el, nem értették, hogy miért hagyták abba a próbát Libusék, meg hogy miért kezdtek annyit ásítózni, hiszen még csak most esteledik.

A puskás az ablakban lecsúsztatta a válláról a fegyverét, vizsgálgatta, belefűjt a csövébe, majd visszalökte a vállára. A két fiú most már csak a puskást nézte: kézfején sárga foltok éktelenkedtek, s fölényes, szigorú arckifejezése sehogyan sem illett apró szeméhez meg lapos orrához, s mintha megállás nélkül mérlegelne valamit, úgy mozgatta a homlokát, s vakargatta füle mögött a fejét. Ügyelt arra is, hogy ezek előkelő mozdulatoknak látszódjanak, mint az is, amivel újra és újra megingatta fején a kalapját. Lassan vette csak észre, hogy a zenekar hallgatása neki szól, meg az ajtószárnyban álldogáló barátjának, s itt nemcsak szünetet tartanak. Egyáltalán erről szó sincs, azt várják, hogy menjenek el, mert addig nem kezdenek újra játszani. Egyre bosszúsabb lett. Várt még egy kicsit, majd lerántotta a puskát a válláról, és ott az ablakban, mindenki szeme láttára, a levegőbe lőtt.

Aztán eltűnt.

A másik férfi még rágyújtott egy cigarettára a dupla ajtószárny között, majd ráfűjta a füstöt az üvegre. Így játszadozott egy darabig, majd ő is elment szó nélkül.

Az állomáshoz közeli kubikban kezdtek futballozni. Először csak Neviczky és Kerczák, aztán jöttek a többiek is, egyre több református és katolikus. Az új labdától mintha mindegyik megrészegeedett volna: aki tudta, a kezébe kaparintotta, futott vele pár lépést, és kézből hatalmasat rúgott bele, a többi hanyatt-homlok rohant a labda után, hogy ők is felrúghassák az égbe. Neviczky kiabált,

azt javasolta, hogy álljanak fel két kapura, külön a katolikusok, külön a reformátusok, de egyelőre senki sem hallgatott rá. Csak érinteni, megsimogatni, az ölébe szorítani szerette volna mindegyik, így aztán nem lehetett megfékezni őket. A két fiú nem tudott rendet csinálni a rohangálók között, akik bakancsban, mezítláb, szakadt, foltos nadrágokban, bő gatyákban üvöltöztek, hadonásztak, lökdösték egymást a vakondtúrásos kubikgödörben.

Közben lovas szekér állt meg a kubik mellett. A tanyáról jöhettek. Neviczky csak annyit tudott a szekérről lelépő két fiúról, hogy azok görög katolikusok. Ráérősen, a helyzetet pontosan felmérve lesétáltak a kubikba – mind a kettőnek újságpapírból sodort cigaretta lógott a szájában –, aztán a kubikot átszelő kis ösvény mellett leguggoltak. Bakancsaikat lelökték a lábukról – mindent egyszerre csináltak –, a nadrágjuk szárát felhajtották, megvárták, amíg közel kerül hozzájuk a labda. Nem rohangáltak a többivel, csak éppen annyit, amennyi a labda megszerzéséhez kellett. Egy pillanat alatt félrehajigálták a kisebbeket, a nagyobb fiúk meg nem mertek kikezdeni velük. Neviczky tudta, hogy a görög katolikusok el is vihetik magukkal a labdát, és akkor ő sosem látja többé, abban csak reménykedett, hogy a két fiú játszadozik egy kicsit vele, aztán felhúzzák a bakancsukat, és hazamennek a tanyára.

Kerczák, Neviczky mellett állva, megjegyezte:

– Látom, van nadrágszíjad . . .

Neviczky megértette, hogy miért szólt a barátja: már kettejüknek van nadrágszíja – mert Kerczáknak is volt. Ha klottgatyában ácsorgott is, a nadrágszíjat akkor sem csatolta le a derekáról. Annyira sosem vetkőztek le, hogy a nadrágszíjtól is megváljanak. Mivel játék közben gyakran előfordult kisebb verekedés is, a nadrágszíjat csak le kellett csatolni. A civakodók jobban féltek a nadrágszija csatjától, mint a négylyukú ólombokszerzől vagy a gumibotba illesztett csavartól, amit a vasúti talpfákra loptak.

A két tanyasi görög katolikus nagyokat rúgott a labdába, a többieknek félre kellett húzódnium, s ők nyilvánvaló-

an úgy igyekeztek, hogy mind közelebb kerüljenek a szerkezhez. „El akarják vinni...” Mindnyájan látták már, hogy mit terveznek a görög katolikusok, de nem mert senki sem szólni.

Neviczky a két fiúhoz futott, és felkapta előlük a labdát. A nagyobbik fiú azonnal fellökte, a másik meg nyakon vágta. Megpróbált elfutni, de utolérték, leteperték a földre, kínkeservesen mégiscsak kiszabadította magát, maradt annyi ideje, hogy egy jó nagyot rúgjon a labdába, ami átszállt a vasúti töltésen, s jó messze esett le a kukoricásban.

Az egyik görög katolikus lefogta hátulról, a másik meg gyomron rúgta. Ekkor rohant oda Kerczák, mert most már nem volt más kiút: verekedniük kellett. Az első pillanattól kezdve sejtették, hogy a paptól kapott labdát csak egy verekedés árán tarthatják meg; amióta leszállt a két fiú a szekérről, amióta először belerúgtak a labdába, amióta kézbe vették, és mustrálgatták, mintha már az övéké lenne, egyre közeledett a verekedés pillanata... Nem csodálkoztak ezen olyan nagyon, a nyári hónapokban alig múlt el olyan nap, hogy ne verekedtek volna, hol a kubikban, hol a Kraszna-parton, hol a kertek alatt, ám még egyik sem látszott ennyire egyoldalúnak, reménytelennek, mint ez a mostani, a két görög katolikus nagyon erősnek tűnt... És a viselkedésükben semmi tétovaság. Ha úgy döntöttek, hogy ellopják a focit, elviszik magukkal, akkor megcsinálják. Ha valakit meg kell ütni, mint az előbb Neviczkyt, akkor ütnek, ha valaki a segítségre siet, akkor azt is megverik, mint a barátja védelmére odafutott Kerczákot. Nincs senki a kubikban, de még a faluban sem, aki megzavarhatná őket. Rövid ideig tartó kis lökdösődésekhez, birkózásokhoz, civódásokhoz szokott verekedők voltak ők, ám most, ha nem akarják, hogy a két tanyasi elvigye a kincsüket, a négyes bőrlabdát, harcolniuk kell, úgy, ahogyan eddig még sohasem kényszerültek; sajnálat, megbocsátás és félelem nélkül kell rúgni, karmolni és harapni, olyasmit kell kitalálniuk, amivel megfutamíthatják a két támadót.

A két görög katolikus tenyere egyre többször csattant Neviczky vagy Kerczák arcán, akik nyelték a saját vérüket. Bármivel próbálkoztak, a tanyasiak ökle gyorsabb volt, Neviczkynek már zúgott a feje, elzsibbadt a karja, amivel megpróbálta felfogni az ütéseket. Úgy gondolta, jobb lesz, ha hátrál, így maradhat annyi ideje, hogy lecsatolja a derekáról a nadrágszíját. Egy mozdulat, egy egészen kicsi mozdulat, és lekapja magáról a szíjat. Futni semmiképpen sem akart, most érezte először, hogy a nadrágszín megmenti őket, hogy ezzel megverhetik a görög katolikusokat, s a többi némán várakozó fiú előtt sem kell szégyenkezniük.

– Ahogy Big Bill csinálta! – hallotta Kerczák hangját.

Egyszer azt olvasták az egyik ponyvaregényben, hogy egy bizonyos Big Bill, ha ráfogták a pisztolyt, s meg kellett adnia magát, még ebben a lehetetlen helyzetben sem nyugodott bele a vereségbe: ilyenkor egy óvatlan pillanatban az ellenfele lábára vetette magát, megtekerte a bokáját, harcképtelenné tette. Régebben el is játszották már ezt a figurát, ha sikerült – sikerült, ha nem sikerült, akkor is jót nevettek Big Bill ötletén, de most azért más a helyzet, nemcsak azért, mert az ellenfeleknél nincs pisztoly, hanem azért is, mert olyan erős az a két tanyasi, hogy úgysem tudnák a földre teperni őket. Egyáltalán nem volt tanácsos közel kerülni hozzájuk.

A görög katolikusok nem értettek semmit, sohasem hallottak Big Billről, ők csak azt tapasztalták, hogy két élhetetlen verekedővel van dolguk, akkor ütik szájon őket, amikor akarják. Most mégis megijedtek egy pillanatra, mert a két jó barátnak sikerült lecsatolnia a nadrágszíját. Arra nem gondolhattak, hogy ez lenne az a bizonyos Big Bill-figura, annyiszor hallottak a vásárok és a bálók nagy nadrágszíjas verekedéseiről, hogy tudták, mire számíthatnak. Nekik meg nincs nadrágszíjuk, madzaggal erősítették a derekukra a nadrágot, s hiába erősebbek, ezzel az új fegyverrel még elzavarják őket.

Most már a görög katolikusok vártak: hogyan is támad majd a két fiú. Elszánták magukat, elfutni nem fognak, kipróbálják még az utolsó, ám korántsem ismeretlen módszert: elkapni az ellenfél haját, hogy így teperjék le a földre.

Ez már nem sikerülhetett, mert Neviczky úgy vágta fejbe egyiküket, hogy annak a homlokáról levágódott a csat az orra hegyére, és egy darabka húst kiszakított belőle. A többiek, a verekedést egykedvűen végigbámulók közül, valaki, látván, hogy megfordult a kocka, s a nadrágszíjjal verekedők felülkerekednek, arra biztatta, hogy vágjon a szeme közé még egyszer a tanyasi fiúnak, de már nem fogadhatta meg a tanácsot, mert az elterült a földön, tenyerét az orrára tapasztotta, úgy ordította:

– Levágták az orromat!

Csak lassan szedte össze magát, aztán rohant a szekérhez. A másik futott utána, levetette az ingét, és tartotta magasan a suhogó nadrágszíj elé, közben felkapta a bakancsát is, úgy loholt az induló szekér után.

– Legalább többet nem kezdenek ki velünk – nézett utánuk Kerczák, majd négykézlábra ereszkedett, és véresmaszatos arcát a kubik letaposott fűvébe törülte.

Megkeresték a labdát a kukoricásban, s mivel lassan beesteledett, a többi fiú hazament, ketten maradtak a kubikban. Elhatározták, hogy elmennek az állomásra, hogy ott a kerekés kútnál megmosakodjanak. Volt idejük, este akkor mentek haza, amikor akartak. Az anyjuk nem szólt semmit, mert megmagyarázták otthon: csak éjszaka lophatnak úgy, hogy senki nem veszi észre őket. A legbiztonságosabban a sötétben császálhatnak a határban, az erdőkben, s ami eléjük kerül, s aminek értelme van, elemelik, otthon aztán már könnyen eltüntethetik, mostanában egyre kevesebb idegen ember jön a faluba, házkutatást is alig tartanak, néhány túlbuzgó idegen tüsténkedik csak, de ez már aranyélet a régi évekhez képest. Valami összeesküvésről beszélnek, embereket hoznak-visznek a tanácsházára meg a járásra, fegyveres összeesküvést emlegetnek,

de ennek semmi köze nincs azokhoz a lopásokhoz, amiket a két fiúval együtt a fél falu éjszakánként művel.

Mindenki úgy tett, mintha nem tudna a másiktól, az érdekelte csak, hogy nyugodtan lophasson, azt, amire éppen szüksége van: nyáron is tüzelnek, fára szükség van. Kis nyári konyhát, ilyen-olyan rossz ólakat állítanak fel... hova bújjon az aprójószág?, oda is kell fát szerezni – ezért hát fát loptak a legtöbben. Kerczák és Neviczky azonban gyakran megfordult az állomáson is, jól ismerték Holocsákot, az állomásfőnököt, aki időnként hajlandó lecsukni a szemét, ha feltörik a vagonokat, meg felfeszítik a terményraktár ajtaját, s módjával, hogy ne lehessen első pillantásra észrevenni a hiányt, egy-egy fél zsák terménnyel hazaszaladnak a kertek alatt. Könnyű is volt a helyzetük, mert Holocsák az utolsó vonatnál, este tíz óra tájban már részegen lóbálta jelzőlámpáját, aztán hajnali négyig aludt a szobájában, az íróasztalon.

Az állomáson, a kútnál, gatyára vetkőztek, homokkal le súrolták a kezüket, a lábukat, a kerek kútnál találtak egy rossz, csorba vödröt is, teleengedték, és belenyomták égő arcukat, ujjuk hegyével tapogatták, simogatták a görög katolikusoktól kapott sebeket, amelyekről tudták, hogy másnap reggelre alig látszik majd belőlük valami.

Aztán a raktárépület mögé osontak, így sem az állomásépülettől, sem a kúttól nem láthatták őket. Leültek a földre. A Szamos felől már jött föl a hold, a közeledő sötétséghez szoktatták a szemüket. Csendben vártak, majd Neviczky nesztelenül odagurította a labdát Kerczáknak. Fogja csak meg ő is, érezze át ő is, ami számára két napja már oly ismerős érzés: az új labda tényleg az övék, s most már csak ők ketten játszhatnak vele. Igaz, hogy beesteledett, de majd megszokják a holdvilágot, várnak még egy kicsit, s aztán ugyanúgy fognak látni, minha nappal játszanának. Nem tehetnek róla, hogy a raktárépület mellé szorultak, meg hogy este kell játszaniuk: még csak két napja kapta meg Neviczky a paptól a labdát, eddig nem találták ki, hogy hol is tudnának csak ketten focizni, de

azért vannak most itt, hogy ezt megbeszéljék. Mind a ketten világosan látták: sem a kubikba, sem a futballpályára nem járhatnak, mert vagy ellopják vagy szétrúgják a labdát, s mire a katolikusok-reformátusok meccsre sor kerülne, nem tudnának mivel játszani, így aztán mit mondhatnának Bacsáki tisztelendő úrnak, akitől ajándékba kapták, de aki kikötötte, hogy ezt a meccset meg kell rendezni? Végül megegyeztek abban, hogy játsszanak csak a többiek továbbra is rongylabdával meg gumilabdával, ők ketten kijárnak a Szamos-Tisza torkolathoz, van ott egy kis sziget – ez ugyancsak most jutott eszükbe, de már egy régi éjszakai kiruccanásukkor felfedezték, amikor éppen azt kémlelték ki, hogy éjszakára otthagyják-e a halászok a vízben a hálót –, ezen a kis szigeten kedvükre játszhatnak. Meg aztán máshová nem tudnának úgysem elbújni, itt a faluban vagy a falu környékén úgyis felfedeznék őket, aztán megint verekedniük kellene Bacsáki tisztelendő úr ajándékáért. A legjobb lesz tehát jól elbújni, nem mintha olyan nagyon félnének, de nem kockáztatnak.

Kerczák feldobta a levegőbe a labdát, fél kézzel akarta ölbe kapni, de elpattant tőle egészen a sínig. Lassan felállt, közben észrevette, hogy valaki közeledik a vasúti töltés ösvényén. Intett Neviczkynek, hogy húzódjanak a raktár falához.

Egy férfi közeledett, a vállán hegyes cső meredezett.

– A puskás ember – suttogta Kerczák.

A puskás ember a raktárhoz ért, nem vette észre a fal tövében meglapuló két fiút, sem a sínek közé gurult futballt.

Vagy talán mindent látott, de úgy tett, mintha nem venne észre semmit. Ő lőhetett rájuk a szőlőben, meg ő durrantott a levegőbe is a kultúrház ablakában. Neviczky egyre bizonyosabb lett abban is, hogy ez az ember ólálkodott a templom körül.

A puskás ember a kerékpár láncán babrált valamit, közben lecsúszott a válláról a puskája.

Ott piszkálgatta előttük a pedált is, azt hihették, hogy

nemsokára felül a biciklijére, és elkerekezik valamerre, de nem akart elindulni. Felemelte a földről a fegyverét, forgatta, vizsgálgatta azt is – most már nyilvánvaló volt, hogy nem vette észre a két fiút.

Aztán távolba meredt, elgondolkodó tekintettel, ám egyetlen lökéssel felpattant a biciklijére, s ez a mozdulata olyan erőt sugárzott, hogy Kerczák csak akkor merészelt megszólalni, amikor az imbolygó alak már eltűnt az állomásépületnél, s ráfordult az útra.

– Hát ez elment – sóhajtotta Kerczák, miközben elindult a sínek közé gurult labdáért.

Neviczky elkérte, dekázott vele, a térdén táncoltatta egyszer-kétszer, ha sikerült, a feje fölé rúgta, s megpróbálta úgy levenni a levegőből, hogy ne pattanjon messzire a lábától. Aztán úgy döntöttek, hogy csinálnak két kaput, és fejelni fognak.

Jól számítottak: a raktárépület előtt letaposott tojásdad alakú téren – mert olyan volt az, mint egy miniatűr tér, agyagos földje betonná szikkadt, amióta idehozták a vasutat, planírozta a nép az év minden szakában – nappali fényt árasztott a hold. A kertek alatt tücskök cirpéltek, de a faluból csak a kutyák ugatása ért el hozzájuk, tudták, ilyenkor már sokan alszanak. Innen jól látták a templomkert tölgyeit és fenyőit, az ég gomolygó szürkéségébe kapaszkodó templomtornyot, arra emlékeztek, hogy egyszer már így ácsorogtak itt Holocsákkal, talán nem is volt olyan régen, akkor is ilyen nyugalom és békesség fészkelte be magát az esti faluba, és akkor közölte Holocsák Libussal és velük, hogy Sztálin meghalt. Hogy tél volt-e vagy tavasz, vagy éppen nyár, mint éppen most, ezt már nem tudnák megmondani, de az biztos, hogy akkor is így emelkedett az égen a hold a Szamos felől. Holocsák és Libus halkan beszélgetett, mindenféléről, komolyan illesztgették a szavakat egymáshoz, és az állomásfőnöknek nem volt kedve viccelni, mint a régi időkben. Mert Holocsák oly sokszor elmondta nekik, hogy hol Rákosi Mátyással, hol Sztálin Jóskával álmodik, s mindegyik alkalommal meg-

feddték őt: kevés bort iszik, és még kevesebb pálinkát. Sörről sosem álmodott, sörivásra sosem biztatta sem Rákosi Mátyás, sem Sztálin. Az az igazság, hogy sört sem ébren, sem álmában évek óta nem látott. Annál inkább meg kellett ígérnie álmában, hogy bor- és pálinkaivásban pótolja a lemaradást.

Ha ivott – a kocsmában vagy bárhol –, Holocsák megjegyezte, hogy „ezt Rákosi elvtárs parancsára iszom”. Amikor már nehezen forgott a nyelve, Sztálin napiparancsát emlegette, aki verejtékes álmaiban mindenekelőtt a szilvapálinka védelésére biztatta. Igaz, Sztálin halálának az estéjén nem beszélt semmilyen álmról, pedig Libus is meg a két fiú is hálás közönsége volt. Régebben, ha meglátta őket, azokról a színes, pompás éjszakákról beszélt, amelyeken Rákosi elvtárs meglátogatta őt. Tehervonaton érkezett, kezét fogtak (a híres vendégnek olyan apró kis kezecskéje volt, akár az örökösen locsogó, apró termetű nőknek). Holocsák bizonyos tartózkodást is kiértezett ujjai szorításából, de lehetséges, hogy a tartózkodás csak rosszkedvének a kifejeződése volt. Mert Rákosi elvtárs teher-szerelvénnyel érkezett meg az állomásra, a fékezők kabinjából lépett le. Holocsák orgonacsokorral fogadta, és azonnal előadta neki a legtitkosabb receptet, amelyet ínséges időkben ő maga is használ . . . Ínséges időkben, amikor se égen, se földön nem talál egy csepp bort vagy egy csepp pálinkát.

A denaturált szesz – becéző nevén: a „dena” – ivásra alkalmassá tételéről volt szó . . . A recept hallatán Rákosi elvtárs rosszállóan csóválta a fejét, hasonlóképpen ahhoz, amikor az apa megfeddi idétlenül viselkedő gyermekét. Holocsák álma felettébb különös álmom volt, bár ő maga nem tehetett róla – mert mit tehet arról az ember, hogy álmodik, nem parancsolhat magának, hogy ne álmodjon –, nos, Rákosi elvtárs egy bizonyos Lujza társaságában végighallgatta a receptet. Ez a bizonyos Lujza is felkereste őt álmában. Ivásra biztatta, ilyenkor ott állt a csődörös fiúk társaságában, mert egyébként is ott élt, a faluról falura

vándorló lófedeztetőket kísérgette, de ahányszor csak Holocsák álmodott vele, minden alkalommal megfeddte, hogy üres a pohara.

Rákosi elvtárs végighallgatta Holocsák receptjét: „Végy egy kislábast, öntsd bele a denát, majd forrald fel, közben adjál hozzá pár kanál cukrot. Ha lehűlt, engedd fel tetszés szerinti vízmennyiséggel, mert a víz mennyiségének arányában lesz erős vagy gyenge az ital.” Holocsák az eljárás fontosságát kellőképpen hangsúlyozta, mondván, a tiszta denától olyan fejfájása lesz az embernek, hogy a homlokával képes feltörni – akár egy csáklyával – még a befagyott Krasznát is. Rákosi elvtárs nem fűzött megjegyzést a Holocsák-féle recepthez, mert már ott állt az állomáson a fellobogózott tehervonat, pontosan velük szemben nyílt ki a fékezőkabin ajtaja, a tisztelt vendég felpattant a lépcsőkre, és többször ismételte:

– Azért látogattam meg önt, mert egyre rosszabbat és rosszabbat hallok magáról, Holocsák! Keveset iszik! Keves bort, és még kevesebb pálinkát! Megfeddem magát, Holocsák! Ha ez így folytatódik, fegyelmit kap! – Rákosi elvtárs megfenyegette az ujjával, és ezzel befejezte látogatását az állomáson.

Elindult a teherszerelvény, Holocsák futott utána, kiverte a verejték a nagy vágtában, kiabált, integetett, bocsánatot kért, hogy ne haragudjanak rá, ő be fogja pótolni a lemaradást.

„Csak ezek a gyötrelmes álmok ne kínoznának”, ismételte lefekvés előtt az irodában, miközben a szakadozott borítású üres demizsont csalódottan rázogatta.

Sztálin halálakor az volt a felsőbbség kívánsága, hogy senki se csoportosuljon, hangoskodjon, „feküdjenek le az emberek, és aludjanak”. Tudták, hogy rendőrök cirkálnak a faluban, csak éppen a raktárépülethez nem jöttek el, ahol Holocsák állomásfőnök tehervonatra várt Libus Oszkárral. Ebben az időben egyre gyakrabban jelent meg a faluban Libus Oszkár, valahonnan csak előkerült, de Holocsák már régebből ismerhette, mert tegezte, bizalmasan

beszélgetett vele. Sztálin halálakor, azon az éjszakán valamiért sürgősen el kellett utaznia, s a személyvonatok már elmentek, csak éjfél előtt jött egy teherszerelvény, s Holocsák segítségével felszállt rá. Csak hónapok múltán látták újra a faluban.

A dekázgató Neviczky mögött hirtelen megjelent az állomásfőnök. Elkérte a labdát a fiútól, és többször nekirúgta a raktár falának. Közben azt magyarázta, hogy a régi világban milyen nagy kapus volt ő, s hogy arra már nem emlékezhet, csak pár ember, mert a többség, akikkel együtt játszott, ott maradt a háborúban. . . .

Nem részletezte tovább a régi időket, úgy rúgott a labdába, mintha haragudna rá, egyre erősebben és erősebben, döngött a raktár fala, Holocsáknak mind gyakrabban kellett a visszapattanó labda után futnia, amíg egyszer csak megunt a forgolódást, erőlködést, lefeküdt a kemény földre. A két fiú várta, mikor tápászkodik már fel. A labda ott gubbasztott a fejétől pár lépésre, innen újra megcélozhatja a raktár falát. Ha ehhez van kedve, akkor csinálja csak, ők hagyják, meg örülnek is neki, látván, milyen nagy örömet okoz számára a játék. De Holocsák csak nem mozdult.

Kerczák odalépett hozzá, alig hitt a szemének: az állomásfőnök elaludt. Nagyon sajnálta a dolgot, mert éppen el akarta neki mesélni a katolikusok és a reformátusok meccsét, tudta jól, ha Holocsák teheti, el fog jönni, mert mindig kijött a meccsekre. Holocsák buzdította a falut a legjobban, még azon az emlékezetes mérkőzésen is, amit az agitálók ellen játszottak, évekkel ezelőtt. Az egész falu tudta, hogy megnyert legalább öt fogadást. . . . Egy korsó borral érkezett ki a pályára, megkínált belőle pár embert, ő maga is többször meghúzta, majd fél szemmel bekukucskálva a korsó száján, megállapította, hogy mennyi lehet még benne. A körülötte állók is bekukucskáltak a korsó száján, és ők is megsaccolták a bor mennyiségét. Arra fogadtak, hogy melyikük találja el a legpontosabban. Holocsák saccolt a legjobban. Ő nemcsak szemmel mérte fel

a sötétlő korsó alján a folyadékot, de meglötyöggtette többször, s a lottyanó hangokból is következtetett. Ezután minden bajnoki meccsre hozta magával a korsó bort. Mámorosan biztatta a csapatot, számtalanszor elismételte álmait. Az a néhány néző, aki kijött ezekre a mérkőzésekre, igyekezett a közelébe férkőzni, persze, nemcsak a bor meg a viccei miatt, hanem mert világlátott ember volt, annak tartották, sokféle népről tudott, beszélt is róluk, s a részegség határán álló szurkolók szájtátva hallgatták. Egyszer például megkérdezte tőlük, hogy szerintük a skót hogyan trágyázza a földjét, s mivel nem tudtak válaszolni, megmondta: ugyanúgy, mint a faluban, a téeszcsében... Kimegy a skót a földjére, és csak annyit mond nagy mérgesen: le van szarva! – és ezzel el is intézett mindent. A két fiú úgy gondolta, ha Holocsák eljönne a katolikusok-reformátusok meccsre is, elszórakoztatná az embereket, s biztos, hogy Bacsáki tisztelendő úrnak sem lenne kifogása. Ezért is sajnálta Kerczák, hogy az állomásfőnök elaludt a kemény földön. Meg aztán jöhetnek a vonatok, a személy meg a teher; segítséget kérőn nézett Neviczkyre.

– Hogy honnan szerzett bort ilyen nyári időben? – szólt meg egy férfi Kerczák mögött, még a lélegzetét is érezte.

Libus Oszkár állt a raktár előtt. Csodálkozó arccal járta körbe Holocsákot:

– Hogy honnan szerzett bort ilyen nyári időben? – csóválta meg a fejét újra és újra.

Az állomás felől jött, de hogy nem az úton, hanem a töltés árkában meghúzódva, nehogy valaki meglássa, ez is kiderült, amikor felébresztette Holocsákot.

– Teljesen megbolondítod az embert – korholta Holocsák. – Már én is, ahelyett hogy az úton közlekednék, az árokban csúszkállok. Pedig engem senki sem figyel... Nincs miért!

– Hogy honnan szerzett bort ilyen nyári időben? – tűnődött Libus elismerően, anélkül hogy Holocsák meg-

jegyzésére hederített volna, anélkül hogy az árokban való bujkálás ellen tiltakozott volna.

Aztán elindult az irodába a nagy nehezen talpra állított állomásfőnökkel, majd nagyon gyorsan – és ismét az árokban – visszaroht a raktárhoz. Kövekből két kaput állítottak fel, és Libus felajánlotta, hogy ő játszik kettejük ellen. A két fiú beleegyezett.

Ha Libusnál volt a labda, igen nehéz volt hozzá közel kerülni, mindig fordult egyet a tengelye körül, ilyenkor kikeveredett a szorongatásból, üres térbe jutott, ahol kezdődött minden előről. Aztán bemutatta, hogy hogyan cselez Puskás meg Hidegkuti. A két fiú már egyébként is elfáradt a sok értelmetlen szaladgálástól, forgolódástól. Libus bemutatóját nagy-nagy csodálattal követték, büszkék voltak arra, hogy ők ketten – most már nyilvánvalóan – Libus barátai, Libusé, aki ismeri Puskást, meg a többi nagy futballistát, akiknek a nevével tele van az újság, meg akikről annyit beszélnek a rádióban, az egész világon. Hidegkuti például széttárja a karját cselezés közben, mutatta Libus. Puskás meg a lába között tartja a labdát, akár a tökét. Ott forgatta a talpa alatt, ott pörgette a cipője szélén, leheletfinoman – úgy, ahogy azt a rádióban oly sokszor hallották – megemelte a lábfejével, s aztán előadta a legnagyobb magyar csodát, világcsodát, a hátrahúzás cseit, amelynek Hidegkuti volt a mestere. Hidegkuti, Hidegkuti, ismételte Libus, s a név, egyre mágikusabban, a tökéletességnek, a legyőzhetetlenségnek, az istentől kapott tudásnak a kifejezője lett.

De többször meg kellett szakítaniuk a bemutatót: ha Libus észrevette, hogy valaki megáll a raktár sarkánál, ott hagyta a fiúkat, és odament hozzá. A két fiú jól látta, hogy a látogatók többnyire falubeli emberek, ismerték is őket, bár a raktár fala mellett, a sötétben alig vehették ki vonásaikat. Libus röviden beszélgetett velük, némelyiket a kertek aljáig is elkísérte, aztán visszasietett, és mintha mi sem történt volna, folytatta a szaladgálást.

Hogy miről beszélgetett az emberekkel, nem hallották,

csak azt, hogy Holocsák később előjött az irodájából, és megfenyegette:

– Nem lesz ennek jó vége, majd meglátod, hogy mit mondtam neked. Elhurcolnak mindnyájunkat.

– Éppen erről van szó – védekezett Libus. – Azt akarom, hogy ne vigyék el őket. . .

– Nem visznek már senkit – legyintett Holocsák. – Az összeesküvést is csak kitalálták. . .

– És mégis, idegen emberek tekeregnek mindenütt – ellenkezett Libus. – Itt figyelnek, ott figyelnek. . .

– Magánszorgalmú emberek ezek, nincs semmiféle papírjuk, hogy figyelgessenek – legyintett Holocsák, mint aki nem akar erről többet beszélni, meg nem is tulajdonít már nagyobb jelentőséget a dolognak.

Libus hóna alá vette a labdát, beszélgettek még apró semmiségekről, közben elment az utolsó személyvonat is. Holocsák kiszólt Libusnak, hogy bejöhet az irodába aludni. Amíg az irodáig értek, Neviczky sebtében előadta, hogy mit terveznek. Hogy le kell játszaniuk a katolikusok-reformátusok meccset, s arra gondol, hogy őt kéri fel bírónak. Libus azonnal vállalta, s hozzátette, hogy a partjelzőket is beszervezi: vagy Haklit, a dobost, vagy Holocsákot fogja megkérni, mondván: két partjelzőre neki nem lesz szüksége, egy is elég lesz. Megígérte, hogy részrehajlás nélkül vezeti majd le a meccset. Ki is tűzték a mérkőzés napját.

Libus lelkesedett:

– Minél több nézőt kell beszervezni. Azon a napon majd Tarpa játszik a faluval a járási bajnokságban. Kétvontatónyi ember jön, én majd gondoskodom róla. . . Ott lesz az egész falu, este pedig bált rendezünk a kultúrban. . . Ti csak készüljetek – biztatta a fiúkat –, hívjatok minél több papot, egy-két püspök vagy érsek sem ártana. . . – de ezt már bizonytalanul mondta, mert el sem tudta hirtelenjében képzelni, hogy érsekeket és bíborosokat honnan szerezhetnének. – És a ministránsok, minél több ministráns kell. Füstölőkkel, kereszttel és zászlóval. . . csengőkkel. . .

Neviczky kijózanítóan vágta közbe:

– Csak hat ministráns tud felöltözni, mert csak annyi ruha van a sekrestyében.

Libus lelkesedését ez sem lohasztotta le:

– Majd hozunk a szomszéd falvakból. Megadjuk a módját. . . Hát ha másutt is rendeznek hasonló meccseket. Ha az állami gazdaságok dolgozóiból lehetett válogatott csapatot összeállítani, magyar válogatottat, akkor mért ne lehetne a katolikusokból meg a reformátusokból. Micsoda ötlet, micsoda ötlet! – Libus kis híján ujjongott. – A legjobb ötlet, amit az elmúlt tíz évben hallottam – dicsérte a fiúkat.

Aztán – mint igazi felnőttekkel – kezet fogott a két fiúval, és besietett az irodába az állomásfőnök után. Holocsák ledőlt az íróasztalára, Libus a padlóra terített lópokrócra hevert, a feje alá Holocsák vastag jegyzetömbjeit rakta.

Másnap délután találkoztak Lilivel. Úgy ismerkedtek meg vele, mintha valaki előre megszervezte volna: éppen a Szamos-Tisza torkolathoz siettek, amikor meglátták, hogy a réten, az árpatáblák között, egy régen kiszáradt patak medrében valaki egyes-egyedül káposztát kapál. A kiszáradt patakmederbe azért nem vetettek árpat, mert gyakran megállt rajta a víz – káposztának annál jobb az ilyen föld.

Vékony nyári ruhában kapált a nő, de olyan ügyetlenül tette-vette egyik kezéből a másikba rövid nyelű kis kapáját, hogy a két fiúnak nem volt nehéz rájönnie, olyan helyről pottyant ide, ahol káposztakapálásról nem is hallott.

Amikor észrevette őket, abbahagyta a munkát, a kapanyél eldőlt előtte, ahelyett hogy belevágva a földbe, kissé megemelve, a kivágott föld súlyával maga előtt megállítaná, úgy, ahogy ezt a fiúk is csinálták, amióta erre már az első kapálások után rájöttek.

A nő, hol apróbbakat, hol nagyobbakat lépve, a káposz-

tafejeket kikertülve közeledett feléjük, táncos, lebegő mozgása még kiszámíthatatlanabbá vált, amikor az árpatáblához érve, a tavalyról ott maradt tökinda felsértette a lábát. Akárhogyan is ügyeskedett, csak nagy ügyyel-bajjal ért el a szekérútig, ahol Neviczkyék álltak.

Elnevette magát:

– Nem láttatok még nőt? Nem vagytok már annyira gyerekek. Már nagyfiúk vagytok. . .

Aztán még közelebb lépett a némán ácsorgó fiúkhoz. Nem jött zavarba a némaságtól, „ha hallgatnak, hallgatnak”, gondolta szórakozottan. Könnyed mozdulattal lehajolt. A lábánál, az út szélén sovány, poros kis szarkaláb virított, nagy nehezen letépte. Ilyen közletről a vékony nyári ruha alatt kivehető volt fehér bőre vállától egészen a derekáig. És amikor lehajolt, majd leguggolt, egyáltalán nem törődött azzal, hogy a lába közé belátnak-e vagy sem, nem igazította maga alá a ruháját. Vékony csík villant meg a combjából Neviczky előtt, ha lett volna bátorsága, hogy ő is lehajoljon, egészen a bugyijáig beláthatott volna.

Aztán a nő visszasétált a káposztához, lehajolt a kapájáért, de nem kezdett dolgozni, mert észrevette, hogy a két fiú jön utána.

Megkérdezte tőlük:

– Mondjátok meg, jól kapálok-e, s egyáltalán, van-e értelme ennek a munkának?

– Van – válaszolt azonnal Kerczák, közben végighordta a tekintetét a káposztafejekon. – Eddig nemigen kapálták meg rendesen, pedig most már lassan beborulnak a káposztafejek – eredt meg hirtelen a nyelve.

– Beborulnak? – gondolkodott el a nő a fiú kifejezésén. – Beborulnak, beborulnak – dobálta, forgatta a szót a szájában, álmatagon, kíváncsian és elismerően.

– Amikor a káposzta levelei egymásba borulnak, akkor alakul ki a fej – mutatott a földre a fiú. – Az lenne a jó, ha most sikerülne megkapálni, mert ha jön egy kis nyári eső. . .

– Akkor beborulnak a káposztafejek – folytatta a nő.

Majd, hogy legalább egyiküknek megeredt a nyelve, hozzátette:

– Hívjatok csak nyugodtan Lilinek... És tegezzetek. Olyanok vagytok...

– Milyenek? – szólt közbe azonnal Neviczky.

– Semmi... Rendes fiúk lehettek, elmennék veletek a világ végére – őszintén csengett a hangja, közben a kapát megint lelökte a földre.

A két fiú meg szeretne volna kérdezni tőle, hogy kié ez a föld, meg hogy honnan jött, egyáltalán mit keres itt a Szamos mellett, de csak nem szánták rá magukat. Viselkedéséből érezték, hogy előbb-utóbb úgymint megtudják, meg aztán sehogyan sem tudtak hirtelenjében olyan kérdést megfogalmazni, amelyben kikerülhették volna a tegezését. Most még nem merték tegezni.

– Hát akkor segíthetnétek egy kicsit – mutatott a kapára Lili.

A két fiú várt. Úgy tettek, mintha nagyon fontos dolgon gondolkodnának, elnéztek messzire a kiszáradt patakmeder mentén. Az események ilyen alakulására egyáltalán nem számítottak. Focizni indultak a folyótorkolathoz, no meg azért, hogy ha beesteledik, megnézik a halászok hálóját is, ha kint hagynák éjszakára. Más terveik is voltak, de így most hosszabb időt kell itt eltölteniük. Kíváncsian és mégis szorongva várták a következő perceket. A nő egyedül állt itt velük szemben, bármit csinálhatnának vele. Jó lenne ezt megbeszélni, de Lili olyan természetesen társalog velük, mintha már sokszor találkoztak volna, az ijedtségnek, a váratlan fordulattól való félelemnek a nyoma sem látszik rajta.

De hát mitől is félhetne?

Mit tudnának itt ketten csinálni vele?

Soha ehhez hasonló helyzetben még nem voltak. Talán szégyellnék is magukat egymás előtt. És bátorságuk még ahhoz sincs, hogy tegezzék a nőt, nemhogy megérintsék, nemhogy valamire megkérjék vagy kényszerítsék...

Lili nem volt már fiatal, de nagyon igyekezett, még így,

a kapálásnál is, hogy fiatalabbnak látszon a koránál. Fehér szalaggal kötötte át a haját a homlokánál, a fiúk ilyen még nem is láttak. A szalag mindig feljebb csúszott a haján, amit aztán mosolyogva igazított meg. Széttérpesztett lábbal állt, Neviczky pontosan kivehette a comb vonalát, ahogyan meg-megrándult a ruha alatt, míg áthelyezte a testsúlyát egyik lábáról a másikra. Biztos, hogy nincs a ruhája alatt semmi, villant át Neviczky agyán, amikor Lili rászólt:

– Mit bámulsz?

Neviczky ugyan tudta, hogy neki szól a kérdés, de úgy tett, mintha nem hallotta volna.

– Bámulhatsz nyugodtan – biztatta nevetve Lili –, nagyfiú vagy már – megsimogatta, megborzolta a fiú fejét.

Könnyű volt a keze, az ujjai épp csak érintették a haját, s ahogy elhúzta a kezét, a fiú vállát is súrolta a kézfeje. Olyan gyors és természetes volt a mozdulat, hogy Neviczky úgy érezte, a nő kedveskedik vele, csak annyit jelent ez, mint amikor egy idősebb ember kedvesen megveregeti a vállát.

De hát Lili mégiscsak nő. Olyan nő, akivel azt is meg lehetne csinálni, amit az olcsvai terményfelvásárló a cigányasszonnyal. Kilesték a Kraszna-parton, a terményfelvásárló rámászott a nagydarab asszonyságra . . . a cigányasszony úgy vartyogott a csizmás ember alatt, mint a kotlós, amikor egybegyűjti a csibéit, közben rángatta a feje fölött a fűzfaágat. Annyit nevettek akkor Kerczákkal, hogy majd beleestek a Krasznába.

Kerczák közben mégis meggondolta magát, és elkezdett kapálni.

Lili intett Neviczkynek, hogy üljenek le az árpatábla mellé, és beszélgessenek. Neviczky lassan alkalmazkodott a helyzethez: először álomnak tűnt minden, hogy elindultak a torkolathoz, vitték magukkal a paptól kapott labdát, rugdalták egymásnak a keskeny szekérúton, közben azon morfondíroztak, hogy mit fognak majd lopni, ha visszain-

dulnak a víztől, igazán kellemesen telt az idő. Most meg itt ül az árpátábla mellett egy nővel, állítólag Lilinek hívják, de semmit sem tudnak róla, ám mégis olyan az egész, mintha az elmúlt hetekben mindennap találkoztak volna. Ehhez a helyzethez igyekezett alkalmazkodni Neviczky, úgy ült le az árpa tövébe, hogy egészen közel legyen a nőhöz – ha még egyszer megborozná a haját, most már nem félne átölelni a derekát és ráfeküdni.

De az is lehet, azért ilyen közvetlen és kedves a nő, mert Kerczák megkapálja a káposztáját.

Az árpátábla szélétől alig látott valamit a rétből, vágató szekér zörgött nagyon messze a falu alatt, oldaldeszkája úgy kattogott, hogy visszhangzott tőle a határ. Senki se látná, ha rávenné Lilit, húzódjanak beljebb az árpába, s aztán már minden úgy alakulna, ahogyan ő szeretné. . .

– Mondjál már magadról valamit! – kérte Lili, és tüzetesen megnézte Neviczky ölében a labdát.

– Gyakorolni megyünk a vízhez – válaszolt némi rosszul palástolt félenkséggel a fiú, majd nyelt egyet, és hozzátette –, merthogy ott nem találunk ránk.

– Nem értem – húzta fel a szemöldökét Lili.

– Jönnek, és akkor elveszik a labdát – válaszolt gyorsan a fiú, nem akart erről sokat beszélni, semmi kedve sem volt megmagyarázni, hogy hogyan is áll a dolog ezzel a játékkal.

– Ballábas vagy? – tette fel az újabb kérdést Lili.

– Tessék? – lepődött meg Neviczky.

– Igen – erősködött Lili. – Az a kérdés, tudtok-e bal lábbal belerúgni, vagy nem? – mutatott a labdára. – Milyen játékosok vagytok? Nekem volt egy ismerősöm . . . – de itt már leengedte a hangját, ő sem tulajdonított ennek az ismerősének nagy jelentőséget.

„Szóval volt neki egy ballábas futballistája, valami bal-szélső. . .”, gondolta a fiú.

Lili kézbe vette a labdát, maga előtt tartotta, meglóbálta a levegőben, és Neviczky arra gondolt, hogy most a bal-szélsője jár a fejében. Lili végül visszalökte a labdát a fiú

ölébe, közben elvesztette az egyensúlyát, és Neviczkybe kapaszkodott. Lehelete végigsimogatta a fiú arcát, aki a meleg, nedves levegőtől megborzongott, s önkéntelenül, mintha csak véletlenül történne minden, átölelte a ránehzedő nőt. Így neki is oldalra kellett dőlnie. Lili nem ellenkezett, még közelebb lendült hozzá, összevissza hajlongtak a kölcsönös egyensúlyvesztésben. Arcuk szinte összeért, így csúsztak hátra. Testük ott nyújtózott egymás mellett. Lili megcsókolta a fiú arcát, aztán kiszabadítva az egyik karját, beletévedt a fiú hajába is, akár az imént. Zihálva nevetett, de a szeme elárulta, hogy élvezi ezt a hevért egymás mellett. A fiú bő rövidnadrágban, mezítláb, kopott, izzadt, gyűrött kis kávébarna ingben nyújtózkodott mellette, combját hozzászorította a nőéhez, s aztán Lili felnyikkant a csodálkozástól, amint a fiú ráhempereedett. Erre igazán nem számított, már fel akart ülni, de a fiú ezzel a mozdulattal leigázta, tehetetlenül, ernyedten várta egy pillanatig, hogy mit csinál vele Neviczky, de az csak várt mozdulatlanul. Lili szorosan átkulcsolta a derekát, szorította magához, ahogy csak bírta, aztán mintha megcsiklandozták volna a talpát, fel-felbuggyanó hangon, behunyt szemmel aprókat sikkantgatott. Neviczky már tudta, hogy semmi sem lesz abból, amit eltervezett, amit a Kraszna-parton látott a cigányasszonnyal meg a terményfelvásárlóval, Lili csak játszik vele, ezalatt Kerczák megkapálja a káposztát. Lassan lefordult a lányról, aki egyetlen lendülettel felült. Megigazította a haját, leverte láb-száráról a földet.

– Elfogadnálak öcsémnek – mondta kedvesen rámosolyogva.

Neviczky újabb rohamra szánta el magát: Lili hátához húzódott, a hóna alatt előretolta a kezét, tenyerét rászorította a mellére. Ujjai egyre feljebb csúsztak, a nő nyaka megrándult, ernyedten hátradőlt, s hagyta, hadd szorongassák a mellét. Felnyúlt a vállára hajló fiúért, és átölelte, a könyöke ott csúszkált a fiú rövid haján. A hátára fordult, felhúzta a lábát, többször megemelte a derekát, majd

csendben, miközben az ajkát simogatta nyelvével, a mellénél kigombolta a ruháját.

– Na, mi lesz? – biztatta a fiút, és várt.

Neviczky nézte az árpában elnyúlt asszonyt, és nem tudta, mit is kellene csinálnia. Lili már mindent megtett, igaz, még magán hagyta a bugyiját, amit neki kellene lehúznia róla, de hogy ezt hogyan is kellene tennie, igazán nem jutott eszébe. Lili combja ott fénylik előtte, most már tényleg csak rá kellene feküdnie. Talán elég, ha csak ráfekszik, aztán a többi jön majd magától, ahogyan a terményfelvásárló csinálta a cigányasszonnyal. Rácsúszott, Lili nyirkos, meleg combja hozzányomódott az övéhez, aztán tétován a derekához, majd még lejjebb, a nő ágyékához nyúlt, ahol puhaságot érzett, de hirtelen végleg elrepült minden bátorsága, és hangtalanul lefordult Liliről. Halkan zizegtek az árpakalászhok, Lili, mintha mi sem történt volna, felült, és megbocsátóan megjegyezte:

– Na, látod.

Minden zavar nélkül begombolta a ruháját, rendbe szedte magát, és közben a szorgalmasan kapálgató Kerczákot figyelte. Nem volt a mozdulataiban semmi harag, semmi lenézés, játszadozásnak fogta fel az iménti kis összezsapást. Szégyenében Neviczky is erre gondolt volna legszívesebben. A két könyökére támaszkodó fiú már megbánta, hogy a játékot elkezdte. Végtelen keserűségéből Lili kérdése lendítette ki:

– Még nem mondtad, hogy bal lábbal bele tudsz-e rúgni abba a nyavalyás labdába. Na, mi van, csak nem sírsz? – fordult Neviczkyhez, aki zavarában kézfejével törülgette a szemét. – Ne viccelj már – borzolta meg újra a haját –, arra felelj, hogy működik-e a bal lábad, vagy nem működik?!

– Működik – bólintott rá a fiú.

– És a barátodnak?

– Annak is – motyogta Neviczky, de a kezét csak nem vette el a szemétől, az arcáról, s most igazán úgy érezte, hogy tényleg meg tudná csinálni Lilivel azt, amit a ter-

ményfelvásárló azzal a hatalmas asszonnyal a Krasznaparton. Már mozdult, hogy újra átölelje, amikor Lili felértélt a földön, majd könnyedén felállt.

– Hagyd abba! – kiáltott oda Kerczáknek. – Eleget kapáltál! Úgysem fogok én már ebből a káposztából enni. Gyerünk a torkolathoz, hadd lássam, milyen ügyesek vagytok – indítványozta.

– Te hol laksz? – kérdezte Neviczky.

– A Szamoson túl – mutatott Lili a folyó felé. – Már régen elmehettünk volna. Vissza a városba. De az apám mindenáron itt akart maradni. Én kapálhatom a káposztát, ő meg járkál az udvaron, és vezényszavakat kiabál...

A két fiú – mert időközben Kerczák is odaért hozzájuk – semmit sem értett a lány méltatlankodásából. Hogy miért haragszik az apjára? Hogy milyen városba mehettek volna már vissza? S hogy miért rekedtek itt? Így aztán Lili még megfoghatatlanabb, még titokzatosabb lett, mint az első percekben, amikor megismerték, amikor „meghívta” őket káposztát kapálni.

Neviczky ennél többet akart tudni.

– Ha a Szamoson túl laksz, akkor ismerned kell a Vak Légióst... – kíváncsiskodott.

– Ismerem – legyintett Lili lemondóan.

– Nemsokára bál lesz nálunk – folytatta Neviczky. – A Vak Légiós fog játszani...

– Ő a panyolai hegedűművész... – húzta el a száját Lili, aztán elnevette magát. – Az apám szokott zongorázni vele, csak hogy a Vak Légiós nem ismeri a kottát.

– Nincs jobb zenekar most a környéken. Még egy szaxofonos is játszik, ő az első szaxofonos Magyarországon... Mi ismerjük, nagyon jól ismerjük – még Kerczák is bizonygatta, hogy nagyon jól ismerik Magyarország első szaxofonosát.

– Arról a zenésztől ne beszélj nekem többet – intette le a fiút Lili. – Miatta maradt itt az apám. És miatta kellett itt maradnom nekem is, az apám hisz neki. Pedig csak egy csavargó.

Elindultak a torkolathoz, Lili a vállára lökte a kapát, s olyan szaporára fogta a lépteit a barázdában, hogy a két fiú alig győzte követni. Mintha minden mérgét a rohanásban, a keskeny kis barázdán akarta volna kitölteni, oly ingerülten taposta a földet.

Kiérve a szekérútra, a fiatal kőrisek árnyékában állt meg, és megvárta az utána loholó két fiút. Innen messzire el lehetett látni, de a nyugalmas, napfényes árpatáblák látványa még jobban elkésérítette.

– Azt mondja az apám, boldogok lehetünk, mert nem éhezünk – mondta keserűen. Régebbi és újabb bosszúságaira gondolva, szaggatottan, indulatosan nevetgélt.

Innen már csak lassan sétáltak a torkolat felé. Kerczák lemaradva kettőjüktől, a kellemes árnyékban maga előtt rugdalta a labdát. Kis idő múltán Lili bevárta, és megkérdezte tőle:

– Te sem hallottál az eltévedt tankról?

– Tankról? – lepődött meg Kerczák, felkapva a labdát.

– A barátod sem hallott róla – legyintett Lili Neviczkyre. – Pedig erről beszélnek. Van, aki éjfélkor látta. Átúsza a Szamost. Utat vág magának az erdőn. A Nyírségben kóborol. Nappalra akkora lyukat vág magának a homokba, hogy elbújhat benne. Van, aki csak a lánc talpak nyomát látta, a homok elnyeli a hangját, ezért aztán olyan, mint egy óriási kísértet.

– Még nem hallottunk róla, de majd megkérdezzük Libust – csóválta meg a fejét Neviczky.

– Őt kérdezitek meg? Amikor ő maga is hetekre elbújik, hogy akkor jöjjön elő, amikor senki sem számít rá. . . Még az apám sem tudja, merre jár. Azt beszélik róla, hogy figyelmeztette a parasztokat, ha el akarták őket vinni. Valamikor, pár éve, de nem tudja azt senki sem biztosan. Libus gyártja a legendát magáról. . . Mert honnan tudhatta volna, hogy kit akarnak elvinni!? Egy rossz zenész! Ha pedig, no igen, ha pedig tudta, akkor együtt dolgozott ő is azokkal. . . – Lili hangjából fűtött a gyűlölet.

– És az apám – de ezt már csak magának mondta – egy

ilyen ismeretlen emberben bízunk, egy szélhámos zenészen. Elfelejté, hogyan kerültünk ide.

– Hogyan? – érdeklődött Neviczky.

– Szénásvagonban. Csak jött a vonat, aztán itt letettek bennünket... Ezt ti úgysem értitek – halkította le a hangját Lili.

– Nem nagyon – értett egyet mind a két fiú. – Sem ezt nem értjük, sem a tankot. Egy tank nem tévedhet el... –

– A tank? – ütötte fel a fejét Lili is, mintha csak most hallotta volna először.

Kerczák egyre feltűnőbben pislogott körbe. A tankot kereste, hátha itt bukkan fel mellettük. Átvillant az agyán az is, hogy amikor a szőlőben jártak, elmehettek akár az eltévedt tank mellett is, ahonnan nagyon jól láthatták az ő kis lopásaikat. De csak egy pillanatig gondolt erre, aztán ki is nevette saját magát, hogy ilyen hihetetlen hírt egy pillanatig is komolyan vett.

– A tank? – ismételte Lili. – Nem látta azt még senki, csak kitalálták. Rémhír, hazugság.

– Egy tank nem tévedhet el csak úgy – hitetlenkedett Neviczky is.

– Hát akkor minek beszélünk róla? – rántott egyet a vállán Lili.

– De azért elég érdekes dolog lenne – játszadozott a gondolattal Kerczák. – Ilyesmi még úgysem történt a világon. Hogy eltévedjen egy tank!

– Nem téved az el – próbálta józanul a dolgot megítélni Neviczky.

– De lehet, hogy nem is tank az, egészen más, mondjuk, például... – Lilinek nem jutott eszébe semmi.

– Például? – ismételték a fiúk, mert Lili elgondolkodva nézte az eget, s ebből arra következtettek, hogy valami fontos közölnivalója lenne, de hirtelenjében elfelejtette. Illedelmesen várták, hogy eszébe jusson az az egészen más dolog, ami nem tank, egyáltalán nem az, de akkor micso-da? Mivel lehet összetéveszteni egy tankot? Mire hasonlít?

– Az apám ezredes volt a háborúban, a háború már befejeződött . . .

– És? – a két fiú nem értette, hova akar kilyukadni.

– Ő hisz benne – folytatta Lili úgy, mintha ez lenne az utolsó érve a tank mellett.

– Ha ezredes volt az apád, akkor ő csak tudja – hagyta rá Kerczák.

De Lili már nem törődött Kerczák megjegyzésével és azzal, hogy Neviczky arcán ott ült a meggyőződés, elhiszi az eltévedt tankot.

– Mennem kell! Beregszász felől jön a felhő, ilyenkor biztos, hogy eső lesz. Megfigyeltem már, ha Beregszász felől ilyen feketeség közeledik a Tisza felé, akkor esővel jön az éjszaka . . .

A fiúk is belenyugodtak, hogy elmaradt a gyakorlás a folyótorkolatnál, a vízzel körülvett kis szigeten. Előttük ugyan még a megszokottnál is élesebb fények világítják meg a kökénybokrokat, a köriseket, s messzebb pedig a magányos fűzfákat, de a vizek fölött, éppen, ahova igyekeztek volna, tompán dörgött az ég – mintha üres vashordókat görgetnének valamelyik távoli vasúti rámpán. Az ég alján tűzből font kötelek kígyóztak át, s az egyre közeledő, fel-fellobbanó villámok sürgették őket: sietniük kell, ha az eső elől haza akarnak érni.

A kiszáradt patakmeder felől, ahol Lili a káposztát kapálta, egy kerékpáros alak közeledett. A rosszul kitaposott úton nehezen tartotta a kormányt, többször is meg kellett állnia, nehogy felboruljon. A kalapját ilyenkor még jobban a fejébe nyomta, a kabátujja könyökig felcsúszott, úgy festett, mint a templomkertben várakozó középkorú parasztemberek, mielőtt bevonulnak a nagymisére. Kemény szárú fekete csizmában és szürkésfekete csizmanadrágban nyomta-tekerte a pedált, izgett-mozgott az ülésen, erőlködve ráhajolt a kormányra. A két fiú messziről is jól kivehette, hogy mozdulatai dühösek és türelmetlenek, s az egyik kezében, a kormányval együtt, a biciklipumpát is ott szorongatja.

Lili megfordult, megismerhette a férfit, mert meglepetten mondta:

– Ez utánam jön . . . – majd látva a két fiú csodálkozó arcát, még hozzátette: – Maradjatok mellettem!

A Krasznán túlról, Neviczkyék falujából csak a magasra nőtt akácok meg a református templom tornya látszott. A kerékpáros éppen a templom vonalába került, mozgó alakja sokáig eltakarta a fénylő templomgombot. A falu fölött porfelhő kavargott, mintha egy nagy földindulás nyelné el a falut, s a leomló házakból csak a kavargó por maradt volna meg.

– Vihar lesz – intett a falu irányába Lili.

A két fiú nem törődött már ezzel, tudták ők jól, hogy vihar lesz, majd legfeljebb hazáig futnak. Most, mintha mi sem történt volna, leültek a földre, Lili elé. Várták, hogy mit akar a biciklis, aki megkerülte őket, majd pontosan Lili előtt megállt.

– Te itt vagy? . . . Várhatnak az emberek – mondta a férfi. – A fél falu terád vár.

Lili nem szólt rá semmit, sértetten indult tovább, durcásan vonogatta a vállát, „majd akkor megy haza, amikor kedve tartja”.

A biciklis káromkodott, karjánál fogva visszarántotta, kényszerítette, hogy üljön fel a bicikli vázára, úgy gyorsabban hazaérnek.

Nagy nehezen elindultak, erre a fiúk is feltápászkodtak a földről, és a biciklis után iramodtak. A férfi észrevette őket.

– Nem takarodtok innen! – kiáltotta hátra a szemére húzott kalap alól.

A két fiú mégsem tágított, sokáig futottak így a bicikli után. Kerczák végül egészen közélről a férfi fejéhez vágta a labdát, aki annyira meglepődött ezen, hogy letért az útról. Se fékezni, se kormányozni nem tudott, nyílegyenesen a meredek Szamos-part felé tartott, ám az utolsó pillanatban úgy döntött, hogy a vízbe repülés helyett mégis inkább a borulást választja. Lerakta a lábát, zöttyent egyet a

bicikli, és vezetője úgy terült el a földön, ahogy azt a két fiú is elképzelte; tehetetlenül a hátára zuhant. Szerencsére Lili továbbgurult a kormányozhatatlanná vált kerékpáron, s úgy zötytyent le a vázról, hogy semmi baja nem lett.

A fiúk gyorsan elindultak, a csizmás férfi feltápáskodva lépett párat utánuk, de aztán csak fenyegetőzött, káromkodott. A fiúk már nem hallottak semmit, mert a sarkukban volt az eső. A füledt réten elcsendesedtek a pacsirták is. Ők vissza sem nézve rohantak hazafelé, és lihegve, boldogan, hogy felbosszanthatták a Lilire támadó idegent, álltak meg az elnéptelenedett falusi utcán, még mielőtt utolérte volna őket a Beregszász felől közeledő fekete felleg.

Neviczky hamarosan megtudta a Vak Légióstól, hol találkozhat Lilivel. A tánciskolában Libussal is beszélt, s megkérdezte tőle, hogy tud-e valamit az eltévedt tankról.

– Tank? – nevette el magát Libus, és sárgás, hosszú fogait sunyin megvillogtatta, miközben, mintha bolhák ellen harcolna, a mellét, a hónalját vakargatta.

– A tank – ismételte Neviczky.

– Szóval a tank – vakaródzott tovább Libus, aztán a szaxofonját fujkálta illő szakértelemmel.

– Mi van veled? – kérdezte a Vak Légiós. – Lapostetű fészkel a furulyádba? – mutatott a szaxofonra. – Egy lapostetű tíz évig is él az emberen – öltötte ki a nyelvét Libusra.

Neviczky nem kérdezősködhett tovább, mert Libus már a Vak Légiósra figyelt. A szaxofont emelte fel, mintha azzal akarná megütni, aztán együtt nevettek valamin. Ezt már Neviczky nem nagyon értette, ám nem is bánta, a legfontosabb mégiscsak az volt, hogy a Vak Légiós falujában megtalálja Lilit. Kerczáknak nem volt kedve Lili után futkosni, nem is igen fogta fel, hogy mit is szeretne a barátja, inkább maradt a tánciskolában, és figyelte Ottilia asszony kompániájának a játékát. A biciklijét és a zseb-

lámpáját kölcsönadta Neviczkynek, de csak arra az időre, amíg megkeresi a nőt. Zseblámpa nélkül nem vághatnak neki a legkisebb útnak sem, egyébként is az övé volt a legjobb a faluban: csak az ő lámpájának fénye érte fel a templom tornyán a gombot.

Neviczky egykettőre megtalálta azt a házat, amelyiknek a hátsó végében Lili lakott. A tornácos, hosszú házban mégsem akart végigmenni, hogy csak úgy, minden előzetes körülnézés nélkül, beállítson; először csak körözött a ház előtt, aztán a kerítéshez húzódott, s úgy bámulta az udvart. Sokáig várt, amíg be mert világítani az udvarra, meg arra a helyre, ahol Lili szobájának a bejáratát gondolta.

Zseblámpája kis kerek fényénél semmit sem fedezett fel az idegen udvaron. Farakás, ottfelejtett vesszőkosár, szétesni készülő láda hevert a tornác előtt. A hátsó udvaron sűrűbb volt az árnyék, az ólak előtt eperfa magasodott, mindenféle felismerhetetlen formájú tákolmány zsúfolódott egymás mellett. Az utcáról a hátsó udvaron túlra már nem láthatott. Úgy gondolta, azé az emberé lehet a ház, akihez Kerczák hozzávágta a labdát, aki megfenyegette őket a biciklipumpával, aki úgy lökdöste Lilit, mintha azt csinálhatna vele, amit akar. Most semmi kedve nem volt találkozni vele. Még elvenné tőle a zseblámpát meg a biciklit, óvatosnak kell hát lennie.

Az udvarról lépéseket hallott.

A kerítés mellől jól kivehette, hogy egy férfi lép ki Lili ajtaján, aztán egy másik, alacsony kis ember, valahonnan a ház mögül, a hátsó udvar sötétségéből bukkan fel, és beoson a nyitott ajtón.

A távozó férfi végiglopakodott az udvaron, közben igazgatott valamit a ruháján, aztán óvatosan kinyitotta a kiskaput, és vigyázva, hang nélkül bezárta maga mögött. Az utcán már kihúzta magát, mint a két kezét zsebre vágta, ráérősen távolodott, amíg el nem nyelte a sötétség.

Neviczky otthagya a biciklit a kerítés mellett, drótot vett ki a zsebéből, és a kormányt a kerítéshez drótozta, majd a szomszéd ház udvarára lopózott. Ha be is estele-

dett már, nem azért kerékpározott át két falun is, hogy most, anélkül hogy bármiről is meggyőződött volna, hazamenjen. Hátraosont, oda, ahol Lili szobájának az ablakát sejtette. A lába elé világított, de azért jól látta, hogy ezt a szobát nemrég toldották a régi házhoz.

Benézett az ablakon. A szoba sarkában, a padlón kis viharlámpa égett, lesrőfolva, de azért adott annyi fényt, hogy a függöny résein át apránként szemügyre vehette a szobát. Szemben az ablakkal, az ajtó mellett állt a szekrény, s közel hozzá, a fal mellett húzódott az ágy. Az ágy végében óriási dunyha magasodott, a földön párnák heverték, kísérteties fehérségbe vonva az egész szobát. A fiú halk nyöszörgést, apró ágyreccsenéseket hallott. Mintha Lili mondana valamit, vagy tiltakozna valami ellen, sutogva beszélt, hol elharapta a szó végét, hol sóhajtozva, fojtott zihálással nyökögött. Kattant a zseblámpa: a kis kerek fény elindult a szobában. Neviczky látta, hogy meztelenül fekszenek az ágyon. A dunyha elzárta a zseblámpa sugarának az útját, de azért azt még kivehette, hogy Lili és az alacsony férfi ijedten lecsúszik az ágyról. A megriasztott férfi vaktában tapogatódzott az ágy alatt a bakancsa után, s közben a dunyha is lecsúszott a földre.

Neviczky visszaroht a biciklijéhez. Lapult a kerítés mellett, félve, zavartan figyelte az udvart, a hátsó szoba ajtaját. Nemsokára ki is lépett rajta a bakancsos kis ember, eltűnt a hátsó udvaron, futva vetette bele magát a sötétségbe.

Közben kijött az udvarra Lili is, forgott maga körül, hátha észrevesz valamit.

– Lili – szólt oda neki a kerítés mellől a fiú, közben eloldotta a kerítéshez drótozott kormányt, felpattant az ülésre, és az utcai kapuhoz hajtott.

– Már azt hittem, hogy a rendőrség van itt – mondta fáradtan Lili. Egyáltalán nem sértődött meg. – Mit akarsz? – ásított egyet. A fiú nem szállt le a bicikliről, csak úgy a nyeregből támasztotta a kaput.

– Mondjam meg? – kérdezte.

– Ah! – legyintett Lili, és a fiú nem érthette félre; ha ilyen gyerekesen viselkedik, otthagyja.

– Nincs senki a házban? – óvakodott be a kapun a fiú, és megállt Lili előtt.

– Alszanak – intett Lili a ház felé. – Te is a legrosszabb pillanatban tudsz jönni, ennek van a legtöbb pénze, te kis buta – már-már szótagolva korholta a fiút. – Most aztán várhatom, amíg újra eljön hozzám . . .

– Ez a kis cirkuszos – intett a fiú a kert felé, amerre a kis ember az imént elfutott.

– Milyen cirkuszos? – csattant fel Lili.

– Akkora, mint egy törpe – vigyorodott el Neviczky. – Ilyet láttam a cirkuszban. Ahol a jojót árulták . . .

– Na jó. Mit akarsz?

– Bemennék hozzád, ha a biciklit is vihetném magammal . . . – nyelt egy nagyot Neviczky.

– Mit bánom én! – és Lili már indulni akart.

De a fiú csak nem mozdult. Lili nem értette, hogy mire vár. Idegesen, mintha fájna a feje, a homlokához nyomta a keze fejét. Mintha megnyúlt volna az arca, az álla remegett, homlokához szorított ujjai is. Csapzott haját most nem kötötte át fehér szalaggal. Unottan, de mégis bármelyik pillanatban kirobbanni kész dühvel összébb húzta magán a pongyoláját. A fiú úgy gondolta, talán legjobb lenne most bocsánatot kérni tőle, ahogyan azt a moziban olyan sokszor látta. Bocsánatot kér, és elmegy. Mert mi lesz, ha tényleg behívja magához, és most is ugyanolyan tehetetlen lesz, mint a múltkor az árpában. Hiába tette szét Lili a lábát, neki elfogyott az ereje és a bátorsága, éppen csak egy mozdulat, az az egyetlen mozdulat hiányzott, hogy megcsinálja vele *azt*, amit a terményfelvásárló a cigányasszonnyal. Ha most bemennek a szobába, bezárják az ajtót, megint minden úgy történik, hogy szégyellnie kell majd magát. Lili lekezelve megborzolja a haját, kineveti, de azt is el tudta képzelni, hogy most elzavarja, hiszen azt a kis embert is ő üzte el a villanylámpájával . . . Egyre zavartabban topogott, mert mégiscsak azt kívánta,

hogy egymás mellett feküdjenek azon az ágyon, Lili szobájában. Az előbb még Lili teste ott fehérlett a férfi felett végig azon a hatalmas ágyon. Emlékezett rá, hogy a villanylámpa fényében mozgott-hullámozott ez a test, de az is lehet, hogy csak a meglepetéstől, az ijedségtől vonaglott meg, hogy rájuk villantott a zseblámpával. „Rajtam is végignyújtózkodik majd, mint azon a kis törpén”, gondolta, s már nem törődött vele, hogy ott érezni a nő nyakán, a haja tövében, a bőrén annak a férfinak az izzadságát is, aki olyan peckesen vonult ki az udvarról. Persze hogy azért jött ő is, hogy maga alá gyűrje, hogy ha kell, erőszakkal is megtegye vele azt, amire már a réten hajlandó lett volna.

Az utca felé eső szobában valaki lámpát gyújtott. A kiszűrődő fényben Lili elfordította a fejét, verejtéktől összecsomósodott hajába túrt, várt valamire. Neviczky még közelebb lépett hozzá, nem tudta, hogy most mit csináljon: meneküljön-e el, vagy gyorsan szaladjon be Lili szobájába.

– Maradj – legyintett Lili, megérezve nyugtalanságát.

A tágas udvarra is jutott még valamennyi a benti világosságból. A színek átrendeződtek körülöttük, sötétlila és szürke foltok hömpölyögtek előtte, majd olvadtak bele a sötétbe, aztán a feketeség erősödött fel. A kert felől az udvarra vetülő sötétség kiszorította a gyorsan születő színeket, amelyekről a fiú nem tudta, hogy az éjszaka titokzatos erőinek a játéka-e, vagy csak egy káprázat, a félelem alábukkanó és elfoszló képei.

– Maradj – súgta kedvesen Lili, és megpaskolta a fiú arcát. – Hallod? – fordította arcát az ég felé.

Neviczky csak annyit hallott, hogy valahol a víz mellett motoros fűrészt indítottak be, de az is lehet, hogy még messzebb egy malomban zúgnak a gépek.

– Jön az apám – közölte Lili.

Nyílt az ablak. Magas, hangosan szuszogó, ősz hajú férfi hajolt ki rajta, előredőlt az ablakpárkányon, és körülményesen, küszködve kipréselte magát a tornácra. Nehézke-

sen feltápáskodott a földről, a térdéről, hosszú klottgatyájáról leverte a rátapadt homokot, aztán kilépett az udvarra.

Magas szárú cipőben, klottgatyában és ingben végigma-sírozott az udvaron.

– Támadás szemből! Célzást igazíts! – vezényelt láthatatlan katonáinak, miközben elsétált a kertkapuig, majd Neviczkyéktől alig pár lépésre visszafordult, és megállt. Hallgatózott, aztán újra ismételte a vezényszavakat.

– Az eltévedt tankot hallja – magyarázta meg Lili apja különös viselkedését.

Neviczky is a felerősödő hang irányába fordult. A Lili apja teljesen megzavarta, mert nem tudta eldönteni, hogy honnan származik ez a dübörgés, milyen gépektől. Lehet-séges lenne, hogy eltévedt egy tank? Vagy csak egyszerűen bolond az öreg ezredes, mert Neviczky emlékezett Lili szavaira, hogy az ő apja ezredes volt a háborúban. Libus, a szaxofonos is, az ő példaképe, akinek az ismeretségére olyan büszke, az is csak nevetett, amikor az eltévedt tank-ról kérdezte. Inkább a Vak Légióssal viccelődött. Lehetséges, hogy itt gyakorlatozik a Tiszán vagy a Szamoson az a lánctalpas ördögi masina, itt riogatja az embereket?

– És ez így megy minden éjjel – legyintett Lili a vezényszavakat pattogó öregre.

Neviczky hirtelen elhatározással maga mellé húzta a kérekpárját, és eldöntötte, hogy amilyen gyorsan csak tud, hazarohan. Először az állomásra hajt, hogy a zseblámpát meg a biciklit visszaadhassa a barátjának. Majd – mert oly régen tervezték már – zsákot vesznek magukhoz, és a szomszéd falu határából disznótököket lopnak.

– Kellene egy kis liszt, pár tojás, meg ami van, bármilyen tészta, tarhonya . . . – vetette oda csak úgy mellékesen Lili, még mindig az udvaron kerengő apját bámulva, aztán lassan az induló fiú után lépett.

Pongyolája övével játszott, amikor a fiú a kerítéshez támasztotta a biciklijét. Úgy állt meg mellette, mintha felkínálná magát, hogy ölelje csak át nyugodtan. A fiú átkapta,

Lili hagyta, hadd szorítsa csak magához, hagyta, hogy a derekánál gyűrögesse a pongyolát, hogy alányúljon a ruhájának, hogy megérintse a bőrét. Most már ezzel is megelégedett, nem akart már Lili szobájába menni. Olyan ez, mintha már tényleg *azt* csinálnák, az ujjai már elől csúszkáltak a combok tövénél, ott, ahol *azt* a puhaságot érezte a múltkor. Lili lustán mozgatta a csípőjét, egyre jobban hozzátapadt a fiúhoz, hagyta, hogy tapogassa, simogassa csak, közben átölelte a nyakát.

– Ha megcsókolsz – suttogta a fiú –, hozok lisztet meg tarhonyát is. . .

Lili megkereste a fiú száját, nyelvével végigsimította, megpróbálta felnyitni az ajkát, de nem sikerült.

– Mi van? – méltatlankodott, de aztán csak sikerült áttolni a nyelvét a fiú fogsorai közt, aki hagyta. Nem sejtette, mit is kellene most csinálnia. Egészen apró és meleg volt a nő nyelve. Egy idő múlva elhúzódott tőle a lány, az udvart bámulta. Az apja még mindig ott ténfergett, már csak gépiesen lépegetett, már nem kiabálta a vezényszavakat, igaz, abbamaradt a messziről jött dübörgés, az eltévedt tank is nyugovóra tért – ha valóban tank volt.

– Nem tudom rávenni, hogy elmenjünk innen – suttogta Lili, és visszafordult a kiskapuhoz.

Neviczky csak most fogta fel igazán, hogy mi is történt vele: amiről csak éjszakánként, a meszes fal felé fordulva álmodozott, meg amiről annyit beszélgettek a többi fiúval, megtörtént: a száján ott érzi Lili nedves ajkának nyomát, s eddig soha nem tapasztalt kábulat zsibbasztotta el. A boldogság érzése lehet ez, gondolta, a boldogságé, amiről annyit hallott már a filmekben, meg amiről annyit beszéltek a titokban rongyosra olvasott ponyvaregényekben. Az elmúlt napokban olvasta *azt* a regényt – vékony kis könyvecske volt, egy délutáni olvasmány –, amelyben egy gyönyörű maláj asszony (a világon egyes-egyedül ő tudott macskákat emberek elleni harcra betanítani, hatalma volt még a vadmacskákon is) annyira szerette a harcos fehér embert, a paradicsommadarat tanulmányozó hollandot,

hogy a könyv végén a férfi el is vitte magával Hollandiába. Hollandia, Hollandia, ismételte az asszony még álmában is, és oly sóvárogva gondolt Hollandiára, hogy Neviczky is egyre kíváncsibb lett erre az országra, és szívesen elutazott volna ő maga is a maláj asszony álmainak a földjére.

– Akkor várlak – térítette magához Lili hangja, kiérzett belőle az iménti kérdés ismétlése is, hogy tojást, lisztet, egy kis szalonnát, meg amit tud, szerezzen nekik.

– Be kell vinnem őt a szobájába – tette még hozzá a lány, és elindult az apjához.

A fiú még néhány kört írt le a biciklijével a ház előtt, figyelte, hogy Lili betámogatja az öreget a házba. Könnyedén hajtotta a pedált. Repültek alatta a kerekek. A kihalt, néma udvar előtt fordult még egyet-kettőt, aztán elindult haza.

Annak a vasárnapnak a délelőttjén, amikor a katolikusok-reformátusok futballmeccsét kitűzték, Libus Oszkár vezetésével néhány lelkes fiú főpróbát tartott. Azal kezdtek, hogy Bacsáki tisztelendő úr engedélyével hatan beöltöztek ministránsnak, s libasorban elindultak a futballpályára. Előttük Libus Oszkár lépkedett – igaz, most még csak civilben, de megígérte, hogy délután már, ahogyan az illik, fekete rövidnadrágban, vagy klottgatyában – és valódi stoplis futballcipőben fogja őket vezetni. Körbesétálják majd a nyárfákkal körülültetett nagy futballpályát (arra mindenki büszke volt, hogy méretei a Wembley stadion méreteivel egyeztek meg; azóta tudták ezt ilyen biztosan, amióta a magyarok legyőzték az angolokat abban a híres stadionban). A próbán, amikor körbejárták a pályát, a középvonalhoz vezényelte őket Libus, a kezdőkörbe állította mind a hat ministránst. Elmagyarázta, hogy mögöttük a játékosok állnak, s ha megkezdődik a meccs, ők az oldalvonalhoz sorakoznak fel. Már megbe-

szélte a harangozóval is, hogy akkor fog a sípjába fújni, ha ő megkondítja a harangot.

Libus Oszkár úgy gondolta, hogy minden eddigi ténykedését felülmúlja majd a katolikusok-reformátusok meccs megrendezése. Azt is tervezte, hogy a búcsúkon használt hatalmas zászlókat és képeket kihozatja a templomból, mint ahogy azt a húsvéti nagy körmeneteknél is szokták, vagy búzaszenteléskor, s hogy egy-két lobogót elker majd a községházáról is, amiket a pálya körül a fákra kötöznek ki. Állítólag Holocsák állomásfőnök az állomáson, a váróterem falára már kiragasztotta a mérkőzés időpontját.

Éppen visszaérkeztek a futballpályáról a templom elé, amikor Libus döbbenten állt meg, nem akart hinni a szemének: Bacsáki tisztelendő urat két férfi kísérte egy autóhoz, s az autó azonnal indult. Valaki odaszaladt Libushoz a bámészkodók közül, suttogva szemrehányást tett neki: „Valamilyen összeesküvés miatt letartóztatták a papot. De hogy nem tudtad te ezt, hogy nem mondtad meg?” Az embernek igaza volt, Libus jogosnak érezte a kérdést, máskor előre megmondta, kit készülnek elvinni. Ilyenkor az illető elutazhatott, eltelt egy kis idő, míg visszajött. Addigra már elfelejthették keresni, nem jöttek újra érte. De most nem szóltak neki sem. Átfutott az agyán, hogy új embert hozhattak a rendőrségre, az ő emberét, aki eddig megbízható hírekkel ellátta, máshova küldhették, elhelyezték a környékről, vagy ő is lebukott.

Nem lehetett mit tenni. Az állítólagos összeesküvés miatt elvitték a papot, de hogy ki ellen szőtt összeesküvést, azt nem tudta senki sem megmondani. Erre a falura is jutott minden évben egy, s ha már kimondták a szót: „összeesküvés”, nem is kellett több magyarázat, éppen elég volt ahhoz, hogy elvigyenek valakit. Mint most is: Bacsáki tisztelendő úr összeesküvésben vett részt. Éppen elég ok arra, hogy elvigyék. Oly gyorsan, hogy a vasárnapi szentmisét már meg se tarthatta. Egy összeesküvés miatt elvitték a papunkat, mondták egymásnak a hívek, és bólo-

gattak. Az összeesküvést mindig is büntették, még a régi reakcióban is. Félték a szótól, igencsak meggondolták, ha ki kellett mondani, olyan nehezen állt rá a nyelvük. Összefogtak a rendszer ellen, vagy lázítottak az állam ellen – mondták, de ez alatt, persze, a kimondhatatlan összeesküvés szót értették. Holocsák volt az, aki meghonosította a kifejezést a faluban. Miközben a vonatjegyeket kiadta az utasoknak, minduntalan visszatért rá: „Bármit csinálhatnak, emberek, csak össze ne esküdjenek.” Az utasok bólogattak, és nemcsak azért, mert Holocsákkal, az állomásfőnökkel mindig is szívesen elbeszélgettek, hanem mert Holocsák valóban jót akart nekik. Bolondok lennének összeesküdni. Most is, ni, fegyvereket keresnek a faluban, fegyveres összeesküvésről írnak az újságok. „A kútba dobták a fegyvereket V.-ben”, olvasta Holocsák az újságban, s a cikkben annyiszor emlegették az összeesküvést, hogy azt ő egy életre megjegyezte.

A ministránsok beszaladtak a sekrestyébe, Libus a templomkertben várakozott Kerczákkal és Neviczkyvel. Nem tudták eldönteni, hogy merre induljanak el, mert újabb, idegenekkel megrakott autó futott be a faluba. A futballpályára már nem mehettek vissza, mert az arra kanyarodó útnál állt egy civil rendőr, aki Libusékat tartotta szemmel.

Az idegenek kis csoportja pedig éppen a templomkert felé igyekezett.

A két fiú felismerte azt a puskás embert, aki a tánciskolában a levegőbe lőtt, meg a szőlőben megfuttatta őket – bizonyosan ő volt az... A közeledő csoportot a puskás ember irányította, ő mutatott Libus felé. Úgy állt a falu közepén, mint egy hadvezér, parancsokat osztogatott, hogy ki merre menjen és hol kezdje el a házkutatást. Libus mindezt jól látta. Előre tudta már: a vasárnap délután azzal fog eltelni, hogy ezek az idegenek felkutatják az udvarokat, a kerteket, s azokat a gyanús portákat keresik fel, amelyeket a puskás ember kijelöl majd nekik. Valami nagy hiba történhetett, hogy őt erről nem értesítették,

hogy erről nem tudott. Egyre keserűbben szemlélte a nagy mozgolódást: hiába kapott a faluban ennivalót, szállást, szeretetet és jóindulatot – éppen azért, mert annyi emberen segített –, most mégis csalódnak benne. „Csak a szája volt nagy, és éppen a legnagyobb veszedelemben hagyta cserben a falut. . . .”

Még maradt annyi ideje, hogy elküldje Kerczákot az állomásra, értesítse Holocsákot a történetekről, Neviczkynek pedig elhadarta, hogy ha őt is elvinnék, azt feltétlenül mondja meg Perényiné Ottilia asszonynak, a dobosnak és a Vak Légiósnak, mert a bált akkor nélküle fogják megtartani. . . . Ezt kiváltképpen sajnálta: az ő közreműködése – de még inkább vezetése – nélkül tartanák meg a bált. . . .

– Maga velünk jön – csattant rá az egyik idegen Libusra.

De nem a kocsihoz vitték, csak az utcán ácsorogtatták, felügyelet mellett végig kellett néznie a házkatatásokat, utcáról utcára járt az idegenekkel. Jól látta: a puskás ember akarta, hogy így végighordják őt a falun. Az emberek a kiskapukra könyököltek, meg a keskeny kis ablakokban bámészkodtak, ő pedig nem tehetett semmit, még az őt követő fiúnak, Neviczkynek sem súghatta meg, mit gondol erről a házkatatásról. Hiszen semmi biztosat nem tudott: hetek óta csendben élt a falu. . . . Lehetséges, hogy ez a puskás ember egyéni akciója? Azért nem tudott előre a látogatásukról?

Nyugalmat erőltetett magára, és a puskás embert kezdte figyelni. Az első percekben, a templomkertben még megfordult a fejében, hogy elmenekül. Jobbnál jobb bújóhelyeken húzhatná meg magát. De most már mégiscsak várnia kell, majdcsak kiderül, hogy jól gondolja-e, ez a puskás ember az oka mindennek.

– Nem értesíthetted őket, hogy jövünk – hallotta a puskás ember gúnyos megjegyzését.

– Miről beszél? – fordult felé egész testével Libus.

– Letagadnád a csillagot az égről – válaszolt a puskás helyett az egyik civil rendőr. – Lehúztál egy évet, ne akarj

visszakerülni a börtönbe – hangja inkább barátságos volt, mint rideg.

– Az is igazságtalanság volt, mert bizonyíték nélkül ültettek le – mondta Libus, abban reménykedve, hogy ha ilyen hangnemben folytatódik a beszélgetés, valamit mégiscsak megtudhat.

– Jól van... Nem elég bizonyíték, hogy most is itt vagy?... Hol az egyik faluban, hol a másikban...

– Zenész vagyok, tánciskola, meg a sok bál...

– Tudjuk – vágta el a mondókáját kurtán a rendőr.

Közben visszaért Kerczák is az állomásról. Neviczkyvel együtt hallotta az egész disputát, látta a ház kutatást, ami abból állott, hogy egy-egy rendőr bement az udvarokra, vékony, hosszú acélpálcákkal beleszurkált a szalma- meg a szénaboglyába, belesett a vermekbe meg a pincékbe. Nem mondták meg, hogy mit keresnek, csak nagy igyekezettel kutattak valami titokzatos, ám annál fontosabb dolog után.

– Tudod, hogy mit keresünk? – kérdezte a puskás ember.

– Nem – válaszolt Libus.

– Fegyvereket rejtegetnek. Feljelentés érkezett, hogy a faluban több helyen fegyvert rejtegetnek. Te tudod a legjobban, hogy nem ez az első eset... – magyarázta fölényesen a puskás ember.

– Mindig ezt hallom, hogy fegyvereket rejtegetnek – válaszolt megkönnyebbülten Libus. Már tudta, hogy nagy baj nem lehet, hogy ezt a puskás ember eszelte ki, ő akar jó pontokat gyűjteni az előljáróságnál. Akkor olyan nagy veszedelem már nincs is. Miközben ezen morfondírozott, Kerczákot kereste a szemével, s a fiú intett neki, beszélt az állomásfőnökkel, tudják már az állomáson, hogy ház kutatást tartanak.

– Valami tankról is beszélnek – dűnnyögte csak úgy magának a puskás ember.

– Eltévedt egy tank? – kérdezte Libus nagy ártatlanul.

– Nos – ütötte fel a fejét a puskás ember.

– Hogyan tévedhet el egy tank? – élénkült fel a beszélgetés újabb fordulatón Libus.

– Hihetetlen, hihetetlen. De több feljelentés érkezett a járásra, minden feljelentést kivizsgálunk – bólogatott a puskás ember. – Mindazonáltal látták a szamosszegi erdőben.

– Hol? – hökkent meg Libus.

– Zártkörű gyűlésen vitattuk meg ezt a tankügyet. . . Volt egy elvtárs, aki azt mondta, hogy kóbor tank nincs, csak valamilyen mozgó alkotmány, hol itt bukkan fel, hol ott. . . Ez az ember azt is mondta, hogy Libus Oszkár, a hírhedt zenész erről sokkal többet tudna mondani.

– Nem maga volt az az ember? – nézett a puskásra Libus.

– Tudsz valamit, vagy nem? – keményedett meg a férfi hangja.

– Nem tudok – Libus csak most fogta fel, hogy ez az alak a beszélgetés elejétől tegezi. Tiltakoznia kellene. Olyan megérzése volt, hogy a puskás ember nem is olyan biztos a dolgában, egyre zavarosabb a viselkedése, a gondolatmenete, az érvelése is. Egészében megfoghatatlan, hogy mit akar elérni, kiült az arcára saját bizonytalansága: nem bízik már az embereiben sem, magában sem. A világ pedig egyre kiismerhetetlenebb – valami tankról suttoznak, de hogy az igazság végére járjon, már nincsenek meg az eszközei. Az eszközök, amiket még nem is olyan régen oly természetesen használt. Most is sorba állítaná ő szívesen a falut, hogy kifaggassa a tankról az embereket, de nem lehet. Nem és nem lehet megcsinálni, és Libus belelátott. Mintha kiszivattyúzták volna belőle a szűrős fölényt, amellyel – mint társai – mindennap felkelt és lefeküdt, a puskás ember már szinte kérlete Libust:

– Segíthetnél nekem. Mi ketten annak a nyavalyás. . . tanknak is a végére járnánk, hehe – s bizakodón várta a választ.

Libus nem tudott semmit sem válaszolni, mert az utcán kis számárkordé közeledett, ezzel járták a bálókát és tánc-

iskolákat Perényiné Ottilia asszonnyal, aki a szamarat a naményi vásáron vette egy ömbölyi cigánytól. A dobos, Hakli Zsigmond hajtotta a szamarat, csattogtatta az ostort, és összefüggéstelenül hadonászott mellette a Vak Légiós is.

Hakli, Libus mellé érve, kiabálni kezdett:

– Fel akarnak fogadni egy tangóharmonikást! Vagy a tangóharmonikás, vagy én! Hányfelé kell osztanunk akkor azt a kevés kis pénzt, amit megkeresünk! A lelkemet is beleadtam a zenekarba . . . Akkor megfelelő voltam, amikor fagyban-hóban kellett menni, Magosligetig, meg Lónyáig, egy darab kenyérért étlen-szomjan játszottam. Most meg, hogy egy kicsit híresebb zenekarunk van, ajánlkozik mindenki, egy tangóharmonikás is . . . A harmonika sosem volt magyar hangszer . . .

– Most már oszoljanak, kérem! Menjenek haza! – szólt rájuk az egyik civil ruhás rendőr.

– Elmúlt már az az idő, amikor a saját szakállukra forgothatták fel a falut! – kiáltott valaki a Libus köré csoportosulók közül.

A puskás ember intézkedni készült, már nyúlt is a vállán meredező fegyveréhez, amikor észrevette, hogy szemben vele, a palánk mögül, kis kétujjnyi résen, valaki éppen őt vette célba – egy górérszállal.

Szinte megbűvölten bámulta a górérszállat.

– Tegye el, kérem! Nekem utasításom van, hogy használhatom a fegyveremet! – kiabálta.

– Szigorú utasításunk van! – Erősítette meg egy kis sovány civil rendőr is, aki először nem akart hinni a szemének, csak topogott a palánk előtt, hol az egyik, hol a másik zsebébe nyulkált, mintha elfelejtette volna, hol tartja a revolverét.

Mindenki azt a górérszállat leste.

Libus oda akart menni a palánkhoz, hogy megnézzé, ki célozgat a puskás emberre, de az egyik civil rendőr megfogta a vállát.

– Ne menjen oda, majd mi elbánunk velük! Magának

egyébként is mellettünk a helye! – és a belső zsebéből előhúzza egészen kicsi, fekete pisztolyát.

Az események irányítását mégis a puskás ember vette át, végtére is ő ismeri itt legjobban a terepet, egy ideig itt élt a faluban. Egyébként is úgy érezte, hogy sok elszámolnivalója akadt az utóbbi időben a faluval, most itt az alkalom, hogy törlesszen.

– Van ezeknek még pisztolyuk is – jegyezte meg, s Libus tudta, hogy most az egyszer igazat mond. Néhány ember leszerelte kerékpárjáról az első féket, a belül lyukas alumínium rudat eldarabolta, rádrótozta a pisztoly alakúra farigcsált deszkára, majd addig szűkítgette, alakíttatta az arasznyi fémcsövet, hogy a töltényt beillesztve egy tompára kalapált szöggel kilőhette. A szöget beföttesgumi lendítette a tölténynek, a golyókat pedig a céllövőversenyekről lopták. Erről a pisztolyról tudhatott meg valamit a puskás ember. A nagy izgalomban, úgy látszik, arra gondolt, hogy míg valaki górérszállal ijesztgeti a palánk mögül, a cinkosa a speciális pisztollyal rájuk lőhet.

A rendőrök apránként szemügyre vették a környéket. Libus elkiáltotta magát:

– Tűnj el! – Talán sejtette, hogy ki húzódhat meg a kerítésnél, ki viccelhet a három civilruhással meg a puskás emberrel. Ennyien maradtak csak, összesen négyen, a többiek apránként továbbindultak a szomszéd falvakba.

A palánk mögül mégsem tágitottak, újra és újra megrázta valaki a vékony kis górérszálat, mintha egy géppisztoly lenne, és sorozatokat adna le.

Leghamarabb a puskás embernek fogyott el a türelme: kétszer egymás után rálőtt a palánkra, oda, ahol a bujkáló embert sejtette.

A vékony napraforgószáll leesett, a palánk elé.

– Adj meg magát! – kiáltott a puskás ember.

Lassan két apró kéz jelent meg a korhadt palánkon, még lassabban előtűnt az arc is: egy kisgyerek ijesztgette az egyenruhásokat meg a puskás embert.

– A kis lábujjam – nyögte a gyerek, de már akkor fenn ült a palánkon, és onnan nézte a sokaságot.

– Szaladj az anyjáért! – szólt oda Libus a számárkordé mellett várakozó sokaságból valakinek. – Átment Náményba a misére, mert Bacsáki tisztelendő urat elvitték ezek – mutatott a rendőrökre.

A gyerek közben lecsúszott a palánkról, leült az árok-széle, tapogatta véres lábujját.

– Küldjék vissza Bacsáki tisztelendő urat, mert rossz vége lesz! – morogtak az emberek.

A rendőrök a puskás ember köré hátráltak, hagyták, hogy a kisfiú lábát Libus lemossa, majd zsebkendőjével bekötözze, végül feltegye a számárkordéra, a Vak Légiós mellé.

– Elvisszük az orvoshoz – mondta.

A rendőrök eloldalogtak, némán beszálltak a fekete kocsiba, és elhajtottak a faluból. A puskás ember azonban nem ment velük: megkereste a templomkert kerítéséhez támasztott biciklijét, és elindult vele valamerre a tanyák felé, ki a homokra, arra, amerre az eltévedt tankot – állítólag – oly sokan látták.

– Akkor meglesz a bál – motyogta a Vak Légiós Libusnak, aki nem ült fel a kordéra, csak ment mellette, miközben az őket kísérő emberek arcát fürkészte. Izgatottan tárgyalták a történeteket, a rendőrökről folyt a szó, meg arról, hogy a kisfiút agyon is lőhették volna. Mégis azon csodálkoztak a legjobban, hogy a négy rendőr ilyen hamar itt hagyta őket. Régebben az egész falut falhoz állították volna, ha valaki csak egy ujjal, nem egy górészállal fenyegette volna őket.

Időközben Holocsák is utolérte a számárkordét. Megragadta Libus vállát, úgy lépett le a bicikliről.

– Ha nem jön az a fiú – mutatott Kerczákra –, elfogtak volna mindnyájunkat.

– Halkabban – csitította körülpislogva Libus.

– Máskor ne dugdossál nekem semmit sem a szálláson – törölte meg izzadó homlokát Holocsák.

– Azt az egy ládát holnap elhozom – nyugtatgatta Libus. – A bál után – tette hozzá még a nyomaték kedvéért.

De hogy mi lehet abban a ládában, a két fiú, aki mindent pontosan hallott, még találgatni sem tudta. Hakli, a dobos és a Vak Légiós, akik dicsérték Libus bátorságát, nem törődtek a ládával és a feldúlt, ideges Holocsákkal, „a bál, komám, a bál”, ismételtgették felajzva, míg zötyögött velük a kordé. A Vak Légiós már hegedült is, de énekelni azért senkinek sem volt kedve.

A katolikusok és reformátusok meccsét nem tartották meg, de a bált – este hét órai kezdettel – megrendezték. Az új ember, a tangóharmonikás nem volt sehol, de egy másik zenészt mégiscsak hoztak, azaz – mint az később kiderült – a Vak Légiós közbenjárásával a zenekarba fogadtak egy bőgőst. Libusnak nem volt ellene kifogása, nagyvonalúan kezelte az ügyet, megértette, miért harcolt annyira a hegedűs a tangóharmonikás ellen. Ha a harmonikás állt volna közējük, a bőgős maradt volna ki. Így aztán a Vak Légiós addig mesterkedett, amíg ő győzött, a bőgős ott támaszkodott a falnál, a dobos mögött. Ám alighogy elkezdtek a bált, a dobos arra kérte a bőgőst, hogy álljon messzebb tőle, mert így képtelen a ritmust tartani, arról nem is beszélve, hogy jobban is figyelhetne, mert csak rángatja, tépdesi azt a pár koszos húrt, de nem képes követni Libus utasításait.

A Vak Légiós észrevette a zavart, a bőgőst pár szóval kioktatta, hogyan is játsszon, hogyan kövesse őket, aztán maga mellé állította, mondván: a hegedű meg a bőgő olyan, mint az édestestvérek, ők nem fogják egymást zavarni.

Az első szünetben a dobos megkérdezte a Vak Légióst:

– Honnan szerezted a bőgőst?

– Évekig távol volt – legyintett, és próbált kitérni a válasz elől a Vak Légiós.

Haklit ez nem érdekelt, mert úgy ítélte meg: „Ha távol

volt, ha nem, bögzni, azt nem tud.” De csak nem tágitott:

– Ki ez az ember? A rokonod? Az apád?

Nem volt mit tenni, a Vak Légiósnak válaszolni kellett:

– Az apám . . .

– Akkor jó – nyugodott meg a dobos.

Nem foglalkozott többet a bögzssel. Ha a Vak Légiós apja bögzni akar, nem küldhetik el, meg különben is, majdcsak belejön előbb-utóbb. Ő sem tudott már az első napon dobolni, pár hónapja támadt csak az az ötlete is, hogy színezzé a dob hangját, különösen, hogy tehénláncot tekerjen rá. Hogy cintányért is szerezzen, az csak a közelmúltban jutott eszébe, aztán egy aktatáska tojásért a debreceni vasutastól megvette a használt cintányért. Most már komplett felszerelése van. Türelemre van szükség mindenhez, s bizakodott: a Vak Légiósra való tekintettel Libusnak és Ottilia asszonynak is lesz elegendő türelme kívárni, hogy a bögző belejöjjön a játékba.

A mulatság megfelelően indult. A tágas betonpadlós teremben, Libus kérésére, Kerczák és Neviczky a fal hosszába állította az asztalokat meg a székeket. Vékony csíkokra vágott színes krepp-papírt lógattak le a mennyezetről, a papírt a tanácsházáról kérték kölcsön. A terem bejáratánál ott ült Ottilia asszony, s a mozi jegypénztárával együtt adta el a kék színű belépőket. Kerczáknak és Neviczkynek nem kellett fizetnie, mert ők rendezték át a termet. Amint tehették, a zenekarhoz húzódtak, Libushoz, akinek minden mozdulatát lesték, s akinek megjegezték a szokásait, a szavait is. Mindenáron, mindenképpen a közelében akartak élni, olyanok akartak lenni, mint a szaxofonos, akiről azt hitték, hogy úgy ismerik, mint egymást, pedig mindennap, minden este újabb és újabb oldaláról mutatkozott be nekik. A szaxofonosnak titkai, különleges ügyei voltak, amelyeket alig értettek, de ez nem fékezte rajongásukat. Lehet, hogy kiismerhetetlensége miatt szerették ennyire – ha csak az utcán végigment, a lépései, a tekintete is különbözött a többiekétől.

Úgy csúsztatta például a zsebébe a kezét, mint senki más: a vállát behúzta, a könyökét kifordította, s mind a két kezét eltüntette a zsebében, közben a legdivatosabb slágert fütyülte. De még a kuglit is úgy dobta a kocsmaudvaron, hogy egyik keze a zsebében volt, s minden dobás után végiggereblyézte a haját kis fésűjével.

Most pedig elkiáltotta magát: „Tűz!”, és ez azt jelentette, hogy a banándalt fogja játszani.

*Jöjj hát, gyere hát,
itt a banán!
Jöjj hát, gyere hát,
édes babám!*

Holocsák egy húsz év körüli lányt kért fel. A terem közepéig vitte, nem volt még ott senki rajtuk kívül. A lány rakott szoknyát és fehér blúzt hordott. Holocsák úgy döntött, hogy mégsem táncol tányérsapkában. Vissza is ment hát ahhoz az asztalhoz, ahol a lány szülei ültek, flegmán az asztalra lökte a sapkáját, majd apró fésűvel – miként azt Libustól látta – a haját is megigazította. Nagyon jól tudta, hogy most mindenki őket fogja figyelni, s azt az új táncot, a rockot fogja járni, amit Libus tanított neki. Azal is tisztában volt, hogy ezt a faluban, a környéken senki sem tudja, még Libus sem igazán, mert ő csak azt a külföldi rádiót hallgatta, s az után próbálkozott a táncsal, ami, persze, a körülményekhez képest mégiscsak tiszteletre méltó és dicséretes igyekezet volt. Libus elismeréssel beszélt Holocsák tánctudásáról, mondván: „negyven év felé ez már olyan teljesítmény, amit még Amerikában is megcsodálnának”.

Libus megismételte a banándalt, Holocsák átfogta táncosa derekát. Először csak egy helyben, majd maga körül rángatta a lányt, aki szívesen tanult tőle, hallotta, hogy milyen kitűnő táncos. Gyorsan meg is tanult pár lépést, pár figurát. A lábfejét úgy mozgatta, mintha maga alá akarná gyűrni, mégis sikerült a talpán folytatnia a csúsz-

kálást, majd utánozta az állomásfőnök különös mozdulatát is, aki egyik lábát felemelte a földről, a térdét jobbra-balra lendítette, aztán gyors ritmusban levágta a betonra, hogy újra ott pattogjon, s őt hol magához rántotta, hol el-lökte, mintha célba dobna, de az utolsó pillanatban még-iscsak elkapta, és visszarántotta magához. Ilyenkor a lány meg-megbotlott, de gyorsan visszatalált a ritmusba, össze-szorította az ajkát, hogy erőfeszítését, akarását ország-világ előtt kinyilvánítsa. Együtt ugrált Holocsákkal, a blú-za felcsúszott a hátán, összegyűrődött, de nem törődött ezzel sem, mert sikerült együtt pattognia partnerével, körbe-körbe, majd egy helyben taposta a betont – már úgy tűnt, elég ez az egy tánc, és meg is tanulta a rockot.

– Jó erős karja van, kihúzna véle – így mondta: „véle” – egy diófát is a földből. . . – nevetett a lány, mert elzsib-badt a dereka Holocsák kemény szorításában, de hagyta, mert ez az új tánc, amit már majdnem tud, teljesen meg-szédítette.

Holocsáknak igaza lett, mert mindenki őket figyelte, és amikor Libus előlről kezdte a már jól ismert banándalt, a lány apja felkapta a tányérsapkát, és hozzájuk vágta. A lány nem értette, mi baja az apjának, aki valahonnan az asztal alól előkotort egy biciklipumpát, és megfenyegette vele Holocsákat:

– Mit rángatja maga az én lányomat? Miféle vasutas maga? – ordította, és rá akart rohanni Holocsákra. – Mi-féle tánc ez, hogy kirázza belőle a szuszt? – dühöngött, és hadonászott a pumpával.

Libus abbahagyta a banándalt, és azonnal egy csárdásba kezdett. Ez talán megnyugtatja a lány apját, meg a többieket is. Holocsákék abbahagyták a táncot, a lány felvette a betonról a sapkát, leporolta, odaadta a férfinak.

– Maradi az apám – mondta szégyenlősen, amikor lát-ta, hogy az apja visszaült a helyére, és a pumpát is vissza-süllyesztette az asztal alá.

Libus biztatta Neviczkyt meg Kerczákot, hogy táncol-janak már, nehogy e miatt a kis összezőrdülés miatt vere-

kedés kezdődjön. „Korai még ez az idegesség”, gondolta Libus. „Még össze sem gyűlt a nép, s már a levegőben lóg a verekedés. . .” A zenekar nagyon jól tudta, most az lenne a jó, ha minél többen ott ugrálnának, mozognának a betonon. Tudta ezt jól Neviczky meg a barátja is, de hát ők aztán nem menthetik meg a bált, túlságosan fiatalok még ahhoz, hogy ha táncolni kezdenek, a többiek kövessek őket. Különben is Libus gondoskodásának köszönhetik, hogy meghúzhatják magukat a zenészek közelében. Inkább csak apróbb szolgálatokat vállalnak. Megnézik az udvaron Hakli szamarát, amivel Ottilia asszony truppja megérkezett a bálba. Enni adnak neki, jobbára csak zöld gallyakat, meg ha tudnak lopni a kultúrház közelében egy-egy öl szénát, akkor azt – ha nincs semmi baj az állattal, Hakli még nagyobb átéléssel és áhítattal dobol. . .

Libusék egyre hangosabban, egyre nagyobb igyekezettel zenéltek, nehogy abba kelljen hagyniuk: erre a mai bevételre már hetek óta számítottak. Igaz, most az egymást követő vasárnapokon lesz munkájuk, már annyi bálba hívják őket, hogy alig győzni, de mégsem lenne jó, ha azt hírelnék, mindig verekedés van ott, ahol ők zenélnek.

Ottilia asszony állt meg Libus előtt:

– Ma éjjel nincs több banán! – közölte ellentmondást nem tűrő hangon, s Libus megértette, hogy rockot nem játszhat.

Közben Holocsák is odatelepedett hozzájuk. Úgy döntött, hogy egyelőre nem mutatkozik a táncosok között, nehogy felingereljen megint valakit, bár nagyon jól tudta, hogy többen is táncolnának vele. Szívesen inna egy kis bort vagy pálinkát, de hát azért el kellett volna mennie a kocsmába, bár némelyik asztalnál már előkerült a csatos üveg, amiből a bámészkodók elkezdtek iszogatni, de arra egyelőre nem számíthat – éppen az iménti kis összekoccnás miatt –, hogy megkínálják. A betonon azért egyre többen táncoltak. Holocsák a történetek után csendes bele-törődéssel üldögélt, kissé mosolygó fensőbbiséggel, megbocsátóan, amely mögül – oly gyakran előfordul vele –

saját sorsának a kilátástalansága is felrémlt előtte. Éppen ez az élénkülő, nyüzsgő látvány váltotta ki belőle, hogy szomorúbbnak lássa az eléje táruló képet, idétlen totyogásnak a táncot, savanyúnak a révült boldogságot az arcokon, hamisnak és kétségbeejtőnek a tánc mámorát, amelyet azonban a következő pillanatban mégis irigyelt, hiszen az ő barátjának a zenekara játszik: éppen elegendő ok arra, hogy jókedve legyen. Talán ott követte el a legnagyobb hibát, hogy az állomásról egyenesen a kultúrházba jött, és nem a kocsmába, mert az asztal mellett üldögélő ismerősei sűrűn emelgetik ugyan a csatos üvegeket, de őt sehogyan sem akarják észrevenni.

Elégedetten figyelte a zenekar játékát. A Vak Légiós tangót énekelt, majd csárdást, Libus is ráhagyta a játékot. Most minden a Vak Légiós nyakába szakadt, muszáj azt hegedülnie, amit a többség kér, nem kockáztathatnak holmi városi muzsikával, mert kihajigálják őket az utcára. Egyre többen jönnek, együtt énekelnek a Vak Légióssal – még mindig jobb, ha így zajlik a bál, mintha verekednének. Igyekeztek is minél rövidebb szünetet tartani, s a jókedvet állandósítani, Ottilia asszony is egyre csak biztatta őket: „a legjobb zenekar lesz a mienk”, súgta Libusnak, aki egyetértően bólintott, mindketten a Vak Légiósban bíztak, csak bírja ezt a tempót egész éjjel, hajnali ötig.

– Jobbak vagyunk, mint a szalkai zsinagógában – mosolygott Ottilia asszony Haklira, s boldogan járt-kelt a teremben, a szünetekben pedig leült ő is egy-egy asztalhoz, hogy elénekelje a Varga Julcsát.

*Este van már, csillag van az égen.
Varga Julcsa mezítláb a réten.
Sajnálja a cipőjét felhúzni,
Garzó Péter nem vesz többet néki.*

De legtöbben mégis akkor csúsztottak pénzt a Vak Légiós zsebébe, ha rázendített a legnépszerűbb dalra:

*Utcára nyílik a kocsmajátó,
Kihallatszik belőle a szép muzsikaszó,
Sört ide, bort ide, te szép barna lány,
Hadd mulatom ki magam igazán.*

A Vak Légiós nem sajnálta a fáradságot, végigjárta az asztalokat, és röviden, de megbízhatóan eljátszott mindent, amit kértek, tudván, hogy hamar elmegy az éjszaka, s az a pénz, amit így keres, mind az övék lesz, mert a belépőjegyek árából csak nagyon keveset kapnak.

Ezért igyekezett hát a Vak Légiós, és Ottilia asszony is sasszemmel figyelte, hogy hová, melyik asztalhoz érdeemes még odamennie. „Ha bál, legyen bál”, biztatta az asszony a kurjongatókat, akik borral és süteménnyel is megkínálták, s ő ebben a zűrzavarban érezte magát a legjobban, ilyen mámoros éjszakákra vágyott, arra, hogy sokan emlékezzenek rájuk, mert legközelebb újra őket hívják majd játszani. Hallotta már, hogy új zenekarok is alakultak, Szamosszegen meg Fehérgyarmaton és másutt is, de Ottilia asszony senkinek sem akarta átengedni a terepet. A háború után ők kezdték ezen a vidéken a muzsikálást, ők is akarják folytatni.

*Szívem zengő hegedű,
rajta szíved a vonó,
hangja egyszer oly vidám,
oly édes és daloló.*

Ezt énekelte a Vak Légiós már többször is. Egyes-egyedül kápráztatta el a bál közönségét. Nagyon akarta, hogy megszeressék a „tangók tangóját”. A kultúrház közepére állt ki, görnyedten hajlongott az egyre kapatosabb bábésmozgások között, „ez a tangó kiszívja a vérem”, motyogta fáradtan, miközben szétbontotta az álla alá igazított hatalmas méretű zsebkendőt, majd akkurátusan összehajtogatta, s olyan elmélyülten csinálta mindezt, mintha ezen múlna a bál sikere.

Éjfél elmúlt már, amikor Kerczák elhatározta, hogy utoljára még megnézi Hakli szamarát, s ha rendben talál mindent, elindulnak haza.

Éppen szünetet tartottak, amikor szinte bezuhant a terembe, el sem akarta hinni, amit az udvaron látott, alig tudta kinyögni:

– A szamarat elkötötte valaki! Nincs az udvaron! A dobos szamarát elkötötték! Az előbb még láttam!... – Olyasmit érzett, mintha ő lenne a felelős, mert őt bízták meg a szamár felügyeletével. És most nincs. Mit fog szólni a dobos? Mit mond majd Libus?

Még Neviczky is szemrehányást tett neki:

– Hogy lehettél ilyen élheterlen?

– Miért? Te is ugyanúgy vigyázhattál volna rá, a dobos azt mondta, hogy ketten figyeljük... – védekezett támadással Kerczák.

A zenekar tagjai kimentek az udvarra, még Ottilia asszony is utánuk ment.

Foszladozott már a sötétség, a dobos a kultúrház udvarán csak részegeket látott. A szamarát a kordéval együtt elvitték. Dühös volt magára, hogy a két fiúra bízta az állatot, ellenőrizhette volna ő maga is, kijöhetett volna néha körülnézni, hogy nem piszkálják-e.

Kirohant az útra, nyomában a bálozók seregével.

– Egy tankról beszélnek, hogy eltévedt! Állítólag végigment a falun. A szamár megijedhetett tőle – mondták többen. Ez ésszerű magyarázatnak látszott, de aztán mégsem esett több szó a tankról. Hakli elindult a homokút felé, ki a határba, arra gondolva, hogy csak abba az irányba viheték el a szamarát.

A faluból gyorsan kijutott, a többiek sem maradtak le, azt hitték, hogy valamilyen biztos nyomot követ, s azért rohan ennyire. Ez az út vezetett a tanyákra. A dobos nem tágított, mintha egy láthatatlan kötél húzták volna, haladt a menet előtt. A tanyák felé sietett, ahonnan már idehallatszott a kakasok kukorékolása. A ködben feltűnedező dombok fölött magányos pacsirta énekelt, s nagyon

messziről a békamadár kuruttyolt – mert igazi madár volt az; ugyanúgy repdesett, mint a sárgarigó, de a hangját a békától örökölhette, ezért nevezték el békamadárnak.

Ottília asszonyt felültették egy bicikli csomagtartójára, mert csak így tudta utolérni a menetet. Kerczák és Neviczky futásnak eredt, hogy utolérhesse a dobost, aki egyszer csak megtorpant. Mély árok tátongott előtte, Hakli úgy bámulta a meredek árok alját, akár a kivégzés előtt álló elítélt.

Valaki az árokba fordította a kordét, előtte ott feküdt a szamár is. A két hátsó lábát egy foszlott kötélrúddal átkötötték. Az állat mozdulatlanul feküdt. Hakli lecsúszott a kordé mellé, rángatta jobbra-balra, mert azt hitte, hogy alászorult a szamár lába.

– Most mit tegyek? – hajlongott, csúszkált kétségbeesetten az árok alján. Még hátrább húzta a kordét, mintha arra számítana, hogy ezzel feltámaszthatja a szamarát. Amikor az árok peremén meglátta a tehetetlenül fekvő állatot, az volt az első gondolata, hogy elpusztult... De mégis bízott, hátha megmentheti, hátha kitalálnak majd valamit, a szamár élni fog, s nem lesz semmi baj. Minden úgy történik majd, mint eddig, ezzel járnak a bálokba, a tánciskolába, s Ottília asszony is nevetni fog egy nagyot: jól megviccelték őket... Most mégis csak várta a többieket, nem mert a szamárhoz nyúlni, pedig a gyorsan odaérkező fiúk már arra gondoltak, hogy levágják a kötelet a lábáról.

A bálozók odaértek az árokhoz, Hakli felnézett a mélységből, a fenekére huppant, megcsúszott a lába, s már nem is törődött a fekvő állattal, sem a zavarával. Úgy bámult maga elé, mintha senki se lenne a közelében, babrálta az árok sárga homokját. A nagy csend szinte körülszorította, a hajnali bokormoccanások már nem jutottak el az árok aljáig. A bálozók csak azt látták, hogy Hakli felcsuklik.

– Féleszű vagy? Hogyan lehet siratni egy szamarat? – szólalt meg nagy sokára egy sötét ruhás bálozó, aki szinte

szégyellte magát Hakli helyett, hiszen sosem látott még felnőtt embert egy állat elvesztése miatt így sírni.

– Mit lehetne tenni? – hallatszott végül a mélyről Hakli tompa hangja.

– Levesszük a lábáról a kötelet, hátha van még benne élet – indítványozták többen is.

Vártak egy kicsit, majd rádobták az ujjasukat a bicikli-kormányokra, összébb rántották a nadrágszíjat, nehogy lecsússzon róluk a nadrág a nagy munkában, hiszen az árok alján emelgetniük kell majd az összekötözött állatot.

Sokáig készülődtek. A két fiú már lenn állt Hakli mellett, de megvárták a többieket, akik bizonytalanul, négykézláb, ki hogy tudott, lecsúsztak az állat és a kordé mellé. Hamarosan kiderült, hogy nincs a száárnak semmi baja, csak a szűk mélységben moccanni sem tudott, de amint a kötelektől megszabadították a lábát, kaparni kezdte a fűvet, s Hakli kedveskedő biztatása közepette fel is állították.

– Nagy testű szamár, nehéz szamár – ismételtették, amíg felhúzták-vonták az árok egy kevésbé meredek pontján. – Homoki szamár ez, nyolc mázsát is elhúz – tette hozzá az egyik bálozó nagy szakértelemmel. – Önbölyi szamár, ismerem a fajtáját – mondta valaki, amikor végre megpihenhettek.

– Mi az, hogy önbölyi szamár? – nézett körül Holocsák.

– Önböly egy falu, túl a nyírbátori homokon – siettek válaszolni többen is Holocsáknak, aki vasutas létére nem hallott erről a faluról.

Hakli befogta a kordé elé az állatot, majdnem kopaszra nyírt fejét az állat hátához törülgette, majd kézfejével leseperte a homlokáról a verejtéket.

– Háát – hüledezett örvendezve, hogy ilyen szerencsésen végződött a dolog a szárárral. Végre nyugodtan nézhet Ottilia asszony szemébe, aki éppen Libusnak magyarázott:

– Meg kell tudni, hogy ki csinálta ezt a viccet velünk –
utasította Libust.

Hakli befogta a kordé elé az állatot, felült a szalmával
tömött zsákra, a kordé ülésére, s akik felfértek még, mind
felugráltak mellé.

Mire visszaértek a faluba, már teljesen kivilágosodott.
A kultúrház felé igyekeztek. A Vak Légiós jött a sorban
leghátul, néhány embernek még cincogtatta is a hegedű-
jét, éppen azoknak, akik a szamarat segítették kihúzni az
árokából.

Már a kultúrház előtt jártak, amikor egy fekete kocsifé-
kezett mellettük. Végigmorajlott a kis csapat, azt hitték,
hogy megint rendőrök jöttek a faluba – bár inkább éjszaka
vagy napközben jártak, ilyen kora reggeli órákban még
eddig sohasem jöttek.

A kocsiból először Lili szállt ki, majd nemsokára utána
az apja is.

– Ezredes úr? – nézett nagyot Libus. – Mi történt?

– Hazamegyünk – mutatott az öreg katona a lányára. –
Nem volt maradása – tette még hozzá.

– Éppen most mennek el? – hitetlenkedett Libus.

– Eleget vártam, és semmi sem történt. Be is csaptál,
így hát el kell mennünk . . . – Az ezredes már nem törő-
dött Libussal, úgy gondolta, hogy megmagyarázta már
neki elmenetelük okát, inkább Ottilia asszonytól búcsú-
zott el.

– Bárónő, csókolom a kezeit – mondta az ezredes, aztán
meg is tette. – Mindenki azt hitte, hogy ha engem kitele-
pítenek a városból falura, akkor összeroppanok . . . Össze-
roppanunk – mutatott indulni kész, türelmetlen lányára.
– De nem! Mindig is vágytam falusi emberek közé, és
most egyáltalán nem örülök, hogy el kellennem.

Holocsák elnevette magát, mert az ezredes fehér kesz-
tyűben utazott, s amíg Ottilia asszonnyal beszélgetett, az
egyik kesztyű leesett a poros útra. Neviczky nyúlt érte.

– Ah, te vagy az a kis szerencsétlen – lépett hozzá Lili.

– Én! Miért? – hebegte Neviczky.

Lili először összeborzolta a haját, majd megragadta a fülcimpáját, és húzta egyre feljebb.

– Te kis élheteretlenség! Ellopjátok a határt, de nekem nem hoztál semmit, pedig megígérted. Legalább egy zacskó tarhonyát hozhattál volna. Legalább egy koszos csirkét, valamit . . . De semmit – a fiú lábujjhegyre ágaskodva tipegett Lili körül, aki az orrát is megcsavarta, majd fel akarta lökni. – Ezek itt mind adtak valamit – mutatott a bámészkodókra, de azok nem jöttek zavarba. Holocsák például kifújta az orrát, s odaszólt Lilinek:

– Hagyd már azt a fiút! Nem adhatott neked káposztaföldet, amikor nekik sincs.

– De annyit nem lopott össze senki a környéken, mint ő . . . Meg ti is.

Lilit mégiscsak a káposztaföld említése ingerelte a legjobban, a miatt nézte úgy a vasutast, hogy szinte ölt a tekintete, látszott, hogy mindjárt olyan megsemmisítő csapást mér rá, hogy örökre emlékezni fognak rá a faluban.

– Nincs igazam? – törte meg a csendet Holocsák.
– Mit akarhatsz ettől a fiútól?

Neviczky ekkorra már megpróbált elvegyülni, felfedezhetetlenné válni a többi bámészkodó között, legszívesebben elfutott volna, de mégis visszatartotta a kíváncsiság, hogy mi történik a következő percekben. Visszatartotta az is, hogy Lili mégsem így fog elmenni, legalább egy pillantást vet rá, ami csak neki szól, esetleg valami mást fog csinálni, olyasfélét, amire csak ő képes, hiszen ismerte már annyira, hogy tudja róla: Lili úgyis elbúcsúzhat tőlük – még azok után is, hogy őt lehordta –, hogy mindkettőjüket megcsókolja, de ha ennyire mégsem változna meg egyetlen pillanat alatt, azért még megenyhülhet . . .

Most mégis rosszul ítélte meg a helyzetet, Liliben égett a bosszúvágy, s amint a káposztaföldet az állomásfőnök megemlítette, csak az járt a fejében, hogyan bántsa meg minél jobban Holocsákot.

Lili búzakék ruháját fehér övvel kötötte át, a nyakában vékony fehér sál volt, s magas sarkú cipőjében oly maga-

biztosan állt közöttük, mint egy királynő. Neviczky tudta, hogy ezt a nőt többé az életben nem látja, s azt is tudta, hogy akik ott bámészkodnak körülötte, mindnyájan Lilibe szerelmesek.

– Gyere velem az állomásra, annyi krumplit adok, hogy eltörlik a kocsiban a kardántengely – hívta Holocsák Lilit.

– Veled menjek? – nézett rá elképedve, gyűlölettel. – Inkább nézd csak a cipőd, ott virít rajta a gatyamadzagod. Egy állomásfőnök hosszú szárú gatyában. Ilyen meleg nyárban. És éppen veled menjek krumpliért?

– De amikor ideszállítottak benneteket, jó voltam neked, meg az apádnak is – védekezett hápogva Holocsák. – Mennyit loptam nektek, hogy éhen ne haljatok? – Nem mert a cipőjére nézni, mert attól félt, hogy valóban lóg a gatyamadzaga, mert alul is, a bokája fölött, át szokta kötni a gatyá alsó szárát. A bálban meg a nagy járkálásban a bokája fölött kioldódhatott a kötés.

De már a többiek hamarabb észrevették, mint ő. Talán nem is a földig csüngő fehér madzag látványától kezdtek oly éktelenül nevetni, hanem attól, hogy még a gatyaszár is teljesen lecsúszott az állomásfőnök cipőjére.

Nem volt mit tenni, Holocsák lehajolt, hogy eltüntesse a virító fehér csíkot, meg hogy begyűrje a nadrágja szárába lecsúszott alsóneműjét.

– Ha loptál, nem a magadét loptad – juttatta Holocsák eszébe az igazságot Lili, s ezután, mert a megsemmisítő csapást kimérte rá, nem foglalkozott vele többet.

Neviczky most már azt látta jónak, ha eloldalog, s ott-hon egyedül gondolkodik el erről az éjszákáról és a Lilivel való találkozásról. Mint oly sokszor, most is elképzei magának a nőt, leül valahová az udvarba, egyébként is a Lilivel kapcsolatos képzelgéseket legalább annyira szerette, mint Libusék muzsikáját. Az imént Lili megismerte őt, s ez már éppen elég ahhoz, hogy a többiek tudják: ő ugyan-úgy együtt volt Lilivel, mint bárki a bálozók közül.

De Libus kérdése még marasztalta:

– Miben csalódott, ezredes uram?

– Benned, fiam – bólogatott az ezredes, és beszállt a kocsiba.

– Az a bizonyos eltévedt tank nem volt más, mint egy rozsdás szélkakas. Hallgasd csak – biztatta Libust.

Mindnyájan füleltek. Valahonnan a falu végéből, valamelyik háztetőről egészen idáig elhallatszott egy bádog szélkakas monoton zörgése.

Libus nagy sokára szólalt meg:

– Én sosem mondtam, hogy ez lenne a tank. . .

– De mégis felültettél engem, és én beleéltem magam – kelt ki magából az ezredes.

– Sok mindent megcsináltam már, ezredes uram, tanúm a falu, de tankot honnan szerezhettem volna? Ámbár – nyújtotta meg az á-kat Libus.

– Micsoda ámbár?

– Ámbár egy tank, kétségtelen, sosem lehet rossz. . . – válaszolt gyorsan Libus.

– Ne higgyen neki – szólt közbe Lili is.

– Nem hiszek – legyintett a lányára az ezredes. De azért folytatni akarta a beszélgetést Libussal, felemelte a kezét és nyomatékkal kijelentette: – Tank nélkül ebben a században hogyan nyernél csatát?

– Az teljes képtelenség, ezredes uram – kapott a beszélgetés újabb folytatásán Libus. – Az teljes képtelenség – ismételte.

– Legalább annyira képtelenség, mint az, hogy egy magyar részt vehessen egy győztes csatában. Ezer év óta nem volt alkalom erre, egy győztes csata, csak ennyi. Az én egyetlen álmom – érzékenyült el az ezredes. – Az én életemben még egy győztes csata. Egyetlenegy.

– Tisztelettel megjegyezném, hogy Hunyadi János Nándorfehérvárnál – próbálkozott ellentmondani Libus.

– Győzött, így van. De egy félóra múlva újra ott volt a török – csodálkozott el az ezredes.

– Egy félóra múlva? – suttogott Libus.

– Vagy egy óra múlva – legyintett az ezredes. – De arról a vesztes csatáról már senki sem beszél.

– Kezdem érteni, ezredes uram – kapcsolt gyorsan Libus. – Ugyebár arról van szó, hogy az a győztes csata előbb-utóbb mégiscsak vesztes lett. Úgy értem, pár évtizeddel később...

– Nagyjából érted – válaszolt az ezredes.

– Nehezebb a felfogása, mint egy lopótöknek – jegyezte meg Lili.

Libus a torkát köszörülte, szeretne volna még folytatni az eszmecserét, az járt a fejében, hogy ha az öregúr kedvére beszél, talán még itt tarthatná.

– Tehát egy győztes csata – ismételte magát Libus.

– Tank nélkül, egyetlen tank nélkül, hogyan képzeled? – háborodott fel az ezredes, aztán egy pillanatig még maga elé nézett, majd intett a gépkocsivezetőnek, hogy indulhatnak.

– Honnan szereztek ezek kocsit? – kérdezte kábán Libus.

– Értük jöttek a városból – szólalt meg Holocsák, aki a nehezen induló gépkocsit oly erőltetett közömbösséggel nézte, mintha egyetlen szolgálati nap alatt a századik teherszerelvényt kellene átengednie az állomáson.

Lili még egyszer kinyitotta a kocsiajtót, a bámészkodó sokaság felé fordult:

– Zsugori klottgatyások! A szart is kieszitek magatok alól! – kiabált. – Még a seggeteket se tudjátok kitörölni! – berántotta az ajtót, a kocsí éles csikordulással kanyarodott ki az országútra.

Még hallatszott Lili kiabálása, a kultúrház előtt szólni sem tudtak, végül aztán az ácsorgó Holocsákból kitört a nevetés, és jókedve átragadt a többiekre is. Kerczák a térdét verdeste jókedvében, már mondani akarta a barátjának, hogy „na, ez után bicikliztél te éjszakának idején”, de Neviczky már nem volt sehol.

Sietett haza, hogy egyedül, a hajnali udvar csendjében Lilire gondolhasson. Meg aztán azt sem akarta, hogy ott maradván Holocsák meg a többiek olyan nevetségessé tegyék, hogy aztán napokig emlékezzenek rá... Mert Lili

majdnem kitepte a fülét. És mindezt azért, mert nem adott neki egy zacskó tarhonyát. Megfordult az úton. A kora reggeli utca néptelen volt. A bálozók még ott maradtak a kultúrházban, gondolta. És mégis, maga sem tudta volna megmagyarázni, miért, boldognak érezte magát. Ez volt az első igazi éjszakája a felnőttek között. Ott lehetett a bálban Libus mellett, akiről biztosan tudta, hogy ragaszkodását nem utasítja vissza, s hogy ő ezentúl már a szaxofonos barátja.

Az anyját már nem találta otthon. Megállt az udvar közepén. A hűvös reggeli csendben órákig elálldogált volna. Megszokhatta már, hogy semmi különlegeset nem lát az udvaron, annyira ismeri minden zugát, de most mintha először fedezte volna fel, hogy mennyire élénk és tolakodó színek hullámzanak a házuk fehér falán, pedig a nap még nem is bukkant fel a kert alatt, a Krasznánál, s az udvar végében, a kertkapunál sötétkék foltok lebegik körül az eperfa törzsét. Arra gondolt, hogy milyen szépséges lehetett itt az elmúlt éjszaka, s hogy mindaz, amit lát, csak látszólag élettelen, tudnak róla egészen bizonyosan, tudják, hogy túl nagy boldogság jutott neki, ekkora boldogság csak olyan embereknek jár ki, mint Libus vagy Hakli, a dobos, avagy Holocsák, az állomásfőnök. Kötelessége a világnak, hogy benne Libus és társai jól érezzék magukat. Eddig úgy hitte, hogy ő is csak akkor lesz boldog, ha eléri Libusék életkorát. Most mégis az történt, hogy Lili mindenki szeme láttára bemutatta: ismeri őt, ő tehát ugyanazt megcsinálta Lilivel, mint a többiek. Vagy majdnem ugyanazt.

Lement a kert alá, a Krasznához.

A meredek part bozótjai, de még a víz színe is, a kökénybokrok végtelenbe kanyarodó sávja az őszre készülődött. A faluban, az udvarukon ezt egyáltalán nem érzékelt: ott még nyár van a házak között, augusztus végi árnyékok és meleg nap.

A kukorica- és lucernatáblák felé tekintett, és eszébe jutott a barátja, akivel most könnyebben találná ki, hogy

mit lenne érdemes innen gyorsan hazavinni. Még elég korai az idő ahhoz, hogy lopjon valamit. „Ha már idejött a folyóhoz, szégyenszemre nem indulhat haza üres kézzel.”

Epilógus

Neviczky abban az évben többször levitte a kubikba a paptól kapott labdát, s ott hallotta, hogy Bacsáki tisztelendő urat egy délután hazaengedték, a vasárnapi misékre már nem kellett mindig új papot várni. A kubikban hallotta azt is, hogy a puskás ember, akit oly sokszor láttak a faluban meg a tanyákon, állítólag meghalt.

Volt, aki azt mondta, hogy felakasztották.

Volt, aki azt mondta, hogy bicskával szúrták le.

Volt, aki azt mondta, hogy lelőtték.

Volt, aki azt mondta, hogy valamelyik tanyán belement egy tövis a kerékpár gumijába, s miközben ragasztotta, elvágta a torkát.

Volt, aki azt mondta, hogy sosem hallott róla, és sosem látta.

Volt, aki azt mondta, hogy olyan volt az a puskás ember, mint az eltévedt tank, beszéltek róla, hallottak valamit felőle, de a valóságban sosem járt sem a Szamos, sem a Kraszna mentén, sem a homokra épült tanyákon, ahogyan a kóbor tankot is csak kitalálták, ő is a fantázia szüleménye volt.

Később, egy vasárnapi nagymise előtt még egyszer szóba akarta hozni Neviczky a reformátusok elleni meccset, de a pap csak legyintett, s a fiúnak úgy tűnt, Bacsáki már nem is emlékszik rá, hogy valaha is futballt vett a katolikus fiúknak.

Egyenként jöttek ki a vízből, majd a fövenyre hasáltak. Ezt a kis előstrandot szerették, az igazi, a folyóba mélyen és hosszan benyúló strand – tőlük legalább fél kilométerre – tarkállott az emberektől. Mindenki magával volt elfoglalva: ujjaik hegyével turkáltak a homokban, még a légzetüket is visszafogták, mert a túlsó part felerősítette a hangokat, s most úgy érezték, hogy ezt a paradicsomi csendet egy pisszenéssel sem zavarhatják meg.

A széles folyó pontosan előttük kanyarodott balra, a parti fák között pedig úgy váltak szét és úgy úsztak össze a nap sugarai – olyan szabályos ritmusban –, mintha valaki irányította volna a sugárzást a felhők felett.

Az ünnepélyes hangulatot a déli harangszó tette volna még emelkedettebbé, de ekkor szinte egyszerre ugrottak fel a homokról, és kiabálni kezdtek: – De hát sohasem ebédelünk már!? Olyan éhes vagyok, mint a farkas! Kinek van sok kajája? . . .

Mindenki mondta a magáét, veszekedtek és nevetgéltek; a lányok fonott szatyraikat vették az ölükbe, vajas kenyeret, kalácsot bontottak ki a kendőkből, a fiúk zsíros kenyeret rágtak, és a lányoktól kunyeráltak hozzá retket.

– Kinek van a legtöbb kajája? – kérdezte hirtelen Takács Péter, s mivel előre tudta a választ, nevetni kezdett.

– Szűcs Annának! – vágta rá kórusban, és közelebb csúszott mindenki Szűcs Annához.

Szűcs Anna felfordította a szatyrát, mindenét kirakta a kendőjére, a többiek elé. Négy fiú és három lány figyelte a

sárgászöld paprikákat, a piros retket, az érett paradicsomot . . .

Takács Péter hirtelen Madarasra nézett. Madaras kopasznak látszó, sovány képű fiú volt. A haját egészen rövidre vágva hordta; úgy bámulta a kanyarodó folyót, mintha nem ülne körülötte senki.

– Mi van, te nem eszel? – kérdezte Takács.

Madaras bizonytalan mozdulatot tett a fejével, intett is, hogy neki nem kell, „nem vagyok éhes”.

– Te Anna, adjál ennek a fiúnak valamit! – Takács csak nem hagyta annyiban a dolgot.

Mindenki Madarasra nézett. A fiú állta a tekintetüket, majd hátrakönyökölt, a feje hátrahanyatlott, behunyta a szemét; a napfény úgy égette most, hogy szinte belekábult. Legszívesebben otthagya volna a többieket, a fák alá, a hűvös földre szeretett volna lefeküdni. Most nem láthatta – még mindig behunyt szemmel feküdt –, hogy Szűcs Anna felállt, odament hozzá. A lány várt, a többiek figyelték a Madaras mellett guggoló Szűcs Annát. A fiú hirtelen felült. A szeme elé emelte a kezét, és úgy nézte a tőle arasznyira nevető arcot.

– No, vedd el! – mondta neki a lány.

Madaras elvette a vajás kenyeret, majd lassan a szájához vitte, nem sietett vele, ne lássák a többiek, hogy éhes, mert ő tényleg nem éhes, egyszerűen csak nincs kedve enni, már napok óta nincs kedve enni. Körülnézett, a többiek nem figyeltek rá. Harapott a kenyérből, újra könyökére dőlt, a többiek szótlánul ettek tovább, úgy tűnt Madarasnak, hogy nem törődnek vele. Reggel – mielőtt elindult volna ide – sokáig gondolkodott . . . Attól félt, hogy itt lesz Szűcs Anna is . . .

Két napja – esteledett már – felült a biciklire. Amióta az apja nincs otthon, a biciklivel akkor mehet el, amikor akar. Egyszóval felült a biciklire, és a tanyáról – ott laktak, a legnagyobb ház volt az övék – bekerekezett a kisvárosba. Szűcs Annáék háza előtt állt meg, majd újra felült a biciklire, és a ház előtt forgott körbe-körbe . . .

Látta, hogy a ház előtt ég a villany, de a szobában nem vett észre senkit. Nem tudta, hogy mit csináljon; volt már erre többször is, együtt jártak gimnáziumba, egy osztályba, gyakran jött vele a kapuig, de most tanácstalan volt.

Már indulni akart, amikor észrevette, hogy a lány kijön az udvarra, majd a kapu felé tart.

– Hát te? Gyere be, egyedül vagyok itthon, a szüleim el akarnak költözni a faluból... Elutaztak, megnézik az új helyet...

– Elköltöztök? – kapta fel a fejét a fiú, és már ment is be az udvarra. A biciklitől nem tudott megválni, megállt a ház előtt, a vázra dőlt, úgy beszélgetett a lánnyal.

– El... Megfenyegették az apámat, mert ráfogták...

– Mit fogtak rá? – kérdezte Madaras.

– Azt, hogy sok embert elvitetett... Tudod, régebben... Vagy tíz éve... De az is lehet, hogy nem megyünk sehova. Ha leérettségiztem, csak akkor. Egy év múlva. Addig már kibírjuk itt.

– Te nem szereted ezt a várost? – kérdezte újra Madaras.

– Én? Utálok... Mit lehet itt csinálni? Sört inni. Képzeld, a múltkor egy pasas leszóltott az utcán, és meghívott sört inni. Hát mit szeressek rajta? Ha nem lenne a víz, a strand, már rég elmentem volna innen.

Madaras közben a ház falához akarta támasztani a biciklit, de a lány odament hozzá, elvette tőle, és gyorsan elindult vele.

Körbe-körbe karikázott az udvaron, közben dicsérte a biciklit.

– Jó bringa, olyan a dinamója, mint egy ötszázaskörte...

– Régi dinamó, még az apám szerezte... – válaszolt gyorsan a fiú, de aztán elharapta a mondatot, mert nem volt kedve az apjáról beszélni.

Aztán megállt mellette a lány a biciklivel, Madaras segített neki leszállni, közben megfogta a karját. A lány arca olyan közel volt hozzá, mint az imént, amikor odaadta ne-

ki a vajas kenyeret. Madaras hirtelen magához húzta a lányt, meg akarta csókolni. Bár előre tudta, hogy a lány nem fogja engedni, s valahogyan ő sem volt teljesen határozott, a lány elhúzta a fejét: – Ne hülyéskedj. . . – mondta, és hátrább lépett.

– Ugye, te már csókolóztál? – kérdezte a lánytól.

– Én? Igen. . . Mit szólsz hozzá? – nézett rá Szűcs Anna, és nem lehetett tudni, hogy őszinte-e vagy hazudik.

– Azt is tudom, hogy kivel. . . – folytatta Madaras.

– Kíváncsi vagy? Ha kíváncsi vagy, hamar megöregszel – válaszolt a lány.

– Tudom, hogy kivel – hajtogatta Madaras.

– Akkor jó, ha tudod – válaszolt durcásan a lány.

– A Takáccsal, tudom, hogy a Takáccsal – mondta ki-mérten a fiú.

A lány nevetett, aztán úgy viselkedett, mint akinek ele-ge van Madarasból.

– Hát akkor szia – és már ment is be az ajtón.

Madaras állt még egy kicsit az udvaron, aztán megnyomta a biciklicsengőt. Szűcs Anna ezt nemigen hallhat-ta, mert nem jött vissza hozzá.

Most pedig – gondolta Madaras – Szűcs Anna adott neki vajas kenyeret. „Lehet, elfelejtette, hogy a múltkor odamentem hozzá. . . De hát ilyesmit el lehet felejteni?” Szégyellte egy kicsit magát, arra gondolt, hogy azzal a múltkori dologgal lelepleződött. Most újra Takács szólt hozzá:

– Te Madaras, apád még mindig bujkál. . .

Madaras abbahagyta az evést, arra gondolt, honnan tudhatja Takács, hogy „az ő apja még mindig bujkál”.

Madaras nem válaszolt. Eszébe jutott, hogy „ma reggel is. . .”

– Hülyeség már bujkálni. . . Itt már mindenki belépett a téaszbe, a tanyán is. . . – magyarázta Takács. – Ha ne-ked lennék, elmondanám neki – tette hozzá.

Madarasnak nem ízlett a vajas kenyér, legszívesebben eldobta volna.

Takács folytatta: – A te apád ötvenben is bujkált, meg most is. Végigbujkálja az életét. Te nem tudod, merre lehet? – kérdezte Madarastól.

– Nem – válaszolt Madaras.

Hazudott. Ma hajnalban – még sötét volt – felkeltette az anyja, a karos kosárba ennivalót tett, majd elküldte vele az apjához. Az apjával a szőlőjükben találkozott.

– Te, ide figyelj – folytatta Takács –, most már nem bántanak senkit, az égvilágon senkit... Mitől fél az apád?

– Mondom, hogy semmit sem tudok...

Pedig mindent tudott. „Vigyed már, aztán mondd meg az apádnak, hogy jöjjön haza... Ha még élve találod... Csak nem akasztotta fel magát...?” Ma hajnalban ezt mondta neki az anyja.

Aztán rohant a szőlőbe.

Úgysem élte volna túl, ha felakasztotta volna magát az apja. Úgy, mint a nagybátyja. Még kicsi volt, amikor felakasztotta magát.

A homokban nem tudott menni a biciklivel, le kellett szállnia róla. A karos kosarat a csomagtartóra kötözte, mind a két kezével megfogta a kormányt, futva tolta maga mellett. Alig pirkadt még, a fásorban imbolygó fekete árnyékok mozogtak. Most nem félt tőlük, most semmitől sem félt volna. „Az apja a szőlőben bujkál, de vajon hol... A vincellér bújtathatja... Vagy csinált magának vermet...”

Azt hitte, sohasem ér a szőlőjükhöz.

Az apja a diófa alatt állt.

– Édesapám, jöjjön haza. Mindenki belépett. Azt üzenik...

Az apja elvette tőle a karos kosarat, a fiú pedig nem tudott neki mit mondani. Apja őszülő haja már a vállát verte, s olyan szakálla volt, hogy a fia gyorsan megjegyezte:

– Kihozom magának a beretvát...

Az apja intett, hogy „nem kell”, majd a diófának döntötte a hátát, és enni kezdett.

Úgy evett, mint egy kisgyerek.

– Jöjjön haza, legalább éjszakára jöjjön haza. Az egész környék magáról beszél . . .

– Otthon mi újság? – kérdezte hirtelen az apja. Kicsit rekedtes volt a hangja, de a fiú most nem törődött ezzel.

– A lovakra vigyázzatok, a lovak . . . – mondta volna tovább a férfi, amikor úgy érezte, hogy valaki jön az úton. Megfordult, majd gyorsan elindult a szőlősorok között. A fiú a diófa törzse mögé húzódott. Visszafojtotta a lélegzetét, várt, de nem jött senki az úton.

Elindult az apjáért. Ott ült a szőlősorok végében.

– Menj gyorsan haza, nehogy meglássanak . . .

– Jöjjön haza, nem lesz bántódása. Az egyik osztálytársamnak az apja jár agitálni, és ő mondta, hogy senkinek sem lesz bántódása. Most nem úgy van, mint akkor . . . Takács Péter mondta, együtt járok vele a gimnáziumba, egy osztályba.

A férfi nem válaszolt. A hóna alá fogta a barna zsírpa-pírba csomagolt ennivalót – kenyeret és szalonnát –, majd anélkül hogy elbúcsúzott volna a fiától, elindult a vincellér háza felé.

– Ide figyelj, öregem, mondok én neked valamit . . . – ismét Takács hangját hallotta. – Felmegyünk a torkolatig, lecsurgunk ide, majd együtt elindulunk a tanyára, és megkeressük apádat. Mindnyájan . . .

– Hogyan? – nézett rá Madaras.

– Mitől félsz? – mondta Takács. – Mindnyájan megyünk . . .

Madaras nem válaszolt. Arra gondolt, hogy kitalál valamit, esetleg hazudni fog.

Befejezték az ebédet. Szűcs Anna arról beszélt, hogy ő nem megy le teljesen a torkolatig, mert fél az örvényektől. A többiek meggyőzték, hogy nincsenek ott örvények. És különben is, útközben lopnak tököt – a fasoron túl a kukoricásban láttak disznótököket, arra csak rá kell hasalni, és lehozza őket a víz . . .

– De a torkolatnál harminc méter mély a víz – hajtogat-
ta tovább Szűcs Anna.

Mindenki nevetett rajta. „Akkor tengerjáró hajók járná-
nak erre.”

Elindultak a torkolathoz, ami persze nem is volt igazi
folyótorkolat, hiszen csak egy keskeny kis patak kapaszko-
dott ott bele a Tiszába. Ha valaki messziről venné szem-
ügyre a torkolatot, nem láthatná, hogy a sűrű lombú fá-
ágak alatt úgy kanyarodik elő a keskeny patak, mintha a
földből szökkenne ki.

Mindenki sietett. Elöl Takács Péter ment, leghátul Ma-
daras.

– Fantasztikus – hallotta Madaras –, jövő ilyenkor ép-
pen érettségizni fogunk. . .

– Eldöntöttétek már, hova jelentkeztek? – szólt hátra
Takács.

– Én jogász leszek, mint az apám – hallotta Madaras
Szűcs Annát.

Madaras egy pillanatra megállt; a meredek folyóparton
egy hatalmas törzsű fa dőlt rá a vízre, a fa gyökerei kisza-
kadtak a földből, és most olyan magasan emelkedtek ki a
sárga agyagból, hogy elért köztük egy ember is.

– Mit bámulsz, gyere már! – hallotta Madaras Szűcs
Anna hangját.

A lány az ösvény szélén ült, a talpát nézegette; valami
megszúrta a bőrét.

Madaras megállt előtte, figyelte a lány erőlködését.

– Gyere már, segíts. . . – szólt rá a lány. – Egy tövis
mehetett a talpamba. Be fog gyulladni.

Madaras lehajolt, figyelte a lány talpát, de nem találta a
töviset, nem talált semmit. Az ujjai hegyével keresgélt va-
lami kiálló, fekete pont után – neki is ment már tövis a
talpába –, de csak a sima, finom bőrt érzékelte.

– Mit bámulsz így rám? – szólt rá Szűcs Anna, mert
Madaras az ujjait a lány talpán felejtette, de nem a talpát,
hanem – egyszerre csak – a szemét fürkészte.

– Hát semmi, csak. . . – hebegte Madaras.

A lány nyakát fénycsíkok hálózta be, egy pillanatra láthatta hófehér fogát is, ahogyan erőltetetten elhúzta a száját a fájdalomtól. Szűcs Annának kék színű, hosszúkás szeme volt – Madaras legalábbis olyannak látta –, a haját sportosan hordta, éppen hogy a nyakáig ért. Kétrészes fürdőruhát viselt, a vállán lecsúszott a pántja. Madaras a lány mellét nézte. Mindez csak pár másodpercig tartott, amikor ismét rászóltak:

– Nem a nyakamba ment a tövis, hanem a talpamba . . .

Madaras bal kezével megfogta a lány bokáját, kissé felfemelte az alsó lábszárát, majd a jobb kezével – szintén az ujj hegyével – tapogatni kezdte a lány talpát. Közben a lány megfogta a nyakát, és várt.

Madaras magának sem akarta bevallani, de most csalódást érzett. Esténként Szűcs Anna miatt nem tudott elaludni, s legutóbb is elment hozzájuk biciklivel, az iskolában pedig mindig úgy ült a padban, hogy Szűcs Annát állandóan láthassa. Most egyre közelebbről érzi a lány lehelését, aztán már a homlokát is a vállára hajtja. Madaras úgy érezte, hogy a lány felajánlkozott neki, hogy most akár meg is csókolhatná, felkaphatná az ölébe, és elvihetné a sűrű bokrokig. Ismét a lány szájára pillantott, találkozott a tekintetük. A fiú érezte, hogy megcsókolhatná, Szűcs Anna várja, hogy fogja át a nyakát, hogy csókolja meg.

– Mi van, mi történt? – tértek vissza a többiek hozzájuk.

Szűcs Anna gyorsan felállt, próbálgatta a járását. Már nem fájt, a fájdalom fokozatosan szűnt meg, majd futni kezdett a többiekkel a torkolathoz.

A keskeny patak derékig ért mindnyájuknak. Átmentek rajta, majd egyenként mártóztak meg a vízben. Voltak, akik disznótököt szereztek maguknak, azt próbálgatták, hogy ha ráfekszenek, megtartja-e őket.

A széles folyót bámulták. A tulsó parton méltóságteljesen olvadtak össze a fák, a kellemesen meleg víz megboldította őket, összevissza kezdtek kiabálni.

– Először egy kis szilvát kellett volna lopni – hallotta még Madaras, mielőtt nyakig merült volna ő is a vízbe.

Mindenki csapkodott, fröcskölte a vizet, majd amikor egyenként ellökték magukat a parttól, és úszva távolodtak, Takács Péter még visszakiáltott: – Húsz perc alatt lecsorgunk, találkozunk a kis strandon, a cuccoknál . . . Utána megyünk Madarasékhoz.

Majdnem egyszerre értek a kiugró, keskeny földnyelvhez. Ráhasaltak a homokra, a lányok megtörülték egymást.

– Figyeljetek csak – nézett körül Takács –, hol van Madaras?

Megijedtek. Csendben nézték a homokot, a balra kanyarodó folyót. Most félelmetesnek tűnt mindnyájuknak. A vízpartot kémlelték, Takács beszaladt a vízbe, és tehetetlenül ordított.

– Ez lehetetlen, ő is jött velünk – mondta valaki Takácsnak.

Mindenki emlékezett rá, hogy Madaras is velük úszott. Próbálták felidézni: ki kit látott, hogyan és mikor . . . Miről beszélgettek, mit mondtak egymásnak.

Takács Péter Szűcs Annához fordult.

– Miről beszélgettetek?

– Semmiről – válaszolt a lány. – Belement a lábamba egy tövis, azt akartuk kivenni . . .

– Ide figyelj. Csak nem . . . Csak nem mondtál neki valamit . . . ?

– Mit mondtam volna? – csattant fel a lány.

– Te nem tudtad? – lökte meg Szűcs Anna vállát a fiú.

– Mit kellett volna tudnom? – kérdezett vissza.

– Azt. Szerelmes volt beléd. Érted . . . Ha most mondtál neki valamit. Én . . . nem is tudom . . .

Szűcs Anna nem válaszolt. A többiek tanácstalanul néztek egymásra. Benne bíztak, majdcsak kitalál valamit.

Takács Péter odament Madaras levetett holmijához: egy rossz, láthatóan lehordott, hosszú ujjú inget, egy kitaposott szandált s egy rövidnadrágot talált egymásra rakva.

Takács nézte egy pillanatig, majd rendelkezett: – Most elmegyünk a torkolathoz, hátha látta valaki, alaposan körülnézünk. Ha nem találjuk meg, akkor szólni fogunk a rendőrségnek.

Elmentek az ösvényen a torkolathoz. Útközben Madaras nevét kiáltozták.

Visszajöttek a holmijaikhoz, de a Madarasét nem találták. Takács felszaladt a fák közé, megnézni, hogy Madaras biciklije ott van-e még a helyén. Az sem volt már ott. A hosszú strand felé néztek. A vízpartot figyelték. Pár száz méterre tőlük mintha Madaras lépkedne. Felvette már a hosszú ingét is, látták, hogy megáll, és felhúzza a rövidnadrágját.

– Ott megy – mondta Takács, és elgondolkodva rugdosta a homokot. Aztán öltöztek ők is. Lassan esteledett már, valaki köhögött a túlsó parton, egy alacsony férfi a tehenét legeltette.

Aki szerette a fánkot és a halált

– Meghalt Elvis Presley – mondta Hamala Henrik, és az ujjai hegyével megütötte az asztal szélét. Úgy tűnt, hogy az ujjai túlságosan is húsosak, mintha nem tudná kiegyenesíteni őket. A kézfejről, már-már nevetségesen rövid mutatóujjáról a tunyaságnak, az unalomba süppedt embernek az erőltetett méltósága sugárzott. Megérintette az asztal szélét, a kézfejét figyelte, majd lassan a szeme elé emelte a tenyerét, vizsgálgatta egy kicsit; úgy meredt tenyerének a vonalaira, mintha nem is az övé lenne. Ezt a mozdulatot többször megtehetette már, egyformán fontos volt számára a mozdulatsor minden pillanata. Ilyenkor eltűntek körülé az emberek, nem hallotta beszélgetésüket, s ha szóltak is hozzá, szavukat elengedte a füle mellett. Nem lehetett tudni, hogy miért bámulja ilyen kitartóan a kezét: vajon azért-e, mert büszke rá, hogy ápolt és finom a bőre – igaz, az utóbbi napokban többször kellett cipekednie, fűtőolajat vitt a benzinkútról, fát és szenet a tűzépről – avagy mert egyszerűen csak unatkozik? Hamala Henrik külsején persze nem lehetett észrevenni semmi különlegeset, figyelemre méltót, úgy ült az asztalnál, mint a többiek, s ugyanúgy meredt maga elé, ha éppen nem volt mondanivalója, mint bárki más. Csak mindent lassabban, kikökkenthetetlenebbül csinált, mint ahogy az általános emberi mozdulatok sebessége megkívánta volna.

– Sajnos, nem sikerült a tervem – tette hozzá előző mondatához, és láthatóan elgondolkodott.

Nem figyeltek rá. Pár perce ülhetek le a vendéglőben,

az ablak mellé, de még így is elég közel a bejárathoz. Nagyjából együtt ültek már, minden este ugyanazok: a kopaszodó, vastag szájú – Hamala szerint Senecára hasonlító – kárpitos, aki már bedolgozta magát annyira a művészetbe, mindenekelőtt az erotikus irodalomba, hogy közöttük méltó helyet vívott ki magának; s jogosan lehetett tagja az asztaltársaságnak a volt repülőgép-szerelő is, aki jelenleg klubvezető egy ifjúsági házban. Ezen kívül – állítólag – a legjobb popzenekarok zenésítik meg a verseit. Ott ült közöttük farmernadrágban és egy üveg mézzel a kezében Vera is; a kaszkadőrrel együtt jött, Hamala mindkettőjüket jól ismerte. A kaszkadőr szabad idejében szobrászkodik, állítólag még műterme is van.

Hamala sohasem beszélt senkinek arról, hogy kiről mit gondol. Azt például, hogy a kárpitos Senecára hasonlít, sohasem mondta ki – ha ránézett a férfitra, csak úgy magában jegyezte meg. Egyébként sem szeretett sokat beszélni. Kivételt csak az jelentett, ha új fiú jött, és éppen mellé ült, akkor jobban megeredt a nyelve. Többnyire magának beszélt ilyenkor is, mintha hangosan gondolkodna, tisztázta aznapi gondolatait, elemezte a friss eseményeket.

Most is egy új fiú jött, a klubvezető hozta. Úgy mutatta be, mint a legjobb kiállításrendezőt, a fiú éppen Hamala mellé került. Ült még valaki az asztalnál – Hamala szerint –, igazi művész lehet, mert „van valami nyugtalanító a tekintetében. Örök és ősi nyugtalanság, ami nélkül az ember nem tud tisztességgel körülnézni a világban . . . De az is lehet, hogy tévedek, hogy nem is művész, hogy egyszerűen csak meghülyült az élettől, mert semmi más nem történhet vele azon kívül, hogy itt ül velünk . . .” Amikor Elvis Presley nevét említette, akkor figyelte meg a férfi arcát. Egy pillanatra még az is eszébe jutott, hogy régebben többször beszélgethettek ők már a festészetről, lehetséges, hogy ő is festő, „festőművész, mint én”, de most lusta volt újra megbizonyosodni erről.

Hamala keresztbe fonta mellén a kezét, és feszegetni

kezdett egy olyan témát, amiből a kiállításrendező egy szót sem értett.

– Közeledik a kétezredik év, és újabb öngyilkossági formák alakulnak ki.

Hamala halkan beszélt, hosszú szüneteket tartott a mondatok között.

– Teszem azt, ha például te öngyilkos akarsz lenni, elég, ha veszel, mondjuk, ötven adag túrós tésztát . . . Hazaviszed. Nap mint nap addig nem mozdulsz el otthonról – pontosabban az ágyról –, amíg meg nem etted. Elég csak feküdni, és enni a túrós tésztát . . . Érezni fogod, hogy fokozatosan elgyengülsz, az agyad egyre nagyobb homályba borul, ez fontos, ez nagyon fontos . . . Aztán így szoktatod hozzá magad a halálhoz. Nincs szükség leugrani az emeletről, felvágni az ereidet, felgyújtani magadat. Érted?

A kiállításrendezőt lenyűgözte Hamala: a suttogó beszéd, a hosszú szünetek nagyobb koncentrálásra készítették.

– Elvis Presley is csak a fánkot szerette – folytatta Hamala Henrik. – Annyi lekváros fánkot evett, hogy belehalt. A sok édes, porcukros, lekváros fánk . . . Az vitte a halálba. Sokan azt mondják erre, hogy mennyire méltatlan egy emberhez . . . Egy művészhez . . . Sokan meg nevetnek rajta. Humorosnak tartják. Jómagam nem látok benne semmi elítélnivalót . . . Elvis Presley meg akart halni. Ehhez joga volt. Ez jóformán természetes dolog. Másról pedig nincsen szó.

A kiállításrendező szeretett volna bekapcsolódni a Hamala-féle gondolatmenetbe, de ahogy az arcába nézett, világossá vált számára, hogy semmiféle megjegyzésnek sincs értelme, mert Hamala úgysem figyelne rá. Aztán meg, attól a pillanattól kezdve, hogy leült ide a klubvezetővel, tisztázni akarta, hogy ő nem kiállításrendező, hanem dekoratőr. A kettő nem ugyanaz.

– No persze, persze – Hamala egy pillanatra felgyorsult, de a láthatóan önmagához intézett ellenvetés után

már ismét halk volt és lassú —, nem elég mindennap egy tál lekvár, egy kiló cukor, egy csomó fánk . . . Ez bizonyára nem elég . . . Neki sem volt elég. Ehhez még valamilyen sugallat, valamilyen eszme kellett. Valaminek a szeretete kellett. És hát éppen ez az . . . Annyian áldozták már az életüket valamiért a történelemben. A hősi halottak . . . De bizonyítsa be nekem valaki, hogy Elvis nem volt hősi halott! Csak az számít hősi halottnak, aki a halál ellenére hal meg, vagy az, aki a halálért? Szerintem mind a kettő. Látom, hogy nem érted. Figyelj rám: Elvis Presley szerette a halált. Nem volt már neki ellensége, nem habzott a szája a félelemtől, ha eszébe jutott, hogy meg fog halni. Nem, erről szó sincs. Úgy szerette a halált, mint más a nőket, az utazást, a természetet. Ez sem alsóbbrendű érzés, mint a többi. Miért lenne az? Olyan nagy pillanata ez az emberiségnek, mint amikor valaki — még nagyon régen — elkiáltotta magát: emberek, a Föld gömbölyű! S el fog jönni a pillanat, amikor mindenki tudni fogja, hogy a halál nem ellenség, hanem ellenkezőleg, még csak nem is barát, több annál . . . A halál: a legtökéletesebb lehetőség . . .

A dekoratőr megmarkolta a combja alatt a széket: egy pillanatra mintha megszédült volna. Hamala nem vett észre semmit, csupán még az eddigieknél is hosszabb szünetet tartott. Az arca, szeme izzása mutatta: már önkívületi állapotba zuhant, már nem érzékel semmit az étteremből, a többiek jelenlétéből. A dekoratőr sem fordult tekintetével a többiekhez segítségért, Hamala, akár egy mágus, magához láncolta. A dekoratőrnek csupán egyetlen reakciói lehetőség jutott: a kurta és halk, kesernyés nevetés.

— Ne haragudj, egy kicsit iskolás leszek. Így talán megérted, hogy miről is van szó . . . Az a legnagyobb baj a mi életünkben, hogy hiába bámulunk bármerre, a láthatóba és a láthatatlanba, önmagunkba és a világba . . . szóval az a baj, hogy az ember egyszerre csak a végéhez ér, nem tud már többet bámulni. Nincs mit. Nézel például egy festményt, aztán egyszerre csak rájössz, hogy vége, nem tud

többet nyújtani, minden jelentését tudomásul vetted, s aztán már csak papír és festék, vászon és festék. Azt mondta neked a múltkor valaki, hogy nincs igazam. Mert, mondta, például a Pietà . . . Ha én három napig a Pietà előtt ül-nék, a negyedik napon már nem tudnék rajta mit bámul-ni. Meg aztán, megmondom neked őszintén, természetel-lenes dolog az, hogy az embernek mindig külső nyomásra kell a végső dolgokhoz és élményekhez eljutni. Én saját magamban szeretném ezt elérni. De hát ez nem is lenne olyan nagy baj, ha, mondjuk, Kecskemét és Budapest kö-zött az út ki lenne rakva Pietàkkal. Vagy itt, a Nagykör-út . . . De ehelyett mi van? Ragacsos szürke minden, kü-lönösen ebben a nyavalyás hidegben . . .

Hamala nem beszélt arról, hogy régóta szeretne már egy igazi nagy festményt elkezdeni. Volt is több elképze-lése; néha még álmodott is róla, a színeket kereste, a leg-pontosabb, legmegfelelőbb színeket. Évek teltek el, de a festmény csak nem akart megszületni. Most télen aztán az egyik reggel elszánta magát: tisztázza magában, hogy mit is akar, megszerkeszti magában a festményt, s aztán tény-leg hozzákezd. Kinézett albérleti szobája ablakán: a széles úton villamos iramodott meg, a járókelők siettek, autók fékeztek . . . Az egész ott zajlott előtte pár méterre. De mégis minden nagyon távolinak tűnt neki. S ő ezt a távo-lit, ezt szerette volna megfesteni . . . A t á v o l i t, ahonnan s amiből még a nagyváros szaggatott dübörgését is ki le-hetne hallani. Egy ilyen festmény, igen, ez lenne az igazi. Ez még Újvári mesternek is tetszene, gondolta akkor Ha-mala. Újvári mester ugyan ekkor már elhagyta Magyaror-szágot, disszidált, de Hamala mégiscsak rá emlékezett, mert ő tanította a főiskolán.

– Elvis már mindenben túlvan . . . Negyvenkét évesen ő a világ legboldogabb embere. És milyen olcsón . . . Elég csak mindennapra egy tál fánk, sok lekvár, porcukor . . . Jó nagy leveseskanállal összekeveri az ember a lekvárt, porcukorral, aztán ráönti a fánkra . . . És enni, enni és en-ni . . . S közben mindennap tovább és tovább lopakodik az

árnyék az ember agyában. A halál olyan közel kerül már, hogy szinte meg lehet paskolni az arcát, érezni lehet, hogy milyen az arca, hideg-e vagy meleg, olyan-e, mint a fém, vagy olyan, mint a tavaszi föld, vagy olyan kibírhatatlanul forró, mint a strand homokja. És a színek! Micsoda színeket láthatott Elvis. . . A bódító pirosakat, vagy az idegesítő, undorító mélyzöldet, a talányos-titokzatos sárgát, vagy csak és kizárólag feketét. Feketét és fehérét. De az is lehet, hogy nem láthatott semmilyen színt. Mert nincs a halálnak színe, valószínűleg nincs színe. . . Elvis a legboldogabb: ő már tudja, hogy milyen valóság az, aminek nincs színe. Annyiszor megfordult már a fejében: olyan képet kellene csinálnom, amelyen semmiféle színnek nem lenne helye, semmilyen színt nem lehetne felismerni. És mégis festmény lenne. Ha sikerülne, egy ilyen vállalkozásért odaadnám az életemet. Azazhog. . .

Hamala folytatni akarta, de a dekoratőr hangosan és elszántan vágott közbe:

– Állítólag az apja is akkor halt meg, amikor ő. . . Negyvenkét éves volt az apja is. . . – A dekoratőr bizonyítani akarta, hogy azért ő is tud ám sok mindent Elvis Presley haláláról, s hogy ő is figyelemmel kísérte az eseményeket. El szeretne volna még azt is mondani, hogy amikor Elvis fénykorát élte, akkor ő még iskolába sem járt. . .

Hamala – bármennyire hangos is volt a dekoratőr – nem ügyelt rá. Nagyon jól tudott ő mindent, angol nyelvű lapokban kísérte végig az egész ügyet, különösképpen Elvis Presley életkora miatt jegyzett meg magának minden kis részletet. Ezért a fánkon, a lekváron és a porcukron – no meg az állandó heverésen – kívül Elvis életkora nem hagyta nyugodni. Nemsokára negyvenkét éves lesz ő is; s ha meghalt Elvis Presley, ha nem, ő akkor is tudta már hónapokkal ezelőtt, hogy élete legveszélyesebb pontján egyensúlyoz éppen. A halál nemcsak éjjel, álmában, de nappal, itt az étteremben, az asztal mellett is jelen van. . . Gondolt például arra is, hogy így a negyvenen felüli kor a

legjobb az öngyilkosságra. Statisztikát ugyan nem ismert róla, de valamiképpen ezt súgta az ösztöne. Azért utálta napról napra egyre konokabban azokat, akik foggal-körömmel ragaszkodtak az élethez, mert megismerte ezeknek az embereknek a mozdulataiból, hanghordozásukból a magabiztosságot: a gyengéket lenézik, s ők örökkön-örökké élni fognak, s közben kiszakítanak maguknak mindent a világból, nőket, kaját, pénzt, jobb levegőt, elsőrangú közérzetet, s ha kell, ha úgy látják jónak – Hamala úgy tapasztalta, hogy éppen a legsunyibbak –, még a hatalmat is. Gyakran gondolt erre, gyakran megmosolyogta ezért a környezetét; nem titkolta, viselkedésével gyakran árulta el, hogy ő már mindezekén túlvan. Unja a nőket, a közeli és távoli utazásokat – a legnagyobb utazásait az ágyon fekvé vagy álmában szokta tenni –, és nemcsak az európai kultúra titkait ismerte, de az afrikai és a hindu kultúráét is. Az alapkérdések mindenütt ugyanazok, ismételte többször is, „az alapkérdés ugyanaz, de a válasz mindenütt hiányzik. . . Itt él a földön ennyi ember, mennyire nevetséges dolog, itt élnek ennyien, és nem képesek tisztázni, hogy miért, mi célból születnek és halnak meg. . . Különösen az utolsóra nem tudnak választ adni, a halálra. . . Hát akkor, mondjuk már ki, az úristenit, miért nem lehet kimondani, hogy az embernél még egy varjú is szerencsésebb! A varjú legalább nem tudja, hogy a halálban nincsenek színek, semmiféle színek, azt hiszi a szerencsétlen, hogy ott is sütni fog a nap, meg esténként feljön a hold, másnap meg újra kitisztul az ég. . .” Hamalát az is bosszantotta, ha rádiót hallgatott, vagy tévét nézett, és hallgatta a riportereket, a hírbemondókat, a politikusokat. Ha elkezdtek egy mondatot, Hamala tudta a végét, előre megmondta a mondat végét. . . Mindenkit hasonlóra igyekeznek gyúrni, gondolta ilyenkor Hamala.

– Van még egy dolog – folytatta Hamala, és a dekorátorra nézett. – Az üvöltés. Szerettem volna egy olyan filmet látni, ahol Elvis a lassan forgó földgolyón állva énekelne. Kicsit üvöltve, kicsit szomorkásan, kicsit brutáli-

san... Táncolna és énekelne. Az emberek fején, Afrika és Európa fején. Letaposom a koszos fejeteiket, üvölténé. Megérdemlitek, verné a gitárt, és kiabálna... S közben mindenféle festményeket lehetne bevágni a filmbe.

– Milyen festményeket? – érdeklődött a dekoratőr.

Hamala egy pillanatra megállt, arra gondolt, hogy most beszélhetne a saját festményeiről, például azokról, amelyeket még annak idején megmutatott Újvári mesternek a főiskolán, s amelyeket a mester megdicsért. De ez már nagyon régen történt... Hamalában azonban volt még egy kevés a régi önmagából: pislákoló szerénység, annak a tudata, hogy ilyen kérdéseknél nem tolhatja előre saját személyét.

– Hát... Festményeket a halálról... Új színeket megmutatni az embereknek. Mit nem adnék érte, ha ezt a filmet a kétezredik év első napján mutatnák be. Ide figyeljete, ti okos mikulások, én, Elvis Presley, az első és legnagyobb, legigazibb király, ezt gondolom rólatok... Ez lehetne a kísérőszöveg is.

A dekoratőr még sohasem találkozott Hamalához hasonló emberrel. Azt látta, hogy Hamala nem örült, hiszen nem beszélt összefüggéstelenül, nem vigyorodott el minden ok nélkül, sőt még azt is megállapíthatta, hogy egyáltalán nem akarta őt meggyőzni. Mintha magának beszélt volna, s mintha már százszor elismételte volna mindezt. Mintha leckét mondott volna, hiszen milyen jól beszélt, egyébként nagy szókincse lehet, vélekedett magában a dekoratőr. Alapjában véve örült, hogy elhozta ide a klubvezető. Máskor is eljön majd ide, jobb itt, mint otthon, ahol úgylis csak zenét hallgat, ellötyögi az időt.

Hamala elhallgatott, ő pedig nem akart új témába kezdeni. Inkább a többieket fürkészte, szeretett volna velük is megismerkedni. „Hátha ők is olyan csodabogarak, mint Hamala...”

Hamala újra megérintette az asztalt, behunyta a szemét. Közben Vera teletöltötte a poharát borral, majd csepegtetett neki is a mézből, s aztán – ahogy Hamalát megkereste

a tekintetével – fuldokolva kezdett el nevetni. A többiek elhallgattak, várták, hogy Vera megmagyarázza, mi jutott eszébe, miért nevet ilyen hisztérikusan.

– Emlékszel – Vera még mindig levegő után kapkodott a nevetéstől –, Henrik?

A lány vonaglott a széken. A méz csurgott az ujjain, kinyújtotta a nyelvét, lenyalta a vékony mézcsíkokat csuklójáról, az ujj hegyéről. Bal könyökével a kaszkadőr-szobrász ölébe könyökölt. Hamala előre tudta, hogy azt fogja tőle megkérdezni, miért hívják őt Henriknek.

– Henrik . . . Henrik. Már annyiszor megkérdeztem tőled, hogy miért ilyen vicces a neved, de mindig elfelejtetem . . .

Vera fiatal volt még, de mintha már régen romlásnak indult volna a teste. Ezt legelőször Hamala állapította meg. Akkor is farmerban volt a lány, a derekánál felcsúszott vékony kis pamutgarbója, férfigarbó volt, egy arab fiútól kapta még régen. Az arab az asztalnál ült, amikor Vera megjegyezte, hogy mennyire megtetszett neki a garbó, erre az arab azonnal levetette – a vastagabb pulóvere alatt hordta –, és odaadta a lánynak. Vera megcsókolta az arabot, majd megkérdezte tőle, hogy szokott-e harcolni a sivatagban, mire az arab elmosolyodott. Később Hamala már ebben a pamutgarbóban látta, amikor a derekánál felcsúszott, s ő maga is meglepődött, hogy a lány dereka mennyire zsíros; mintha egy felfújtt biciklibelsőt tekertek volna körbe rajta . . . A helyzet azóta sem változott, Hamala szerint Vera sem szellemileg, sem testileg nem fejlődött, megmaradt apnak, aminek megismerte: újságkihordónak . . .

Hamala nem válaszolt a lánynak. A kaszkadőr is rákérdezett:

– Van még Magyarországon Henrik nevű fickó?

Hamala elvigyorodott, ezzel érzékeltette, hogy semmi baja nincs ugyan a kérdésekkel, de egy megbocsátó mosolyon kívül más választ nem hajlandó adni.

A helyzetet a Seneca-képű kárpitos mentette meg.

– Mert Henrik németek között született . . . Csupa német között . . .

– Miért, nem Magyarországon születnél? – nézett fel a kaszkadőr.

– Nem . . . Illetve ez már nem olyan egyszerű, azóta már történt egy-két dolog, de nem érdekes . . . Semmi sem érdekes, csak az, ami most van. Most pedig Magyarországon vagyunk, éspedig a huszadik században. Negyven évvel az után, több mint negyven évvel, hogy Henrik megszületett . . . – zárta le a párbeszédet a kárpitos.

Hamala a poharáért nyúlt; a hideg mézes bortól egy pillanatra felkeveredett a gyomra, de nem szólt. Vera már többször hozott ide összefogdosott flakonban mézet, s az asztalnál – anélkül hogy bárkit is megkérdezett volna – megállás nélkül csöpögtette a poharakba. „Mindig, mindenféle betegség ellen a legjobb gyógyszer, arról nem is beszélve, hogy a férfiak újjászületnek tőle”, indokolta mézmániáját a lány. A dekoratőr sem szólt semmit a mézes bor ellen, úgy itta ő is, mint a többiek. S most, amíg Hamala és a lány foglalkozott egymással, volt ideje, hogy jól megfigyelje Verát. A lány is oda-odakapta a fejét, össze is mosolyogtak egyszer. A dekoratőr igyekezett valami ürügyet találni, hogy szólhasson a lányhoz, s az is megfordult a fejében, ha a lány felállna az asztaltól, akkor ő is kitalálna gyorsan valamit, és utánamenne. „Holnap délelőtt egyedül leszek otthon, elhívnam . . .” Egyáltalán nem érdekelte, hogy Vera, amióta csak az asztalnál ül, szakadatlanul a sovány kaszkadőr ölébe könyököl, s úgy beszél mindenkire.

– Emlékszel, amikor az újságot hordtam – kezdte a lány Hamalának –, akkor ismerkedtünk meg. Itt ültél az asztalnál, és egy rajzot adtál az újságért. Sokszor lerajzoltál engem is. Marha jó volt: egy Esti Hírlap, egy rajz.

Vera ivott egy kortyot. A kaszkadőr beletúrt a lány rövid hajába, majd megkérdezte:

– Csak nem volt valami köztetek?

– Igen – mosolyodott el a lány. – De még mennyire . . .

Ugyanazt a szerepet töltöttem be Henrik életében, mint Rákosi Mátyás az apjában. Ezt is Henrik mondta nekem. Úgy mondta, mintha szerelmet vallana . . .

A lány élvezte a helyzetet: csak őt figyelték most, ezért büszkén és kimérten beszélt, s közben titokzatoskodva, bugyborékolva nevetett.

Hamala emlékezett mindenre, „persze hogy úgy volt minden, ahogyan Vera mondja . . . Akkoriban még százával készítettem a vázlatokat. Újvári mesterhez is visszavisszamentem'a főiskolára, neki is megmutattam. Sokszor nem mondott véleményt, dűnnyögött, az elme különösségeiről beszélt, a jótékony és felszabadító örültség áldásairól, a merészségről, amit, mondotta gyakran Újvári mester, jó lenne pontossággal, naptárhoz szoktatott, naptárhoz közelítő életvitellel párosítani. Ezt, persze, akkoriban még nem értettem. A mester nyilván arra célzott, hogy ha elvállaltam egy munkát, akkor sohasem tartottam be a határidőt, el is felejtettem. Az első feltétel, szögezte le a mester, hogy ha elkezdek valamit, fejezzem is be . . .”

– Az apja – folytatta Vera – úgy tanulta meg a portréfestészetet, hogy méteres nagyságú színes Rákosikat festett a felvonulásokra és a falra, összevissza . . . Muszáj volt, sokszor egy éjszaka kellett elkészíteni. Így aztán jól megtanult portrét festeni.

– Nem mindig volt méteres, nem is volt méteres – igazította ki Hamala. – Ötven, nyolcvan centiméteres képek kellettek.

– De apádnak akkor is könnyebb volt a helyzete, mint a tied. Rákosit fényképről festették le, engem pedig másodperc alatt rajzoltál le – erősködött a lány.

Hamala ezen már nem vitatkozott.

Újra Vera percei következtek. Kitöltötte a maradék bort, kicsepegtette a flakon aljáról a mézet, aztán kierősza-kolta, hogy koccintsanak vele.

A dekoratőr most már biztos volt benne, hogy Hamala nagy művész. „Még ha ebben a pillanatban nincs is nagy formában, az is kideríthetetlen, hogy miből él meg. Jó

lenne megtudni azt is, hogy miképpen csinálja, de ez nem is annyira fontos! Annyi bizonyos, Hamala zseni . . . Szívesen beszélnék neki én is a magam foglalkozásáról, a dekoratőri munka művészi sajátosságairól . . . S arról is, hogy a kétezredik évben, amit annyszor emlegetett, minden tizedik ember dekoratőr lesz. Rengeteg dekoratőr lesz. Kíváncsi lennék, ha elmondanám Hamalának, vajon mit gondolna róla . . .”

– Az előbb Elvis Presleyről beszéltem neked – fordult Hamala újra a dekoratőrhöz. – A nagy példáról . . . A legnagyobb példa ebben a században. Azt mondják, hogy az ő zenéje amolyan hadova. Ritmusra pengetik a gitárt, verik a dobot, ő pedig fátyolosan, behunyt szemmel énekel, s közben az üresfejű milliók önkívületben táncolnak. Én pedig azt mondom, csinálják utána. Én már tíz éve állítom össze a slágerlistát, de őt még senki sem előzte meg . . . No, persze, csak úgy magamban . . . Tudom azt is, ha élne még úgy a rock and roll, mint ahogyan annak idején, festeni is jobban tudnék. Életemben egyszer táncoltam rock and rollt, nagyon régen volt. De akkor valahogyan magától ment a festés. Úgy emlékszem rá, mint egy lelkigyakorlatra: minden megtisztult körülöttem, s ahogy rángatóztam, egyszerre érzékeltem a semmit és azt, hogy kemény a föld, a padló, és a világ liheg körülöttem, sohasem fogok megszabadulni tőle . . . Nem lehet kifutni belőle, fogoly vagy, és uralkodnak rajtad. Biztosan ugyanígy tudta ezt Elvis Presley is. Ezért szeretett bele a halálba, arra gondolt, amit én is mondtam neked: a halál a leg-tökéletesebb lehetőség, hogy az ember önmaga és a világ fölé kerekedjék.

A dekoratőr már nem nagyon figyelt Hamalára, biztos volt benne, hogy reggelig is tudna suttogni, újabb és újabb ötletek jutnának az eszébe, ő pedig nem tudna megismerkedni a többiekkel. Az is felvillanyozta, hogy közben a kaszkadőr is felállt, valamire hivatkozott, és gyorsan elment. Vera közelebb ült hozzá, ittak a borból, egymásra nevettek. A dekoratőr a lány vastag combjához nyomta a

térdét, s Vera ezt mintha észre se vette volna. Rágyújtottak, megkínálták Hamalát is. Ekkor Hamala mögött – szinte észrevétlenül – megállt három férfi. Egy idősebb és két fiatalabb.

Az idősebb megérintette Hamala vállát. Ő felkapta a fejét, megismerte a férfit, biccentett a fejével, de azon nyomban legszívesebben felpofozta volna saját magát. Emlékezett ugyan rá, hogy mára beszélt meg velük találkozt, de amikor leült az asztalhoz, elhatározta, hogy – mielőtt a három férfi megérkezne – eltűnik az étteremből. Nem sikerült.

– Hoztad? – kérdezte a fejénél álló férfi.

Hamala nem válaszolt, a két fiút nézte. Nem tudta eldönteni, hogy találkozhattak-e már valahol. A hatvanas évek filmjeiben látott ilyen fickókat. Olyan látványt nyújtanak, mintha múmiák lennének. Lehordott farmer, zsebre dugott kéz, rágógumi, éhségtől elhülyült és lesóványodott arc.

A fejénél álló férfi közelebb hajolt:

– Csúsztasd ide, vagy gyere utánunk!

– Megbeszélünk mindent, Sip. . . – a férfit Siposnak hívták, de Sipnak becézték. Hamala most a becézést találta jónak.

– Elég volt. Eleget hazudoztál. Nálad már jobb alakokat is akasztottak, gyere utánunk! – rántotta meg Hamala vállát Sip.

– Hova? – kérdezte Hamala.

– A klozettra – válaszolta Sip.

Miközben a párbeszéd zajlott Sipos és Hamala között, Vera és a dekoratőr eltűntek. Senkinek sem tűnt fel, hogy felállnak, mert a többiek is csak magukkal voltak elfoglalva.

„Három tacszó. . . Ez a Sipos már nem mai gyerek, de a másik kettő. . . húszéves taknyosok. Nem ijedek meg tőlük.”

A vécé előtt Sip szólt a másik kettőnek:

– Papírt elő. . .

Az ajtóra kifüggesztették: „Rossz”. Aztán bementek, és megálltak. Utoljára Hamala lépett be.

– Mért nem szerezted meg a dohányt? Örökösen a slágerlistát állítod össze, ahelyett hogy dolgoznál! – Sip szemrehányóan beszélt Hamalához.

– Dolgozom – válaszolta természetes hangon Hamala.

– Te? – és Sip nevetett.

– Szenet hordok, olajat a házba. . . – bizonytalanodott el Hamala.

– Egy húzasért. Én meg mit mondtam neked? Két hónap alatt szedd össze azt a pár rongyot – oktatta ki Sipos. – Hat rongyról volt szó – tette hozzá. – Ennyiben egyeztünk meg. Most meg összeszedsz minden reggel egy húszast, hogy tudjál inni. . .

– Csak négy rongyról volt szó, azt meg megszerzem, nagyon hamar.

– Hat rongyot kérünk – vágott közbe Sip. – Erről volt szó. Négy rongyotadtunk úgy, hogy hatot kapunk vissza. Világos? És már kétszer palira vettél minket.

– Sajnos, nincs pénzem – mondta Hamala, és egyszerre kisfiús lett a hangja. Kétszer kértek már tőle pénzt, kétszer kérték vissza a tartozását, de nem tudta visszafizetni. A négyezret felgyülemlett adósságainak törlesztésére és az elmaradt albérleti díjak megfizetésére kérte. A kamatot már akkor sokallta, de nem tehetett mást. Az adósságait úgy-ahogy rendezte, az albérlete is rendben van most, de úgy gondolta, hogy egyelőre még nem megy el dolgozni. Aztán teltek a napok, egyik jött a másik után, ő meg csak aludt, bejött a vendéglőbe, aztán hazament, újra aludt, s anélkül hogy valami nevezetes dolog történt volna vele, eltelt a két hónap, lassan már a három is. . . Csak egy-egy látomásra, egy-egy gondolatra emlékszik, amit jó lett volna megfesteni, de nem volt hozzá ereje. Ahogy kialudta magát, elfelejtett mindent. Így jutott el oda, hogy lemondjon festészeti terveiről. Az a régi dolog is; hol van az már, amikor kinézett az ablakon, és látta a villamosokat meg a járóelőket, s amikor már tudta, hogy mit kellene

megfestenie, de képtelen volt rá. Talán fel se tudná már idézni, annyira elsüllyedt az emlékezetében. Így aztán nem maradt más hátra, mint az Elvis-probléma megfejtése, amit a relativitáselmélettel egyenrangúnak érzett.

– Ha öt rongyot adsz, kvittek vagyunk – mondta Sip.

– Egy vasam sincs – válaszolt azonnal Hamala.

– Elég, ha csak egy ezrest adsz most – nyújtotta az utolsó lehetőséget Sip.

Hamala intett: „nincs”.

Az a farmernadrágos, amelyik a bejárat ajtójánál állt, belesérült hátulról. Ez nem is lett volna nagy baj, ha – közben előreesett – a másik farmernadrágos nem sérült volna még egyet rajta.

Hamala fejével bukott előre, nekiesett a csempés falnak. Aztán, egyszerre csak – mintha egy követ ejtetek volna a betonpadlóra –, nagyot koppant a homloka. Még egyszer a hátába rúgtak, de ezt már nem érezhette Hamala, mert ahogy lezuhant a lucskos kövezetre, elájult. Az orrából szivárgott a vér, a bal keze maga alá gyűrődött.

– Te, ez még kimúlhat – ugrott Hamalához Sipos. Lehajolt, megfogta a vállát, a vízcsap felé húzta. A két fiú nem értette Sipost, ők inkább menekültek volna innen...

Hamala nehéz volt, Sipos erőlködött. Közben kinyílt az egyik fülkeajtó: a dekoratőr és Vera állt Siposékkal szemben. A dekoratőr gyorsan Hamalához lépett, segített Siposnak. Vera az ujjával végiggereblyézte a haját, s anélkül hogy bárkire is nézett volna, kiment.

– Ismerted? – kérdezte Sipos a dekoratőrt.

– Nem nagyon – válaszolt a dekoratőr.

– Akkor menj innen! Mindjárt életre keltem ezt a szemetet! Különben is, ha hallottál valamit, pofa be! – Sipos Hamala arcát, nyakát dörzsölte.

A dekoratőr megigazította a ruhát, összébb húzta a nadrágszíját, visszanézett a három férfira, majd lassan kilépett az ajtón.

Az asztalnál még mindig ott ültek a többiek, nem törődtek sem a lánnyal, sem a dekoratőrrel. Ittak egy-egy korty

mézes bort, aztán az étterem hátsó része felé fordultak. Először a két farmernadrágos jött ki a vécéből, aztán Sipos. Úgy mentek el az asztaluk mellett, mintha nem is látták volna soha az asztaltársaságot.

Nemsokára felbukkant Hamala is. Kabátgallérján már messziről sötétlettek a vízfoltok, a haja pedig úgy a fejére simult, mint hajmosás után. Egyébként rendbe szedte magát. Leült a dekoratőr mellé, lassan nyúlt a poharáért, ivott egy kortyot. Akárcsak az imént a dekoratőr és Vera.

– Iszol még valamit? – kérdezte a dekoratőr.

Hamala bólintott. A másik, hogy gyorsabban hozzák a bort, felállt, és ment a pincér után. A pincérrel együtt jött vissza, aki a bort letette az asztalra.

Most csak hárman ittak.

– Marha jó... Ti kamatyoltatok, amíg engem vertek. A legjobb vicc az elmúlt tíz évben – nevetett Hamala.

A lány és a dekoratőr úgy tett, mintha nem hallotta volna. Verának kipirult az arca, pamutgarbója most látszott a legszegényesebbnek, amióta Hamala ismerte. Megsajnálta a lányt. „Mindenkinek odaadja magát, így is, úgy is nyomorult marad.”

Vera hirtelen megkérdezte Hamalát:

– Tényleg elájultál?

Hamala hallgatott.

– Te, akkor az majdnem olyan, mintha meghaltál volna!

– Micsoda? – nézett értetlenül a dekoratőr a lányra.

– Hát az ájulás, az már közel van a halálhoz – bizonytalanodott el a lány.

A dekoratőr csodálkozva nézett Verára, arra gondolt, hogy vele is beszélgethetett Elvis Presleyről Hamala. De a lány nem szólt többet, töltött és ivott.

Hamala első gondolata pedig az volt, hogy ezt is túlélte. „És tényleg: a lány kérdése... ha például ezt kellene megfestenem, az ájulást... Hogy mi is történt? Csak a sötétségre emlékszem... A többit már csak Elvis tudná elmondani... És a hideg, vizes köpadló. Arra emlék-

szem. Egyébként meg nem is tudom, hogy mi történt velem. Akkor ez lenne? Csak ennyi lenne az egész? Egy villanás. Egy pillanat. Mint amikor a nyúl tarkójára ütnek, és utána lenyúzzák a bőrét . . .”

Hamala – mintha bőfögne, mintha rosszul esett volna neki a bor – úgy nevetett. A dekoratőr pedig úgy érezte, hogy Hamala tudna válaszolni a lány kérdésére, csak most nincsen hozzá kedve.

Távolodó fehér szerelvények

Évek óta készült már arra, hogy lássa ezt a vidéket. Együttal tisztázni akarta azt is, hogy érdemes lenne-e még egyszer visszajönnie ide? Egyáltalán: érdemes neki bárhova is eljutni? Régebben, lehet már húsz éve is, de Hamala Henrik emlékezetében úgy élt, mintha évszázadokkal ez előtt csellengett volna erre. Úgy érezte, nyilván túlságosan is félreértve érzékeit, hogy egyetlen nap alatt éveket élt meg, s mindig úgy fúrta be magát az ismétlődő reggelek világosságába, a délelőttök felerősödő fényeibe, hogy azt várta: létezésének fontos és jelentéktelen részleteit megismeri. De aztán ő tartotta a legtermészetesebbnek: a reggelek és a délelőttök csak azért múlnak el, hogy minél gyorsabban legyen vége a napnak, és jöjjön a következő. Leginkább az háborította fel, hogy ez az ismétlődő egyhangúság azt sugallja a világnak: mindig történik valami, újabb események a történelemben és a természetben. Pedig nem jelentett ez többet az egyhangúságnál; a változások, az idő múlása csak azt takarták el, hogy a mozdulatlanság minden dolognak a kezdete és a vége. Mivel erről meg volt győződve – évek során gyűjtötte tapasztalatait –, így jogosnak érezte felvetni: érdemes-e neki – de bárki-nek is – újabb és újabb vidékekre, avagy – mint éppen most is – a gyermekkor tájaira eljutni? Egyébként is egyre szűkebb lesz körülötte a világ: nemcsak a szobáját, a kertjüket, az udvart – most éppen hazajött a szüleihez – látja összezsugorodni, de mintha az ég is fokozatosan lejjebb és lejjebb ereszkedne a feje fölött. Ezt régebben nem is érzé-

kelte. Akkor például, amikor a dekoratőr barátjával víkendházak vakolását vállalták el, jól emlékszik, tágasnak érezte az eget – néha még éjszaka is felriadt, mert félt tőle, félt: a tágasság annyira lefoglalja majd a képzeletét, hogy semmi mással nem fog törődni. (Persze, a dekoratőrrel akkor sem hagyhatnák abba a vakolást, hiszen valamiből élnie kell.) És jól emlékszik, hogy akkoriban hagyta abba a festészetet is. Úgy döntött tehát, hogy felesleges energiáját és idejét a saját maga összeszedésére kell fordítania, és újra elkezd festeni.

Mint éppen most is.

Hóna alá kapta kis festékállványát, kézbe vette a festékesládikáját, zsebre tette az ecseteit. Régen készült már erre a pillanatra. El akarta dönteni, hogy mit csináljon. Ha elkezd festeni, és látja, hogy be is tudja fejezni úgy, ahogyan szeretné. – ennél nem akar többet, soha nem is akart többet. Akkor is, amikor abbahagyta a rendszeres festést, akkor is ez volt az ok; elkezdett dolgozni, és nem tudta befejezni. . .

El akarta dönteni, hogy mit csináljon. Vagy festeni fog, vagy pedig elutazik ő is azzal a fehér szerelvénnel, amelyet ma reggel látott. Meg is rettent egy kicsit. Nem túlságosan, persze, de amíg lecsúszott az ágyról, és az ablakhoz lépett – no igen, addig volt egy pillanat, pontosan annyi, mint amennyi ideig egy zseblámpa fénye egyetlen kattintással felvillan és kialszik –, ebben a rövid pillanatban halottnak hitte magát. Lehetetlen, persze hogy lehetetlen, gondolta, amikor nekinyomta a fejét az ablaknak. Hallgatózott. Még mindig a vonat zakatolására gondolt, a fehérre távolodó szerelvényre, amelyen – állítólag – ő is utazik. Azokkal – nagyon sokan voltak –, akiket ismert, akiknek az arcáról valamilyen emléke volt, de akik évtizedekkel ezelőtt vagy akár csak az elmúlt hónapban is mind meghaltak.

S ott ült közöttük ő is.

Ezért hitte, hogy ő is meghalt, hogy már nagyon régen vannak újra együtt – szinte érezte a testük szagát, a ruhá-

juk puhaságát; kimértek voltak és kellemesek, és úgy tekintettek rá, mintha már régen közējük tartozó volna.

Még mindig az ablaknál állva hallotta, hogy valaki bekapcsol egy rádiót, és a legrosszabb verklizenészek előadásában kattogó keringő hangja erősödött fel. Aztán valaki lekapcsolta a rádiót, de a szoba üressége már más volt, mint az iménti, már az emberi világ része volt, s mintha egyszerre csak világosabbá vált volna az ágya mellett a fal. Ebben a pillanatban már tudta, hogy mit fog csinálni – ha kimegy a rétre a vízhez, lesz egy hosszú délutánja, eldönti (figyelni fogja magát), hogy mit csináljon. Felszáll-e majd a fehér vagonokba, amelyekből – erre még emlékezett – csak az egyik oldalon lehetett kilátni? Ismeretlen férfiak és nők figyelték az elhaladó vonatot, úgy álltak, mint a katonák, akikre ráparancsoltak, hogy egyetlen pontra bámulhatnak csak. A fehér vagonok hol eltávolodtak, hol közeledtek, és úgy tűnt, hogy csak körbe-körbe kering a szerelvény. Hát persze, nemcsak az életben mozdulatlan minden – úgy örült, mint egy kisgyerek, ahogy erre rájött –, de a halálban is. Egyébként milyen nevetséges és mocskos trükk: belehajszolják az embert az életbe, derékon rúgják, gyerünk! – aztán meg rájön, hogy nincs kiút. Bekerült valamilyen körforgásba, s valószínűleg örökké becsapják, mert mindig azt várja, hogy majdcsak történik vele valami. De nem történik semmi, kiderül, hogy a körforgás tulajdonképpen csak a mozdulatlanságot álcázza – minden marad a régiben: az emberek megszületnek és meghalnak. Aztán újra és újra kezdődik minden előről. Talán az lehet a legnagyobb baj, hogy az ember a múltban, a jelenben és a jövőben is tud gondolkodni. Az lenne jó, ha csak a múltra gondolhatna az ember. Persze, állapította meg, ahogyan most körülnézett, alapjában véve minden tökéletes, ami az emberen kívül esik, amihez semmi köze nincs.

Előtte az út teljes hosszában szegfű virágzott. Nem is volt már ez út, valamikor szekerek jártak rajta, most pedig szántás nyoma látszik a virágzó szegfűk alatt. Nem jár már erre senki, gondolta, ahogyan a réten a folyóig vezető

széles alkalmi utat vizsgálgatta. Közel hozzá az akácfasort körisek és nyárfák váltják fel, a vízen túl pedig nyárfaerdő hajladozik. Odább a szegfűk között pipacs, szarkaláb és magasra nőtt lila virágok. Már-már arra gondolt, hogy leállítja az állványt. A nyárfaerdőn túl két templomtornyot látott meg: ahogy elvonultak az égen a felhők, a fény úgy erősödött és gyengült a tornyokon. Ismerte a folyón túli falvakat, gyakran járt arra – ugyanúgy, mint itt – gyermekkorában, s könnyen el tudta képzelni a templomokat is. Semmi különös: közép-európai templomok, hasonló tornyok, hasonló falak, tulajdonképpen szegényes és unalmas építmények. És most mégis milyen természetességgel illeszkednek a tájba: a tornyok az ég felé törnek, jelenlétük az ember sóvárgása is egyben, azért emelkedni feljebb és feljebb, hogy jobban megérthesse saját magát. Ennyi, csak erről van szó, gondolta Hamala. És minél többször gondolta végig az egészet, annál inkább érezte a látványnak, a fehérben felvillanó tornyoknak s mindannak az értelmetlenségét, amit a látvány felidézhetett számára. Lelkesedése, amilyen gyorsan jött, olyan hamar el is illant. Máskor is előfordult már vele, hogy ha megállt valahol, mindig talált olyasmit, amit érdemes lett volna megfesteni. Aztán mégis meggondolta magát: attól félt, hogy becsapja a természet, félrevezeti. Mint például az anyját is. Ahogy hazaérkezett – este volt már –, az anyja megállt az előszoba ajtajában, és azt mondta: „De jó, hogy hazajöttél, a mi udvarunkon gyönyörű éjszakákat láthatsz...” Lehet, hogy így van, gondolta gyorsan, de nem válaszolt. Az apját kereste. Az anyja hallgatásából tudta, hogy a kocsmában találja meg.

Az apját nem vezette félre az éjszakai udvar látványa: ott ült a kocsmában az ajtónál – mindig ott ül, háttal a kijáratnak –, bort iszik, és bámulja az abroszt. Egyedül iszik, ha köszönnek neki, csak bólint, s ha kifogyott a pohara, csak a pult felé néz, és már hozzák is a következőt. Már-már elhatározta, hogy megkérdezi az apját, van-e valami mondanivalója arról, hogy – szerinte – milyen is a

világ a kocsmá falán túl? Aztán meggondolta magát, körülményesnek érezte a kérdést, félreértheti az apja. Egyébként is – ebben volt talán a legbiztosabb – mindenféle kérdés maga a félreértés. Megfogta az apja vállát. Az öreg lassan felnézett rá, s mintha megérezte volna, hogy mire kíváncsi a fia, megszólalt.

– Nincs semmi baj. Rizlinget iszom.

Ott ült az apja mellett, simogatta a poharát. Hallgatnak.

De csend volt a kocsmában is, a pult mellett állt két alacsony parasztember. A csapos rágyújtott egy cigarettára, az ablakon meg bevilágított az utcai lámpa.

– Ne törd annyit a fejed – szólalt meg halkán az apja. – Nem vagy te... Minél kevesebbet gondolkodol, annál kevésbé csapnak be. Ez legyen az irányadó.

– Irányadó? – ismételte Hamala.

Eljutott a vízpartig, és tudta, hogy ha tényleg nem festene többet, ha végleg eltűnne, hogy soha többé senki sem találná meg, alighanem az apja sajnálná a legkevésbé. A napi két-három pohár bor, a kocsmajátó melletti asztal azután is rendelkezésére állna, valahogyan eltelne az idő a halálig. Régebben még megforgatta volna a fejében az apja viselkedését: vajon hol, vajon mikor és miért jöhetett rá az apja: elsőrendűen az a fontos, hogy protekciója legyen a bejárat melletti asztalhoz a kocsmában? Ki lehet a hibás? Magyarország? Az túlságosan is tág és megfoghatatlan ahhoz, hogy a felelősségét kimutathatná... De az apja sem hibás. És sorolná az érveket az apja mellett, a családjá mellett, és ha nagyon megszorítanák, maga mellett is... Elmondaná azt, amit hazaérkezésekor végiggondolt. Mivel soha senki sem fogja megkérdezni, csak magának érvelhet, és csak magának tehet fel kérdéseket. Egyébként ezt így találta a leghelyesebbnek, az egyetlen emberhez – vagy legalábbis önmagához – méltó küzdelemnek. Különben is, bár Hamala tisztában volt magányosságával – ezt is természetes és az egyetlen elviselhető állapotnak tartotta –, nem a magányossága miatt vitatta meg önmagával ezeket a kérdéseket. Tudta, hogy erről úgysem beszélhet

– mert annyiféleképpen ítélik meg, ahány ember – senkivel sem. Mint azt sem, hogy úgy eltűnjön, úgy elszakadjon innen, hogy – valóban – soha senki se találja meg. Azt hinnék, hogy majd előkerül valamikor, várnák egy ideig, aztán belenyugodnának: eltűnt.

Lement a vízhez. Az imént még gyakorlatozó vadászrepülőgépek csíkozták be az eget, dühös és kíméletlen hanggal villantak át újra a feje fölött. Most, hogy egy méterre lehetett a folyótól, a repülőgépek eltávolodtak, s nagyon messziről, még a templomtornyokon is túlról – a folyóparti nyárfaerdők sem tudták elnyelni a hangot – mintha óriási cintányérokat vert volna valaki a föld alatt. Visszhangzott a vízpart. Hamala sokáig tűnődött, hogy emberek csinálják-e ezt a hangot, avagy különleges gépektől jut el hozzá, olyanoktól, amelyeneket ő sohasem látott. De az is lehet, hogy az eltávolodott repülőgépek hangja még ez; a föld, a víz, a fák csak ennyire tudják megszelídíteni a vadászgépek dübörgését.

Hirtelen erős szél támadt: szemben vele a nyárfaerdő lombkoronái egymásra dőltek, és megállás nélkül köröztek törzsük felett. Festőállványát letette a földre, még közelebb lépett a folyóhoz, leguggolt, és a kezét belelógatta a vízbe.

Lépteket hallott, egy bokor ága is megreccsent pár lépésre tőle.

Amíg végigjött a réten, egészen a vízig senkivel sem találkozott, senkit sem látott. Most meg hirtelen egy ismeretlen férfi állt meg mellette. A férfi nem szólt, zsebre tette a kezét, és várt. Rövid és ritkás haja volt, hátrafésülte. Míg állt, és Hamalát bámulta, megpiszkálta az orrát, majd újra zsebre vágta a kezét.

– Leskelődünk? – kezdte az idegen.

Hamala intett, hogy ő nem leskelődik.

Az idegen nem válaszolt azonnal. Gondolkodott, majd hátranézett. Hamala követte a tekintetét. Egy fiatal lányt látott meg egy másik férfit a bokor mellett.

- Tehát nem leskelődtünk? – kérdezte újra az idegen.
– Mivel tudod bizonyítani? Na, gyerünk . . .

Hamala arra gondolt, hogy viccelnek. Csak meg akarják ijeszteni.

– Bizonyítani? Mit lehet bizonyítani ezen a földön?

Hamala nevetett.

Reggel óta – amikor az ablakhoz lépett, pontosan emlékszik – valamilyen homály burkolta be az érzékeit. Talán az álmától, talán attól a képtelen tervtől, hogy eltünteti magát, hogy nem megy vissza a házukba, hogy ezen az úton sem fog már visszafordulni. A gondolatai sem kapcsolódtak úgy egymáshoz, mint máskor, s olyasmit tartott fontosnak, amit nem lenne szabad észrevennie. Mivel idejének legnagyobb részét az önmagával való foglalkozás töltötte ki – azért szeretett például a dekoratőrrel dolgozni, mert órákon át tudták úgy vakolni a víkendházakat, hogy nem szóltak egymáshoz –, igen szigorú volt önmagához: a semmiségeket, a képzeletnek és a logikának zsákutcába torkolló ismétlődéseit lehetőleg elkerülte.

Most azonban – mintha valaki kiséperné és felélénkítené az agyát valamilyen szerkezettel – tisztán és világosan érzékelt mindent. A helyzetét és az utat, amit megtett a réten át a folyóig . . .

– Ezt nem úszod meg – jött még közelebb az idegen Hamalához, és a festőállványát bedobta a vízbe.

Hamala nem értett semmit. A víz egy bokor alá sodorta a festőállványt.

Közelebb jött a másik férfi is. Sovány volt, egészen kicsi és kerek a feje, s annyira vékony volt a nyaka, hogy Hamala a meglepetéstől hátralépett. A kerekfejű kezében egy rövid botot tartott.

Vártak.

Hamala most a lányt figyelte, de az nem mozdult a bokor mellől. A kerekfejű hirtelen az arcához nyomta a botot. Hamala látta azt is, hogy a férfi ronggyal csavarta be a kézfejét.

– Adsz egy ezrest, aztán eltűnhetsz – a kerekfejű kimért volt, a botot még mindig nem vette el az arcáról.

– Nem kérjük ingyen – a kerekfejű a lányra nézett. – Elmehetsz vele – és a botját most elvette az arcáról, a lány mögé mutatott. – Ott van a kunyhó, oda mehettek. A pénz ráér akkor is, ha végeztetek.

– Nincs pénzem – szólalt meg Hamala.

Amíg a kerekfejű beszélt, arra gondolt, hogy elfut. Ha felér a partig, és nem érik utol, akkor a réten már, az úton, nem biztos, hogy követnék. De a két férfi is számíthatott erre, mert a part felől álltak meg, elzárva a partszegélyre vezető egyetlen ösvényt.

– Ha nincs pénzed, akkor nincs. Leszedünk rólad mindent. És majd fizetni fogsz.

Hamala úgy kezdett nevetni, hogy a kerekfejű – mintha megijedt volna – leeresztette a botját. Hamala biztos volt benne: ha ellenkezne, a két férfi agyonverné. Semmit nem kellene tennie, csak ellenkezni, és akkor ő is utazhatna a fehér vagonokban... Megálmodja az ember, előre megálmodja, hogy mi fog történni vele. Csak egy kis bátorság kellene, kikezdeni valamelyikkel – mondjuk, megütni a kerekfejűt, ő látszik erőszakosabbnak... Megint eltompult az agya, eszébe sem jutott, hogy elfusson: „csinálnak velem, amit akarnak”. Bármennyire is fontolgatta, nem volt ereje megütni a kerekfejűt. Várta, hogy ők kezdjék el, a kerekfejűnél a vastag bot, csak az első ütést érezné, a többit már nem.

A kerekfejű hirtelen megfogta a kabátja gallérját, meglökte.

Hamala nem emlékezett rá, hogyan került a kunyhóba. Primitív tákolmány volt, faágakkal, lapulevelekkel takarták le, belül nem volt semmi, a csupasz földre feküdtek. A lány kék, lehordott, sáros melegítőnadrágját lehúzta magáról.

– Gyorsan, mert rögtön jönnek. Olyanok, mint az állatok...

Hamala kinézett a kunyhó oldalán – a lány már ott fe-

küdt mellette. Segített neki vetkőzni, a nadrágját rángatta, a derekánál benyúlt az inge alá.

– Hagyjál – szólt rá Hamala.

A kunyhó előtt, egymás mellett várakozott a két férfi. Hamala úgy látta, hogy mindkettő szorongat valamit a kezében.

– Mit akarsz? Ezek agyonvernek – suttogta a lány.

Hamala észrevette, hogy a lábánál egy aktatáska lapul. Hátranyúlt, az aktatáskából egy kemény tárgyat vett ki. Megcsörrent a kezében. Kulcsok voltak – kisebbek-nagyobbak –, spárgával kötötték össze őket. Gyorsan kibontotta, két nagyobb rozsdás kulcsot kiválasztott, a többi letette a földre. Észrevette, hogy a lány kinéz a kunyhóból, a két férfit keresi. Gyorsan a szájára tette a tenyerét, a kulcs is rátapadt a lány ajkára. A lány először belekarmolt, de aztán úgy feküdt mellette, mintha kiadta volna a lelkét.

Hamala a kulcsokban bízott. Az ujjai közé fogja, és verekedni fog. Nem hagyja magát. Jó volna, ha itt lenne az apja, vagy itt lenne a dekoratőr, együtt nem félnének. . . Hirtelen összerándult a gyomra, a mellében megszorult a levegő; úgy érezte, annyi ereje sincs, hogy kicsússzon a kunyhóból és felemelkedjen.

A tenyerét levette a lány szájáról, a kulcsot az ujjai közé fogta, és várt.

Hirtelen ágak reccsentek, a folyó túloldaláról hangokat hallott: Hamala kinézett a kunyhóból, és a két férfit már nem látta.

– Keresik őket – mondta halkan a lány. – Észrevették, hogy itt vagyunk. . .

A lány a melegítőjéért nyúlt, felhúzta. Közben meggondolta magát.

– Ha akarod, itt vagyok. Nem kerül semmibe – és már húzta is le újra a melegítőjét.

– Téged nem keresnek? – kérdezte Hamala.

– De. . . Nekem mindegy. Ha elfognak, el, ha nem,

nem . . . Teljesen mindegy. Már annyiszor akartam – és a víz felé mutatott.

– Mit?

– Belefojtani magam – válaszolt a lány.

Hamala nyelt egyet. Kicsúszott a kunyhóból, nagy nehezen felegyenesedett. A rozsdás kulcsok izzadt tenyerére tapadtak.

– Ha akarod, veled megyek – szólalt meg a lány.

– Menj a francba! – legyintett Hamala.

– Ha itt hagysz, nem érem meg az estét. Nem én . . . – durcáskodott a lány, és észrevette, hogy Hamala – amióta együtt vannak – csak most figyeli meg igazán először.

– Miért akarsz . . . Mi bajod van? – szólalt meg kis idő után Hamala.

– Az éjjel is azt álmodtam, hogy a halak összemarták a kezemet – kezdte a lány.

Hamala érdeklődni kezdett.

– Hová való vagy?

– Sehova – válaszolt a lány, és leült a földre. Úgy kezdett el sírni, olyan hirtelen, hogy Hamala összerázkódott tőle. Odament hozzá.

– Veled akarok lenni – nyögte a lány, és a melegítője ujjával megtörülte az arcát. – Mindent megcsinálok, amit kérsz. Nem akarok meghalni.

Hamala felegyenesedett – a legjobb lenne megfogni a kezét, és úgy menekülni innen!

A lány ránézett: az arcán, a nyakánál a könnyek feloldották a koszt. Még húszéves sincs, állapította meg a férfi. Pillanatok alatt döntenie kellett: egyedül fut el innen, vagy a lánnyal? Ha a lány is vele megy, csak megkétszereződik a baja. Először is nehezebben, lassabban tud menekülni, aztán meg hogyan rázza le, hova vigye, mit csináljon vele?

Segíteni kellene, persze hogy segíteni kellene rajta, de Hamala már tudta, már eldöntötte: egyedül fog elmenni, a lányt itt hagyja. Hallgatásából megértette a lány is: nem segít rajta . . . Abbahagyta a sírást, lement a vízhez, hogy

megmossa az arcát. Hamala még látta, hogy mégsem tud uralkodni magán, mert a bokor alá kuporodott, a fejét a térde közé szorította, és úgy zokogott. Összefüggéstelenül beszélt, de Hamala mégis megértette: azért akar vele elmenni, mert ha egyedül indul el, a két férfi újra csak elkapja, és kezdődik minden előről. . .

– Meg fogok döglenni – mondta a lány, és felállt a bokor alól.

Szembefordult Hamalával – „mennyre közönséges az arca”, állapította meg a férfi –, és mondani akart még valamit, amikor a vízpart mindkét oldaláról lépteket hallottak.

A túlsó parton két férfi sietett. A kunyhóhoz közel meg lépések dobbantak, a bokrok között a kerekfejű közeledett, a botot most is a kezében tartotta.

Hamala összerántotta magán a kabátot, és az ágakba kapaszkodva felkészítette magát a partszegélyre. Csúszott a lába alatt a föld, tépte, rángatta a bokrokat, a faágakat, hogy feljusson.

Aztán futni kezdett. Úgy érezte, hogy valaki állandóan a nyomában lohol, hogy őt akarják elkapni, hogy többen, ismeretlenek, fegyverekkel, botokkal a kezükben bármikor felbukkanhatnak mellette. Nem mert visszanézni, pedig egy pillanatra mintha a lány hangját hallotta volna.

Megállt a házuk előtt, a kapuban. Csak most mert visszanézni az útra – senkit nem látott; az út pora szálldosott az árkok felett.

Éjfél elmúlt már, amikor Hamala Henrik hazaindult az étteremből. Itt ült már késő délután óta. A barátai is többször cserélődtek, Hamala azonban nem mozdult az asztal mellől, legfeljebb egy-egy tekintetet pazarolt rájuk, aztán egykedvűen bámulta az asztal lapját, az üres poharakat, a borosüvegek koszos címkéit. A meleg hullámokban futott végig a testén, ahogyan saját gondolataival viaskodott: „Összeszedtem magam. Persze. Lehetetlen, hogy ne tudjak egy képet kipréselni magamból. A szemem még pontosan érzékel mindent, azt is tudom, hogy mit akarok. Még a kép címét is tudom már. A színeket, az alakot . . . A sárga uralkodik majd, persze hogy a sárga. Mostanában sokat álmodom sárga kertekről. Az anyám kertjéről, amelynek a végén még az akácnak is sárga színe volt. A diófának is a sárga leveleit vitorlázta a szél . . . Kétségbeejtő szín, persze hogy az. Egy kevés fekete és sárga – a halál színei. Így együtt. Remegő sárga fényben egy alak. Lehet nő is, férfi is. Egy ember. Menekül, szeretne, de nem tud eljutni sehova sem. Hogyan lehetne ezt megoldani színekkel? Mert mindezt csakis színekkel, esetleg az alak arcával, a szemével fejezhetném ki . . . A rémület, ahogyan taszítja a föld, taszítja minden, ami körülveszi. Ám ha a végtelennel kerül kapcsolatba, akkor még jobban egyedül marad. Persze, eléggé közepes a fantáziám, ha csak ennyit tudok kitalálni. De hát dolgoznom kell, dolgoznom kellene, festő vagyok, vagy mi a nyavalya . . .”

Kora délután óta erről gondolkodott, mindezt többször

végigmondta magában, aztán rájött, hogy még legbensőbb gondolataiban sem tud előbbre jutni. S mi lesz, ha dolgoznia kell, ha kézbe veszi az ecsetet, ha majd kikeveri a színeket? . . . „Magamból kell kiindulnom, nem hagyom magam befolyásolni semmivel. Mit szeretnék én? Mit szerettem volna éjjel, amikor a sárga kertről álmodtam? Elhagyni a földet? Elhagyni a várost? Elfelejtetni ezt a közös éttermet, a mindig lerészegedő alakokat? Kifutni az albérletemből, az esti, egyre szürkébb és mocskosabb utcákból, elfelejtetni az ezerszer látott arcokat, amelyeknek a vonásait már jobban ismerem, mint a magamét? Magyarán, meg akarok innen lépni. No de nem egy másik városba, ahol ugyanilyenek az utcák, a házak, az albérletek, a részegek. . . A magamfajta számára az utat ott is kijelölték, a kanyarodót, az átmenő forgalmat is, mindent. . . Egy végleges lelépés, az lenne az igazi. Az sem jelentene semmit, ha itt hagynám Magyarországot. Mert nem Magyarország rontotta el az embert, az életet, nem az ország a hibás. Dehogyanis. . . Másutt is ugyanazokon az utcákon kell végigmenni, ugyanolyan kulcsok nyitják a zárat, az emberek ott is unalmasak, két mondat után már nem tudnak nekem újat mondani. Mit is tudnának? Megszületnek, élnek, meghalnak ott is. A történetek üteme különbözhet egymástól, de a sorrend változatlan. Ezért kellene innen meglépni. De hát hogyan? Hogyan lehetne innen úgy eltűnni, hogy többet se látni, se emlékezni ne lehessen semmire?”

Újra és újra bort kért. Hol vöröset, hol fehérét, csak az volt a fontos számára, hogy ott legyen előtte, hogy tudjon valamiért nyúlni, ha valahol megakad a gondolatmenete. „A lelépésnek két módja van. . . Az egyik. . .” Itt azonban megállt, maga is megrettent egy kicsit, hiszen nyilvánvaló volt a maga számára is, hogy álmai a sárga színről, a sárga fákról és kertekről, az anyja kertjéről, ahol nagyon régen járt, mivel kapcsolhatók össze – az embert a zavaros álmai is jellemzik, a sárga a nevetséges és ordinaré

túlvilág mocskos színe, persze hogy az . . . „Ez lenne tehát a lelépés egyik módja . . .”

A lelépés másik módjáról csak sejtései voltak, inkább csak arról volt meggyőződve, lenni kell ilyen útnak, de hogy milyen lehetősége lehet ezt megtudni, most még képtelen lett volna válaszolni rá. „Festeni fogok. Felkeresem régi ismerőseimet, például Zámborit, őt mindenképpen, aztán a többieket. Zámbori most jött meg Mexikóból, falják a képeit, a kis trükkjeivel több pénzt keresett, mint Salvador Dali. Elmegyek a műtermébe. Elmondom neki a terveimet, elbeszélgetnénk, beavatnám a terveimbe . . . Még arra is rávenném, hogy hagyja a fenébe a technikát, a tetszetős részleteket, ötleteinek parttalan okádását. A végső dolgokat öntse színekbe. Azt például, hogy az embert egyszerre csak kidobja a világ – akár a repülőgép az ejtőernyőst –, aztán meg visszaépíti saját testébe. No de hát minek? Van-e joga bárkinek is ekkora arcátlanságra? Micsoda játék ez? Micsoda gúny, megvetés és felsőbbiségesség sugárzik ebből az ejtőernyősdiből? Háát, ez az . . .”, és Hamala Henrik nevetett. Ha ide jutott a gondolataival, akkor igazán, jóízűen, felszabadultan nevetett. És – mintha ez lenne a boldogság – akár egy uralkodó, hatalmasnak, legyőzhetetlennek érezte magát.

Zámbori után Kántorné jelent meg előtte. Csak most, éppen csak most, éjfél után jutott eszébe az asszony, amikor már indulni akart az étteremből.

Kántorné ott volt házmester, ahol Hamala albérlő. Ismeretségük nagyon egyszerűen indult: egyszer, egy éve is lehet már, későn ment haza, és az asszony behívta magához. Vacsorát adott neki, majd – mintha már évek óta ismerték volna egymást – lefeküdtek. Hamala nem erőltette meg magát egyetlenegy alkalommal sem, mindent az asszony kezdeményezett, ő adta a vacsorát, öntötte ki a sört a poharába, kezdett el először vetkőzni, s úgy szorította magához, mintha sosem szeretkezett volna férfival. Hamala hajnalban hagyta ott az asszonyt. A főbérője ilyenkor már a konyhában főzte a teát, s ahogy belépett az

ajtón, az idős asszony megfenyegette: „No, lám, lám, újabb és újabb férfiak látogatják meg Kántornét... Nincs férfi a házban, aki ne aludt volna nála...”

Hamala erőtlenül legyintett, nem érdekelte. Ha együtt voltak, sohasem kérdezte meg az asszonyt, hogy van-e férje, kicsoda-micsoda, meghalt-e már, vagy él még valahol, s ha elment, miért? Elég volt a maga baja: nehezen tudta kifizetni az albérleti díjat, ezért hetente egyszer-kétszer alkalmi munkát kellett vállalnia, aztán a mosás, a napi minimálisan egyszeri étkezés... Hiába zajlott minden a legsimábban az elmúlt hetekben – éhen nem halt, Kántorné mindennap adott vacsorát –, most mégis elhatározta, hogy el fog kezdeni dolgozni, rendszeres munkát vállal. Előfordult az is, hogy Kántorné ebédre is meghívta, ha éppen találkoztak a házban. „Lehetetlen, hogy más férfiak is járjanak ide, azokat is etetni kéne...”, gondolta ilyenkor Hamala. Az asszony valahonnan megtudta, hogy Hamala – papíron legalábbis – festőművész. Szeretett volna erről beszélgetni vele. A férfi azonban sohasem állt kötélnek, alkalmatlannak találta az asszonyt ilyesféle eszmecserékre. „A festészetről? Arról nem... Akkor azt is meg kellene vele beszélnem, hogy éjszaka gyakran felriadok, ha mellette fekszem, akkor is, megtapogatom magam, hogy érezzem: tényleg élek, valóban én fekszem a szobában, nem valaki más; hogy mennyire megzavarodom ilyenkor – a bizonytalanság, hogy élek, hogy bármikor, egyszer csak vége, vége lehet, és akkor hol leszek, akkor ki leszek?... Ha elmondom neki, azt hiheti, bolond vagyok. Pedig hát nem az örültség jele az, ha bensőséges viszonyban élünk a létezés kis egérfogónyi csapdáival... Még az a szerencse, hogy nem kell erről hangosan beszélnem, mert kinevetnének, úgy fogalmazok. Frázis, azt mondanák rá, frázis... Persze, nem Kántorné, ő nem mondana semmit, talán csak szégyellné magát, mert nem érti, miről beszélek neki...”

Felállt az asztaltól. Észrevette, hogy tőle jobbra egy ismeretlen férfi hirtelen felkapja a fejét, gyorsan a zsebébe

nyúl, papírpénzt dob az asztalra, közben azt lesi, hogy elinduljon. Hamala nem törődött vele. Székét visszatolta az asztalhoz – már eldöntötte, hogy most fogja felkeresni Zámborit –, és gyorsan, könnyű léptekkel a kijárat felé indult.

Az étterem előtt az út nyílegyenesen emelkedett előtte. Éjfél utáni hazameneteleinek legkellemesebb pillanatai következtek: felnézhet az égre, a holdra, a csillagokra. Gyermekkorában sokat bámulta az eget, a felhők vonulását nemcsak követte tekintetével, de kommentálta is, meghatározta a felhők színét, alakját, a vonulás irányát, a nap-sugarak szögét, úgy beszélt az égbolt pillanatonkénti változásairól, mintha egy tájat vett volna szemügyre: az égboltot is a föld részeként érzékelte.

A holdat most vékony, szétszakadó felhőnyalábok takarták el, szakadatlan száguldásban, a fényes égitestet szinte mint párás és vastag üvegen át érzékelte.

Zámborihoz indult. Tudta, hol van a villája, eldöntötte, hogy becsönget hozzá. Nem tartotta kizártnak, hogy még ébren találja.

Az úton messziről követte az a férfi, akit már az étteremben észrevett. Hamala ugyan hallott lépteket, de nem fordult hátra, az égbolt képét rögzítette az agyában, felrémlített előtte a sok sárga szín is az álmából, és az a kép-terv, amelyet az elmúlt órákban talált ki. Még nem tudta, hogy ezt megemlíti-e Zámborinak. „Nem baj, az a fontos, holnap dolgozni fogok. Ha Zámbori megkérdezi, mondhatom neki azt is, hogy már elkezdtem dolgozni... Tőle csak segítséget kérek: hova forduljak, milyen lehetőségeim lehetnek? Csak ennyit...”

Keskeny, fasorral szegélyezett útra fordult.

Zámbori villája elé érve azonnal csengetett.

Zámbori sárga köntösben jött ki a kapuhoz, mereven bámulta Hamalát, nem szólalt meg.

– Festeni szeretnék – kezdte Hamala.

Zámbori elgondolkodott, arcát a kapu vasrácsához szorította.

– Festeni szeretnék. Már tudom, hogy mit akarok. Rengeteg tervem van. Látod ezeket a színeket az égen? Ezeket szeretném. Sok sárgával és feketével. Az lenne a címe . . . Már a címét is tudom: A naprendszer és az . . . Ez nem jó. A címét még majd kitalálom.

Zámbori hátrább lépett a kaputól, intett, hogy rögtön visszajön.

Pénzt hozott. Kezét a kapu vasrácsán átdugta, és becsúsztatta a pénzt Hamala zsebébe.

– Érted, hogy milyen képet akarok? – nézett rá Hamala.

Zámbori arcáról – bár közel volt most Hamalához – nem lehetett leolvasni semmit.

– Nagy festő vagy . . . Azt hiszed, persze hogy azt hiszed: nagy festő vagy. Úgy dolgozol, mint egy igavonó, egyik kép a másik után, kiállítás kiállítás után. De miért? Éppen azt nem tudod, amiért érdemes festeni, azt sem tudod, amiért érdemes élni . . . Mit tudsz te arról, hogy ki vagy? Azt kellene megfesteni. Jó lenne, ha tudnád, mi? Én beszélhetek erről neked, ha te is segítesz . . .

– Menj a fenébe! A csavargás elvette az eszed. – Zámbori megfordult, összébb rántotta magán köntösét, idegesen legyintett, s egyre gyorsabb léptekkel sietett vissza a házba.

– De én tudom, mi a szabadság . . . Én szabad vagyok, segíthetek neked, leszedném rólad a bilincseket!

Ez az utóbbi mondat még Hamalát is meglepte. Abba, hogy ő szabad ember, már évek óta beleélte magát, de hogy Zámboriról leszedné a bilincseket, ez csak most jutott eszébe. Mert tudta ő, nagyon jól tudta, hogy nem lehet büntetlenül sikeres ember senki sem, de ez a bilincs – ezen maga is csodálkozott.

– Szóval maga szabad ember – szólalt meg mögötte valami.

Hamala megfordult. A gyér utcai fényben felismerte a férfit: ő ült az étteremben, együtt indultak el.

– Csak nem követett? – kérdezte halkan Hamala.

– De igen – válaszolt a férfi, és közelebb jött.

– Maga kicsoda? – Hamala hátrált.

– Majd megtudja – válaszolt a férfi.

Sovány volt, apró szemekkel és nagy orral. A haját hátrafésülte, a homlokát mintha összevagdalták volna, annyira behálózták a ráncok. „Különös, félelmetes arcú fickó”, gondolta Hamala.

– Mit szorongat a kezében? – kérdezte Hamala. Egyszerre csak elszállt eddigi félelme, szembefordult az ismeretlen férfival, kezét kivette a nadrágzsebéből.

– Meg fogom ölni – mondta egyszerűen a férfi.

Hamala nyelt egyet, és már tudta, hogy a férfi a jobb kezében egy kést szorongat.

– Kántor vagyok – mondta a férfi.

Hamala előtt – még az étteremben – többször felmerült Kántorné öregedő arca. Nem tudta, hogy hány éves, sohasem kérdezte meg tőle, negyven és negyvenöt közöttinek gondolta. Az asszony kezén májfoltokat látott – ez már az öregedés jele, gondolta. A szája is állandóan száraz, kiszívta az idő az asszonyból a nedvességet; a bőre alatt a csont vonalai is követhetők, „nem, egyáltalán nem szép, sohasem volt az, még a háta is görbe egy kicsit”. S a múltkor, alig két napja lehet, nekitámadt Kántorné. Feküdtek az ágyban, s az asszony dúdolni kezdett: „Midőn Havannában hajóra szálltam én, / elbúcsúzni akkor senki sem jött felém...”

– Hogyan jutott eszedbe? – kérdezte Hamala.

– Micsoda? – fordult meg Kántorné.

– Hát Havanna – mondta Hamala.

– Ez állítólag egy női név. És azért jutott eszembe, mert valamikor sokat táncoltam erre... – válaszolt az asszony.

– Hülyeség – legyintett Hamala. – Még hogy Havanna női név...

– De igen. Ha neked lenne egyszer egy lányod, hívhatnád úgy is, hogy Hamala Havanna.

Kántorné nevetett.

– Neked nincs gyereked? – kérdezte a férfit.

– Nincs – válaszolt Hamala.

Hamala az asszony mellét bámulta. Aztán az összezsugorodott, keskeny vállát. A karján is észrevette a májfoltokat.

– Szóval te tangót táncoltál? – kezdte újra Hamala.

– Tangót – válaszolt az asszony. Kántorné felkelt az ágyból.

– Nehogy táncolj már nekem – szólt rá Hamala.

– Menj a francba! Csak meg akarom mutatni a régi fényképeket.

– Nem érdekelnek a tangós fényképek – intette le Hamala.

Ekkor történt, hogy az asszony belemart az arcába. Talán sírt is, erre már pontosan nem emlékszik, de hogy az arcába kapott, meg a kezét is szorongatta, az biztos.

– Nem akarsz látni, hogy milyen voltam! . . . Nem akarsz látni, nem akarsz! – az asszony a párnát csapkodta.

És most itt áll előtte Kántorné férje.

– Nem hiszi el, hogy megölöm magát? Itt senki sem lát bennünket – mondta nyugalmat erőltetve magára a férfi.

– Nem hiszem el – válaszolt bizonytalanul Hamala. Hátrább lépett, egyetlen pillanat alatt eldöntötte, hogy elfut.

– Látom, el akar futni. Meg ne próbálja, mert akkor tényleg megölöm. Maradjon itt, és beszéljük meg – a férfi hangja halk volt, bár Hamala még mindig érezte benne az elszántságot.

– Tegye el – kérte Hamala. – Tegye el a kést!

A férfi belső zsebébe csúsztatta a kést.

– Maga fél a haláltól, pedig hát minek? Minek? Ha ilyen nyomorult az ember. Nézzen rám! Nyomorultak vagyunk, kár lenne tagadni – Kántor beszélgetni akart Hamalával. Hamala várt.

– Maga szabad ember. Ezt mondta.

– Így nem tudok beszélgetni. Dobja el a kést – kérte Hamala.

Kántor úgy tett, mintha nem hallott volna semmit.

– Üzletember vagyok, járom a világot, azt csinállok az időmmel, amit akarok. De hogy szabad lennék, azt nem mondanám – magyarázta Kántor.

– Mivel foglalkozik? – nézett rá Hamala.

– Ablakrolókkal üzletelek.

Hamala úgy érezte, hogy megfájdult a feje, s hogy szármalmas helyzetbe került Kántorral.

– Szabad ember – Kántor nevetett –, még hogy szabad... Ha csak azt mondom magának, hogy a halál ott sétál mindnyájunk előtt...

– Hogyan? – kérdezte elképedve Hamala.

Kántor megállás nélkül hadonászott, mintha egy bogarat akarna elkapni.

– Mit csinál, ember? – Hamala összeszedte magát. A hangja határozottan csengett, és ebből bátorságot merített.

– Hogy lennénk szabadok? Mikor be vagyunk kerítve. Elölről, hátulról, nem tud menekülni – Kántor egyre gyorsabban beszélt. – És félünk tőle, maga is... Mindnyájan. De én megmutatom, megmutatom, hogy nem félek, érti? Itt, maga előtt! – a belső zsebébe nyúlt.

Hamala várt, nem mert közelebb lépni Kántorhoz, attól tartott, hogy meghibbant a férfi, és őt szúrja meg.

– Mit akar? – kérdezte Hamala.

– Majd meglátja – válaszolt Kántor.

Kihúzta a kést a belső zsebéből.

– Látja, itt vágom el – és a csuklójára mutatott. – Mindegy, úgyis mindegy. Nem lehet meglépni, érti? Nem lehet, nincs út, nincs egy kurva ösvény, semmi nincs, sehogyan sem lehet meglépni – a férfi egyre közelebb lépett Hamalához. – Nézze meg ezt a kést!...

Hamala elkapta a férfi jobb kezét, megpróbálta hátracsavarni. Kántor térdre esett. Hamala most érezte csak, hogy egy gyerek akarta őt megölni, akinek kezéből kiesett a kés. Hamala gyorsan felkapta, és bedobta Zámbori udvarába. Aztán elengedte Kántort, de a férfi nem állt föl, még mindig térdelve mondta:

– Nem kell ennyire félni. Nem nagy ügy, én már tudom. Csak a sötétség. Csak ennyi, kispajtás.

Megpróbált felegyenesedni, de újra és újra visszazuhan a földre.

Hamala segített neki felállni. Az arcuk majdnem összeért, amikor Kántor megkérdezte:

– Otthagya?

Hamala először nem értette.

– Az asszonyt . . . Otthagya?

Hamala bólintott.

– Nyomorult vagyok. Azt hittem, ha ablakrolókkal üzletelek, és járom a világot, elfelejtem . . .

Hamala felhajtotta a kabátja gallérját. Zámbori villájának kertje teljesen kivilágosodott már, a vadgalambok is megszólaltak, és Hamala olyan dühös lett, hogy belerúgott a földre. Csak akkor nyugodott meg, amikor zsebre vágta a kezét, és a markába szoríthatta Zámbori pénzét.

Ex Libris
FÜLEP ENDRE
és
FÜLEP JÁNOS

A fekete parádé

(Usztics Mátyás színésznek ajánlom)

Neumann úr, aki magát csak okos kolbásznak nevezte, s aki minden általa fontosnak ítélt helyzetben kivárt, mondván, hogy most éppen feni az eszét, hiszen a felmerülő kérdéseket felkészülten érdemes csak megvizsgálni – nos, Neumann úr Hamala Henrik mellé ült a presszóban.

Hamala kábult volt.

Bár senki sem kényszerítette, hogy korán keljen, mégis, ahogyan besütött a nap az albérletébe, azonnal felébredt. Frissnek érezte magát, s mintha valaki parancsokat osztogatott volna neki: az ablakhoz ment, elhúzta a függönyt; a nap valahonnan a város széléről sütött a szemébe. Várt egy kicsit. A frissesség még tartott, csodálkozott is rajta, máskor a reggeli felkelések szinte beteggé teszik, a világba való visszarázódás kínjától begörcsöl, és a reggeli órákban egyre jobban elgyávul: hogyan telik el majd az újabb nap, az újabb délután és este, aztán az éjszaka és az újabb felkelések... Ám talán nem is gyávaság volt ez, egyszerűen csak bebeszélte magának, hogy az egymást követő napok elrejteneek előle valamit, ami váratlanul megmutatja majd magát, alattomosan erősítve benne a félelmet, a bizonytalanságot. Pedig az új albérletére nem panaszkodhat: nemcsak a szobát használhatja, de a pár négyzetméteres kertet is. A város legcsendesebb pontján élhet, ez a csendes albérlet élete végéig is megfelelné neki... A tulajdonost évente egyszer látja, s az különösen kedvére való, hogy az albérleti díjat postán kell elküldenie, nem ott liheg tőle pár méterre a tulajdonos... tulajdonképpen megfogta az

isten lábát. Mindig is erre vágyott, egy ilyen igazi önállóságot nyújtó albérletre.

Gyorsan felöltözött, elindult a presszóba. Átvágott két egyforma utcán, egy kisebb téren. A házak között a külváros bozótos széléig ellátott. Sietett, még mindig frissnek érezte magát. A szél néha nekicsapódott a kapunak, megdöngette a rossz, vékony hordókat az ereszek alatt. Akár egy őserdő mélyéről is jöhettek volna ezek a hangok, itt a külváros szélén azonban gyorsan elnyelte őket a felerősödő vonatzakatolás. A hosszú teherszerelvény a presszó mögül kanyarodott elő, majd eltűnt a távolban.

Amint letelepedett az asztalhoz, kiszállt belőle az erő, a frissesség, igazi reggeli kábulatban – ismerős volt neki a szédüléshez hasonló hullámmászás – várta a kávé.

Ekkor ült mellé Neumann úr. Kockás, hasított zakóban, fehér ingben, csokornyakkendőben. Az ing nyaka az álla alatt kissé megkopott már, de a csokornyakkendő eltakarta. Amúgy nehezen lehetett megállapítani a korát. Hamalának az aszalt szilvát juttatta eszébe, mert kiálló, éles arccsontján sötétre aszalódott, megráncosodott a bőr; Neumann úr egyébként is sovány ember volt. Hamala hallotta valahol, úgy rémlett, hogy az ilyen alakok örökké élhetnek, mert ők alkotják az emberiség legszívósabb fajtáját.

A presszó kékes kora reggeli derengésében Neumann úr behunyta apró szemét, vett egy mély lélegzetet, Hamala tudta, hogy a férfi a régi idők nagy embereiről fog neki beszélni:

– Mert a régi idők nagy emberei a bohócok voltak. Mert, kérlek szépen, mondjál ma egy olyan bohócot, mint az én időmben. . . Én ismertem őket, nekem elhiheted. Ha mostanában meghallom a televízióban a cirkuszosok zenéjét, én, istenemre mondom neked, nem is bírom tovább nézni, mert kicsordul a könnyem. Valamikor csak az volt nekem a világ. Mert köztük voltam én is. Hát persze – halkította le a hangját – nem voltam nagy bohóc. . .

– Fullajtár volt – szólt közbe kábultan Hamala.

Nagyon jól tudta, hogy Neumann úr fullajtár volt a cirkusban.

– De benne voltam. Ott álltam a színpadon én is . . .

– Na ne mondja . . .

– De igen. Volt, amikor ott álltam – erősködött Neumann úr.

– Akkor jó – hagyta rá Hamala.

Neumann úr megnyugodott, de kis idő múltán újra kezdte:

– Hát a legnagyobb, a legeslegnagyobb Karandás volt . . . Karandás. Ha én azt el tudnám neked mondani. Karandás. A régi szép idők. Hol vagy, Karandás?

– Csak nem sír? – pislogott rá Hamala.

– Nem is tudom – legyintett Neumann úr. – Volt neki . . .

– . . . egy klarinétja – szólt közbe Hamala, mert ismerte már a történetet.

Az első nap, hogy beköltözött az albérletébe, rögtön a presszót kereste meg, s Neumann úr még aznap odaült az asztalához. S percek múlva Karandás klarinétjáról beszélt. Mint ahogyan most is.

– Így van – folytatta az öreg. – És a klarinétján úgy játszott, hogy sírt mindenki. Még a halott is sírt volna.

– A halott? – kapta fel a fejét Hamala, mert ezt a fordulatot még nem hallotta.

– Így igaz – bólintott Neumann úr, és kockás zakója ujjával megtörülte az arcát meg a szeme alját.

A halottak sírása most csak úgy eszébe jutott, ilyen kora reggeli hangulatban egyébként is annyi minden eszébe jut az embernek, de különösképpen Karandás produkciója. Maga előtt látja élete minden percében, most pedig olyan pontosan megjelent előtte, mintha tegnap találkoztak volna. Csak az arcára nem emlékszik már olyan jól, de arra igen, hogy állt a színpadon, és felemelte a klarinétját, arra pontosan emlékszik, és a klarinétra is – mert az volt, klarinét volt, mi lett volna más –, felemelte, közben messzire nézett. A nézőtér elcsendesedett (ámbár Karandás pro-

dukciója előtt a nézőtér mindig csendes volt), és a bohóc a nagy csendben a legszomorúbb dalt kezdte el játszani, amit Neumann úr életében valaha is hallott. A „Leszáll az éj” vagy az „Eljön az éj”, de az is lehet, hogy a „Séták az éjben” című dalt játszotta, egy nagyon szomorú dalt. Azt még Amerikában is ismerik, lehet, hogy ők találták ki, az amerikaiak, de az is lehet, hogy Karandás szerzeménye volt, mert bizonyos, hogy Karandás ehhez is értett. Csak a klarinét hangját hallották, s a dal vége már annyira bánatos, fájdalmas volt, hogy szinte az ember háta is könnyezett. Biztos ezért jutott eszébe az imént Neumann úrnak a halottak sírása. Az utolsó körben újra és újra felzokogott a klarinét, a fájdalom szinte elviselhetetlenné vált, s ezt már nemhogy az emberek, de a klarinét sem tudta elviselni. Mit is tehetett volna ekkora fájdalomtól? Elgömbült. Elgömbült a klarinét, s a közönség felállva tapsolt.

– Először is – szólt közbe Hamala –, biztos, hogy klarinét volt? Másodszor, biztos, hogy Karandás bohócé volt a szám?

– Kérlek szépen – válaszolt ünnepélyesen Neumann úr. – Én nem vagyok szakadatlanul esküdöző meg káromkodó külvárosi proli. Ennyire már ismerhetsz. Én sokáig dolgoztam Popov mellett is. Ő sem volt kisebb Karandásnál.

Neumann úr látta, hogy nem tudja meggyőzni Hamalát, gyorsan megkérdezte hát:

– Mivel fested te a képeidet?

– Ecsettel – válaszolt meglepetten Hamala.

– Én hiszek neked, persze hogy a festő ecsettel dolgozik! Dolgozhat mással is, de mégiscsak az ecset az ő fő szerszáma. . . S ahogy ez igaz, az is igaz, hogy Karandás klarinétal dolgozott. Popov meg, a másik nagy bohóc, zongorával. Elhiszed nekem?

– El – bólintott Hamala.

– Popovnak volt egy kis hegedűje, lehetett egy aras. A belső zsebéből vette ki mindig, saját szabású belső zsebé-

ből – mert a ruháit is ő varrta meg szabta magának, pedig készíthette volna Rothschild is, de nem, ő maga varrta meg, a két bohóc kezével . . .

– Hogyan? – vigyorodott el Hamala. – Ma aztán nagy formában van . . .

– Még nem tudsz semmit. Tartogatok valamit a számodra. De mindennek eljön az ideje. Előbb hallgass meg, aztán elmondom azt is . . .

Hamala szinte akarata ellenére figyelt az öreg szavaira. A hirtelen jött görcsös fáradtságon itt az asztal mellett akart túljutni, és számított rá, hogy ehhez nemcsak a harmadik kávé segíti majd hozzá, hanem a kiérdemesült cirkuszi fullajtár fecsegése is. Egyébként is csak az a fontos, hogy teljen az idő, különösen most, reggel, amíg a teljes világosság be nem rendezkedik a külső világban. A presszóban úgyis egyforma a fény reggeltől estig, de késő délutánig mindenképpen: kékes foltok szakadnak le a mennyezetről, lebegnek egy darabig az asztalok fölött meg a kávéfőző gép tájékán. Hamala lüktető, alattomosan fel-felerősödő, megszűnő, majd váratlanul ismét jelentkező szédülését ennek a kékes derengésnek tulajdonította.

– Még nem beszéltem neked Popovról . . . A zongorájáról. Mert az volt az ő legnagyobb produkciója. A zongora . . .

– Zongorázott? – kérdezte Hamala, mert Popov hegedűjéről már sokat beszélt az öreg, de a zongoráról még alig esett szó.

– Popov letette a széket a zongora elé – lendült bele Neumann úr. – Szóval letette a széket, már le akart rá ülni, de a zongora mindig elindult. Ment egy métert, két métert. Érted? És mit csinált Popov? Nem a széket vitte a zongora után, hanem a zongorát tolta vissza a székhez, többször egymás után. Egyszer az óriási színpad sarkáról tolta vissza a zongorát.

– Naná – szólt közbe Hamala.

– Hogyhogy naná? – nézett rá az öreg.

– Naná, hogy a zongorát tolta. Bolond lett volna a szé-

ket vinni a zongora után – válaszolt komolyan Hamala. – Ennek a bizonyos Popovnak, ha bohóc volt, ha nem, igaza volt. Erről van szó. . .

– Ezt komolyan mondod? – csillant fel az öreg szeme.

– Gondolja, hogy ilyen korán viccelek magával?

Neumann úr erre semmiképpen sem gondolt, ismerte már annyira a festőt, hogy a viccelésnek még a gyanúja sem merült fel benne. Kis idő után halk, meleg hangon szólalt meg az öreg:

– Jól éreztem én már régebben is: rokon lelkek vagyunk. Mert én is azt mondom, igaza volt Popovnak.

Jelentősegteljesen elhallgatott.

– Ha rokon lelkek vagyunk, ha nem, a maga bohóca semmiképpen sem akart állva zongorázni. . . – vonta fel a vállát a festő.

– Ez fel sem merülhet – értett egyet Neumann úr.

– Végtére is – összegezte véleményét Hamala – sokszor előfordult már velem is, gondolom, magával is, hogy valamiről, amit fontosnak tart, annyira fontosnak, hogy szinte belesárgul, egyszerre csak kiderül, nem is olyan fontos, és amit észre sem vesz az ember, hirtelen nélkülözhetetlenné válik. Ezért volt zseniális ember a maga bohóca. Mert ezt nagyon jól tudta. Naná. . .

– Ez az – bólogatott az öreg. – A megszokás meg a látogatás viszi az embert a sírba. . . már ezt filozófiai szempontból gondolom. Merthogy félrevezeti magát még az okos ember is. Félrevezeti a másikat is. Arra megy a játék. A nagy játék. . . Csak a bohócok tudták mindig az igazságot. Ígyunk a bohócok egészségére! Egy kis rumot – tette hozzá kis idő után.

– Rumot, azt ihatunk, de ilyen korán nincs filozofálás – utasította rendre Hamala az öreget.

– Én ismerem a bohócok történelmét – folytatta Neumann úr, mintha nem is hallotta volna a festőt. – Gondolj csak az ókoriakra, a kháldeai eszelősökre, mágusokra, nagyjából bohócok voltak már ők is. Szóval az igazságot keresték már ők is. Azt keresték, ami a megszokás meg a

látszat mögött van, ami a felszín mögött van. Mert azt el kell ismerned, hogy a legtöbb ember – vett egy mély lélegzetet, és úgy fejezte be a mondatot – képtelen erre.

– Na látja – fordult az öreghez jelentőségteljesen a festő –, magának érdemes volt végigélni ezt a századot, hogy ennyi bölcsességet tud.

– Így van – intett rá komolyan az öreg –, én még ismerem azokat az embereket, akik az első nagy háborúban harcoltak.

– Én meg azokat, akik a második nagy háborúban – folytatta a festő.

– Akkor mi ketten ismertünk mindenkit ebben a században – élénkült fel az öreg.

Hozták a rumot. Csendesen ittak, aztán az öreg a kabátzsebébe nyúlt:

– Itt van, komám, két belépő, ma este cirkuszba megyünk. Fekete cirkuszba. . . Revü is lesz, mutatványosok is lesznek. Olyan biztos nem lesz, mint amilyen Karandás volt, vagy Popov, de mégiscsak mutatványosok meg táncosok. Erre vártam már egy éve, mert egy éve hirdetik. . . Fekete revü, fekete táncosnők, fekete mutatványosok. Igazi fekete parádé. Ilyet még úgysem láttál.

– A bohócok bohócok, a revü meg revü – vont a festő a vállát.

– Ez más, ezek összekeverik. Különben is, egy festőnek mindenről kell tudni, mindent kell látni. És te vagy a barátom, téged hívlak meg. Te értékelni is tudod. Na, hát ez az én meglepetésem.

– Rendben van – hagyta rá Hamala.

– Az lenne a jó, ha lefestenéd őket – biztatta szelíden Neumann úr. – Merthogy te mondtad: amit a bohócok csinálnak, az volt mindig is az irányadó. . . Amióta ember él a földön.

– Irányadó? – gondolkodott el Hamala.

– Hát nem lehet más! – erősödött fel az öreg hangja. – Vagy ott van az igazság, náluk, vagy másutt, ahol a bohócnak semmi keresnivalója nincs. Egyébként pedig, ha har-

madik út lenne, mert lehetne, ott az összevisszaság, a megháborodáshoz vezető zűrzavar uralkodna. . . De erről általában nem vesznek tudomást az emberek. Így aztán harmadik út nincs. A bohócok világa, tiszta sor. . . Ezért mondom, hogy le kellene festened. Most jól megfigyeled, aztán holnap reggel már keverheted is azt a sok fekete meg mindenféle sötét színt. Az lehetne a címe, hogy „Fekete parádé” . . .

– Mondtam már, hogy ilyen korán nekem ne filozofáljon – emelte a szájához a rumot a festő fáradtan. – Ami pedig a harmadik vagy a negyedik utat illeti, nekem elhiheti, hogy van még több is. . . És hogy az első kettőnek is számtalan elágazása van, az is biztos. Sokszor pedig – tűnődött el egy kicsit – már az is elég nagy baj, ha az ember nem emeli fel időben a fenekét a székről. . .

– Micsoda? – ütötte fel fejét az öreg.

– Semmi, semmi – legyintett a festő.

Hamala nemrég kapott levelet egy bizonyos Zámборi nevű festőtől, világhírű művész, úgy veszik a képeit a világ minden országában, mint a cukrot. És ez a Zámборi panaszkodott neki: pénze és állandó útlevele van, villája és nagy kocsija – a Monarchiának nem volt olyan nagy cirkálója, mint amilyen Zámборi kocsija –, mégis úgy érzi, mintha be lenne kerítve. Amióta Hamala ismerte, ez volt az első igazán figyelemreméltó mondat, amit a nagy festő valaha is kigondolt, mert Hamala nagyon jól tudta, hogy Zámборi csak hihetetlenül szorgalmas ember. A világról szerzett összes élménye festmények nézegetéséből, elemezgetéséből származik, és számára a világ csak annyi, amennyit a sok hülyére bámult festményből megérthet vagy megérezhet. Ennyi volt tehát Zámборi, no meg egy kis technikai újítás, mert kitalált valamit, olyasfélét, futott át Hamala fején, hogy ezentúl háttal állva fest, és nem szemtől szemben. Tudta, hogy most egy kicsit igazságtalan Zámборival szemben, de hát a technikai újítást Hamala komolytalan dolognak tartotta, Zámборi ezzel palástolta, hogy az eredetiség mennyire távol áll tőle. Valahogyan

így értékelte Hamala, ám most mégis kissé javult a véleménye, mert olyasfélét is írt Zámbori, hogy egy ideig nem akar festeni, csak magával foglalkozik, s hogy amit eddig csinált, egy fületlen gombot sem ér, s úgy érzi, mintha be lenne kerítve. Hogy miképpen, azt nem részletezte, ám Hamala úgy sejtette, pillanatnyi megtorpanásról van csak szó. Lehetséges, hogy már nem imádják úgy, mint régebben, de az is meglehet, hogy valami egészen más, valami sokkal érthetetlenebb és mélyebb dologról lehet szó, ezért is akar találkozni vele. És arról is írt, hogy nagyon sajnálja Hamalát, mert ha időben emeli fel a fenekét a székről, akkor már régen taníthatna a főiskolán. De hát nem, nagyon sokan sokkal hamarabb emelkedtek fel a székről, ott forogtak állandóan a nagy hatalmú tanárok körül, Hamala pedig nem mutatta magát kellőképpen: Zámbori egyre ismételtette, hogy ezen múlik minden, ő nagyon jól tudja, tapasztalhatta már másutt is. A levél végén Zámbori állást ajánlott: a hegyekben egy kis szobát, egy gyár közelében, ahol kisebb dobozokra mintákat kellene rajzolnia. Dobozrajzoló lenne, ám a saját kedvére is dolgozhatna. Szerinte kiváló lehetőség, s Hamalának ki kellene használni. Az állásajánlással nem is törődött sokat Hamala, de amikor reggel felkelt, és frissnek érezte magát, s odalépett az ablakhoz, eszébe jutott Zámbori patetikusan fogalmazott pár szava: be vagyunk kerítve. Igen, ezt írta, s Hamala elnevette magát, mert nem hitt Zámborinak. A megfogalmazás módja jelezte, hogy a világhírű festő hazudik, ez is csak póz, lehetséges, hogy Zámbori hallotta valahol, aztán most elsütötte a levélben. Jó pontokat akart nálam szerezni, gondolta Hamala, s bár nem szívesen fogalmazta meg, de sok apró kis jelből érezte, hogy valamilyen rejtett forrásból származó fölénye van Zámborival szemben. Mintha kisebbrendűséget érezne iránta a már világhírű festő, valami olyasfélét képzelt róla, amiről pedig nagyon jól tudta Hamala, hogy törékeny és szálnalmas része az egyéniségének, tulajdonképpen csak arra felel meg, hogy az öreg cirkuszi fullajtárral kora reggeli kábulatban, félig

eszméletlenül az élet értelméről fecsegen. S az a bizonyos fölény, amelyet Zámborival szemben kivívott magának, egyike lesz azoknak a megfejtethetlen titkoknak, amelyeknek sohasem találja meg a magyarázatát. Ennyit legalább már tud, ezt bizonyosan tudja. Mint ahogyan azt is, hogy azért maradt le ennyire Zámbori mögött – hiszen végül is lemaradt –, mert későn, mert egyáltalán nem emelte fel a fenekét a székről. Hamarabb kellett volna, s most ott tartana, ahol ő. Hát csak ezen múltott. Ennyivel is okosabb vagyok, morfondírozott magában, amikor Neumann úr, miután megitta a rumot, és kikrákogta magát, újra visszatérítette az elkezdett beszélgetés fonalához.

– Nem olyan nagy baj az, ha nem emeli fel időben az ember a fenekét. . . . Nagyobb baj az, hogy be van sűrítve az emberiség élete a génekbe. Ne is csodálkozzál! Abba a pár kis nyavalyás génbe. A háborúk is. Én mondom. Mert nemsokára a te életedben is lesz még háború. De nem olyan – és itt jelentősegteljesen felemelte a hangját az öreg –, de nem olyan, mint a Széchenyi-huszárok korában. Hajjaj. . . . Dehogysis. Az igen. Ott még a gének is csodákat műveltek, mert igazán nagy csoda és elfelejtethetlen zene volt az, amikor tizennégyezer kard egyszerre kiszisszent. . . . Még ma is sokszor elképzelem. Egyszerre kiszisszent – szótagolta. – Azok voltak ám az igazi huszárok. Fejük fölé emelték a kardot, úgy rohamoztak. S ha ütközetre került a sor, nem ők kezdeményeztek, dehogyis! Megvárták, hogy a sok okos kolbász ellenség, a sok Habsburg Béla – mert azokkal harcoltak, meg más okos kolbásszal, mind arra fente az esztét, hogy hogy lehetne megölni a másikat –, szóval megvárták, hogy a sok Habsburg Béla mit akar, és csak azután szúrtak ők is. A Széchenyi-huszárral csak egyetlenegy harcos vehette volna fel a versenyt, de hát erre nem kerülhetett sor, már a földrajzi távolság miatt sem.

A festő alig tudta követni az öreg észjárásának a kackaringóit, váratlan fordulatait. S mivel látta, hogy egyre lelkesebben, mély lélegzeteket véve adja elő eszmefutta-

tását a génekről meg a háborúról, hagyta, hadd folytassa csak.

– A szamuráj – bökte ki kis szünet után az öreg. – Csak a szamuráj. Az egyetlen olyan harcos, amelyik nem támadott azonnal, hanem kivárt, akár a Széchenyi-huszar. A szamuráj védekező harcos volt, és ez a harcnak már egy sokkal mélyebb, átgondoltabb formája volt. Fürkészni, gondolkodni, következtetni, másodpercek alatt belelátni a másik veséjébe, na, hát ilyen volt a szamuráj meg a Széchenyi-huszar... Mert ilyen volt a génrendszerük. És ezek a gének itt vannak bennünk most is. Ott vannak az ember szíve mélyén – zárta le végül hosszú monológját Neumann úr.

– Nekem nincs semmi a szívem mélyén – tiltakozott Hamala. A kivénhedt cirkuszi fullajtár kétkedve rázta a fejét, de nem szólt semmit, ám elhatározta, egy másik alkalommal majd elmeséli a festőnek a bohócok első nagy korát, a kháldeai bohócokat, ahol a sok eszelős alakoskodó vezette félre a sok dagadt arcú hatalom-embert, a bohócok alakították az ideológiát, a történelmet: a habzó szájú eszelősök csodálatos kora volt ez, gyönyörű és felülmúlhatatlan kor, trükkösen és alattomosan irányították a világot, és legalább ezer évig (elég nagy idő volt ahhoz képest, hogy alakoskodniuk kellett), hiszen az eszelősök teremtetten jó vagy baljós jeleket úgy kellett tálalni, hogy néha az ellentétes értelmezésnek sem volt szabad az igazságot hordozni, ami azért abban az időben nem volt csekélység. Neumann úr meg volt arról győződve, hogy a bohócok történelme az ő előadásában még sok meglepetést tartogat, s hogy ezt majd egy másik alkalommal a festő is méltányolni fogja. Végezetül mégis úgy döntött, hogy csak megmondja:

– Látható, hogy a gének nélkül semmit sem lehetne megérteni.

– Azt mondja? – nézett rá Hamala, és az öreg a válaszából arra következtetett, hogy egyetértenek.

– Ámbár abban, hogy – emelte fel a kezét a festő – ma-

ga összekeveri az eszelősöket a bohócokkal, van bizonyos túlzás.

– Hogyhogy? – bizonytalanodott el Neumann úr. – Hát hogyan? Amióta ember él, bohócok is élnek! Hol ilyen, hol olyan formában. Ne vicceljünk, kérem! Ahogy változnak az idők, úgy változnak a bohócok... Ahogyan változnak az idők, úgy változnak a festők! – jutott eszébe a legfontosabb érv.

Hamala hallgatásából arra következtetett, hogy végre, talán most sikerült megfognia.

– Annyiból áll az ember, amennyit a génekben elrejtettek – dünnyögte elégedetten maga elé.

A festő – előbb megtudakolva, hogy mennyibe kerül – újabb két kis rumot kért. Lassan tisztult a feje, az iménti nehéz kábulat úgy szökkent ki a fejéből, a derekából, az egész testéből, mintha soha nem kínoztta volna még. Olyan frissnek érezte magát, mint ébredéskor. A presszó bejáratánál a föld minden fényessége, amit innen a kis asztaltól befoghat az emberi szem, egyszerre megsűrűsödött. Hamala gyorsan a szeméhez kapta a kezét, „igen, igen, ez már a délelőtt”, gondolta, és elhatározta, hogy egyetlen hangot sem fog kiejteni a száján, hallgatni fog. Neumann úr is elragadtatta magát azzal a sok beszéddel, igazán, már régebben is megfékezhetne volna, mert az ilyen kora reggeli elmélkedések megzavarják a nyugalma. Márpedig ő a nyugodt szemlélődés örömei miatt jár a presszóba.

A fekete revübe együtt mentek el. A cirkuszi fullajtár azonban hiába várt egy Karandás- vagy egy Popov-féle nagy bohóc fellépésére – még ha az fekete bőrű is –, ehelyett pár, idegen ritmusra rángatózó, állítólagos táncos-komikus szórakoztatta a közönséget. Neumann úr titkolta csalódását, arra számított, hogy majd a műsor második részében megmutatják a bohócok, hogy mit is tudnak.

A szünetben is egyre csak reménykedett. Attól félt, hogy a festő otthagyja.

– A lányokra azért nem lehet panaszod. Némelyiknek olyan hosszú a combja, hogy a nyakamig ér – próbált szellemeskedni.

– A lányok érdekelnek! Igen! – élénkült fel a festő.

– Nagyszerű ötletem van – kapott homlokához Neumann úr.

Egy pillanat alatt eltűnt. Kis idő múlva aztán odatopant Hamala elé.

– Az előadás után csinálunk egy kis görbe éjszakát. Szóltam az egyik lánynak . . . Te majd azt fogod mondani, hogy érdekel a revü, a tánc, a színészet, akár még a bohócokat is megemlíthetjük, aztán egy kis tapasztalatcserére összebújunk. A lányt valószínűleg Marynek hívják, szívesen eljönne, mert ő is szeretné tudni, hogyan is áll ez a dolog Magyarországon. Mit szólsz hozzá? Jól kitaláltam?

Hamala elégedetten bólintott.

Az előadás második részében az öreg megmutatta a Mary nevű táncosnőt a festőnek. Mary egy olyan világszámra táncolt, mint amilyent Karandás játszhatott annak idején a klarinétján, valószínűleg az „Eljön az éj”-t vagy a „Közeleg az éj”-t, ilyesmi címe lehetett. Hol fürdőruhában, hol fehér bundában vonaglott előttük, a cirkuszi fullajtárnak tetszett a tánc, Hamala pedig arra gondolt, hogy a lány még nincs huszonöt éves sem, ami pedig – figyelembe véve minden szempontot, ami egy nő igazi értékének megállapításához kell, ha mégoly fekete bőrű is, mint éppen ez a valószínűleg Mary nevezetű, az egyik legideálisabb kor. Hamala biztos volt abban, hogy nem téved.

– Mary holnap délig szabad – súgta oda neki az öreg, csippentve egyet a szemével.

Az előadás végén a kijáratnál várakoztak. Hirtelen, nagy lendülettel megérkezett a lány, azonnal belekarolt Neumann úrba, s mintha már régóta ismerték volna egymást, úgy nyújtotta a kezét a festőnek is. Hamala semmi különöset nem érzett a lány ujjainak a szorításán, nem

volt az sem túl kemény, sem túl lágy, a mégis inkább határozottnak mondható érintés arról tanúskodott, hogy Mary tudja, mit akar, bizonyosan elegendő tapasztalattal rendelkezik ahhoz, hogy megfelelően eligazodjon a világban. Természetesen a saját világában – mert a lány fesztelen viselkedése, könnyed, felszabadult – az oldottságot természetes és állandó állapotként elhithető – magatartása az első percben elbűvölte Hamalát. A festő persze tartózkodóan figyelte, hogy nem komédiázik-e velük az a szólótáncosnő, s nem begyakorolt szerep-e ez is, mint tánca falatnyi bikiniben a színpadon.

De nem. Erről szó sem volt.

Amíg Neumann úr kocsijához sétáltak, megegyeztek, hogy németül és angolul fognak beszélni – valahogyan majdcsak megértik egymást. Neumann úr a sokévi cirkuszi szolgálat eredményeként mind a két nyelvet tűrhetően beszélte, Hamala legfeljebb a németet törte kerékbe.

Amíg elhelyezkedtek a kocsiban, Neumann úr azt magyarázta, hogy a kocsiját azért nem cserélte ki, mert tizen-négy év alatt már igencsak megszokta, egyébként is kiválóan kiszolgálja még most is. A néger táncosnő sűrűn bólogatva és őszinte meggyőződéssel olyasmit felelt, hogy ezt tökéletesen megérti, aztán egyre nagyobb beleéléssel kezdte magyarázni, hogy ő bizony ismeri az emberi lélek titkait, a megszokás hatalmát, hiszen maga is pszichológusnak készül.

– Hát persze! – bólintott rá a kocsi kormányát szorongatva Neumann úr.

Aztán csak azért, hogy mondjon valamit, meg a háláját is kifejezze, amiért a lány egyelőre megértette, miért nem cserélte ki a kocsiját újra, egy villanásnyi ideig elgondolkodott azon, hogy a lány a pszichológiát említette.

– Divatos és jó szakma – mosolygott bizonytalanul a táncosnőre.

Mary sóhajtott. Hosszas fejtegetésbe kezdett arról, hogy kiszámította, három évig még táncol, esetleg kettőig, s lesz annyi pénze, amivel fedezni tudja egyetemi tanul-

mányait. A legjobb amerikai egyetemen akar tanulni. Ha pedig nem sikerül... Azt nem tudja, erre még nem is gondolt.

– Gyönyörű vagy – szólalt meg halkán Neumann úr. – Meg fogsz élni – tette hozzá bölcsen.

Mary nevetett, boldogan és önfeledten emelgette a kezét a feje fölé, majd levetette a kis fehér kabátját, és odaadta a festőnek, hogy tegye maga mellé a hátsó ülésre. Mary elöl ült, Neumann úr mellett.

Amíg a két férfi azon tanakodott, hogy hova is menjenek, mi lehet még nyitva, hol ihatnának meg egy pohár bort, vagy valami mást (az öreg gyorsan közölte a festővel, hogy hozzá nem mehetnek, mert a felesége felverné a házat, Hamala meglepődött: nem tudta, de el sem tudta képzelni, hogy Neumann úr valaha is megnősülhetett), Hamala világosan látta, hogy az albérletébe ő sem viheti ezt a két embert, különben is a város szélére elvinni a lányt, az mégiscsak nevetséges lenne...

– Csinálunk egy kirándulást – indítványozta a táncosnő.

Miután megértették, hogy mit akar, Neumann úr még mindig tanácstalan volt.

– Menjünk egy faluba vagy egy kisebb városba – mondta a lány.

– Hát menjünk – vonta meg a vállát Neumann úr. – Éjszaka még úgysem voltam semmilyen kiránduláson.

S mivel ő maga sem tudott volna okosabbat kitalálni, beleegyezett, hogy még éjfél előtt felkeressenek egy közeli falut vagy egy igazi magyar kisvárost.

Már jócskán elhagyták a várost, amikor Hamala előredőlt az ülésen, s a táncosnő füléhez hajolva, dúdolni kezdett valamit. A lánynak is tetszett a dallam, bekapcsolódott ő is, Hamala arra kérte, hogy egy otthoni dallamot kezdjen el, szívesen meghallgatná.

A táncosnő gondolkodott egy kicsit, és egészen szembefordulva a festővel, énekelni kezdett.

– Miről szól? – kérdezte Neumann úr.

– A boldogságról meg a szabadságról – válaszolt Mary.

Azt igyekezett megmagyarázni, úgy érzi, Magyarországra kellett jönnie, hogy tényleg, egész valójával (minden ízében, így is lehetne fordítani, jegyezte meg Neumann úr) átérezze ezt a dalt. És éppen most, ebben a pillanatban. . .

– Akkor egy ilyen utazás tiszta haszon – mondta később Hamalának a cirkuszi fullajtár. Aztán éppen egy éles kanyar közben megjegyezte – arról nem is beszélek, hogy a hátsó ülés egész éjszakára a tied. Még bérleti díjat sem kell fizetned. . . Szóval a hátsó ülés – vágott hátra a tekintetével.

Ez félreérthetetlen volt: a lány is megértette, hogy miről beszélhet a két férfi, és még erősebb hangon énekelt.

Hamala a dolgok ilyen fordulatának először nemigen örült, alig pár perce autóznak, és az öreg már arra hívja fel a figyelmét, hogy ha akarja, a hátsó ülés az övé, s az éjszaka – lesz rá elég idő – meghághatja a táncosnőt. Egyáltalán nem szerette, hogy ezt már most szóba hozzák. . .

Az éneklés egy pillanatra elhallgatott.

– Én még szűz vagyok – mondta a lány, aztán újra felharsant a dal.

A festőnek éppen azon járt az esze, hogy egyszer, Firenzében járva, még főiskolás korában egy irdatlanul nagy diákmenzán ebédelt. Akkor látott egy ugyanilyen alakú nőt, mint ez a táncosnő. Lusta, lassú mozdulatokkal evett, az asztal alatt összeszorította hosszú combjait, többször megdörzsölte a melle alatt a bőrét, a melltartója szoríthatta, s ő annyira izgalomba jött a nő látványától, hogy elhatározta, kísérni fogja Firenze utcáin, s ha lesz elegendő bátorsága, megszólítja. Aztán mégsem ment utána, a nagydarab néger lány eltűnt a diákmenza forgatagában. Most pedig itt van Mary, eredeti ötlettel kirándulásra kényszeríti őt is meg az öreget is, azazhogy nem is kell kényszeríteni őket, mert összehasonlíthatatlanul jobb ez, mint az ő albérlete vagy egy olyasféle presszó, ahol Neumann úrral találkozni szokott.

A cirkuszi fullajtár egyszerre csak a fejéhez kapott, most jött rá, hogy ott a rádió beépítve a kocsiba; gyorsan bekapcsolta. Egy távoli adóról recsegő tánczene szólt, Mary most már ezt kísérte, még tapsolt is egy kicsit hozzá.

– Van abban valami, hogy szép az élet – élénkült fel az öreg is.

Mary rászorította a tenyerét a festő homlokára, majd megigazította a haját.

– Én még szűz vagyok – dorombolta.

– Hallja – kért gyors segítséget az öregtől a festő –, hallja, mit mond?

Hamala ugyanazt az alattomos izgalmat érezte a táncosnő mellett, mint akkor, Firenzében, a diákmenzán, amikor utána akart menni a nagydarab, titokzatos lánynak, bőrének olyan szaga van, amitől egyre szaporábban kell vennie a levegőt. A szeretkezés előtti izgalomtól összevissza kezdett beszélni, s majdnem beleharapott a nő vállába.

Mary egyre ismételte:

– Én még szűz vagyok – és minden alkalommal ökölbe szorított kézzel megkocogtatta a festő homlokát.

Neumann úr fontoskodva, tudálékosan jegyezte meg:

– A kérdést tüzetesebben is meg kéne vizsgálni. Nem-sokára a földnek egy olyan pontjára érünk, ahol erre meglesz a mód és a lehetőség.

Hamala belenyugodott a volt cirkuszi fullajtár közlésébe.

Beértek egy faluba, a táncosnő intett, hogy itt álljanak meg valahol.

Neumann úr, valószínűleg a falu közepén, a templomkert mellett, lassított, majd egészen közel, a kerítés sűrű és magas bokrai mellett, megállt.

– Az előbb még valami titkos záradékról beszélt, csak te nem értetted – mondta az öreg a festőnek.

– Titkos záradék – ismételte Hamala az öreget. – Milyen titkos záradék?

– Amelyikben le vagyon fektetve, hogy a fekete revü

hölgyeinek bizonyos alkalmakkor le kell feküdni a revü tulajdonosával. Ezt titkos záradékként csatolták a szerződéshez. . . Így azután, ami az ő szüzességét illeti – suttogott Neumann úr –, bizonyos kétségeim vannak.

Mary, úgy látszott, sejti, miről beszélnek, élénken tiltakozott. Kézze-lábbal magyarázta, hogy az nem számít, amit a titkos záradékban lefektetett a revü tulajdonosa, az igaz, már kétszer őrá is sor került, de az nem volt az igazi, az ő életében annak nincs jelentősége. És mindig szüzességét hangsúlyozta.

– Tanulni akarok, szükségem van a pénzre. Genetikai pszichológus akarok lenni – értette meg nagy nehezen a volt cirkuszi fullajtárral, hogy végül is életének a célját egyszer s mindenkorra tisztázza.

– Genetikai pszichológus – komolyodott el az öreg.

A lány cigarettára gyújtott, és bólintott.

– A génekkel fog foglalkozni – az öreg megszorította Hamala vállát.

A nevetés egyszerre buggyant ki belőlük. Neumann úrnak minden erejét össze kellett szednie, mert olyan hatalmas erővel, olyan szárnyalóan szállt a nevetése, mint még sohasem életében. Szorongatta a mellét, mintha minden pillanatban szét akarná szakítani, miközben Hamala nem győzte az orrát fújni, hogy fel-feltoluló nevetését valahogyan megfékezze.

– A gének, a gének! – kiáltozott a volt cirkuszi fullajtár.

– Nincs ennél a világon fontosabb tudomány. Pedig őt nem beszéltem rá, hogy meggyőzzön téged. Csak te nem akarsz nekem semmit sem elhinni – fenyegette meg a festőt, így emlékeztetve reggeli, presszóbeli beszélgetésükre.

Mary elkomolyodott. Lassú szavait Neumann híven fordította Hamalának.

– Körülbelül még háromszor kell lefeküdnöm vele. A nicaraguaival. De az is lehet, hogy nem is nicaraguai. Lehet, hogy valami keverék, egy zsidó-mexikói, az is lehet, hogy amerikai vagy hondurasi, elég az hozzá, hogy kevert ember. De ez nem számít, én magamat szűznek tartom. . .

– Hát persze – bólintott az öreg. – Amikor aláírta a titkos záradékot, Mozart zenéje szólt – fordult hirtelen Hamalához.

Ezt a lány is megértette, és helyeselt, „valóban így volt”.

– Remélem, hogy a *Requiem*-et játszották – szólt közbe a festő.

– Szerintem egy vidám concerto grossót – ellenkezett Neumann úr. – Így kell megünnepelni egy fekete revü születését!

– Vagy egy háremét – irigykedett a festő.

– Ahogy vesszük – elmélkedett a volt cirkuszi fullajtár.

– De megadta a módját. Mert Mozart, az Mozart . . . Ha egy misét játszottak, ha egy concertót, Mozart már az emberiség kincse. És ezért mondom, hogy megadta a módját. Én is így fektetném be a pénzemet, egy ilyen vállalkozásba . . . Jól csinálták.

– Jól, a keveredék ember . . . és igaza volt. Így kell ezt csinálni – a festő még mindig irigykedett.

A lány azonban nem tágított:

– Én még szűz vagyok – mondta, és újra megütögette a festő homlokát.

– Minden relatív – válaszolt erre Neumann úr, és kiszállt a kocsiból. – Körülnézek, hátha találok valami kocsmát – szólt vissza a festőnek.

Alig távolodott el, Mary átült a festő mellé. Neumann urat már elnyelte a sötét utca, amikor belekarolt.

Hamalában egyre erősödött az a régi firenzei izgalom, meg a pár perccel ezelőtti is, s egyre biztosabb volt benne, hogy még az éjjel meghágja a táncosnőt. Csak úgy, általános magyar, azaz európai módra . . . Egyszer olvasta valahol, hogy bizonyos bennszülöttek a hasukat fogták nevetükben, amikor látták az európaiakat szeretkezni, lehet, hogy éppen afrikai négerek lehettek, lehet, hogy éppen Mary távoli ősei, akik látták, hogy a nagy hasú fehér férfi ráfekszik a szerencsétlen nőre. Állítólag a szeretkezés módjától kaptak nevetőgörcsöt, ahogyan a fehér férfi fene-

ke mozgott . . . Ráfeküdni egy nőre, ezt igen nagy barbárságnak és a fantázia teljes hiányának tartották. Hamala azonban most másképpen látta a dolgot: így vagy úgy, ahogyan éppen adódik, de lefekszik a táncosnővel, mert végtére is néger nővel még úgysem volt dolga. S hogy miképpen is áll a dolog a szüzességgel, mert a lány újra és újra szakadatlanul s már-már mániákusan hajtogatta, pillanatnyilag nem érdekelte, ámbár nem hajtogatná annyit, ha nem lenne valami mögötte, az igazságnak valami kis morzsája. Ezt ugyancsak érezte, valójában igazi érvekkel nem tudta volna alátámasztani.

Amíg Neumann úr kocsijának a hátsó ülése által megszabott stílusban és formációban szeretkeztek, a lány valóban úgy viselkedett, mint akivel életében először történik ilyesmi. A festő arra gondolt, talán a szokatlan körülmények miatt viselkedik így: végtére is egy régi, szakadt, rojtos kocsi hátsó ülésén kellett összebújniuk, egy éjszakai alvó falu kellős közepén.

Amikor Neumann úr visszatért a kocsihoz, a hóna alatt egy üveg bort szorongatott.

Hamala észrevette:

– Én is hozok egy üveggel, maga meg maradjon itt vele – intett a lány felé. – Csak bátran – biztatta a volt cirku-szi fullajtárt.

Alig hagyta el a templom tájékát, amikor észrevette, hogy valaki lihegve, kétségbeesve fut utána.

Mary volt. Gyorsan utolérte, megragadta a karját, és húzta vissza a kocsihoz.

A hátsó ülésen Hamala helyén elgörnyedve ült Neumann úr. Amikor a festő kinyitotta az ajtót, az öreg majdnem kiesett a kocsiból. Hamala nagy nehezen visszanyomta az ülésre, ütögette az arcát, gyorsan – mert okosabb dolog nem jutott az eszébe – a borból, amit az öreg hozott, lötytyintett az arcára, aztán újra csak ütögette a szemé alatt, a nyakánál.

– Mi az ég . . . Be ne krepáljon már itt nekem! Pont itt. Jól kiválasztotta. Eljönni egy ismeretlen faluba, mindenki

horkol, maga meg éppen most fordulna fel . . . Ebben a sötétségben. Legalább megvárná a reggelt.

De a rábeszélés nem használt, az öreg csak nem mozgott meg.

Mary találta fel magát hamarabb. „Kórházba kell mennünk”, magyarázta kézzel-lábbal a festőnek. Beültek a kocsiba, a lány ült a volán mögé. Már indítani akarta a kocsit, amikor valaki átfogta a nyakát: a lány visításban tört ki. Hamala megfordult, látta, hogy a cirkuszi fullajtár hülyéskedik, ő fojtogatja a nő nyakát.

– Hagyja már abba! – ordított rá. – Az előbb még halott volt, most meg fojtogat. Maga azután az igazi cirkuszos! – korholta az öreget.

Lassan a táncosnő is megnyugodott.

Neumann úr megmagyarázta a lánynak is meg a festőnek is, hogy az élet kiszívta már minden erejét, „nem megy már a szerelem nekem”, hajtogatta újra és újra, ezért is jött a mutatvány, ájultnak, vagy ahogy az öreg mondta, tetszhalottnak tette magát.

Mary elnevette magát, majd megölelte Neumann urat, aki megkínálta a maradék borral.

– Éljen Portorico! – kiáltott mély torokhangon Neumann úr.

A festő nem értette, a lány ismét megölelte az öreget.

– Merthogy ott született, Puerto Ricóban – mutatott Neumann úr a lányra.

– Azt hittem, hogy a rumot élteti – legyintett Hamala.

– Azt már nem . . . Annyira még nem ment el az eszem – tiltakozott az öreg.

Még mindig ott álltak a templomkerítés mellett. Éjfél jóval elmúlt, de a sötétség csak nem akart oszlani. Egyikőjük sem szólt, hogy menjenek, induljanak, az idegen, ismeretlen falu marasztalta őket. Mind a hárman hallgattak, úgy élték át ezeket a perceket, mint egy varázslatot, amelyet idegen szellemek csak az ő boldogításukra teremthettek. Végül Mary mégiscsak rágyújtott egy cigarettára. Rövid kis mozdulatai kellemesek, takarékosak, a festő szá-

mára már-már ismerősek voltak, szinte muzsikáltak... Bizsereggető és megnyugtató volt minden: a kis táska zárjának a kattánása, a négyszögletes, élénksárga öngyújtó sistergése alig érintette az éjszaka nyugalját, ez a csend még Neumann úr aszaltszilva-arcát is ünnepélyessé tette, s egy kis idő múltán nem állta meg, hogy meg ne jegyezze:

– Hát ez az – és összefonta mellén a kezét.

– Egyszer már megpróbáltam – mondta már hajnal felé Neumann úr.

A táncosnő akkor már belekarolt Hamalába, és úgy bámulta a bokrokat a hosszú templomkerítés mellett.

– Egyszer már voltam ilyen tetszhalott – kezdte újra az öreg. – Úgy alakult az életem, hogy egy nap és egy éjjel bujdosnom kellett... Ez bárkivel előfordulhat. És akkor én kimentem a határba, és jobb híján belefeküdtem egy búzatáblába. Vasárnap délelőtt volt, zúgott a fejem, a föld meg nyomta a bordáimat, az az igazság, hogy szenvedtem. És akkor úgy éreztem, hogy meg kéne halni. Elképzeltem, hogy ha most én nagyon akarom, akkor meg tudnék halni... Kikapcsoltam az agyam, lassan kényszerítettem magam, hogy elszakadjak a világtól, a földtől, már-már úgy éreztem, nem is vagyok én már tetszhalott – itt már többről van szó, amikor messziről csengettek. A hegyről vezetett egy széles út, jöttek az emberek, és csengettek... A ministráns csengetett, ott jött a pap is meg komoly férfiak, asszonyok... A búzatáblához jöttek. A pap a nagy füstölővel megszentelte... Búzaszentelés napja volt. Hanem egyszer csak nyulak ugorhattak fel az emberek előtt, a pap előtt is, mert, ugyebár, már akkor is elég sok bolond ember élt a földön, szóval, a férfiak a nyulak után eredtek. Futkostak a búzatáblában. Az egyik férfi még engem is észrevett, de nem foglalkozott velem. A nyúl jobban érdekelte.

– Nyulak után futkosni, elég bolond dolog – jegyezte meg a festő.

– Ők tudták, hogy mire fel futkosnak – biggyesztette el az ajkát az öreg.

– És hol történt ez? – kérdezte a festő.

– Valahol a Kárpátok alatt. Sokáig éltem ott búzaszentelés előtt is – emlékezett a volt cirkuszi fullajtár. – Ha te vagy a helyemben, megfestetted volna, merthogy nem mindennapi kép volt az. A sok bolond paraszt kezét-lábát törte, hogy fogjon egy nyulat.

– No, ilyet aztán nekem ne mondjon. A paraszt nem annyira bolond, hogy a nyulak után futkosson – vitatkozott a festő. – Pár gyerek ugrálhatott maga körül – tette hozzá gúnyosan.

– Lehet, régen volt – válaszolt nagy sokára Neumann úr.

Azután nem beszéltek erről többet.

A táncosnő megint rágyújtott.

– Várunk valamire? – törte meg végül a csendet a festő.

– Most már itt a hajnal – mondta az öreg.

– Azt mondja? – ásított egyet Hamala. – Akkor várjunk – tette hozzá.

A táncosnő, anélkül hogy az öreg megkínálta volna, megitta az utolsó csepp bort is, aztán még szorosabban Hamala mellé húzódott, s azt a dalt kezdte dúdolni, amit az utazás elején.

– Pedig azért mentem a színházba, azért vettem a jegyet neked is, hogy cirkuszt lássunk. Egy Karandást! Ha most itt lehetne velünk – motyogta Neumann úr.

– Ne legyen telhetetlen – intette le a festő.

– Pedig ha én ezt előre tudom, ha előre tudom, hogy egyetlenegy bohóc sem lesz! De hát mindent nem tudhat az ember, mert egyébként is annyi mindent nem tud az ember... Pedig legalább ezt okvetlenül tudnom kellett volna.

– Ne legyen telhetetlen – csóválta meg a fejét újra a festő.

– Talán igazad van, ami a kirándulást illeti. Mary látott egy igazi magyarországi hajnalt. Nézd csak, az már a nap lesz! Lassan megmozdul a világ előttünk, a hajnalhoz már csak Karandás klarinétja hiányzik.

– Hiányzik, hiányzik – bólintott rá egyet a festő. – Majd egy másik alkalommal elhozzuk – és egy nagyot ásított.

Neumann úr erre a valószínűtlen kijelentésre bekapcsolta a motort, hogy elinduljanak vissza a városba, de előtte még tegyen egy tiszteletkört a hajnalodó falu közepén.

A csapos megérkezett a túlvilágra. Egy városba került, ahol a Tűlvilági Éttermek Rt. egyik alkalmazottja fogadta. Mint csapost azonnal alkalmazták. Tágas, kék és sárgás fényekkel megvilágított étteremben dolgozhatott. Gyorsan megszokta az örökkévalóság fényeit, az ismeretlen formájú kristály világítótesteket, amelyekből mintha a lovas szánkók csengettyűit hallaná, vagy a délibáb alatt megszólaló hegedűt, időnként különös, halk zeneszó permeteződött szét a mennyezetig, egyáltalán nem hasonlított arra, amit a földön I. Arthur magyar király, Neumann úr és Hamala Henrik volt festő társaságában megismert. Igaz, inkább mozdulatokra, az arcok kilátástalan fakóságára, a lekopaszodó, gyorsan elcsukló nevetésekre és néhány bátor emberre emlékezett, olyanokra, akiket semmi hiábavalóság nem kényszerített tiltakozásra, s oly élvezettel rakták maguk mögé a napokat, mintha behunyt szemmel kártyalapokat osztogatnának elképzelt partnereknek. Ott van mindjárt a pohárszedő. . . Az ő pohárszedője. Valamikor alkalmi lottóárus volt, pohárszedő korszakában pedig már „idegi alapon” leszázalékolt nyugdíjas. Napjában százszor is megnyálazta az ujjait, hogy így pucolja le a melléről a galambpiszkot. Ő azonban – bármennyire is erőltette a szemét – sohasem látta ezt a galambpiszkot. Valószínűbb, hogy ezekkel eleganciáját fitogtatta – mintha, mondjuk, a nyakkendőjét igazítaná meg. Ez az ember azzal is eldicsekedett, hogy francia nevelést kapott. Annak idején! – biccentett bizalmasan az

elmúlt időkre, meg arra, aki meghallgatta. Annak idején franciakulccsal verték a fejem reggeltől estig! rikkantotta a poént hallgatója képébe. Aztán tovább nyálazta az ujjait, simítgatta, piszkálgatta a mellét, az ujjai finomkodtak, tébláboltak ott, ahol nyakkendőjének kellett volna csüngen, de nem emlékszik, hogy a pohárszedőn valaha is látott volna nyakkendőt. Ám Neumann úr és I. Arthur magyar király annál inkább hordott nyakkendőt.

Arra számított, egyszer csak megjelennek itt nála földi ismerősei. I. Arthurnak ebben a különleges étteremben is sikere lenne a spiritiszta szeánszaival, Neumann úrnak a történeteivel, Hamalának pedig a képeivel . . . Idáig jutva a gondolataiban már elmélázott, mert egyetlen festményre sem emlékezett. Furcsállotta, hogy annak idején a másik világban, a csapossága alatt egyáltalán nem kételkedett abban, hogy Hamala festő. Csak arra emlékszik, hogy mindig egészen közélről vizsgálgatta őt, szinte beleült az arcába. Mintha keresett volna valamit, úgy körözött rajta a szeme. Az ilyen kíváncsi unatkozásban érezte jól magát. Ki is volt ez az ember hát, ha csak ennyit tud róla, hiszen ez alig több a semminél, nem több, mint mély álomban a primőr retek okozta visszaszorított szellentés . . . Mint a pohárszedő, Hamala is gyakran ismételte ugyanazt a jellegzetes mozdulatot. Digó módra verte le a hamut a cigarettájáról: az égő cigarettát a feje mögé lendítette, így ütögette meg a mutatóujjával. Keményen meg kellene erőltetnie magát, hogy eszébe jusson még valami Hamaláról: lassacskán minden kép elporlik az emlékezetében, amit roppant erőfeszítéssel összerakott róla; az együtt megért esték a kocsmában, a szurkos nyalábokban a világra zúduló sötétség éjfél körül, hólében szotyogó telek, hajnali tarhálások komoly emberektől. (Ó, azok a komoly emberek! pénzzel, kitartással, öröktől fogva meglevő önbizalommal – tele volt velük a föld, tele volt velük Magyarország is, nyaranta lihegésüktől porzott a városok betonjárdája, glóriát font fejük fölé az emésztés mámora, némelyikük gyengéden megmosolyogta azokat, akiket elhagyott a sze-

rencséjük, s akiket minduntalan megugattak a kutyák.) A Hamalát idéző szétfosló képek csak unalmas együttléteikre emlékeztették. Lehetséges, hogy így gondolná ezt a festő is az ő helyében, ha itt lehetne már ebben az új világban.

De nem jelentkezett sem a festő, sem I. Arthur, sem Neumann úr. Így aztán új barátokat szerzett magának, akiknek első dolguk az volt, hogy felhívják a figyelmét egy másik világra. Biztatták egymást, hogy oda kellene eljutni, mert unalmas már az egyhangú csilingelő zene, s rég nem okoz örömet az ékszerékségű pultnál a szerény, intim suhanással, vízesésszerűen aláhulló sör sem. El kellene jutni abba a másik világba, hajtogatták a csaposnak, ő azonban tiltakozott. Ide akart mindig eljutni, sikerült is, végre biztos, jó állása van – egyébként is világéletében csapos akart lenni. Sem kedve sincs egy újabb vándorláshoz. Sohasem volt más célja, csak a csaposság, hajtogatta új barátainak, akik egyre-másra sorolták az indokokat, amelyek útnak indítják őket. Túlvilági logikájuk teljesen idegen volt a csapos számára, ugyanúgy nem tudott velük mit kezdeni, mint volt pohárszedője mozdulataival, aki tudhatta maga is, hogy ha valaki reggeltől estig étteremben ül, azt a galambok nemigen piszkolják le.

Csak ámult a kristály világítótesteken, a bőre alá is behatoló előkelő zenén, ami távoli szigetek képét idézte fel benne. Mindenhol pompás kilátás nyílt a tengerre. Érezkelhette az idő folyton lassuló araszolását, de ez egyáltalán nem tűnt új dolognak a régi világban tapasztalt időmúláshoz képest. Abban a másik világban – még I. Arthur, Neumann úr és a festő társaságában – sokat gyötrődött, hogy miért nem jön el hamarabb a délután vagy az este. A sok kiállhatatlan délelőtt úgy telt el, mintha mindig valamilyen bírósági tárgyaláson lenne, ahol csak sorolják, sorolják a vádak ellené, de az ítéletet mindig másnapra halasztják. Ezért kívánta, hogy eltörölje valaki a délelőttöket. Ő maga kevés dolgot tudott kitalálni az idő gyorsabb múlatására. . . Még inkább ott állt a negyedosztályú étterem kály-

hája mellett, és az ablakon át a beton felüljáróra meresztette a szemét. Ha esett a hó, a felüljárón hunyorogtak az autók ködlámpái. Ilyenkor egyébként csend is volt, mert a vastag hó, akár a vatta, felitta a zajt. Amúgy közömbösen teltek a délelőttök, a magas házak ablakain, a betonkorlát-tól egy karnyújtásnyira leeresztették a függönyöket, s kiváltképpen bosszantotta, hogy harangszót is hall a buszpályaudvar tájékáról. Micsoda illetlenség délelőtt tízkor meg fél tizenegykor harangozni! Ő úgy tudta mindig, hogy a karácsony a nagy harangozások ideje. . .

Neumann úr még nem érkezett meg. Az asztalnál csak Hamala Henrik és I. Arthur magyar király ült. Hamala I. Arthur igazi nevét nem tudta, nem is volt különösebb oka rá, hogy tudja, ám a férfi váltig emlegette, hogy ő I. Arthur magyar király. Hogy hallgatott az Arthur névre, arról Hamala még a régi időkben megbizonyosodott: kedves, közös ismerősük, a csapos gyakran szólította így a pult mögül.

I. Arthurnak, mint minden alkalommal, most is az volt az első ténykedése, hogy tenyerét az asztallap fölé tartotta, s mintha fázna, nyújtogatta, dörzsölgette az ujjait.

– Mi az ott a tenyere alatt? – szólt oda a szomszéd asztaltól a volt lottóárus, jelenleg pohárszedő és „idegi alapon” leszázalékolt nyugdíjas.

Amíg érdeklődve bámulta I. Arthurt, megnyálazta ujjait, s a vállát simítgatta vele, mintha galambpiszkot takarítana el. Mivel I. Arthur egyelőre nem válaszolt – a pohárszedő tudta, hogy fog válaszolni, olyan nincs, hogy ne válaszoljon neki –, szemügyre vette az asztalokat, üres poharakat keresett, hogy visszavigye azokat a pultra. Egyelőre hiába erőltette a szemét.

– Mi az ott a tenyere alatt? – kérdezte meg hát még egyszer I. Arthurt.

– Atommáglya – vágta rá színtelen hangon I. Arthur. Ezen még Hamala Henrik is meglepődött. A pohársze-

dő valamikor – még a régi szép időkben (bár nem különösebben nagy tehetséggel) – rá tudta beszélni a sok buta embert a lottóvásárlásra. Csak mondta a magáét, az emberek rákényszerültek, hogy meghallgassák. Olykor ugyan érezte, hogy belefárad a sok rábeszélésbe, de évtizedeken át mégis a nyelvéből, a szájából élt meg, s büszkén vallotta be többször is I. Arthurnak, hogy sem egy gyár, egy hivatal, de még a katonaság sem tudta őt bekebelezni. Talán ennek az egy megjegyzésnek köszönhette, hogy I. Arthur méltányolta, alkalmanként figyelembe vette érdeklődését, egy-egy kérdését, olykor válaszolt is neki. De ez a mostani válasza az atommáglyával annyira elképesztette, hogy minden kedve elment a további kérdezősködéstől. Így újra csak az asztalokat pásztázta végig: fontosabb most az üres poharakat visszavinnie a pultra, mint I. Arthurral beszélgetést kezdeményezni! Ha szerencséje van, s ez az új csapos észreveszi, hogy visszahelyezgeti az üres poharakat a csap mellé, aztán ráérősen el is mossza őket, akkor még kaphat is egy pohár sört. Korsóval csak a régi csapos honorálta igyekezetét, de a volt lottóárus nem tudta, hová tűnhetett a régi csapos, miért jött egyszerre csak ez az új ember. A régi csapos mégiscsak egy finom fiú volt, rendszeren járt a fodrászhoz, mert mindig körülberetváltatta a nyakát. Azonkívül komoly fiú is volt, mert kalapot hordott, és még a pultnál sem vette le a fejéről.

A pohárszedő Hamalához fordult:

– Hová tűnt a régi csapos?

Hamala helyett I. Arthur válaszolt:

– Felszolgáló a paradicsomban. Ott méri a sört. Csapos lett a Nagy Paradicsom Bárban.

– Nem ismerek ilyen éttermet, Paradicsom... – morfondírozott a pohárszedő. – Aha, értem már! – csapott a homlokára. – Kiemelték, mert jó csapos volt. Ez a rendszer, ez a mi rendszerünk, demokráciánk... kiemeli a legjobb kádereket. Mindenkire kiterjed a figyelmük, persze hogy elhalásszák a legjobb csaposokat.

Hamala nagyon jól tudta, hogy miért dohog a pohársze-

dő: a régi csapos nem sajnálta tőle a korsó söröket. Ezért bánkódik hát a volt lottóárus. A régi csapos addig forgatta, illesztgette, rakosgatta a korsó söröket, addig csöpögtette, méricskélte egyik korsóból a másikba a sárgás folyadékot (egyedül a sör zavarosságát nem tudta megszüntetni, de ez kívül esett az ő hatáskörén; ő maga is így fogalmazta meg, ha a hordóból kibuggyanó folyadékot kotlós-nak, azaz romlott-nak látta), addig gyilkolta a korsókat, addig mesterkedett a sörpisztollyal, amíg tisztességgel tele nem ügyeskedte a nagy fülű, tátongó szájú korsókat. A pohárszedőé sem volt kivétel, mert ahányszor visszavitte az üreseket, annyiszor kapott pincehideg sört. Hogy honnan varázsolta elő a pincehideget a régi csapos, milyen boszorkányos ügyességgel érte el, hogy a sör hőfokára senkinek se legyen panasza, ez most már, így utólag titok marad. Így gondolta azt I. Arthur is.

Amikor I. Arthurtól megkérdezték, mi szeretne lenni, ha még egyszer születne, habozás nélkül rávágta, hogy magyar király. Ahhoz azonban megfelelő tapasztalattal rendelkezett, hogy tudja, ő újra születni már nem fog – ezért még életében kinevezte magát I. Arthur magyar királynak. A kinevezés ellen még Neumann úrnak sem volt kifogása. Neumann úr ugyanis minden megjegyzést és megállapítást megforgatott a szájában, akár a rágógumit. I. Arthur ezen nem is csodálkozott, mert tudta, hogy Neumann úr egyik legutóbbi vállalkozása éppen a rágógumikon bukott el. Hosszan tanulmányozta a térképet – gyűrött, fakó, padlásról mentett papírlapok voltak inkább –, s egyre csak hajtogatta: „Be akarok kapcsolódni a nemzetközi kereskedelembe, megismerem az új országhatárokat, a kereskedelmi behatolást egyébként is csak alapos előkészítéssel kezdhetem el. . . .” Hosszú töprengés, latolgatás után szemelte ki magának Mongóliát. Rágógumit fog eladni Mongóliában. Először csak a vállalkozás nagyságát mérte fel, és sokat töprengett a kockázaton, minden-

féle lehetőség megfordult a fejében, csak éppen a legkézenfekvőbbet, a ráfizetés lehetőségét nem kalkulálta be... Pár marék mentolos készítményt vásárolt, amit egy lehordott aktatáska alján el is juttatott Mongóliába. Hogy aztán hogyan alakult a dolog, I. Arthur már nem tudta, csak sejtette, hogy a vállalkozás balul ütött ki, mert Neumann úr többet nem járkált rágógumi után, és a fakó térképet is eltüntette örökre.

I. Arthur és a festő Neumann urat várta. Már jó ideje elment a csapos lakására, de csak nem akart előkerülni. Pedig Neumann úr, az ügy fontosságára való tekintettel, saját kocsijával indult el, az étterem ablakán át jól látták, hogy eltűnt a felüljárón. Már régen itt kellett volna lennie velük...

I. Arthur az asztal fölé hajolt, mind a két tenyerét fel emelte egy kicsit, ujjait kinyújtotta, s mintha szándékosan és mindenáron eltakarna vele valamit, várt. Ismerték már ezt a mozdulatát, mert mindennap és gyakran ismételtette. Akik ismerték, már nem törődtek vele, de néha egy-egy idegen, olykor még a szorgalmas pohárszedő is, így kíváncsiskodott: „Mit melenget a tenyere alatt?” Ő csak ritkán válaszolt, s dűnnyögésére – egy bizonyos idő eltelte után – kiderült, hogy varázslatra készül. A világegyetem titkos erőiről beszélt, sosem hallott összefüggésekről, amelyek azonban mégiscsak léteznek, de amelyekről csak néhány beavatott tud, ám az ő újítása abban áll, hogy ezeket az összefüggéseket napvilágra hozza. Abból indult ki, hogy nem lehet olyan könnyen áttekinthető az élet, mint az övé is: minden este és reggel átmegy a beton felüljáró alatt, pontosan a gyalogátjáró közepén rágyújt egy cigarettára, útban az étterembe vagy a lakására a buszpályaudvarról áramló moraj, pukkanások egymásba kapaszkodó zaja, hangfoszlányok kísérik, távolinak tűnő, de főképpen értelmetlen erőfeszítései ezek a világnak, ezért nem is veszi őket tudomásul. A felüljáró alól hosszú lámpasorokat lát, amint ráhajolnak a széles sugárútra, a bitumen gőzében katonás rendben sorakoznak az egyforma

autók. Ám ez a rend mégiscsak látszólagos, mert csak a reménytelenségét fokozza. Látja másnapi magát, ahogyan újra megáll majd a gyalogátjáró közepén, hogy gyorsan rágyújtson. Maga sem tudja, miért éppen itt kívánja meg a cigarettát, talán csak a mámoros matató mozdulatokért, meg azért, mert itt védi őt a feje felett ívelő felüljáró a világtól, itt nem kell ugrálnia az autók elől, s innen három irányban is szemügyre veheti a várost. Szemügyre vehetné inkább, mint régebben: amíg rágyújtott, körbefordult, s rémülten állapította meg, hogy él, s anélkül hogy különösebben törte volna rajta a fejét, a múltjából is elővillant valami. Belenyugodva és pontosan tudta, nincs mire emlékeznie; amióta a városban él, egyetlenegy percbe elfér mindaz, ami vele megtörtént. De talán még az is, ami Neumann úrral, pedig ő aztán mindent elkövetett, hogy olyasmit csináljon, ami senkinek sem juthatott eszébe a környezetében, rágógumi-kereskedésen törte a fejét a mongolokkal, sőt bizonyosan más terveket is kovácsolt, de abba már nem avatta be sem őt, sem a régi csapost, sem a festőt. Sajnálta, hogy éppen Neumann úrnak nem volt szerencséje a rágógumival, hiszen annyi kék zakós, szürke nadrágos, garbós vállalkozót lát itt maga körül délelőttönként, dagad a zsebük a sok pénztől. Neki pedig éppen annyi öröme akad, hogy piszkos alkalmi munkái után a szivarzsebében tartott szappandarabbal alaposan megmossa a kezét, s ha az asztallap fölötti mutatóujjába kezd, a kézfejből párologó szappanillat megcsiklandozza az orrát. Ebbe az étterembe kék zakós magyar vállalkozók járnak. Csendes megelégedettséggel szemlélődnek, a délelőtt viszi mindnyájukat a hátán, akár mesebeli paripákon ülénének, buzgón örülnek sikereiknek. I. Arthur nem haragszik ezért rájuk, nem is irigyli őket. Biztos volt benne, hogy egyszer majd a készakósok is kicserélődnek, jönnek majd mások, a város forgatja az embereket le-föl, le-föl. Hát éppen ez az. Az életnek ezt a sajátosságát oly kevesen ismerik, pedig egyszerűbb, mint a kétszerkettő. Másféle titkokhoz kell kapcsolódni, és másféle titkokat kell megis-

merni. Ezért vár makacsul arra, hogy a tenyere alatt megjelenik majd az az erő, amely őt, éppen őt, I. Arthurt keresi. Igaz, egyik barátja, aki kioktatta, hogyan tehetne jelentést távoli nagy hatalmasságoknak, azt mondta, hogy ezek a távoli hatalmasságok sohasem keresik meg őt, kisebb gondjuk is sokkal nagyobb annál, hogy vele érdemben foglalkozzanak. Ám ő jelentkezhet, felajánlhatja szolgálatait. Igaz, a barátja már rég elment, már régen Argentínában űzi a spiritizmust, amely néha igazi boldogsággal is megajándékozta az asztalnál – a várakozás meleg boldogságával, hiszen bízott abban, hogy egyszer jelentkezik az a nagyon várt, titokzatos felsőbbség, majd elbeszélget vele, s ettől oly nagy tudás birtokába jut, mint senki más erre felé.

De senki sem jelentkezett, és semmilyen útbaigazítást nem kapott.

Neumann urat várják a festővel... Érthetetlen, hogy miért nem jelentkezik. Neumann úr tudhatná, hogy mennyire várnak rá. Már ötször megjárhatta volna az utat a csapos lakásáig és vissza. Nem tartogatta tovább a kezét az asztal fölött, rágyújtott egy cigarettára. Nem kísérletezett tovább, hogy a varázslat bekövetkezzék: a papírdoboz halk percenése, az öngyújtója kattánása, a tétova, de mégis flegma aprócska láng vibrálása mind arról győzte meg, hogy ennél az asztalnál nem tud előidézni semmilyen földöntúli varázslatot.

Hamala elég jól ismerte a csapost. Mielőtt az étteremben dolgozott volna, különféle alkalmi munkákat vállaltak együtt. Néha felzárkózott mögéjük I. Arthur és Neumann úr is, aztán a munka végeztével az étteremben, annál az asztalnál, ahol most I. Arthurral ücsörögtek, kipihenték fáradtságukat. Az éttermet a csapos fedezte fel, ragaszkodott hozzá, hogy ide járjanak. Hogy mi lehetett ennek a ragaszkodásnak az oka, sem I. Arthur, sem a festő nem tudhatta, mert törzshelyükről semmi különlegeset nem le-

hetett elmondani: az ablakból sem hegyekre, sem a tengerre nem lehet látni, egyetlen pálmafa se nőtt az úton (ezt Neumann úr is hiányolta, ám azért elismerte, hogy ennek okát Magyarország éghajlati viszonyaiban kell keresni). Igaz, nem messze tőlük magasodott a beton felüljáró, ahol szinte az égig emelkedtek az utcai lámpák, az autók reflektorai mégis vigyorogtak, és a csaposnak, ha megállt a felüljáró előtt, hogy jót szippantson az esti levegőből, mielőtt elmenne a buszpályaudvarig, hogy onnan aztán átszállás nélkül hazazötyögjön valamelyik busszal, káprázott a szeme a felüljáró fénylő sivárságától, úgy látta, hogy az út a magas házakon, a sárga épülettömbökön keresztül vezet, oly közel estek a felüljáró alumíniumszínű korlátjához a házak ablakai.

Mielőtt a csapos elfoglalta volna a helyét a pult mögött, tehát amikor még ugyanolyan szabad ember volt, mint I. Arthur és Hamala, valamint Neumann úr, még egy nagy vaskályha állt a falnál. A csapos sokáig nem ült le I. Arthurék asztalához, hanem a kályha mellett álldogált. Először arra gondoltak, hogy fázik, hogy szereti a pattogó tűz hangját, de aztán rájöttek, hogy – okkal vagy ok nélkül – egyszerűen csak fél. Hetek, hónapok teltek el, és senki sem támadta meg, ő mégis a vaskályha mellé húzódott. Aztán – valamelyik régi télen – többen is belekötöttek. Mégiscsak jól számított, gondolta akkor I. Arthur, hogy a kályha melletti egy négyzetmétert választotta. A kötekedők éreztették vele, hogy nem ebbe az étterembe való, hiszen mindig jól vasalt nadrágban jelent meg, s ha mégis leült valamelyik asztalhoz, babrálgatta, igazgatta a nadrágja élet, többször is felállt, hogy sikkes csuklómozdulattal egyszerre oldalra és feljebb is rántsa a nadrágszárát, csak azt figyelte, a térde nehogy megtörje a vasalást. A vasalt nadrág nem váltott volna ki ekkora felháborodást, ha nem párosult volna a hallgatagságával. Mert nem volt képes senki más oly sokáig az ablakot bámulni. . . . Kétszer is szólni kellett hozzá, hogy egyszer válaszoljon. Hibát hibára halmozott tehát, és ezért a többiek úgy döntöt-

tek, hogy bűnhődni kell . . . Mivel jól ismerte az embereket, szándékaikat, ezért telepedett a vaskályha mellé. Ha valaki kötözködni kezdett vele, a tüzes kályha volt az ő védőbástyája. Ha valaki ráemelte a kezét, nekilökte az izzó kályhacsőnek. Mindig úgy helyezkedett, hogy a támadót a kályhához szorítsa. Nem volt erős ember a csapos, de a kályha körüli civakodásban, gyorsan kipattanó verekedésekben, huzakodásban kiváltképpen tapasztalt és felkészült volt. Az a pár négyzetméter, ami a kályha körül, a kályhacső alatt görnyedve, minden araszért megharcolva, az összehamuzott padlón védekezésre kínálkozott, számára a végtelen teret jelentette. A sokszor kilátástalannak induló küzdelem rávezette, hogy nem szabad a kályha mellől elmozdulnia, legfeljebb két kis lépésnyire, éppen annyira, hogy a megtévesztő totyogással, mozdulatokkal ő szabja meg a támadás ritmusát, hogy aztán egy váratlan billentéssel máris izzó vasnak szoríthassa a másik karját vagy a kézfejét.

I. Arthur elismerte, hogy ez a kályhás trükk egyike volt a legjobbaknak, amit valaha látott. Olyan kis területen, ahol a csapos gladiátorként küzdött, senki más a világon nem győzedelmeskedhetett volna. I. Arthur emlékezett a csaposra, ahogy a dulakodó részeket igyekezett magától távol tartani: szeme a riadalomtól, a félelemtől kidagadt, időnként a gyűlölet sötét hullámai borították el . . . Később, amikor elmúlt a tél, és nem gyújtottak be a kályhába, azok, akiknek a csapos felhólyagoztatta a bőrüket a forró kályhacsővel, újra támadtak. Ilyenkor a női vécében bújt el a csapos, ám ez a bujkálás már nem tetszett neki annyira, mint a kályha körüli verekedés, ahol az egész világ ellen harcolt. Kalapban és leplezetlen undorral küzdött az ok nélkül támadókkal. I. Arthur, Neumann úr és a festő minden alkalommal figyelemmel kísérte helytállását. Arra is emlékeztek még, hogyan lett a kalapos emberből csapos. Mielőtt (még azokon a régi, ám egyforma teleken) elfoglalta volna a helyét a kályhánál, bement az étterem irodájába, és csaposnak ajánlkozott.

Mindenáron csapos akart lenni.

Ám hiába jelentkezett, akkoriban nem volt csaposhiány. Még csak nem is biztatták.

De ő mindenáron csapos akart lenni, mindennap újra és újra jelentkezett.

Egyszer aztán eljött az ő órája is: valaki kilépett az iroda ajtaján, és a kályhás embert kereste, mert a nevét nem tudta.

Pár perc múlva munkába állt. Mondogatta is akkor I. Arthur, hogy „jól megmondta az Úr annak idején, bízni kell, és akkor eljön a mennyeknek országa”.

A hallgatólag férfi hát csapos lett: szimmetrikus rendbe rakosgatta maga előtt a korsókat, igazgatta, forgatta őket, de pár hónap múltán kiderült, hogy a sör nagyon fogy, a kasszába pedig kevés pénz fut be. . . Az étterem ráfízetett a munkájára.

Felmondtak neki, mert kevés habbal mérte a sört.

Ez volt a legfőbb indok: kevés habbal mérte a sört.

Ezt vágta a fejéhez mindenki: kevés habbal mérte a sört.

A hosszú téli hónapok alatt kevés habbal mérte a sört.

Épp egy hete mondtak fel a csaposnak. A beton felüljáróra szakadt a hó, egyébként olyan volt a kilátás az étteremből, mint máskor. Délelőtt volt, a háztetőkről csurgott a hólé.

A pult mögött már új csapos dolgozott. A hagymás fasírtot szortírozgatta a hűtőszekrényben. Valószínűleg sohasem hallott az elődjéről. . . Bezárta a hűtőszekrény ajtaját, dúdolgatva pucolta a körmét, majd zsebre vágta a kezét, a sarkán himbálódzott. Olyan volt, mint bármelyik csapos, ha az éttermek délelőttjein megüli a csend a fehér abroszos asztalokat.

A felüljáró mellett toporogtak. Neumann úr és I. Arthur méltatlankodott: korán bezárt az étterem. Egyikük sem tudott napirendre térni a csapos elbocsátásán. Most ugyanúgy nem találták a magyarázatot, mint akkor, amikor oly hosszú időn át nem akarták csaposnak felvenni a barátjukat.

A csapos mellett, kigombolt télikabátban bámészkodott a festő. Csattogva zuhogott a háztetőkről a hólé, hömpölygött a lezúduló víz a széles betonjárdán. Közben a volt csaposnak eszébe jutott valami, mert gyorsan a zsebeiben kezdett kutatni. Lehet, hogy csak egy papírdarabot, egy kavicsot keresett, lehet, hogy csak a megindultságát, tehetetlen kiszolgáltatottságát palástolta a nagy keresgéléssel, a festő nem tudhatta, már csak azt látta, hogy azzal a valamivel, amit a zsebében talált, a felüljáró irányába fordult, és – mintha mindenért a komoran, titokzatosan emelkedő betonépítményt tenné felelőssé – megcélozta. A lába alatt még nem olvadt el a hó, ahogy felemelte a kezét, és lendületet vett, megcsúszott, mindkét lába alól kirepült a föld. A festőnek még sikerült elkapnia a derekát, de a tehetetlenül kapálódzó ember zuhanását már nem tudta megakadályozni, mind a ketten a puha, vizes hóba huppantak. Az elbocsátott csapos fejéről lerepült a kalap, de egy bizonytalan mozdulat után meggondolta magát, nem nyúlt érte. Mintha nem is az övé lenne, egy idegené; nem volt kedve a kalapját többé a fejére tenni. Ott maradt a piszkos, latyakos havon elterülve. A festő térdén állva, hosszan bámulta a volt csapos becsukódó szemét, színtelen arcát, a feje belenyomódott a kásás hóba, nyelt egyet, de csak nem akart mozdulni. A festő arra számított, hogy elneveti magát, mert a szeme alatt megrándult a bőre, de végül egyáltalán nem nevetésnek, hanem merőben másfajta jeladásnak bizonyult ez a kis rebbenés. Egyszerűen csak azt mutatta, hogy él, muszáj levegőt vennie, ebben a különös testhelyzetben muszáj egyet nyelnie is, de most bárki bármit csinálhatna vele, nem ellenkezik, megadja magát.

A volt csapos lehuny szemhéja alatt is látta azokat a szé-

les sugárutakat, amelyek a felüljáróról tovább vezetnek a városba, de ahová most semmi kedve sincs elindulni. Ám a többiek várakozó közelségéből sejtette, hogy hamarosan felkerekednek valamelyik úton, és reggelig együtt lesznek. Egyetlen szót sem szólnak arról, hogy őt elküldték az étteremből, és nem lehet többé csapos. Igaza volt az apjának, amikor megvett neki egy egészen kicsike tangóharmonikát. . . . Olyan régen volt már az, még gyermekkorában, bár az is igaz, az apja éppen eleget ismételtette, hogy jól megjegyezze: „Zenész legyél, fiam, zenész!” Ma többször is az eszébe jutott. . . . De hol van már az apja, akire úgy hasonlít, olyan színű a bőre, mint az övé. Hol van már az apja? Egyik napról a másikra eltűnt, mintha befalazták volna előle, mintha csak álom lett volna minden. Nem maradt más utána, csak pár tétova, elmosódó mozdulat, meg annak az arasznyi tangóharmonikának az emléke, amit ő vett neki. Egyre messzebb és messzebb kerül tőle minden, ami volt. Mindezt rendjén valónak találja, mert egyre csak fogyatozik a kíváncsisága. Mit is kezdhettek volna egy ilyen vásári zeneszerszámmal, amit az apja jobb híján megvett neki. . . . Inkább arra gondol most – hiszen oly sokszor megmelegedett tőle a szíve annak idején is, amikor először kitalálta –, hogy erről a felüljáróról indul majd el Porto Recanatiba, mert élt ott valamikor egy énekes, abban az időben, amikor ő még gyerek volt. Ez az énekes ott élt a tengernél, s állítólag – persze, erre már nem merne megesküdni – gyűjtötte a nadrágokat. Erről az énekesről beszélhetett neki az apja is, mert a tangóharmonikán oly jól el lehetett volna játszani azokat a dalokat, a Porto Recanatiban élt énekes dalait. . . . Ezt hajtogatta az apja, ezt ismételtette abban a régi, zöldre mázolt ajtóban állva, valamerre a város szélén. Aztán eltűnt az apja. Mintha befalazták volna, mindig is csak képzelte, hogy együtt éltek, hogy olyan színű a bőre, mint az övé, hasonlít egymásra a kezük, a szemük, a mozdulatok, amelyek csak rá jellemzőek, ami őt magát jelentette, kizárólag csak őt. De lehet, hogy nemcsak a mozdulatok éltek benne tovább, hanem a csaposság

iránti vágya is. A csaposság, amire feltette az életét, s amihez semmi tehetsége nem volt. . . Ezt mondták neki az irodában. Nem köntörfalaztak, a szemébe mondták az igazságot. Így tehát ő is hibás lehet, hogy olyasmit hitt magáról, aminek semmi alapja nem volt. Pedig a pult mögött, saját csendes kis világában, gyakori elmélkedéseiben annyszor meglepte valami addig ismeretlen, tűnékeny, könnyű jó érzés, már-már szégyellni való mámor, hogy nem is kívánt többet: továbbra is csak ezt, így, örökkön-örökké kiszolgálni az embereket. Így elkerülte az a sokféle félelem, ami a kályha mellé kényszerítette. A vaskályha körüli csatározásait már ő maga is megmosolyogta. De hát most megint mosolyognia kellene a nyavalyás hab miatt! Hogy a kevés hab miatt éppen abból az étteremből tanácsolták el, amelyhez annyira ragaszkodott. A többiek, a felszolgálók fellázadtak ellene. Valóságos lázadás volt, tudja ő. A hab, a hab, hallotta mindenünnen, az utóbbi napokban egyre hangosabban, de úgy tett, mintha nem hallotta volna. Mindenkit egyformán kiszolgált, a pohárszedő alig győzte visszahordani a vízcsap alá az üres korsókat. . .

A festő kesernyés, állott szagott érzett, mintha a volt csapos gőzölgött volna. A sör szaga lehet, beleette magát a ruhájába, gondolta, és felsegítette a vizes hóról a csapost, aki mintha megszédült volna egy kicsit, amikor a kalapjáért nyúlt. Hamala elkapta a karját, nehogy még egyszer elvágódjon.

Kis ácsorgás után a csapos a nehéz, vízfoltos hóból lassan hatalmas, kerek golyót gyúrt, és elhajította a felüljáró felé. Nem találta el, túlrepült rajta, a gyalogjárón puffant. Szótlanul nézték a szánalmasan szétmálló, fehér kupacot. A hólé a talpuk alól kifolyt az útra, a házak falán a bádoggcsövek visszhangos zakatolással ontották a vizet, és a csapos hátat fordított a felüljárónak, miközben elázott, fekete kalapját kimért mozdulatokkal elhelyezte a fején.

I. Arthur nem tartott velük. Amikor nem figyeltek rá, eltűnt a felüljáró alatt. Később már sajnálták, hogy így meglógott, hogy nem tölthették együtt az éjszakát. Másnap reggel a festő Neumann urat és a volt csapost elvitte egy kiállításra. Véletlenül meglátott az utcán egy plakátot, ami azt kürtölte világgá, hogy Zámbori nevű ismerőse kiállította a képeit. Már kora reggel ott ácsorogtak a kiállítócsarnok előtt. A festő azzal biztatta társát, hogy nemsokára kinyitnak, melegben lesznek, és ha szerencséje lesz, találkozhat az ismerőseivel is. A nyitást követően végignézték a képeket, majd a hosszú, túlságosan megvilágított termek végében letelepedtek a kényelmes fotelokba. Hamala számított rá, hogy Zámbori egyszer csak megjelenik. A melegben elálmosodtak mind a hárman, bóbiskoltak. Senki sem törődött velük. Csak a bejáratnál gépelt valaki egy íróasztalnál, de aztán ez is abbamaradt, és Neumann úr hangos szuszogása töltötte meg a képekkel telezsúfolt termet. Telt az idő, a festő már arra gondolt, hogy fölösleges tovább várniuk, amikor világos zakóban és fehér pulóverben feléjük közeledett egy férfi. Messziről megismerte Hamalát, sietett hozzá, hogy üdvözlje.

Zámbori kedves volt, szerényen megköszönte Hamalának látogatását. Beszélgetést kezdeményezett, könnyedén, erőltettség nélkül forgatta a szavakat, közben a tekintete meg-megállt a csapos fekete kalapján és Neumann úr nyakkendőjén.

– Hogy van a barátod? – kérdezte Hamalát.

Hamala tudta, hogy kire gondol: természetesen Elvis Presleyre, akiről oly sokat beszélt annak idején a főiskolán. Csodálkozott is Zámbori memóriáján, már majdnem megdicsérte, aztán mégis csak a kérdésre válaszolt:

– Hogy van? Már meghalt... Azóta meghalt... – majd csak úgy mellékesen hozzátette –, Las Vegasban láttam utoljára. Még akkor is, a halála előtt is, pompás hangja volt. Igazán meghatódtam, mert ő énekelte végig az ifjúságomat. Las Vegasban egy szálloda mulatójában lépett

fel. . . Kihívattam, és elbeszélgettem vele. Kedves volt, bár sohasem hallott Magyarországról.

– Ez nem Porto Recanatiban volt? – élénkült fel a volt csapos.

– Ez nem. Ez Las Vegasban – tiltakozott Hamala.

– Aha, értem – pislogott hol az egyikre, hol a másikra Zámboi.

– Az én apám járt Porto Recanatiban – magyarázkodott a volt csapos.

Zámboi türelmetlenül és gyorsan megkérdezte:

– Mi az a Porto Recanati?

– A tenger, ott a tenger – válaszolt Neumann úr, gyorsan bekapcsolódva a beszélgetésbe. – A tenger, amit Magyarországról sosem lehet látni. Porto Recanatiból szép kilátás nyílik a tengerre.

– Igen, igen – bólogatott Zámboi, és gyorsan elfordult Neumann úrtól, mert Hamalával akart beszélni. – Szóval láttad Las Vegasban?

– Igen – válaszolt Hamala. – De már akkor nem volt egyetlenegy barátja sem, pedig annyi lemeze jelent meg, hogy körbe lehetne vele rakni a földet, de panaszkodott nekem, hogy nincs egy őszinte barátja sem. Ilyen sors jutott még Elvisnek is. . . – kesergett.

– No igen – vett egy mély lélegzetet Zámboi. – Tudsz te angolul? – kérdezte kis szünet után.

– Persze hogy tud – válaszolt Neumann úr Hamala helyett.

Neumann úr nem tudta, hova akar kilyukadni a beszélgetéssel, a kérdezősködéssel Hamala barátja, de úgy ítélte meg, hogy Hamala nem tud olyan jól hazudni, mint ő, így aztán magára vállalta, hogy ha megint kérdez valamit Zámboi, ő szívesen hazudik tovább. Ezzel talán segíthet valamit a barátján, de hogy mit, nem is sejtette.

– Keserű ember volt, és ugyanolyan hétköznapi, mint mi vagyunk – mutatott Hamala a barátaira. – Eltompult már. Hiába zsongtak körülötte, nem tudta semmi sem feldobni, még Las Vegas sem. Bedagadt a szeme, fáradt volt,

mint a háromnapos hulla... Most már, utólag, nem is csodálkozom ezen. Mozart harminchárom évesen halt meg, de addig legalább annyit dolgozott, mint Elvis negyvenéves koráig, és amennyit most nyolcvanéves korig sem tudnak produkálni az emberek... De vegyük csak a te szakmádat – győzködte Zámborit Hamala. – Ott van a híres, a csodálatos, emlékezet után dolgozó Van Gogh, aki harminchat éves korában halt meg, egy vadászpuskával agyonlőtte magát...

– Nem értelek, hiszen te is festő vagy – szakította félbe Zámbori, bár fogalma sem volt arról, hogy hova akar Hamala kilyukadni.

– Ah – hárította el a megjegyzést Hamala. – Már elfelejtettem, hogy festő voltam. De nem erről van szó. Az az igazság, hogy Van Gogh megcsinálta a magáét harminchat éves korára, Elvis meg negyvenkét éves korára. Másképpen éltek régebben az emberek...

– Hagyd már ezeket az éveket, olyan vagy, mint egy lexikon – nevetett nagyot Zámbori.

– De hogyan is éltek régebben az emberek? – váltott hangot Hamala, és Zámboritól várta a választ.

– Hogyan? – Zámbori elkedvetlenedett, nem kellett volna ilyen hosszú beszélgetésbe bonyolódnia.

– Az biztos, hogy régen más volt az élet. Porto Recanatiban például jó kilátás nyílt a tengerre, és nyugodtan éltek az emberek – használta ki a hirtelen jött csendet a volt csapos. – A jó kilátást a tengerre még a régi világban is megbecsülték.

– Nem erről van szó – intette le a csapost Neumann úr, és mint aki nagyon fontosat akar mondani, vett egy mély lélegzetet. – Ma sűrűbben lakik az emberiség, kérem. Sűrűbben, és az emberek egyre többet vágyakoznak. A vágyakozással megy el a drága idő. Erre vágyik, arra vágyik. Akkoriban meg, azokban a régi időkben azt hitték sokan, hogy nélkülözhetetlen, amit csinálnak. Ma, kérem, ha valaki ezt mondaná nekem, szemtől szembe kinevetném, én

mondom magának – lökte meg Zámbori mellét a mutatóujjával.

– Igaza van – adott igazat gyorsan Neumann úrnak Zámbori. Nem akart ellenkezni, dehogyis akart, már így is sok idő telt el értelmetlenül. Minél hamarabb meg akart szabadulni Hamala embereitől.

– Maga nem hisz nekem? – állította be bölcs-megbocsátóra a képét Neumann úr.

Zámbori idegesen tekingetett a kijárat felé, Neumann úr okoskodására már csak egy mosollyal válaszolt. Csak Hamalától nem akart, nem tudott elszakadni.

– Hát akkor nagyon megváltozott a barátod – kezdte újra feszegetni az előző témát.

– Ott álltunk egymással szemben a mulató bejáratánál. Nadrágszíján villogott az óriási fémcsat.

– Amit a lemezborítóján is láthattál – húzta gúnyos vigyorra a száját Zámbori. – Én is láttam azt a borítót, egy fotómontázs: hatalmas, széles sztráda fölött a barátod gitározik. . .

Hamala hebegett valamit.

Zámbori csak ezt akarta tudni: az egész Las Vegas-i út Hamala képzeletének szülötte volt. Most találta ki az egészet. Zámbori visszanyerte magabiztosságát, csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy tudna Hamalának egy állást, fenn a hegyekben, egy gyárban. Dobozrajzoló lehetne, mondta, gondolkozzék rajta. Aztán a zsebébe nyúlt, és pénzt adott Hamalának.

– Arra nem elég, hogy még egyszer elménj Las Vegasba – vetette oda neki gúnyosan, majd hátrált pár lépést, és megpördülve maga körül, könnyed mozgással elindult a kijárat felé.

– Erről van szó – bólogatott elégedetten Neumann úr, amikor látta, hogy Hamala milyen aprólékos gonddal helyezi el a tarhált pénzt a zsebében.

– Las Vegas, Las Vegas – énekelte Hamala. Most vette észre, hogy a csapos sehol.

– Azt mondta, dolga van, és most hosszabb ideig nem fogjuk látni – magyarázta meg váratlan eltűnését Neumann úr.

I. Arthur és Hamala már lemondott arról, hogy Neumann úr záróráig visszatér hozzájuk az étterembe. A saját kocsiján ment el a volt csapos lakására. Látták az ablakon át, amint a felüljárón végighajtott, és elnyelte a város. Neumann úr az esti újságban olvasta, hogy barátjuk, a volt csapos, akit pár napja elbocsátottak, meghalt. Hogy meghalt volna. Sietett hát a lakására, hogy megtudja, mi is történt.

Amikor már végképp nem várták, Neumann úr megjelent, hatalmas papírdobozt cipelve, alig tudott odaevickélni az asztalok között Hamaláékhoz. Le sem ült még, úgy újságolta, hogy a volt csapos leugrott a nyolcadik emelet-ről. Dohogva tette hozzá: „Jellemző, hogy a felsőbbség a nyolcadik emeletre adja a csaposoknak a lakást.” Megtudta azt is, hogy hova temetik majd, meg hogy mikor. „Még ilyet, még ilyet” – méltatlankodott Hamala és I. Arthur helyett is, közben a lábával tologatta odébb a nagy papírdobozt. A többiek elé csúsztattak egy korsó sört, „háát”, mondta sajnálkozva, és jót húzott belőle. Hamala és I. Arthur a papírdobozt leste, Neumann úr feltette a negyedik székre, ráérősen kibontotta a madzagot, összetekerte, és a kabátzsebébe csúsztatta.

– Még szükség lehet rá – mondta.

Aztán kinyitotta a papírdobozt.

Ruhaféléket láttak benne.

Neumann úr megjegyezte:

– Volt, aki az ingeket gyűjtötte, mint az a nagy énekes, Gigli Recanatiban, a mi barátunknak meg a nadrág volt a gyengéje. . .

– Érthetetlen – bámulta a sok nadrágot I. Arthur.

– A mi csaposunk, amikor csak tehetett, nadrágokat vásárolt. Aztán megírta egy kockás irkalapon, hogy a nadrá-

gokat mi örököltük. Ezért hoztam el ide. Ennyi az egész: mindenkinek jut pár darab.

Egyenként, erőltetett lassúsággal, szótlanul kipakolták a nadrágokat a dobozból, nézegették, tapogatták. Mindenki megkapta a magáét, csak a végén volt egy kis vita két mustársárga nadrágon Hamala és I. Arthur magyar király között. Neumann úr azonban leállította a vitát, és beküldte őket a vécébe, hogy próbálják fel, s akin jobban áll, azé legyen. . . . A javaslatot elfogadták, és próba után – végérvényesen elosztva az örökséget – eltehetette mindenki a maga nadrágját.

Az ölükben tartották a volt csapos váratlan ajándékát, s mivel nem fért a lábuk az asztal alatt, bele-belerúgtak az üres papírdobozba. Hamala, a festő egyszer csak felállt az asztaltól, és mint Zámbori kiállításán a volt csapos, eltűnt ő is anélkül, hogy Neumann úr vagy I. Arthur magyar király észrevette volna.

Hamala nem emlékezett, hogy a volt csapost valaha látta volna nevetni. Talán majd most, a túlvilágon, a villogó fémpultokban meglátja és felismeri magát, az arcát, és végre nevetni fog egy nagyot, fekete kalapjával a fején. Azt a kalapot még a sikeres Zámbori is megbámulta, talán megsejtette, hogy nem illenek össze – a kalap és a csapos, a kalap és az az ember, akihez többször is kellett szólni, hogy egyszer válaszoljon.

A felüljáróhoz sétált, a buszpályaudvar felől egyre erősödő zaj ért el hozzá. Arra gondolt, hogy most futnak be az utolsó járatok.

A lestrapált, öreg személykocsival a háromsávós autóútról keskeny földútra kanyarodtak. Eddig hallgattak, bár Neumann úr, mielőtt elindultak volna, valamilyen évfordulóról beszélt. Hamala, a festő biztatta, „ha évfordulót ünnepel, akkor tegyen ki valamilyen zászlót a kocsira, vagy szerkesszen egy feliratot, s azt ráragaszthatjuk a csomagtartóra. . .” Neumann úr elengedte a füle mellett a festő indítványát, s csak azt hajtogatta, hogy ez „egy egészen sajtós, egyedi évforduló, a boldogság egyre nagyobb hullámokban önti el a szívemet, ám, ha kitudódik, mert ki fog tudódni, mert a dolgok előbb-utóbb napvilágra törnek, nos, akkor a magyar nemzet is áldani fog ezért. . .” Ennyi titokzatoskodás után a festő jobbnak látta, ha egyelőre hallgat. Ismerte már annyira Neumann urat, hogy tudja: mire megérkeznek úticéljukhoz, fellebben minden fátyol az évfordulóról, sőt, mire visszaérnek majd ide, az autóútra, már el is felejtik, hogy mit is akartak megünnepelni. Neumann úr tudatában a titokzatoskodásra szánt idő alig tesz ki néhány órát. Lehetséges, hogy az ő számára napoknak tűnik, éppen ezért az idő múlásának sajátságos neumanni érzékelése a festőt nem foglalkoztatta, ám az megfordult a fejében, hogy Neumann úr öregkorára az időt már egyáltalán nem tekinti olyan megfoghatatlan áramlásnak, kábulatot, tanácstalanságot szülő jelenségnek, mint azt ő gondolja. Valószínűnek tartotta, hogy Neumann úr az idő mibenlétével már egyáltalán nem törődik, a sokféle haszontalanság egyikének tartja, amit el-

telt évei során, alaposan végiggondolva, már a megunt – s mert megfejthetetlen, ezért ellenséges – ócskaságok közé sorolt.

Bizonyosan így van, morfondírozott magában a festő, miközben Neumann úr bekapcsolta az autórádiót:

*Ne nézzen úgy rám,
ne nézzen úgy rám.
A múltat visszahívni kár.
Ne emlegesse azt a csókot,
ami most is a számon ég.*

Neumann úr ismerte a dalt, felragyogott a szeme, amikor a zenekar újra és újra ismételte a refrént. „Hát ez az”, dűnnyögte elismerően, bár kifejtette az elhangzott dal mondanivalójával ellentétes véleményét, miszerint: „A múlt élteti az embert, az a pár kis elmúlt semmiség, élmény, emlék, ami nagy összevisszaságban felbukkan a múlt vizéből.” Így mondta: a „múlt vizéből”. A festő ráhagyta, hosszasan bólogatott, egyébként is Neumann úr röpke elmélkedése kedvére való volt. Valamiképpen összefonódott így minden: az öreg kocsi siralmas nyöszörgése, ez a nagyon régi dal még Neumann úr ifjúkorából, az autórádió koszosfehér hangszóró-bordázata, olyan volt együtt, mint egy régi utazás, az évtizedekkel ezelőtti csendes Magyarországon, amiképpen azt Neumann úr oly sokszor felidézte. Valamikor a Kárpátok alatt élt, távol a nagy síkságoktól, s a háttérben felsejlő hegyek a végtelenség érzésével gyarapították a lelkét, ettől vált bensőségessé a gyermekkora – valahogyan így értelmezte visszaemlékezéseit a festő. Puhaság, kellemesség, bódító illatok szoktatták gyermekkorában a földi világhoz, s ha a későbbi évek egynémely tövise becsúszott a bőre alá, vagy még annál is mélyebbre, pillanatnyi, átmeneti zavarnak vélte csupán, és semmi sem tántoríthatta el attól, hogy a legkülönbözőbb helyeket bejárja, hogy kóboroljon, s hogy hoz-

zászokjon mindazon meglepetésekhez, amelyek nemcsak életében, de élete végén is érik majd.

Neumann úr újra az évfordulóról beszélt. Azt talál-gatta-fejtegette, hogy a rádióban hallott dal akkor szület-hetett, amikor ő azt a nevezetes dolgot elkövette, ötven éve, de az is lehet, hogy negyvenöt éve. . .

– Most döntse el, hogy hány éve?! – kérdezte is meg utasította is a festő.

– Mindegy az, évforduló az évforduló. Éppen ilyen ősz volt akkor is, ebből tudom, hogy kerek évfordulót ünne-pelek most. . .

Amint Neumann úr az őszt említette, a festőnek eszébe jutottak a festményei, amik ott fekszenek most a csomag-tartóban, dupla papírba tekerve, spárgával átkötve. Egy erdésznek viszik, itt a háza a földút végén, itt lakik a családjával. Az erdész három festményre adott megbízást, ő adta meg a témát is. A festő bízott benne, hogy az erdész elégedett lesz, mert ő azt festette meg, amit kért. Az egyik képen őszi tájat, a másikon erdei tisztáson bámészkodó őzikéket, a harmadikon pedig mézet nyaló medve-állatot. . . Így mondta az erdész: „medveállatot”.

– Kérem – mondta akkor a festő –, a képeket a meg-adott határidőre szállítom. . .

Megegyeztek az árban, az erdész adott előleget is.

Az erdésszel még nyáron találkozott, de azóta – mint ahogyan azt az imént Neumann úr is mondotta – ősz lett. Szép az ősz, de ezen a tájon felejtetni való látvány tárult eléjük: a földút mindkét oldalán mostanában irtották ki a fákat, szegényes bokrok, facsonkok sorjáztak az út mellett.

Bekanyarodtak az erdőbe, az avarba belesüppedtek a kocsni kerekei, a motor fűjtatott, erőlködött. A festő már azt hitte, hogy elakadnak, de Neumann úr ügyes manőve-rezéssel egyre tovább jutott.

– Az ilyen tájat szerette Piero della Francesca is – mondta Neumann úr.

A festő elkábult a beszélgetés újabb fordulatától.

– A ködös tájakat, mezőket – magyarázta Neumann úr

– szerette Piero della Francesca is. Ő festett ködöt először a világon . . .

A festő kinézett a szélvédőn: az erdő szélén, a levágott kukoricatáblák fölött foszladozott a köd, és még távolabb a kisebb dombokon a szél az ég felé iramoltatta, s így szaggatta szét a föld felett úszkáló sárgásfehér sűrűséget. Neumann úr nemcsak a gyorsan felbukkanó látvány miatt beszélt a ködről, hanem azért is, mert az erdész festett erdei tisztását, a legelésző-bámészkodó őzikéket az ég alján a szösz hullámozására emlékeztető ködcsipke lebegi körül, pontosabban Hamala így kapcsolta össze a közeli látványt a messzeség csak sejtetett vonalaival és színeivel.

– Jó ötlet volt a sok köd – folytatta Neumann úr. – A világot mindig is a jó ötletek vitték előre. Nem akarok dicsekedni, vagy éppenséggel a te kedvenc festőd mellé állítani magam – a hírnév, a mulandóság, az emlékezet, nos, ezek a szempontok mind, mind a te festőd javára billentik a mérleget. Így igaz. Mert azt mondom én: Piero della Francesca festett először ködöt, te mondtad valamikor, én hiszek neked, ez bizony kiemelkedően jó pont az ő javára . . . De én magam is megbecsülöm a jó ötleteket, és annak idején így is cselekedtem. Az a bizonyos évforduló – titokzatoskodott újra –, amit nemsokára együtt fogunk ünnepelni, az is egy kiváló ötlet ünnepzése lesz. Ezért mondom hát, az ötlet mindenekelőtt . . .

„Ünnepelünk, ünnepelünk”, gondolta a festő, „de először találjuk meg az erdészt”. Nagyon jól tudta: pénz nélkül hogyan is ünnepelnének? Ráérnek ezen gondolkodni akkor is, ha az erdész odaadja neki a pénzt. Annyit, amennyiben megegyeztek.

Amint megvillantak a rájuk vetődő fényben az erdő szelíd, megadó barnái, villámló vörösei, egyre barátságosabbá vált az erdész lakóhelye. Mert itt él, ezeken az utakon tapossa az árnyékokat, amelyek a kocsiból egyre hegyesebbnek tűnnek, mintha valaki láthatatlan nehezéket rakott volna rájuk.

Hamala úgy ismerte meg az erdészt, hogy véletlenül ta-

lálkoztak abban a gyárban, ahol ő most dobozrajzoló. Hogy mit keresett a gyárban, azt ő nem tudta, csak arra emlékezett, hogy a gyárudvar közepén egyeztek meg. Nyár volt, a nap égette a tarkójukat, az erdész elővette a zsebkendőjét, kibontotta, rácsúsztatta a tenyerére, és megtörülte a nyakát. Amúgy – függetlenül ettől a mozdulatától – mértéktartó, a vadászokra jellemző merev tekintet jellemezte, mint a magyar kártyára festett svájci férfiakét, akik valahová kifelé figyelnek, ábrázatuk nyugodt, de az arcukon ismert kifejezés ül; szelíd méltóság, szemükben pedig azoknak a szenteknek a nyugalma, akik már túljutottak a révület, a gyönyörű hallucinációk örvénylésén. A festő úgy érezte, hogy az erdész nem foglalkoztatja a kellesténél jobban, de a róla formált képe mégsem akart összeállni, hol összezsugorodott, hol szétfoszlott, hol csak a kézmozdulatának az íve ismétlődött előtte, ahogyan a zsebkendőjét felemeli a tenyerén, egy pillantást vet rá, aztán egy kicsit előrebillen a feje, mint egy kirakati bábu-nak, amikor öltöztetik – egyébként másra nem is emlékezett, talán még csak arra, hogy sokat nézett maga elé, talán titkos jeleket keresve a lába előtt, mintha össze lett volna nőve a földdel, s olyan bizalmas lett volna a viszonyuk, mint a félszavakból egymást megértő embereké.

– Szereted te a feketekávé? – kérdezte Neumann úr a festőt.

– Bögrével szoktam inni.

– Na látod... – jegyezte meg jelentőségteljesen Neumann úr.

– Mi az, hogy na látod? – értetlenkedett a festő.

– Ez összefügg az évfordulóval – válaszolt Neumann úr. – Mert nehogy azt higgyük ám, hogy csak piros betűs ünnepek vannak, amiket kinyomtatnak a naptárakban.

A festő egyetértett Neumann úrral, de gondolatban a festményeivel foglalkozott, meg újabb tervek is felötlöttek benne. Festhetne ő mást is, olyan képeket, amelyeket akár Zámbori, a nagy festő is megcsodálhatna, megörökíthetne arcokat, olyanokat, amelyeken az övéhez hasonló szoron-

gásokat fedezett fel. A szája körüli mélyedésekből – alighanem már születésétől fogva, emlékezete első lobbanásaitól – a megokolhatatlan félelem nézett vissza rá a tűkörben, mintha a világból ezernyi veszély leselkedne rá, erről árulkodott a szeme, de nemcsak az övé, azoké is, akikkel gyakori csatangolásai közben összeakadt. Hajlama volt az új dolgokat igen messziről megközelíteni és úgy elemezni. Ilyen egészen új dolognak találta, hogy magától értetődő s könnyed művelet hazudni. De úgy vélte, a hazudás csak következménye annak, hogy éppen az ő korában – jobb kifejezés híján – lapítani kezdett az emberiség. Be akart számolni felfedezéséről Neumann úrnak, hiszen ő is jól ismeri már a lapítás alfajait, kitűnően tudja osztályozni, pontokba szedni a lapítók gesztusait és trükkjeit (akár a magáéit is). Ő akár még iskolát is nyithatna eme új világdivat tanítására, a lapításnak, a megbújásnak, a tekintetelrántásnak, a tekintetfelszámolásnak, a szembe-nem-nézésnek (mert hiszen a lapítás egy bizonyos fokon így realizálódik) – dicsekvés nélkül állíthatta magáról – valóságos bűvésze volt, s ha arról kérdeznék, hogy ebben ki a példaképe, habozás nélkül Neumann urat nevezné meg. Hogyan lehet végiglapítani az életet úgy, hogy valaki világra jön a Kárpátok alatt, régen, még azokban a bizonyos, keringőktől zsúfolt békeidőkben, s ma – azóta is egyetlen karcolás nélkül, túlélve minden színű és fajta felsőbbiséget – itt kormányozza mellette a kocsiját? Ami ugyan igen régi masina, de annál megbízhatóbb... Neumann úr az egyetlen a földön, aki tudna erre válaszolni, s a festő biztos volt abban, hogy előbb-utóbb beszélgetni is fognak róla.

Megálltak az erdészház előtt. A kocsiból úgy tűnt, hogy senki sincs benne. Az ajtón lakat feketélik, az ablakok mögött súlyos függönyök nyelik el a déli napfényt.

– Csak azért ismétlem magam, ha meghalnék... tudjad, hogy milyen fontos ez a mai évforduló, amit még meg kell ünnepelnünk. Lehet vagy ötven éve, hogy Rómában

jártam, de az is lehet, hogy Genovában . . . és akkor jutott eszembe a nagy ötlet.

– Rómában járt? – dünnyögte hitetlenkedve a festő, de közben azért a házat figyelte.

– Inkább Genovában. Igen, most már emlékszem, még Mussolini alatt.

– Mussolini, Mussolini – dudorászta a festő, egyre izgatottabban kémlelve körül.

– Ez akkor volt – kezdte újra Neumann úr –, amikor a nagy magyar futballválogatottnak nem volt szabad legyőzni az olaszokat. És mégis három nullra győztek. Állítólag még Mussolini is bement az öltözőbe . . . Az én nemzedékem válogatottjához. A húszas években.

– Ne mondja – csóválta a fejét a festő.

Hamala szívesen hallgatta Neumann urat, mert minél későbbre akarta kitolni azt a pillanatot, amikor bebizonyosodik: az erdész nincs sehol, elfeledkezett róla, már nem is akar tudni a képekről, egyáltalán, amikor rá kell jönnie, hogy feleslegesen dolgozott. Érezte Neumann úr is, hogy valami nem stimmel, s hogy a képek ott maradnak a nyakukon. Hirtelen jött ötletét – mert hiszen „az ötlet mindenekelőtt” – elmondta a festőnek:

– Átdolgozod a képeket, az egészet ködbe burkolod, nemcsak a hátteret. Lesz három absztrakt képünk, és így fogjuk eladni.

A festő keserűen fészkelődött az ülésen, hiszen annyira számított a képekért kapott pénzre, abból akarta meghívni Neumann urat egy vacsorára, sört és rumot inni, s addigra végre kiderült volna, hogy minek az évfordulóját emlegeti annyit az indulás óta Neumann úr . . .

Végül mégiscsak megjelent egy férfi a ház előtt, megbámulta a kocsit, majd rágyújtott. De mert a kocsi csak nem mozdult, mégiscsak közelebb lépett, és úgy nézte a két ismeretlent, mintha a nap a szemébe sütné, a tenyere élét a homlokára feszítette.

– Mi van az erdésszel? – kiáltott ki a festő az ablakon. – Volt vele egy üzleti ügyünk! – mutatott körbe, magára,

mindenhová, aztán csak tehetetlenül nézett, talán csak tud valamit segíteni ez az ember, ha már eljöttek ideig.

A férfi lassú beszédű lehetett, de most kiváltképpen nem akart sietni a válasszal. Közelebb jött, a rozoga régi kocsit méregette, meg a válaszát váró két férfit.

– Nincs, kérem, ő már nincs. . . – szólalt meg nagy sokára.

– Hogyhogy nincs? – döbrent meg a festő.

– Úgy, hogy az már nincs – ismételte a férfi, és egészen közel lépett hozzájuk.

– Egy kicsit részletesebben legyen szíves – szólt közbe Neumann úr.

Az idegen férfi bólintott, „rendben van, semmi kifogásom ellene, részletezem”.

– Én az öccse vagyok. Kérem, a dolog úgy történt, hogy felpofozták a bátyámat, és meghalt. . .

Neumann úr és a festő az öcsre nézett.

– De kérem szépen – folytatta az erdész öccse –, nem azért halt meg, mert felpofozták, vagyis hogy azért halt meg, csak a dolog nem is olyan egyszerű.

– Mondja csak tovább! – biztatta Neumann úr.

– Kérem szépen, három ember, három suhanc erre járt, azon az úton jöttek, amelyen most önök. Ezen a kis erdei úton. De az én bátyám is jött hazafelé. A három suhanc motorkerékpárral volt, ki kellett kerülniük a bátyámat, ezt zokon vették, megálltak, aztán felpofozták a bátyámat.

– És? – nézett a szemében Neumann úr.

– A bátyám csalódott az emberekben. Úgy vélekedett: ha ez vele így megtörténhetett, akkor mire lehet még képes az emberiség?

– És? – nógatta tovább Neumann úr.

– A bátyám nagyot csalódott az emberiségben. Ezt le is írta, kérem szépen, egy búcsúlevélben. Azt is leírta, hogy nem talál szavakat. Mert nemcsak pofozták őt, de bele is rúgtak. . . Ám nem a fájdalomra nem talált szavakat, hanem a csalódásra. Elvesztette a bizalmát. Nem bízott töb-

bé az emberekben, s ezért úgy látta jónak, hogy véget vet az életének. Felakasztotta magát a fáskamrában.

És meg is mutatta azt a fáskamrát, ahol az erdész felakasztotta magát.

– Szóval, ott? – nézte elgondolkodva Neumann úr a fáskamrát.

– Ott – bólintott rá a férfi.

– Azt tudja, hogy adóssága volt a bátyjának? – kérdezte a festő.

– Sohasem hallottam róla – csóválta meg a fejét a férfi.

– Hagyjad – intette le a festőt Neumann úr. Kilátástalannak tartotta, hogy a képekről vitát kezdjenek. Az erdész felakasztotta magát, a képeket meg eladják majd mássutt.

A festő magában igazat adott Neumann úrnak.

– Az ügy már elcsendesedett, kérem – mondta még az erdész öccse, de már láthatóan ott akarta hagyni a két idegent. Lépett is oldalra, hogy minél előbb távozhasson, s jelezte, hogy most már hagyják őt békén, ne faggassák tovább.

Neumann úr és a festő, mint két árva, ott maradt a kocsiiban. A férfi eltűnt a szemük elől, elnyelte az erdő, ők pedig egyre csalódottabban bámulták az erdészházat. Aztán a festő gondolt egyet, kiszállt a kocsiból, otthagyt a Neumann urat, és elindult a bezárt erdészházhoz. A fáskamránál megállt. Arra az útra szegezte tekintetét, amelyik a háztól a fáskamráig vezetett. Szinte feltérképezte a környéket, a ház körüli ösvényeket, az ösvények elágazásait. Itt járkált, itt élt az erdész, innen indult el hajnalonta, hogy bejárja területét, de az is lehet, hogy nagy, magasra épített háza előtt üldögélt, mert olyan volt ez a hely az erdőben, mintha valaminek a központja lenne. Hogy így érezte-e az erdész, mint most a festő látja, már sohasem lehet megtudni. Mindenesetre, ha beszélgethetnének vele, akkor megvenné a képeket is. A festő ebben teljesen biztos volt. Ez az érzés kissé enyhítette csalódottságát.

Újabb fordulatra várt. Mert az első fordulat már lejaj-

lott: az erdész öccse megjelent, mintha a földből nőtt volna ki, elmondta, hogy mi is történt, és újra elnyelte az erdő. Egy pillanatig mintha az erdész szellemét érezte volna a lehullott avaron megcikkanni, de aztán gyorsan elhes-sentette a gondolatot, bár a képzelgés jogosságát nem vitathatta el, hiszen mindenre számított, csak arra nem, hogy az erdész éppen mostanában fog csalódni az emberiségben, írja meg a búcsúlevelet, majd indul el kimért, lassú léptekkel a fáskamrába, hogy felkösse magát. Azt is el kellett ismernie, hogy az erdő fái az őszi szélben furcsa hangokat hoznak közelebb, alig szűrik meg a távoli morajlásokat, a messzi visszhangokat. Most, éppen az erdész közeli halála miatt, minden hangfoszlány különösebb, izgatóbb és titokzatosabb, de mindenekelőtt fájdalmasabb lesz, és aki hallja, ismerve az eseményeket, úgy érzi magát, mintha egyedül maradt volna a földön.

– Ott a fáskamra – mutatott a fáskamrára Neumann úr, aki időközben maga is kiszállt a kocsiból, és megállt a festő mellett.

– Ott – bólintott rá a festő, s Neumann úr színtelen hangjától kijózanodva, különös megrendülése is eloszlott. Sőt, már azt is furcsállta, hogy az imént az erdész halála miatt olyan nagyon egyedül és megsemmisültnek érezte magát.

Leült a földre, és az eget bámulta.

Az erdész emlékezett rá, hogy a padlásfeljárónál a szög-re akasztotta a kötelet.

Leemelte, a vállára lökte.

Körülnézett az udvaron, de nem látott és nem hallott senkit és semmit.

A csend körülfonta a házat, mint valami óriási madár, szárnyával beterítette az erdőt.

Esteledett már. A közeledő éjszaka órái a legkedvesebbek az öngyilkosnak, a rejtélyes, elfulladás hangok biztat-

ják, azt hiheti, hogy elszakadni készül a föld az égtől, és a fák is megindulnak.

Még egy tekintet a fákra.

Még egy az udvarra.

A házra.

Aztán már csak azt próbálja, hogyan tudná a kötél végét átcsúsztatni a fáskamra cserepeit tartó vékony gerendán.

Ügyelni kell, hogy a gerenda meg bírja tartani. . .

Hirtelen mozdulat: suhan a kötél, keresi a végét, sikerül megtalálni, de ki kell bontania rajta a néhány bogot.

Mindenre ügyelni kell.

Lába alatt apróra hasogatott fadarabok. Megcsúszik.

Már átcsúsztatta a kötelet a gerendán.

A sarokból a kötél alá lök egy ládát.

Rááll, nyugodtan igazgatja a kötelet a feje felett.

Méricskéli a hurok nagyságát.

Mindent magának kell kitalálnia.

Arra gondol, hogy a búcsúlevelet jól látható helyre tette.

A kötél engedelmeskedik a kezének.

Egy hatalmas légy szokatlanul nagy robajjal csapódik a fáskamra falának, aztán a kitért ajtón villámként húz el a ház irányába. . .

Még mielőtt. . .

Még mielőtt bedugná a fejét a hurokba, lábfejevel kipróbálja, hogy könnyen el tudja-e majd rúgni a ládát. Maga sem tudja, hogy jutott eszébe, de fontosnak tartja újra és újra kipróbálni.

A láda engedelmeskedik.

Amíg a tovapattanó ládát figyeli, eszébe jut a metszőölő, hogy azzal vágja fel a csuklóján az ereket, de aztán mégis marad a kamrában.

Arra gondol, hogy az olyanféle emberek, mint ő, mindig felakasztották magukat, ha eldöntötték, hogy megakarnak halni. Végtére is ő erről tud, ilyen szokásokról hallott.

Mint például Bendák Lajos.

A nevezetes Bendák Lajos, aki mielőtt felakasztotta volna magát, vasszőget vert a gerendába.

A nagy kalapáccsal laposra csépelte az ujjait, mert nem vette észre, hogy éppen ott, ahová a szövet szánta, görcs van a gerendában.

Egy délelőtt elment csak arra, amíg a vasszőg áttörte magát a fekete görcsön, ami oly kemény volt, akár a szikla.

Igaz, Bendák Lajos egészen vékony kötelet használt, az övé pedig igen vastag.

Mintha újra berepült volna a villámló szárnyú légy.

És aztán a halál első percei . . .

A festő fel szeretett volna tápáskodni a földről, hogy benézzen a fáskamra ajtaján, mert azt hitte, talán így megtudja, hogy a halál első perceiben mi is történhetett . . .

De az erdész öccse már régóta itt állt előtte. Mondta és mondta, hogyan is akasztotta fel magát a testvére. A festő pedig szinte látta, hogy mi is történt.

– Ez a Bendák mikor halt meg? – kérdezte Neumann úr az erdész öccsét, akinek egyszerre csak megeredt a nyelve, és aprólékosan részletezte az öngyilkosságot.

– Régen – tűnődött el a férfi. – Az emberek már nem is emlékeznek rá. Bendák a tanyán lakott – mutatott valamerre az erdőn túlra. – Ott történt, a tanyán. A háza elé cigányokat vezényeltek, és azok énekelték:

*Egy a jelszónk, a tartós béke,
Állj be, Bendák, a téeszcsébe. . .*

– Ez már olyan régen volt – legyintett Neumann úr –, hogy én is alig emlékszem rá, pedig aztán az én fejem! – ezzel azt akarta mondani, hogy az ő feje aztán mindent elraktároz és feljegyez.

– Amíg a kapuja előtt a cigányok táncoltak, addig Bendák a fagerenda görcsével viaskodott. Aztán mégiscsak be-

leerőszakolta azt a szöveget. Kemény ember volt. Csak erre emlékszem.

– Egyszer elmúlik minden – bölcsekedett Neumann úr, majd intett a festőnek, hogy menjenek ebből az erdőből minél előbb, nehogy újabb élvezettel előadott akasztási történeteket kelljen hallgatniuk.

– Na, ezzel is megvolnánk – foglalta össze a benyomásait Neumann úr, de már a kocsiban.

Amint kijutottak az erdőből, az első bisztrónál megálltak. Neumann úr megszólította a kávéfőzőnőt, aki kedves volt, minden ok nélkül nevetgélt. Egy polcon a feje fölött rádió szólt, éppen a „Tarts ki álmaid mellett” című örökzöld slágert játszották. A nőnek tetszett a dal, nem lehetett tudni, kire vagy mire figyel jobban, a rádióra vagy Neumann úrra. Aztán a rádió újabb dalba kezdett, a „Fellesleges beszéd” címűre, ez már lágyabb és meghatóbb muzsika volt, mint az előbbi, a kávéfőzőnő révedezővé is vált egy pillanatra, és halkán, csücsörítve megjegyezte:

– Jaj, hát olyan szomorú minden!

– Nem lesz az szomorú, ha én elmondom magának, hogy milyen nagy évforduló napja a mai – kezdte Neumann úr.

– Évforduló – csilingelt a nő, és a fejét a rádióhoz szorította.

– De az ám – fordult Neumann úr a festő felé is. A festő láthatólag nem érdeklődött már olyan élenken az évforduló iránt, mint amikor az erdészhez indultak.

– Na, mi van? Eladom én a képeidet, most azonnal, mit lógatod az orrod? – sziszegte felháborodva Neumann úr.

Így is történt. Megmutatta a kávéfőzőnőnek a festményeket, aki, igaz, sokkal kevesebbért, mint amennyit az erdész adott volna érte, mindjárt megvette mind a három képet. Az adásvételt Neumann úr bonyolította le. A festő csak állt a pultnál, figyelte, Neumann úr hogy magyaráz a kocsival. A nő bólogatott, és az üzlet pillanatok alatt nyélbe ütötték. A kávéfőzőnő a frizsider mellé csúsztatta a képeket.

– Mit lógatod az orrod? – vágta hátra Neumann úr a festőt.

Mintha azt mondta volna, hogy „éppen akkor lettél rosszkedvű, amikor minden jóra fordul. . .”

Aztán komolyabb hangon, de a fejét csóválva mondta:
– Én azt hiszem, hogy hazudott neked az az ember, az erdész öccse. Nem akaszthatja fel magát az ember, mert megpofozták a motoros suhancok. . . Mi lenne az emberiségből, ha minden pofon után felakasztgatnák magukat az emberek?

– Ehhez nem tudok hozzászólni – jegyezte meg nagy komolyan a kávéfőzőnő, mert a festő őt bámulta, mintha tőle várna választ.

– Nagy itt a csend ilyenkor – folytatta a nő, csak hogy mondjon valamit.

A festő pedig, mintha hosszú és mély álomból ébredne, kitartóan nézte a rádiót.

– Elvis Presleyje nincs? – kérdezte.

– Ha magnó lenne – pillantott fel a nő is a rádióra –, akkor lenne, de mivel rádió, azt kell hallgatnom, amit az okosok betesznek a műsorba.

A festőbe belesült a mondanivaló, nem tudta tovább fűzni a beszélgetés fonalát, bambán nézte a csicsergő nőcskét.

Neumann úr viszont vidáman bökött mutatóujjával a kávéfőzőnő felé:

– Azt tudja ám, hogy maga nekem köszönheti a kenyérét, a fizetését, mindent?

A kávéfőzőnő keze megállt a levegőben, mert éppen a rádió gombját akarta elcsavarni. Elkerekedett szemmel bámult Neumann úrra, aki kedélyesen folytatta:

– Tudja, ki hozta az első kávéfőző gépet Digóországból?

– Nem – válaszolt knrtán a nő.

– Én hoztam, kérem. . .

– Ne mondja – nevette el magát a nő. – Ez nagyon érdekes – nem tudta hirtelenjében, hogy mit is mondjon.

– Én hoztam az első gépet. Ötven éve. Ma pontosan ötven éve.

– Akkor magának szobrot kéne állítani – kacarászott a nő.

– Úgy van – bólogatott Neumann úr, akinek feltűnt, hogy a festő már egyáltalán nem érdeklődik az évforduló iránt, nem vesz részt az ő örömeiben. Pedig pompásan előkészített mindent, csak az utolsó pillanatban közölte, hogy mi is történt ötven éve. És különben is, elfogadható áron eladta a képeket.

– Az erdész esete bánt téged . . . – bólogatott Neumann úr, aztán a nőhöz fordult. – Tudja, volt itt egy esetünk az erdésszel, és ezen bánkódik . . . – A nő nem értett semmit, de úgy tett, mintha egyetértene Neumann úrral, követni tudná az eseményeket. – „Minek bánkódni, nem kell bánkódni”, ilyesfélét mutatott az arca.

Neumann úr csak nem hagyta annyiban a dolgot:

– Ha az erdész nem megy ki a fejedből, akkor meg kellene siratnod Hannibál, Nagy Sándor, Napóleon és a többi hadvezér csatáit is . . . mert azokban is értelmetlenül pusztultak az emberek, volt közöttük olyan is, mint az erdészed.

– Ez igaz – hagyta rá a festő. Nem folytatta, csak érezte, hogy ellenkeznie kellene, de nem jutott eszébe semmi jobb érv, semmilyen jónak látszó ellenvetés. Abban bizonyos volt, hogy legalább egyetlen mondattal meg kellene védelmeznie az erdészt, de a bisztróba újabb vendégek jöttek, a rádióban újabb zene indult, s a kávéfőzőnő mosolyogva, boldogságtól sugárzó, butácska arccal gőzölgő tejszínhabos kávé csúsztatott eléjük a pultra.

– Az évforduló – itt várt egy kicsit, mert nem találta a mondat méltó befejezését –, szóval az évforduló emlékére . . . Nincs Magyarországon még egy ember, aki ennyire megérdemelne egy finom kávé, mint ön – nézett Neumann úrra.

– Hölgyem, ha fiatalabb lennék, minden vagyonomat

magára íratnám – udvarolt, s küszködött a könnyeivel Neumann úr.

– Aki az első kávéfőző gépet behozta az országba, annak sok pénze lehetett – mosolygott fáradhatatlanul a nő.

Aztán a festő indítványára pezsgőt is ittak.

– Amiképpen ezt a régi sláger mondta: különös a világ, és én most közel állok a boldogsághoz – hajolt meg újra és újra a kávéfőző gépet babrálgató nő előtt Neumann úr. – Meg egyébként is, mi van a mai Magyarországon? Kávéillatban fürdik az ország. És kinek köszönheti ez a nép, hogy nem csak a lábost nyalja, hanem kávé is ihat?

A válasz oly egyértelmű volt, hogy sem a nő, sem a festő nem válaszolt. Ugyan a festő fejében megfordult, hogy meg kellene állítani Neumann urat, mert lassan kiderül, hogy az egész emberiség neki köszönheti a boldogságát, de újabb vendégek érkeztek a bisztróba, azokat bámulta-vizsgálta Neumann úr is meg a festő is, így egyre jobban telt az idő, s bizony esteledett már, amikor a kávéfőzőnő a festőhöz fordult:

– Hallja? – mutat a rádióra. – A nagy Silvio énekel . . . Jobb, mint Elvis Presley. Figyelje csak, most az „Addios”-t játsszák. De nem ez a legjobb száma, hanem a „Kezek a lekvárban”. Aranylemez, világsláger, amit akar . . . Én mondom magának, Silvio most jobb, mint annak idején Elvis volt. Végre megint egy komoly énekes. Elhiszi nekem? – kedvesen bámulta, várta a hatást, úgy vélte, a festő méltányolja tájékozottságát. Azt se bánta volna, ha ellenkezik, de a festő egyetértett vele, képtelen volt ellentmondani neki, mint ahogyan az imént Neumann úrral sem vitatkozott, amikor meg kellett volna védenie az erdészt.

Az erdész meghalt. Ahogyan a kötéllel átvágtatott a túlvilágra – mennyit gondolt erre az erdőben –, akár ő maga is lehetett volna.

Ő? Ő éppen nem.

A közelmúltban számtalanszor menekült meg kisebb-nagyobb veszedelmekből. És miközben ereje utolsó meg-

feszítésével mentette az irháját, már pontosan tudta, hogy ő maga ellenséges, idegen elemekből álló semmiség, leszá-
zalékolt rejtély. Nyilvánvaló, hogy a Mindenható a termé-
szet ellenséges elemeit dolgozta össze, amikor őt megal-
kotta, hiszen olyannyira szeretett volna már az erdőszhez
hasonlóan hátat fordítani a világnak, de ez eddig még so-
sem sikerült. Talán azért nem sikerülhetett, mert annyira
gyáva? Még Elvist sem védi meg. Lehetne érte – de ép-
pen így –, akár saját magáért is legalább egy jó szava. Hiá-
ba, elüszkösödött már benne mindaz, ami arra figyelmez-
tette, hogy még él, még itt van, még létezik. A halál majd
csak ezután éri utol (álmodik is róla annyit, hogy a nyilal-
lásoktól elzsibbad a szíve tájéka, amikor felébred), és nem
szabadul attól a felismeréstől, hogy valakik arra kárhoztat-
ják: még élnie kell. Belátta, hogy a túlvilágra siető erdész
semmiképpen sem lehetett volna ő. De talán Neumann
úr? Ha ezt szóba hozná, Neumann úr valószínűleg tilta-
kozna, hiszen abban a másik világban hova is szállíthatna
– elsőként – csillogó kávéfőző gépeket? Az öröklét végte-
len alagútjaiban, a mozdulatlan mélyfekete egyformaság-
ban vajon melyik népet boldogíthatná kiváló ötleteivel?

– Igaza van – hagyta hát helyben a nő fejtegetését az új
meg a régi énekesről, majd vett egy mély lélegzetet, mert
friss levegő áramlott a bisztróba.

A bejárat felé fordult. A nyitott ajtóban állva Neumann
úr várta, hogy elinduljanak.

– Minden elmúlik egyszer – szólt vissza az ajtóból,
még mindig elérzékenyülve az előbbi ünnepléstől, majd
hosszan, mintha az öröklétbe távozna, búcsút intett a ká-
véfőzőnőnek.

Tartalom

1

Bevezetés a félelembe	7
A tiroládécsel	17
A legnagyobb veszedelem	27
A dobos	37
Az eltévedt tank	48
Bujkálók	124

2

Aki szerette a fánkot és a halált	137
Távolodó fehér szerelvények	154
Akiket elvisz az ördög	165
A fekete parádé	175
A csapos	199
Kezek a lekvárban	220

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
FELELŐS KIADÓ ILLÉS ENDRE IGAZGATÓ
82-1162 – DABASI NYOMDA, BUDAPEST – DABAS, 1983
FELELŐS VEZETŐ BÁLINT CSABA IGAZGATÓ
FELELŐS SZERKESZTŐ MÁTIS LÍVIA
KÉPSZERKESZTŐ ZSOLDOS VERA
MŰSZAKI VEZETŐ GINÁCS LÁSZLÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ KISS JÁNOSNÉ
A BORÍTÓ- ÉS KÖTÉSTERV ZSOLDOS VERA MUNKÁJA
MEGJELENT 12 A/5 ÍV TERJEDELEMBEN
SZ 3734-h-8384

ISBN 963 15 2324 1

Ex Libris
FÜLEP ENDRE
és
FÜLEP JÁNOS

Balázs József

AZ ELTÉVEDT TANK

Balázs József első novellás kötete a hetvenes években született írásait tartalmazza. A gyűjtemény két novellafüzért foglal magába. Az elsőben a félelmet, a fenyegetettséget és a megaláztatásokat, az ötvenes évek magyar falujának drámáját örökíti meg, s többnyire egy kisfiú, Neviczky szemszögéből mutatja meg azt a Szabolcs-Szatmár megyei falut, amelyben maga az író is nevelkedett. Míg az első ciklusban a harminc évvel ezelőtti kollektív félelem és szorongás rendkívül erőteljes, drámai erejű novellákban idéződik fel, a másodikban napjaink alkotó értelmiségének egy rétegéről ad láttelepet a szerző. Az elbeszélések hőse Hamala Henrik, a tehetségesnek indult, negyvenkét éves festő, aki napjait presszókban és kocsmákban tölti, művészfélek, lecsúszott egzisztenciák társaságában, s e tartalmatlan „lötyögés” közben arról ábrándozik, hogy újra elkezd festeni, mindenkitől különböző, eredeti és jelentős alkotásokon töpreng, ám a megvalósítás késik, csak az élet céltalanságának, reménytelenségének tudata marad számára. Balázs József kitűnően ismeri és érti az ábrázolt világot, s a novellák mindegyikében emlékezetes hősöket, hiteles atmoszférát teremtve, láttató erővel jeleníti meg.